"ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ"

(ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ)

ಪಿಎಚ್.ಡಿ., ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಾದರ ಪಡಿಸಲಾದ

ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ

ಸಂಶೋಧಕ

ಶರಣಪ್ಪ ನಾಯಕರ್

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬

ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ

ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಕಾಯ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - ೫೮೩ ೨೭೬

೨೦೧೦

PP. 10, 11, 13

“ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ”

(ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ)

ಪಿಎಚ್.ಡಿ., ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಾದರ ಪಡಿಸಲಾದ
ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ

ಸಂಶೋಧಕ
ಶರಣಪ್ಪ ನಾಯಕರ್

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ
ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬

ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ
ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಕಾಯ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ – ೫೮೩ ೨೭೬
೨೦೧೦

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ

ಶ್ರೀ ಶರಣ ನಾಯಕರ್ ಅವರು **"ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ"** (ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ) ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ)
ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬

ದಿನಾಂಕ : 9-11-10
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

"ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ" (ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ) ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು **ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ** ಇವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಯಾವುದೇ ಅಂಶವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶ ಅಥವಾ ಪದವಿಗಳಿಗಾಗಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

(ಶರಣಪ್ಪ ನಾಯಕರ್)
ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಸಂಶೋಧನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ – ೫೮೩ ೨೭೬

ದಿನಾಂಕ : 3-11-10.
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಡಾ.ಎ.ಮುರಿಗೆಪ್ಪ, ಕುಲಸಚಿವರಾದ ಡಾ.ಮಂಜುನಾಥ ಬೇವಿನಕಟ್ಟಿ, ಅಧ್ಯಾಯನಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ.ವಿರೇಶ ಬಡಿಗೇರ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ.ಮೋಹನ ಕುಂಟಾರ ಮತ್ತು ೨೦೦೫ರಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ., ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಅಂದಿನ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಡಾ.ಬಿ.ಎ.ವಿವೇಕ ರೈ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರತಿಹಂತದಲ್ಲೂ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಅನೌಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಉತ್ಸಾಹ, ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಆತ್ಮ ಸಂಬಂಧಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಮತ್ತು ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಚಿರಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಅಧ್ಯಾಯನಕ್ಕೆ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಚರಿತ್ರೆ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ಡಾ.ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ ಮತ್ತು ಬೋಧಕವರ್ಗದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗಳಾದ ಪ್ರೊ.ಟಿ.ಪಿ.ವಿಜಯ್, ಪ್ರೊ.ಸಿ.ಆರ್.ಗೋವಿಂದರಾಜು, ಡಾ.ಮೋಹನಕೃಷ್ಣ ರೈ ಅವರಿಗೆರ ಅಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

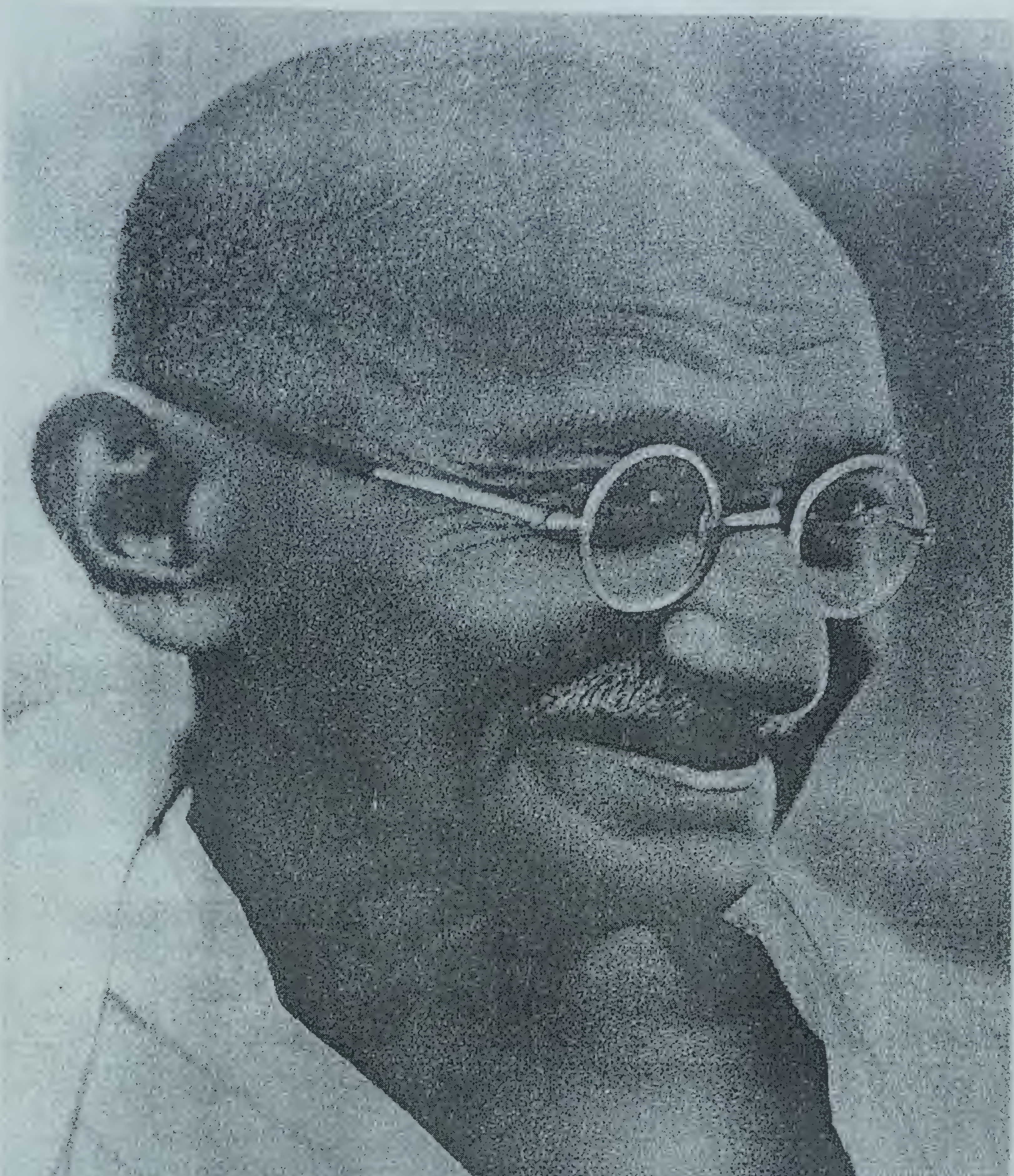
ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಹಕರಿಸಿದ ಅಕ್ಷರ ಹಾಗೂ ಸಿರಿಗನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಎಲ್ಲಾ ಬೋಧಕ ಮತ್ತು ಬೋಧಕೇತರ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗಕ್ಕೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ನಿರಂತರವಾಗಿ ನನ್ನ ಪಿಎಚ್.ಡಿ., ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ತುಂಬು ಹೃದಯದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆ ನಾಗಪ್ಪ, ಮಾತೃಶ್ರೀ ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ಪತ್ನಿ ಸೌಮ್ಯ, ಮಕ್ಕಳಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಎಸ್.ಎನ್ ಮತ್ತು ಸುಹಾಸ್ ಎಸ್.ಎನ್ ಹಾಗೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾವನವರಾದ ಎಸ್.ಬಸಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅತ್ತೆಯವರಾದ ಮಲಿಯಮ್ಮ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬು ಹೃದಯದ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

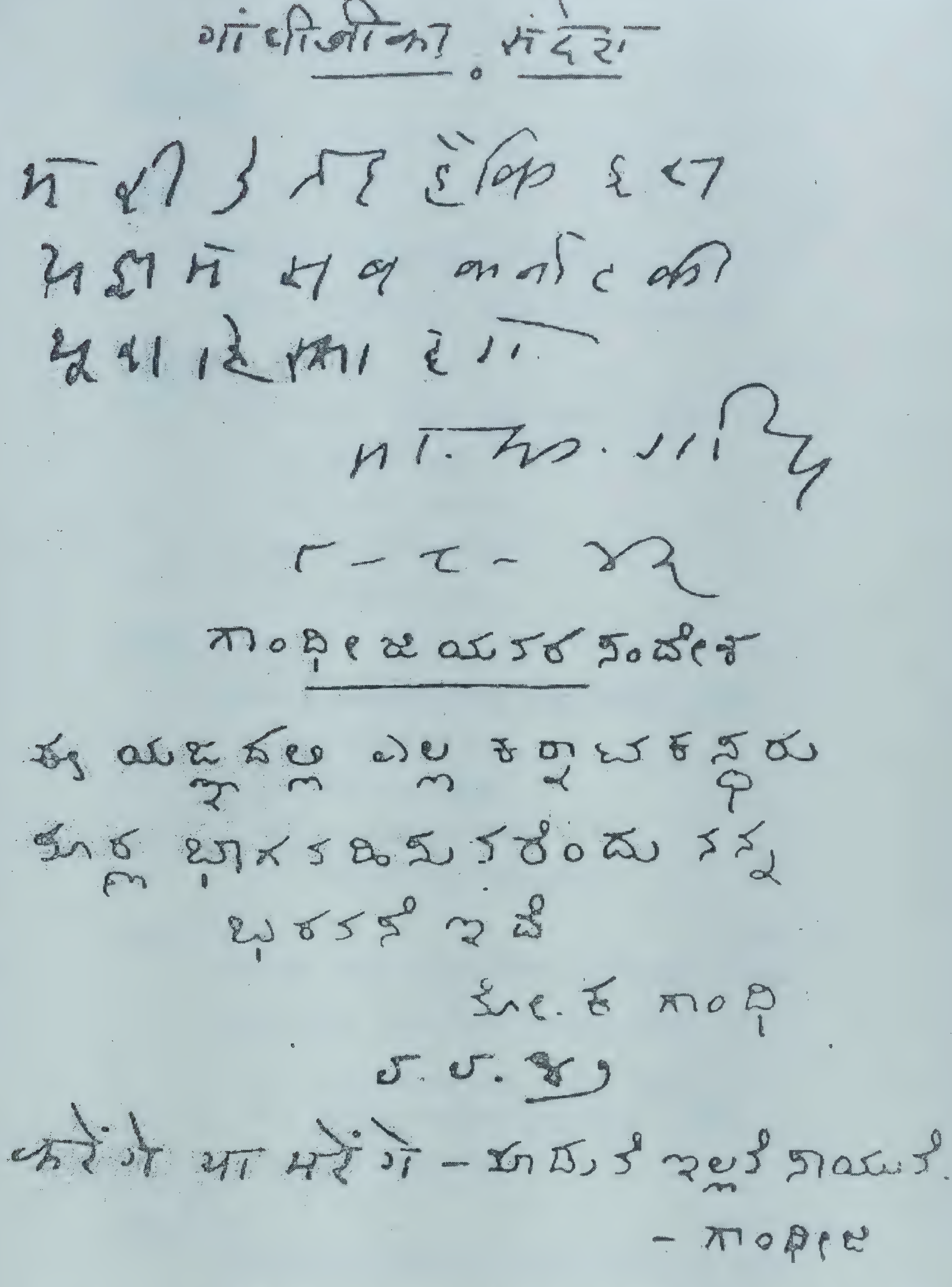
ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಜವಾಹರ ನವೋದಯ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮಾವಿನಕೆರೆ, ಹಾಸನ, ಜಿಲ್ಲೆ, ಮತ್ತು ಜವಾಹರ ನವೋದಯ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಣ್ಣೂರು, ಕೇರಳ, ಇವುಗಳ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು, ಉಪ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಬೋಧಕ ಹಾಗೂ ಬೋಧಕೇತರ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಅನಂತ ನಮನಗಳು.

ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಬೆರಳಚ್ಚು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ ಸಂಯೋಜಿಸಿದ *ಮಾನಸ ಗ್ರಾಫಿಕ್ಸ್* ನವರಿಗೂ ನಾನು ಧನ್ಯವಾದಗಳು

ಶರಣಪ್ಪ ನಾಯಕರ್ ✍

ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಗೆ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸಂದೇಶ "ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ"

ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಗಸ್ಟ್–೧೯೪೨ ರಂದು ಡಾ|| ಆರ್. ಆರ್. ದಿವಕಾರ್‌ರವರಿಗೆ

ಖುದ್ದಾಗಿ ನೀಡಿದ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ.

ಕೃಪೆ : ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ – ಸೂರ್ಯನಾಥ್ ಕಾಮತ್

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೧

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಅಧ್ಯಯನದ ಆಯಾಮಗಳು ಉದ್ದೇಶಗಳು, ವಿಧಾನ, ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ – ೧

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, ಅಧ್ಯಯನದ ಆಯಾಮಗಳು ಉದ್ದೇಶಗಳು, ವಿಧಾನ, ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

೧.೧. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ೧೯೪೨ ಜುಲೈ ೧೪ರಂದು ಮೌಲಾನ ಅಬುಲ್ ಕಲಮ್‌ಆಜಾದ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ವಾರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೆ, ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿರೆಂಬ ಚಳವಳಿಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಗೆಂದು ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೭ ಮತ್ತು ೮ ರಂದು ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಸಭೆ ಪ್ರಚಂಡ ಬಹುಮತದೊಂದಿಗೆ ಇದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಹೋರಾಟದ ಅಂತಿಮಹಂತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಘಟನೆ ಭಾರತ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣವಾದ ಚಳವಳಿಯಾಗಿದೆ. ಮಹಾತ್ಮರು ಜನರಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಅಂತಿಮ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕರೆಕೊಟ್ಟು 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ' ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಗೆ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರೈತರು, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರು, ಮಹಿಳೆಯರು, ಆದಿವಾಸಿಗಳು, ಕಾರ್ಮಿಕರು, ಅಕ್ಷರಸ್ಥರು, ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರು ಇನ್ನಿತರೆ ವರ್ಗದವರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೊರತಂದಿರುವ ಪ್ರಕಟಿತ ಹಾಗೂ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಸಾಕ್ಷಾಧಾರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕೇವಲ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರ, ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಪಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಕೊಡುಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಾಜದ ಹಾಗೂ ಲೇಖಕರ ನಿರ್ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಅಗೋಚರ

ಮಹನೀಯರ ಸಾಧನೆ, ಅವರ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯನದ ಮಹತ್ವವಾಗಿದೆ.

೧೯೪೭ರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಅಧಿಪತ್ಯ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಮತ್ತು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರ ರಾಜ್ಯ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹುಪಾಲು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿತ್ತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮೀಣ, ಮೈಸೂರು, ಚಾಮರಾಜನಗರ, ತುಮಕೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಕೋಲಾರ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ರಾಮನಗರ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಮಂಡ್ಯ, ಹಾಸನಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಎಂಬ ೧೩ ಜಿಲ್ಲೆಗಲು ಅಂದಿನ ಒಡೆಯರ ಮೈಸೂರುಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದವು.ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದ ಮದ್ರಾಸ್ ಅಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಬಳ್ಳಾರಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಕೊಡಗು (ಕೂರ್ಗ್ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರದೇಶ ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನರ್ ಅವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿತ್ತು) ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿದ್ದವು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಸೇರಿದ್ದವು. ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ಯಾದಗಿರಿ, ಬೀದರ್ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಇವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಜಮಖಂಡಿ, ಮುಧೋಳ್, ರಾಮದುರ್ಗ, ಸೊಂಡೂರು ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆ, ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಜನರಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಬೆಳೆಯಲು ಕಾರಣವಾದವು. ಅಮೇರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಕ್ರಾಂತಿಗಳ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ತತ್ವಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದವು. ಬರಹಗಾರರಾದ ಶಾಂತಕವಿ, ಗಳಗನಾಥ, ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್, ಕೆ. ವಾಸುದೇವಚಾರ್ಯ, ಸುಬೋಧ್, ರಾಮರಾವ್, ಬಿ.ವೆಂಕಟಚಾರ್ಯ, ಬೆಟಗೆರೆ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ ಮತ್ತು ಇನ್ನೀತರ ದಾರ್ಶನಿಕರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಬೆಳೆಸಿದರು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಕರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಬೆಳೆಸಲು ಪ್ರೇರಕವಾದವು. ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ ಅವರ ಆರ್ಯಸಮಾಜ, ರಾಜಾರಾಮ ಮೋಹನರಾಯರ ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜ, ಆ್ಯನಿಬೆಸೆಂಟರ ಥಿಯೋಸಾಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್, ಇನ್ನಿತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಹರಡಿ ಜನರಲ್ಲಿ ದೇಶ ಪ್ರೇಮ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಬೆಳೆಯಲು ಪೂರಕವಾದವು.

ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಧಮನಕಾರಿ ಮತ್ತು ವಿಭಜಿಸಿ ಆಳುವ ನೀತಿಗಳ ವಿರುದ್ದ ಜನರು ಹೋರಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ,

ದೇಶಪ್ರೇಮ ಬೆಳೆಸಿದವು. ೧೮೮೫ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೮ ರಂದು ಬಾಂಬೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪ್ರಥಮ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗಲು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಭಾಟೆ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಕೋಲಚಲಂ ಹೋಗಿದ್ದರು. ನಂತರ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತ, ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಅಲಹಬಾದ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಧಿವೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗಲು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಅನೇಕರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಎ.ಓ.ಹ್ಯೂಮ್ ಅವರು ೧೮೯೩ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡು; ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಡಿದ್ದರು. ೧೮೯೫ರಲ್ಲಿ 'ಬಾಂಬೆ ರಾಜ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತು' ಬಾಂಬೆಯಲ್ಲಿ ದಿನ್ಸಾವಾಚಾ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿತ್ತು. ಅನಂತರ ೧೯೦೩ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ರಾಜ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ್ ಮತ್ತು ಫಿರೋಜ್ ಷಾಮೆಹ್ತ ಅವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಿಂಹ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದ ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಇದೇ ತೆರನಾದ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿತರ ನಾಯಕರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಸೂರತ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗಲು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಧಾರವಾಡದ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮತ್ತು ಅನಂತಚಾರ್ಯ ಹೊಸಕೆರೆ, ಬಿಜಾಪುರದಿಂದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕೌಜಲಗಿ, ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮಂದಗಾಮಿಗಳ ಮತ್ತು ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ವಾದ ವಿವಾದಗಳಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಇಬ್ಬಾಗವಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಹೋಗಿದ್ದ ಈ ಎಲ್ಲಾ ನಾಯಕರು ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ತಿಲಕ್, ಲಾಲ ಲಜಪತ್‌ರಾಯ್‌ಅವರ ಪರವಹಿಸಿದರು.

೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ೧೮೯೫ ರಿಂದ ೧೯೨೦ರವರೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವೆಡೆ ನಡೆದ ರಾಜಕೀಯ ಸಮಾವೇಶಗಳು ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಮಾವೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ನಿವೃತ್ತ ದಿವಾನರಾದ ವಿ.ಪಿ.ಮಾಧವರಾವ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಮಾವೇಶ ನಡೆದಿತ್ತು. ಈ ಸಮಾವೇಶದಲ್ಲಿ ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ನಾಗಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಮಹಾ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ೮೦೦ ಜನ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ನಿರ್ಣಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ೮೦೦ ಜನರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೧೯೨೨ ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿಸರೋಜಿನಿನಾಯ್ಡು ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ

ಸಿ.ರಾಜಗೋಪಾಲಚಾರಿ ಮತ್ತು ೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾವೇಶಗಳು ಜರುಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಬೆಳೆಯಲು ಸಹಕಾರಿಯಾದವು.

೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಾಗಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ೨ ಪ್ರಮುಖ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಒಂದನೆಯದು ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು, ಎರಡನೆಯದು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆ. ಇದರನ್ವಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಿಂಹ ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್‌ದೇಶಪಾಂಡೆ (ಬೆಳಗಾವಿಯವರು)ಅವರು ಇದರ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ನಂತರ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ನಿವೃತ್ತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾದ ಸೆಟ್ಲೂರ್ ಆಗಿದ್ದರು ನಂತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ತುಮಕೂರು ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಶಾಂತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರಕಾರಕ್ಕೆಬೇಡಿಕೆ ಇತ್ತವು.

ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಅರಿವು ಬೆಳೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯ ವಾಹಿನಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಉಡುಪಿಯಿಂದ 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ' ಮತ್ತು 'ನವಯುಗ', ಧಾರವಾಡ ನಂತರ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ 'ಕರ್ಮವೀರ', ಮಡಿಕೇರಿಯಿಂದ 'ಕೊಡಗು', ಕುಮಟದಿಂದ 'ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತ' ಮತ್ತು 'ಕನ್ನಡ ಧುರೀಣ', ಧಾರವಾಡದಿಂದ 'ವಿಜಯ' ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಸರಿ' ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ 'ಪ್ರಜಾಮತ', 'ತಾಯಿನಾಡು', 'ವೀರಕೇಸರಿ' ಮತ್ತು 'ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ', ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ 'ತರುಣ ಕರ್ನಾಟಕ' ಬಾಗಲಕೋಟೆಯಿಂದ 'ಕನ್ನಡಿಗ' ಬಿಜಾಪುರದಿಂದ 'ಕರ್ನಾಟಕ ವೈಭವ' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅವು ಮೂಡಿಸಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದವು.

೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ 'ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿ', ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ 'ಸದ್‌ಬೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆ', ೧೮೯೫ರಲ್ಲಿ 'ಕರ್ನಾಟಕ ವೃತ್ತ' ಮತ್ತು ೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ 'ರಾಜಹಂಸ' ಧಾರವಾಡದಿಂದ, ೧೯೦೬ರಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ 'ಕನ್ನಡ ಕೇಸರಿ' ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರುನಿಂದ 'ವೃತ್ತಾಂತ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಹಾಗೂ ತಿಲಕ್‌ರ ಕೇಸರಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಜನರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾದರಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆಯಲು ಕಾರಣವಾದವು.

ತಿಲಕರು ೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ, ೧೯೦೬ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲು ನೆರವಾದರು. ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ

ಹೋಂ ರೂಲ್ ಚಳವಳಿಯ ತಿಲಕರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿ, ಸಂಕೇಶ್ವರ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಮಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಸಿದ್ಧಾಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ೧೬ನೇ 'ಬಾಂಬೆರಾಜ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತು' ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೧೮ನೇ ಪರಿಷತ್ತು ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. ಈ ಎರಡು ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹಾಜರಾಗಿದ್ದರು. ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಮಂಗಳೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು.

೧೯೨೦-೨೧ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆಲಿ ಸಹೋದರರೊಂದಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾಂಧವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದರು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮಂಗಳೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಹಳಿಯಾಳ್, ಧಾರವಾಡ, ಗದಗ, ಬಳ್ಳಾರಿಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು.ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ವಿದೇಶ ವಸ್ತುಗಳ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಲು ಮತ್ತು ಸ್ವದೇಶ ಚಳವಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಕರೆಕೊಟ್ಟರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕರೆಕೊಟ್ಟ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ದಟ್ಟೋಪಂತ ಮಜಲಿ, ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕರ್ಗುಪ್ಪಿ, ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಜೋಷಿ ಮತ್ತು ಅಜರೆಕರ್ ಅವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಕೀಲವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೊರೆದರು. ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಕೌಜಲಗಿ, ಜಯರಾವ್ ನರಗುಂದ, ರಂಗಾರವ್ ತಿಲ್ಗುಲ್, ಜನಬ್ ಜವೆಕರ್, ಮತ್ತು ಹನುಮಂತರಾವ್ ಕೌಜಲಿಗೆ ಅವರು ಗದಗದಲ್ಲಿ, ಅನಂತರಾವ್‌ಜಲಿಹಾಲ್ ಮತ್ತು ವೆಂಕಟೇಶ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾವ್ ಮತ್ತು ಕೆ.ಆರ್.ಕಾರಂತ್ ಅವರು ಹೊನ್ನಾವರ, ಎಸ್.ಎಸ್.ಶಾಸ್ತ್ರೀ ಸಿರ್ಸಿಯ ವಾಸುದೇವರಾವ್ ಕೊಲ್ಲಳ್ಳಿ, ಧಾರವಾಡದ ಮಾಧವರಾವ್ ಕಬ್ಬೂರ್ ಮತ್ತು ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮುದುವಿಡ್ಕರ್ ಇನ್ನಿತರೆ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದರು. ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದರು. ಅಸಂಖ್ಯಾಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು. ೧೯೨೧ರ ಜುಲೈನಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಜನರ ಗುಂಪಿನ ಮೇಲೆ ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮೂವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಹುತಾತ್ಮರಾದರು. ಅವರು ಮಲಿಕ್‌ಸಾಬ್ ಗೌಸ್‌ಸಾಬ್ ಮತ್ತು ಅಬ್ದುಲ್ ಗಾಫರ್ ಚಕ್ಕಾಯಿ. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯು ಈ ಗೋಲಿಬಾರ್ ತನಿಖೆಗೆ ಅಬ್ಬಾಸ್ ತ್ಯಾಜ್ಜಿ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ೧೯೨೧ ನವಂಬರ್ ೧೮ ರಂದು ಇಬ್ಬರು ಖಿಲಾಫತ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೊಂದರು. ಇವರು ವೇಲ್ಸ್‌ನ ರಾಜಕುಮಾರ ಭಾರತ ಭೇಟಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನವಲಗುಂದದಲ್ಲಿ

ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಜಯರಾವ್ ನರಗುಂದ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ್‌ರಾವ್, ಹನುಮಂತರಾವ್ ಕೌಜಲಗಿ, ಅವರನ್ನು ೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಧಾರವಾಡ, ಹಾವೇರಿ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಬಿಜಾಪುರ, ಸಿರ್ಸಿ, ಕುಮಟ, ಸಿದ್ಧಾಪುರ ಮತ್ತುಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೫೦ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಟೇಕೂರ್ ನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರೀ 'ಕಲ್ಲೂರು ಸುಬ್ಬರಾವ್' ಲೈಂಗ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನರಾವ್ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. 'ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಕೊಟ್ಟೂರು'ಗಳಲ್ಲಿ 'ಭಾರತ ತರುಣ ಸಂಘ' ಎಂಬ ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಯುವಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.

ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿಸಿ ಅಮೇರಿಕಾದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ನವತರುಣ ಡಾ.ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಡಿಕರ್ ಅವರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಸೇವಾದಳವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಇದರ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ಅವರು ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೇಶ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಹರ್ಡಿಕರ್ ಅವರು ೧೭೦೦ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಯುವಕರನ್ನು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲು ಇದು ನೆರವಾಯಿತು.

೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅನಾರೋಗ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತ ಮೈಸೂರಿನ ನಂದಿಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಂತ್ರಿ ಪಡೆದ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಹಾಸನ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಮಂಢ್ಯ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಹಬ್ಬಿತು. ೧೯೨೭ಮತ್ತು ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬೆಂಗಳೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ನೀತಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಚುರುಕುಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲ ಪ್ರೊ.ಕೆ.ಸಂಪತ್ತಿಗಿರಿರಾವ್ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಸೇವಾದಳದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಪರಿಷತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅಲ್ಲದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆರಂಭಿಕ ಭೇಟಿಗಳನ್ನು ಸಹ ದೂಷಿಸಲಾಯಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ನಾಯಕರಾದ ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಕಜರಿಸ್ವಾಮಿ ಅವರು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 'ಭಾರತೀಯ ಯುವಕ ಸಂಘ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ

ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಜನರನ್ನು ೧೯೨೭-೨೮ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯತ್ತ ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿತು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡವು. ೧೯೩೦ ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ನೇತೃತ್ವದ 'ಬ್ರಹ್ಮಾಂತರ ಪರಿಷತ್' ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಜನರಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿತು. ೧೯೩೦ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೇ ಸೇರಿದ್ದ 'ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆ'ದ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರು ಇದೇ ತೆರನಾದ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ವೀರಶೈವರಲ್ಲದ ಜನರಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳ ಜನರು ಧರ್ಮದವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು, ಜನ ಸಮೂಹವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಕ್ರಮಕೈಗೊಂಡರು. ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಹಾವೇರಿಯ ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಹೊಸಮನಿಯವರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪುರದ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅಂಬ್ಲಿಯವರನ್ನು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳ ಬೆಂಬಲದ ಫಲವಾಗಿ ೧೯೩೦ರ ನಂತರ ಚುರುಕುಗೊಂಡಿತು.

೧೯೩೦ ಜನವರಿ ೩೧ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ೧೧ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವಂತೆ ಆಗಿನ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಲಾರ್ಡ್‌ಇರ್ವಿನ್‌ನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟರು. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರತಿಸ್ಪಂದನವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಸವಿನಯ ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ೧೯೩೦ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೩ರಂದು ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರನ್ವಯ ಕರ್ನಾಟಕದ್ಯಂತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಹರತಾಳ ಮತ್ತು ಸಾಮೂಹಿಕ ಚಳುವಳಿಗಳು, ಆಂದೋಲನಗಳು ಜರುಗಿದವು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೧೯೩೦ ಜನವರಿ ೨೬ರಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವದ ದಿನ ದಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಹಲವು ಕಡೆ ಹಾರಿಸಲಾಯಿತು.೧೯೩೦ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೩ರಂದು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಂಕೋಲದಲ್ಲಿ ೩೦,೦೦೦ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಅಥವಾ ಸವಿನಯ ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಈ ಚಳವಳಿ ಅಂಕೋಲದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೪೫ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸುಮಾರು ೩೦ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಅಂಕೋಲ, ಮಂಗಳೂರು, ಕುಂದಾಪುರ, ಪಡಬಿದ್ರಿ, ಉಡುಪಿ, ಕಾರ್ಕಳ, ಪುತ್ತೂರು, ಮಲ್ಪೆ, ಮಂಜೇಶ್ವರ, ಕುಮಟ ಇನ್ನಿತರ ತೀರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಿಸಾನಲ್, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಿರೆಸೂರ್ ಮತ್ತು ಯಾವಗಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ತರುವಾಯ, ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಸೇಂದಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ವಲ್ಲಭಬಾಯಿ ಪಟೇಲ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬಾರ್ಡೋಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ೪ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕರನಿರಾಕರಣೆ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ೧೯೩೨ರಿಂದ ೩೪ರವರೆಗೆ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ೪ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಾದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರೆಕೆರೂರು ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಂಕೋಲ, ಸಿರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಪುರ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರೆಕೆರೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕರನಿರಾಕರಣೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ವೀರನಗೌಡಪಾಟೀಲ್ ಟಿ.ಆರ್.ನೆಸ್ವಿ, ಕೆ.ಎಫ್.ಪಾಟೀಲ್ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಕೆರೆ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿತು. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಹರಿಜನ ಕಲ್ಯಾಣ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗೆ ಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದು ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಬೆಳೆಸಿತು.

೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆದಾಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರು ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡರು. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತನ್ನ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ೨ನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಈ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರು ರಾಜೀನಾಮೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ೧೯೪೦–೪೧ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ವಿರೋಧಿ ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಕೂಗುತ್ತ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೭೦೦ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರನ್ನು ಸರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಜಾಮಿತ್ರ ಮಂಡಲಿ' (೧೯೧೭), 'ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷ' (೧೯೩೦) ಮತ್ತು 'ಪ್ರಜಾಸಂಯುಕ್ತ ಪಕ್ಷ' (೧೯೩೪) ಎಂಬ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸೇತರ ಪಕ್ಷಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪಕ್ಷಗಳು ಕಾಂಗ್ರೆಸನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪಕ್ಷ ಎಂದು ದೂಷಿಸತೊಡಗಿದವು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆ.ಟಿ.ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಗಳ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಬೆಂಬಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಡೆಯಿತು. ಭದ್ರಾವತಿಯ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಉಕ್ಕಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಮತ್ತು ಕೋಲಾರದ ಬಂಗಾರದ ಗಣಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದವು. ಇದೇ ರೀತಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ, ರೈತರ, ಮಹಿಳೆಯರ ಇನ್ನಿತರ ವರ್ಗಗಳ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯೂ ಆಯಿತು.

ಇತರೆ ಪಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ 'ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್' ಎಂಬ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಮೊದಲನೆ ಅಧಿವೇಶನ ಮಂಡ್ಯದ ಶಿವಪುರದಲ್ಲಿ ಟಿ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ೧೯೩೮ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಧ್ವಜಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾ ನಡೆಯಿತು. ಕೋಲಾರ

ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿದುರಾಶ್ವತ್ಥದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ೨೫ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೯೩೮ರಂದು ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಹಾರಿಸಿದ ಗುಂಡಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಸೇರಿ ೧೦ ಜನ ಮುಗ್ಧ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರಾಣಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ಅರಿಸೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿ ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿತು.

೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತುರುವನೂರುನಲ್ಲಿ ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಅವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಸಂತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆದು ಸೇಂದಿ ಕಟ್ಟುವ ಸುಮಾರು ೫೦೦೦ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಿದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಾದ್ಯಂತ ಸುಮಾರು ೧೨೦೦ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಜೈಲುಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಇದೇ ತೆರನಾದ ಚಳವಳಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವಡೆ ನಡೆದವು.

೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಷತ್ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ನಂತರ ಇದು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ 'ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್' ಎಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಿಟ್ಟಿತು. ಜಮಖಂಡಿ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಜಾಸಂಘ' ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ತೀವ್ರಗೊಳ್ಳಲು ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳ ಜನರು, ವಿವಿಧ ಪಕ್ಷಗಳು, ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಅಸಾಧಾರಣ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪೂರ್ತಿದಾಯಕ ಮತ್ತು ಚುರುಕಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ಆಗಿತ್ತು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ರೈತರು ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವ ಹಿತಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ನೀಡಿದ, ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ ಎಂಬ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನು ಮನ ಧನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧.೨ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಯಾಮಗಳು

"ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ" (ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ) ಎಂಬ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಎಂಬ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಂದು ನಡೆದ ಘಟನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ವಿವರಣೆ ನೀಡಲು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಹೋರಾಟಗಾರರ ವಿವರವನ್ನು ಕಲೆಹಾಕುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆರವು ನೀಡಿದ, ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೂ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಅನೇಕ ಹೋರಾಟಗಾರರ

ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರೈತರ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಅವರ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಜೀವಂತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೆಂದು, ಚಲನಶೀಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೆಂದು ಪರಿಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗತಕಾಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಹೊರಹಾಕುವ ಒಳನೋಟಗಳು ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಥ್ಯಗಳು ಸಮಾಜವೊಂದು ತನ್ನ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಅರಿಯಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಪ್ರತಿಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ, ದೇಶಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಹಿಂಸೆ ನೋವು ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು, ಜಾತಿ–ಮತ, ಧರ್ಮ ಬೇಧಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಜನರು ಒಂದುಗೂಡಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಇಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯುವಕರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ರೈತ ಸಮುದಾಯದವರ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿತ್ತು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸದಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಗಂಡ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಜೈಲುಸೇರಿದಾಗ ಹೆಂಡತಿ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಮಕ್ಕಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಜೈಲುಸೇರಿದಾಗ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರು ಅಂತಹ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಕುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದವರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಕೇಸುಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟ ವಕೀಲರುಗಳ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕಂಡ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗ ನೇರವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಅವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಿನ್ನಿಕಲ್ಲು ಗ್ರಾಮದ ವೀರಾಪುರದ ಸಾಹುಕಾರ್ ಈಶ್ವರಪ್ಪನವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಚಾಲನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದಾವಣಗೆರೆಯಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರು ಕಾರನ್ನು ಖರೀದಿಸಿದ್ದರು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈಶ್ವರಪ್ಪನವರು ಹರಿಜನ ನಿಧಿಗೆ ಅಪಾರ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಈಶ್ವರಪ್ಪನವರಿಗೆ

ಪತ್ರಬರೆದು ತಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಗೊರ್ಲಿಶರಣಪ್ಪನವರು ವಿಧವೆಯಾಗಿದ್ದ ರುದ್ರಮ್ಮನವರನ್ನು ವಿವಾಹವಾದರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅದೊಂದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಘಟನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇವರಿಬ್ಬರ ವಿವಾಹ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿತ್ತು. ರುದ್ರಮ್ಮನವರು ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರ ಸಹೋದರ ಮತ್ತು ಗಂಡ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಜೈಲುಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು. ರುದ್ರಮ್ಮನವರನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ್ತಿಯೆಂದು ಯಾಕೆ ಪರಿಗಣಿಸಬಾರದು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಟ್ಟಾ ಗಾಂಧೀವಾದಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ ಬಿಂದುಮಾಧವರಾವ್ ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ಲಿಗಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಮನೆಗೆ ತರಕಾರಿ ಮಾರುವ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಉಚಿತವಾಗಿ ಕಾಯಿಪಲ್ಯ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಆಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ತನ್ನ ಕೈಲಾದ ಸಹಾಯ ನೀಡಿದ್ದಾಳೆ. ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರೆಂದು ಕರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ವರ್ಗ ಸ್ವರೂಪಿಯೆಂದೂ, ಅದು ಕೇವಲ ಉನ್ನತ ವರ್ಗದ ಒಂದು ಹೋರಾಟವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಟೀಕಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪೊಲೀಸರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಗಣ್ಯರನ್ನು, ಜಮೀನ್ದಾರರನ್ನು, ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಕೇಸುಹಾಕಿ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ, ಕೆಳಜಾತಿವರ್ಗದ ಜನ, ಬಡವರು ಮಹಿಳೆಯರು, ರೈತರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಂಧಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ, ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆಯೊಂದೆ ಮಾನದಂಡವಾಗಲಾರದು.

ಕೋಲಾಚಲಂ ವೆಂಕಟರಾವ್ ಅವರನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಪಿತಾಮಹರೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಪ್ರಥಮ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ೭೨ ಜನ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಇವರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ತಿಲಕರ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಾಗಿದ್ದ ವೀರೇಶ ಲಿಂಗಂ ಪಂತಲು ಅವರ ಆಪ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ನೀಡಿದ್ದ ರೈಟ್ ಆನರಬಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಗೆ ಮೊದಲೇ ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿದ್ದರು. ಇಂತಹವರನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮತ್ತು ರೈತರು ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ಪಂಧಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧.೩. ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಗಳು

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ (ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ) ಎಂಬ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೆಳಕಂಡ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

೧. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಸಮಾಜದ ಹಾಗೂ ಲೇಖಕರ ನಿರ್ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಅವರ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೊರ ತಂದಿರುವ ಪ್ರಕಟಿತ ಹಾಗೂ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕೇವಲ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರ, ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಕೊಡುಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯ, ಆಗೋಚರ ಮಹನಿಯರು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ರೀತಿ, ವಿಧಾನ, ಕೊಡುಗೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವುದು ಹೊಸ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

೨. ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಹರಡಿ ಜನರಲ್ಲಿ ದೇಶಪ್ರೇಮದ ಪರಮಾವಧಿ ಮೀರಿಸಿತ್ತು. ಇದು ಒಂದು ಅಭೂತಪೂರ್ವವೂ ಮತ್ತು ಅದ್ಭುತವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೩. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಕರ್ನಾಟಕ ೪ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹಂಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲೂ, ಉಳಿದ ಮೂರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಇನ್ನುಳಿದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಬಾಂಬೆ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶದವರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಒಕ್ಕೂರಲಿನಿಂದ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಈ ಬಗೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಏಕತಾ ಮನೋಭಾವನೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೪, ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಾಯಕರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ರೈತರು ಮತ್ತು ಅವರು ಕೈಗೊಂಡ ಘಟನೆಗಳ ಪ್ರಸಂಗ, ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ವಿವರಗಳು ಹಾಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸದ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಪಾತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಗುರುತಿಸಲಾಗುವುದು.

೫. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ೪ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ, ಜಿಲ್ಲೆ, ನಗರ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ವ್ಯಾಯಾಮಶಾಲೆಗಳು, ಗರಡಿ ಮನೆಗಳು, ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು, ಭಜನಾಮಂದಿರಗಳು, ಸಂಗೀತ ಕಛೇರಿಗಳು, ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಖಾದಿ ಭಂಡಾರಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮುಂತಾದವು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿವೆ. ಇಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಚಳವಳಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣೆ, ಸಹಾಯ, ಬೆಂಬಲ ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಬಂದಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಸುವುದು ಈ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವು ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಜನಜಾಗೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂತಹ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವುಗಳ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಉಪಯುಕ್ತ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಲಾಗುವುದು.

೬. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲ ಬ್ರಿಟಿಷರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾರತೀಯರೂ ಇದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಲಾಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳಂತೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಸೆಲೆಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ತಹಶೀಲ್ದಾರರು ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಡೆದುಕೊಂಡ ರೀತಿ, ಅವರು ನೀಡಿದ ನೆರವು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಸಹ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೭. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸ್ಥಳೀಯರಾಜರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಡೂರು ದೇಶೀಯ ರಾಜಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಇಬ್ಬಗೆಯ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ದೋರಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವು. ಒಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೀತಿಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ದೇಶೀಯ ರಾಜರ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಆದುದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನರು ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ

ಜನರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೮. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೂ ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಳಿದ ಇತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುವುದು ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನರು ನಿಜಾಮರ ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಚಳವಳಿ, ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳವಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ನಾಯಕರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯು ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಚುರುಕಾಗಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ ಸರಕಾರದ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಿತ್ತು. ಇಂತಹ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿ ಘಟನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿತು ಅವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೯. ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯ ನೇತಾರರಾಗಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯು ೧೯೨೦ರಿಂದ ೧೯೪೦ರ ಮಧ್ಯೆ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಬಾರಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಉತ್ತುಂಗದ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದ ರೀತಿ-ನೀತಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮತ್ತು ಜನರ ಮೇಲೆ ಅವರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದು ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೧೦. ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಜನರ ಮೇಲಾದ ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೧೧. ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ಚಳವಳಿ ಯಾವ ರೀತಿ ನಡೆಯಿತು. ಅದರ ಕೇಂದ್ರಗಳು ನಾಯಕರು ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ, ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ರೀತಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಎರಡನೆ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗದ ವಿಫಲತೆ ಯಾವ ರೀತಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿರೋಧ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಸಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೧.೪. ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಧಾನ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಎಂಬ ಚಳವಳಿಯು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅವರ

ಆಡಳಿತ ವೈಖರಿ, ದೇಶೀಯ ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಚಳವಳಿಗಾರರೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದ ಅವರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹ, ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ನಕ್ಷೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅಲಕ್ಷಿತವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಅಧ್ಯಯನದ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಆಕರ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಅನುಷಂಗಿಕ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಮಾಜವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಶಿಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಧಾನವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಗೆಜೆಟೀಯರುಗಳು, ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂಪುಟಗಳು, ಭಾರತಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟಗಳು, ಗಾಂಧಿಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಂಘಗಳು ಹೊರತಂದಿರುವ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಗಳು, ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳು, ಆತ್ಮ ಕಥನಗಳು, ಚಳವಳಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ದಾಖಲಾತಿಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಂದರ್ಶನ ಮೂಲಕ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುಲ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಜನಪ್ರಿಯವಾಗದೆ ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸಲು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಅಂತರ್ಜಾಲಗಳ ಮೂಲಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲ ಪ್ರಾಥಮಿ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟ ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಇಂದು ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಇರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಲಾಗದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಮೃತರಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಅಥವಾ ಮಕ್ಕಳು ಅಥವಾ ಅವರ ನೆರೆಹೊರೆಯವರು, ಅವರ ಒಡನಾಟವಿರುವವರು ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ

ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿದ್ದ ಪತ್ರಕರ್ತರನ್ನು ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು, ರೈತರನ್ನು ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರರನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಸಂದರ್ಶಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ದಾಖಲೆಗಳು, ರಾಜ್ಯ ಪತ್ರಾಗಾರದಲ್ಲಿದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿ, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಕಡತಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಖರವಾದ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ನಾವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಗಳ ಯಥಾರ್ಥತೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಸಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬಳಸಿದ್ದೇವೆ.

೧.೫.ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ೩ ವಿಧಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧. ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

೨. ಕಾಲಮಾನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

೩. ಅಧ್ಯಯನ ವಿಷಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

೧. ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸರುವುದಾಗಿದೆ. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮದ್ರಾಸ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಾದ ಚಳವಳಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ದಾವಣಗೆರೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದರಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು.ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ೧೯೫೩ರವರೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

೨. ಕಾಲಮಾನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯನವು ೧೮೮೫ರಿಂದ ೧೯೪೩ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ರಾಜಕೀಯ ಘಟನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಈ ಚಳವಳಿ ನಡೆಯಲು ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಅವಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

೩. ಅಧ್ಯಯನ ವಿಷಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಬಗ್ಗೆ ಈಗಿನ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳವಳಿ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಹಾಗೂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳವಳಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಚಳವಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಹ ವಿವರಣೆ ಮೂಲಕ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಈ ಚಳವಳಿಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೂರನೆ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾಲ್ಕನೆ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಹಾಗೂ ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಾಯ ಏಳು, ಸಮಾರೋಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧.೬. ಅಧ್ಯಾಯನದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

೧. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಅನೇಕ ದೃಷಿವಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವವಾದುದಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ ಹೇಗೆ ಸಂಘಟಿತವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೂ ಅದರ ಸ್ವರೂಪ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

೨. ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆವಿಗೂ ಸಮಾಜದ ಮತ್ತು ಲೇಖಕರ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಯಾವುದೇ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಬಯಸದೆ ನಿಸ್ವಾರ್ಥಸೇವೆಯಿಂದ ದೇಶ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ ಪರಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವವಾಗಿದೆ.

೩. ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಅನುಸಂಗಿಕ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮರೆಮಾಚಿದ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವ ಘಟನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದ್ದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವದಾಗಿದೆ.

೪. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಗೆ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಹರಿಜನ ಸಂಘಟನೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಗಳು, ರಾಜಕೀಯ ಮುಖಂಡರ ಸಂಘಟನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಯಕತ್ವದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು, ವಿವಿಧ ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಬೆಳೆಸಲು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕೈಗೊಂಡ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದ್ದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯಾಗಿದೆ.

೫. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಮೂರು ಬಾರಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಖಾದಿ ಪ್ರಚಾರ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಜನರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಚಲನ ಮೂಡಿಸಿದ್ದು. ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದೆ.

೬. ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವ ಎಂದರೆ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ೪ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ದೇಶದಿಂದ ಓಡಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುರಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ ಅಪ್ರತಿಮ ಶೌರ್ಯಸಾಹಸಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಆಯಾಮ ಪಡೆದಿರುವುದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯು ಅನೇಕ ಸ್ವರೂಪಗಳಿಂದ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨

ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ

೨.೧. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

೨.೨. ಚಳವಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು

೨.೩. ಚಳವಳಿಯ ನಿರ್ಣಯ

೨.೪. ಚಳವಳಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨

ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ

ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನಲೆ

೧೮೮೫ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೮ ರಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಗೆ ನಾಂದಿಹಾಡಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಅಸಂತೃಪ್ತಿ, ನಿರುತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ನಿರಾಶದಾಯಕ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಇವು ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವನತಿಯತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ದವು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಭೂರಹಿತ ರೈತರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ರಾಂತಿ (೧೮೬೦-೧೯೦೦)ಯು ಭಾರತೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಿತು. ೧೮೮೬ರ ಕಲ್ಕತ್ತ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ. ಮಂದಗಾಮಿಯ ಹಿರಿಯ ಮುಖಂಡರೂ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಥಮ ಸದಸ್ಯರಾದ ದಾದಾಭಾಯಿ ನವರೋಜಿ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಪವರ್ಟಿ ಅಂಡ್ ಅನ್‌ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ರೂಲ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಚರಂಡಿ ಮೂಲಕ ನೀರಿನಂತೆ ಹರಿದುಹೋಯಿತು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ದೇಶದ ಸ್ವ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ವ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಮಾಯವಾಗಿ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಬರಗಾಲ. ಬಡತನ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿತು. ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಕೇಂದ್ರಿಕೃತ ಆಡಳಿತ, ರಾಜಕೀಯ ಏಕತೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಕರ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರ ಪ್ರಭಾವ, ರೈಲುಸಂಪರ್ಕ ಹಾಗೂ ದೂರ ಸಂಪರ್ಕಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ, ದೇಶಪ್ರೇಮ ಭಾವನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು.

ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪ್ರಥಮ ಹಂತವನ್ನು ಮಂದಗಾಮಿಗಳ ಹಂತ (೧೮೮೫ ರಿಂದ ೧೯೦೫) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಹಂತದ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರು ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ, ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿ, ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆ, ಉಮೇಶ ಚಂದ್ರ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ, ಅಶೋಕ ಮೆಹ್ತ, ಬದ್ರುದ್ದೀನ್ ತ್ಯಾಬ್ಜಿ ಇವರು ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ರೊಡನೆ ಮೃದು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು 'ರಾಜಕೀಯ ಬಿಕ್ಷುಕರು' ಎಂದು ಟೀಕಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಎರಡನೆ ಹಂತದ ನಾಯಕರನ್ನು 'ತೀವ್ರಗಾಮಿ'ಗಳೆಂದು (೧೯೦೫–೧೯೧೯) ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಈ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು, ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ್, ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯ್, ಬಿಪಿನ್ ಚಂದ್ರಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಅರವಿಂದ್ ಘೋಷ್ ಆಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಮತ್ತು ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೦೮ರಿಂದ ೧೯೩೦ರವರೆಗೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಾದ ಭಗತ್‌ಸಿಂಗ್, ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಅಜಾದ್, ವಿ.ಡಿ.ಸಾವರ್ಕರ್, ಲಾಲಾ ಹರದಯಾಳ್, ಶ್ಯಾಮಜಿ ಕೃಷ್ಣವರ್ಮ, ಮೇಡಂ ಕಾಮ, ವಿ.ವಿ.ಎಸ್.ಅಯ್ಯರ್, ಸೂರ್ಯಸೇನ್, ಕಲ್ಪನದತ್ತ, ಪ್ರೀತಿಲತ ವಡ್ಡೇದಾರ್ ಮೊದಲಾದವರು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗದ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಹೋರಾಡಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಾದಿಗಳಾದ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು, ವಲ್ಲಭಾಯಿ ಪಟೇಲ್, ಸುಭಾಷ್ ಚಂದ್ರ ಬೋಸ್, ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು ಮತ್ತು ಅರುಣ ಅಸಫ್ ಆಲಿ ಇನ್ನಿತರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಗಳ ಮುಂದಾಳತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಚಟರ್ಜಿ, ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಟ್ಯಾಗೂರ್, ಬಂಕಿಮ ಚಂದ್ರ ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟೋಪದ್ಯಾಯ, ಭಾರತೆಂದು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳು, ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಂತಿಮ ಹಂತವಾದ ಗಾಂಧಿಯುಗ (೧೯೧೯) ರಿಂದ ೧೯೪೭ದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯ ನೇತಾರರಾದರು. ಅಹಿಂಸೆ, ಅಸಹಕಾರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಹರತಾಳಗಳ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಡುಗಿಸಿದ ಮಹಾನ್ ಚೇತನ ಗಾಂಧೀಜಿ. ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಾಬಾಗ್ ಕಗ್ಗೊಲೆ (೧೯೧೯) ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಚಳವಳಿಯತ್ತ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿತು. ೧೯೨೮ರ ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗ, ೧೯೨೯ರ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವರಾಜ್ ತೀರ್ಮಾನ, ೧೯೩೦ರ ದಂಡಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ೧೯೩೦ರಿಂದ ೧೯೩೨ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ದುಂಡು ಮೇಜನ ಪರಿಷತ್‌ನ ವಿಫಲತೆ, ೧೯೩೫ರ ಭಾರತೀಯ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಾಯಿದೆಯ ವಿಫಲತೆ, ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ೨ನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಅಪಾಯ, ೧೯೪೦ರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಪ್ರಭಾವ, ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್‌ನ ಲಾಹೋರ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಮಹಮದಾಲಿ ಜಿನ್ನ ಕೈಗೊಂಡ ಎರಡು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ೧೯೪೨ರ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗದ ವಿಫಲತೆ, ಭಾರತೀಯರ ವಿರುದ್ಧ ಅಂದಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಧಾನಿ

ವಿನ್‌ಸ್ಟಂಟ್ ಚರ್ಚಿಲ್‌ನ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಭಾವನೆ, ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಜಪಾನಿನ ಅತಿಕ್ರಮಣದ ಸಂಭವ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಜನಾಂಗೀಯ ಶೋಷಣೆ, ವಿಭಜನೆ ಮತ್ತು ಆಳ್ವಿಕೆಯ ತತ್ವ, ೧೯೪೨ ಏಪ್ರಿಲ್ ೨೬ ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಹರಿಜನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ತಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಭಾರತದಿಂದ ಹೊರದೂಡಲು ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಮನವಿ ಮಾಡಿದರು.

೧೯೪೨ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಜಪಾನ್ ಏಷ್ಯಾದ ಕೆಲವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾರತದತ್ತ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಅರಿತ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನ ಪ್ರಧಾನಿ ಚರ್ಚಿಲ್ ೧೯೪೨ ಮಾರ್ಚ್ ೧೧ ರಂದು ಯುದ್ಧ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ ಸದಸ್ಯರಾದ ಸರ್‌ಸ್ಟಾಫಡ್ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಕಮಾಡಿದರು. ಈ ಆಯೋಗ ೧೯೪೨ ಮಾರ್ಚ್ ೨೨ ರಂದು ದೆಹಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಸಹಾಯ ನೀಡಿದರೆ ಯುದ್ಧ ನಂತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ 'ಡೊಮಿನಿಯನ್' ಆಳ್ವಿಕೆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಈ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು. ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗದ ವಿಫಲತೆಯು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ೧೯೪೨ ಏಪ್ರಿಲ್ ೨೬ ರಂದು 'ಹರಿಜನ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ 'ಎರಡೂ ದೇಶಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಈ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಭಾರತದಿಂದ ಕಾಲ್ತೆಗೆಯಬೇಕು' ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದರು.

೧೯೪೨ ಜುಲೈ ೧೪ರಂದು ಈಗಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ವಾರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ಮೌಲಾನ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಾಮ್ ಅಜಾದ್ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೭ ಮತ್ತು ೮ ರಂದು ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯು ಬಾಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ 'ಬ್ರಿಟಿಷರೆ, ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಬಹುಮತದಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕರೆಕೊಟ್ಟರು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಕೊನೆಯ ಅಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಹೋರಾಡಿ, ಇಲ್ಲವೆ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಎಂದು ಕರೆಕೊಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರವು ಎಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಆಗಸ್ಟ್ ೯ ರಂದು ಮುಂಜಾನೆ ಬಂಧಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ತಳ್ಳಿತು. ಇದರಿಂದ ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೀರರು ದೇಶದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ

ದಂಗೆಗಳು ಹರತಾಳಗಳು, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಗಳು, ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದವು. ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ, ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿತು. ಈ ಚಳವಳಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾದುದಾಗಿತ್ತು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬ್ರಿಟಿಷರೆ, ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಅಂಶಗಳು

೧. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನಿಲುವು

೨. ವೈಸರಾಯ್ ಲಿನ್‌ಲಿತೆಗೋ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಅವನ ನಿರಪೇಕ್ಷಿತ ಧೋರಣೆ.

೩. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಧೋರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರೋಧ.

೪. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಮಧ್ಯೆ ಉಲ್ಬಣಿಸಿದ ಭಾರವಾದ ಬಿರುಕು.

೫. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಆಗಸ್ಟ್ ಘೋಷಣೆಯ ಕೋಮುವಾದ ನೀತಿ ಮತ್ತು ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿಯ ಪುನರಾವರ್ತನೆ.

೬. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ.

೭. ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಆಶಾಕಿರಣ ಮತ್ತು ನಿರುತ್ಸಾಹ ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸನ್ನದು.

೮. ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ವರವಾದ ಜಪಾನಿಯ ಅತಿಕ್ರಮಣ ನೀತಿ.

೯. ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗದ ವೈಫಲ್ಯ

೧. ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ

೧೯೩೬ರ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಲಕ್ನೋದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಮಾಡಿದ ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಘೋಷಿಸಿದರು: "ಯಾವುದೇ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ನಡೆಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುದ್ಧವೂ ಮಹಾಯುದ್ಧವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಅಂತಹ ಯುದ್ಧಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಬೇಕು." ಇದು ನೆಹರೂ ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಷ್ಟೇ ಆಗಿರದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಅಭಿವತವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಇದು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೩೬ರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಚುನಾವಣಾ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವಿರೋಧಿಸಿದುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಿದೆ.

'ಸ್ವತಃ ತಾನು ಮುಕ್ತವಾಗದೆ ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿತ್ತು. ಇಡೀ ಯುದ್ಧಾವಧಿಯವರೆಗೂ ಈ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ

ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಯುದ್ಧಸಿದ್ಧತೆಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನೆರವು ನೀಡಬಾರದೆಂದೂ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲೇ, ಯುದ್ಧ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡದಿರುವ ತನ್ನ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೇ ಘೋಷಿಸಿತ್ತು.

೧೯೩೯ರ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೩ ರಂದು ಇಂಗ್ಲೇಡ್ ಹಾಗೂ ಜರ್ಮನಿಯ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಘೋಷಣೆಯಿಂದಾಗಿ, ಭಾರತ ತನ್ನಂತಾನೇ ಜರ್ಮನಿಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸೆಣೆಸುವ ಒಂದು ದೇಶವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಯಿತು. ಪಂಜಾಬ್, ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ಸಿಂಧ್‌ಗಳ ಮಂತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್‌ಗೆ ನೀಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರು. ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಲಿಬರಲ್ ಫೆಡರೇಷನ್ ಹಾಗೂ ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಭಾಗಳು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಷರತ್ತು ರಹಿತ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದವು. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನೆರವು ನೀಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿತು. ಆದರೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಟಸ್ಥವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕೂಡಲೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೮ರಂದು, ಚೀನಾದಿಂದ ಜರೂರಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ನೆಹರೂ ಹೀಗೆ ಘೋಷಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟನ್ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ, ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾವು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ ಇಲ್ಲ ಒಂದೆಡೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಫ್ಯಾಸಿಸಂ ಹಾಗೂ ದಂಗೆ ಇವುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಪರವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದ್ದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದರು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ನಿಂತ ಏಕೈಕ ಮುಖಂಡ ನೇತಾಜಿ ಸುಭಾಷ್‌ಚಂದ್ರ ಬೋಸ್. ೧೯೨೭ರಿಂದಲೂ ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಭಾರತ ಸಹಕಾರ ನೀಡಬಾರದು ಎಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸಾರಿದ್ದನ್ನು ಅವರು ಎತ್ತಿಹೇಳಿ, ಈಗ ಆ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು ಎಂದೂ ಆಶಿಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಗಾಂಧೀವಾದಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಹಕಾರ ನೀಡದೆ ಇರುವ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ನೆಹರೂ ಅವರ ಭಾವೋದ್ವೇಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮುಖಂಡತ್ವದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಿರಾಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು.

೧೯೩೯ನೆಯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೫ರಂದು ಪಂಡಿತ್ ನೆಹರೂ ಅವರು ಕರಡುತಯಾರಿಸಿದ ಸುದೀರ್ಘ ನಿರ್ಣಯವೊಂದನ್ನು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಫ್ಯಾಸಿಸಂ ಹಾಗೂ ನಾಜಿಸಂಗಳ ಭಾವನಾವಾದವನ್ನೂ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನೂ ಅದು ಖಂಡಿಸಿತು. ಪೋಲೆಂಡಿನ

ಮೇಲೆ ಜರ್ಮನರು ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸಿದುದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ, ಭಾರತದ ಅನುಮತಿಯೆ ಇಲ್ಲದೆ, ಯುದ್ಧದ ಬಗೆಗೆ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಮಾಡಿದ ಘೋಷಣೆ, ತಿದ್ದುಪಡಿಗೊಂಡ ಮಸೂದೆಗಳ ಜಾರಿ ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧಸಂಬಂಧಿ ಆದೇಶಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಗಂಭೀರ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೮ರಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಎರಡು ಷರತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ಸಹಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿ ಭರವಸೆ ನೀಡಿತು.ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ತೃಪ್ತಿಕರ ಒಡನಾಟಗಳ ಆಶ್ವಾಸನೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂವಿಧಾನತ್ಮಕ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನ ಅನುಮತಿ ಹಾಗೂ ಮನ್ನಣೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯದೆಯೇ ಯಾವುದೇ ಘೋಷಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಮುಸ್ಲಿಂ ಭಾರತದ ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲ ಏಕೈಕ ಸಂಘಟನೆಯಾಗಿರುವ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕೂಡ ಅದು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಕೋರಿತು.

೨. ವೈಸರಾಯ್ ಲಿನ್‌ಲಿತಗೋ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಅವನ ನಿರಪೇಕ್ಷಿತ ಧೋರಣೆ:

ಲಾರ್ಡ್‌ಲಿನ್‌ಲಿತ್‌ಗೋ

ಯುದ್ಧ ಮುಂದುವರಿಯುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಭಾರತೀಯರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವೈಸರಾಯ್ ಲಿನ್‌ಲಿತಗೋ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ, ಮತ್ತು ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್ಲನೇ ಸ್ವತಃ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸಮಾಲೋಚನಾ ತಂಡವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟ.

ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಹೇಳಿಕೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದುರದೃಷ್ಟಕರವೆಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಭಾವಿಸಿ, ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್‌ಗೆ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ನೀಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಯಾವಾಗಲೂ ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದಿ ಧೋರಣೆಗೆ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವುದರಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆಂಬುದೇ ಈ ನಿರಾಕರಣೆಗೆ ಕಾರಣ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ ೭ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಚಿವರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವಂತೆ, ಸಮಿತಿ ಸೂಚಿಸಿತು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಚಿವರೂ ೧೯೩೯ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೭ ಮತ್ತು ನವೆಂಬರ್ ೧೫ರ ನಡುವಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಚಿವರು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದಾಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಗವರ್ನರ್‌ಗಳು ವಹಿಸಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಲಾರ್ಡ್ ಲಿನಲಿತ್‌ಗೋ ಭಾವಿಸಿದ. ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ಅವನು ಮುಸ್ಲಿಮರ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆಯುವತ್ತ ತನ್ನ ಗಮನ ಹರಿಸಿದ.

೩. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಧೋರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರೋಧ

೧೯೪೦ನೆ ಮಾರ್ಚ್ ೧೯ ಮತ್ತು ೨೦ರಂದು ರಾಮಗಡದಲ್ಲಿ ಮೌಲಾನಾ ಅಬುಲ್ ಕಲಾಮ್ ಆಜಾದ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಜನರನ್ನು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ, ಭಾರತವು ಒಂದು ಯುದ್ಧಾಸಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದುದರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ತನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಎನಿಸುವ ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಭಾರತದ ಜನರು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು ಎಂದು ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಿತು.

ಏಪ್ರಿಲ್ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿ ತನ್ನ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ನಾರ್ವೆ, ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್, ಹಾಲೆಂಡ್, ಬೆಲ್ಜಿಯಂ ಮತ್ತು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ಗಳು ಜೂನ್ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಧೈರ್ಯಗುಂದಿ ಹೋದವು. ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಗುರುತರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದವು.

ತಮ್ಮ ಅಹಿಂಸಾಧೋರಣೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಷವಿರಾಗಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಭಾರತವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತ ವಿಷಯ ಶಾಂತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಮ್ ಆಜಾದರು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಒಂದು ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪಕ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲ ಅದು ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಸಂಸ್ಥೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸುವಾಗ, ಅವರು ಬಹುಮಂದಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೇ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದ್ದರು.

೧೯೪೦ ಜುಲೈ ೩ ರಿಂದ ೭ರ ವರೆಗೆ ಮತ್ತೆ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ 'ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವ ತುರ್ತು ಹಾಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ತನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮುಂದಿರಿಸಿತು ಹಾಗೂ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿನ ಮೊದಲ ಮತ್ತು ತತ್‌ಕ್ಷಣದ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ, ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಕಾರವನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿತು.

ಈ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಸಂಘಟನೆಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದೂ ಅದು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿತು. ೧೯೪೦ರ ಜುಲೈ ೨೭-೨೮ರಂದು ಪೂನಾದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಈ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

೪. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಮಧ್ಯೆ ಉಲ್ಬಣಿಸಿದ ಭಾರವಾದ ಬಿರುಕು.

೧೯೪೦ರ ಜೂನ್ ೧೫ರ ಹರಿಜನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಲೇಖನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಈ ರೀತಿ ಬರೆದು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಹುಟ್ಟಿಸಿದರು ಭಾರತದ ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವಂತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೂ ಪರಿಶುದ್ಧ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುವ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ಹೀಗೆ ಮಾಡದವರ ಜೊತೆ ಯಾವುದೇ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಈ ಲೇಖನದ ಓದುಗ ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. "ಮುಸ್ಲಿಮರೊಂದಿಗೆ ಮೊದಲು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಎರಡನೆಯ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಒಪ್ಪದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇದೇ ಗಾಂಧಿಯೆ? ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಒಪ್ಪಂದ ನಡೆಯದೆ ಯಾವುದೇ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇದೇ ಗಾಂಧಿಯೆ? ಗಾಂಧೀಜಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಮುಸ್ಲಿಂಲೀಗ್ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಕೋಮುವಾದಿ ಸಂಸ್ಥೆ ಅದು ಭಾರತವು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಜಿನ್ನ ವಿರುದ್ಧ ಗಾಂಧೀಜಿ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯಂತೆ ಅಂತರ್ಗತದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಲಾವಾರಸವನ್ನು ಸಿಡಿಸಿ ಇವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಮತ್ತು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಎಲ್ಲರು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮರುವಿಮರ್ಶಿಸುವತ್ತ ಯೋಚಿಸಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಈ ಲೇಖನ ಜಿನ್ನ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ನಾಯಕರಿಗೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಹಿಂದೂ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಮುಸ್ಲಿಂರಿಗೆ ಅಪಾಯವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಅನುವು ಮಾಡಿತು.

೧೯೪೦ ಜೂನ್ ೧೫ ಹಾಗೂ ೧೬ರಂದು ಕರಾಚಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗಿನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆ ಜಿನ್ನಾರ ದ್ವಿರಾಷ್ಟ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತರ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು ಮತ್ತು ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಜೊತೆ ಸಂಧಾನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿತು. ಜಿನ್ನಾರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯದೆ ಸಮಿತಿಯ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಸದಸ್ಯರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಮುಖಂಡರೊಡನೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಕೂಡದೆಂದೂ ಜಿನ್ನಾರಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆ ಪಡೆಯದೆ ಯಾವ ಮುಸ್ಲಿಮರೂ ಯುದ್ಧ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಾರದೆಂದೂ ಸಭೆ

ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿತು. ಹೀಗೆ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಒಬ್ಬ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಲೇಖನ ಜಿನ್ನಾರಿಗೆ ಸಹಾಯ ನೀಡಿತು.

೫. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಆಗಸ್ಟ್ ಘೋಷಣೆಯ ಕೋಮುವಾದ ನೀತಿ ಮತ್ತು ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿಯ ಪುನರಾವರ್ತನೆ

ಯುದ್ಧದ ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದ ಕೆಡುಕುಗಳು ಎದುರಾದಾಗ, ತಮ್ಮ ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಬ್ರಿಟಿಷರು ದಿಟ್ಟ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ಕೊಡುಗೆ ಎಂದು ಹೆಸರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಧೋರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹೊಸ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು, ೧೯೪೦ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ರಂದು ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ.

ಈ ಆಗಸ್ಟ್ ಘೋಷಣೆಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.[೯]

೧. ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ನ ಸಮಿತಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆ ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆ.

೨. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿನ ಗುರುತರವಾದ, ಬಲಪ್ರಯೋಗದ, ಸಶಕ್ತವಾದ ಹಾಗೂ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಆಧಾರಿತ ಆಡಳಿತವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೊಂದಿದ ಯಾವುದೇ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಅನುಮತಿ ನೀಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ ಆಶ್ವಾಸನೆ ನೀಡಲಾಯಿತು.

೩. ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಭಾರತೀಯ ಸಮಿತಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಇವೆರಡು ಪಕ್ಷಗಳವರನ್ನೂ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು. ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಕೋರಿದ ಖಾತರಿಯನ್ನು ಅನುಚ್ಛೇದ (೨)ರಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅನುಚ್ಛೇದ (೩)ರಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸಮಿತಿಯ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ವಾಸ್ತವ ಸಮ್ಮತಿ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಸಂಧಾನಗಳಂತೆ ಇದು ಕೂಡ ಯಾವುದೇ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲಗೊಂಡಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಅನುಚ್ಛೇದ (೨)ಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ್ ಅನುಚ್ಛೇದ (೩)ರ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆ ಪರಿಗಣನೆಗೆ ಬರುವುದು ನಿರ್ಣಾಯಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಮವೆನಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರು.

೬. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ

೧೯೪೦ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಾಯಿದೆ ಭಂಗ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮುಖಂಡತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ರಾಮಗಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಈ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬದಲಾಗಿ ಯುದ್ಧದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ, ಜನರ ಮನೋಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಸದ್ಯದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಬೇಕೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ವಾದವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಸಾಮೂಹಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವಾಗಿರದೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನೇ ನಡೆಸುವ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೪೦ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೭ರಂದು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು (ಅಥವಾ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗುಂಪನ್ನು) ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಮೃದು ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಹಲವರು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಿರಿಕಿರಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಾರದೆಂಬ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹಾಗೂ ನೆಹರೂ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಈ ಟೀಕೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಾಯಿದೆ ಭಂಗ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಸುಭಾಷ್‌ಚಂದ್ರ ಬೋಸರ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ (ಫಾರ್ವರ್ಡ್‌ಬ್ಲಾಕ್) ಸೇರುವ ಜನರಲ್ಲಿ ಇದು ಕಂಡುಬಂತು.

೧೯೪೦ರ ಮೇ ೨೦ರಂದು ನೆಹರೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: 'ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಜೀವನ ಮರಣಗಳ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದ್ದಾಗ ಕಾಯಿದೆಭಂಗ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು ಭಾರತದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಕುಂದು ತರುವ ಕಾರ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.' ಬ್ರಿಟಿಷರ ನಾಶದಿಂದ ನಾವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಅಹಿಂಸಾ ಮಾರ್ಗವೂ ಅಲ್ಲ. ಮೃದು ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯ ವಿನಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ನೆಹರೂ ಆಲೋಚಿಸಿದರು.

೭. ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಆಶಾಕಿರಣ ಮತ್ತು ನಿರುತ್ಸಾಹ ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದ ಆಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸನ್ನದು

೧೯೪೧ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ ಹಾಗೂ ಅಮೇರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಹೊರಡಿಸಿದ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸನ್ನದು ಯುದ್ಧ ಸಂಬಂಧಿ ಧೋರಣೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತಿದ್ದು, ಅದು ಹೀಗೆ ಘೋಷಿಸಿದೆ. ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಯಾವ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ತಾವು ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕೋ ಅಂತಹ ಸ್ವರೂಪದ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಇರುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತವೆ. ಪರಮಾಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವಸರ್ಕಾರ ಇವುಗಳಿಂದ ಬಲವಂತದಿಂದ ಬಂಧಿತರಾಗಿರುವ ಜನರಿಗೆ ಪುನಃ ಅವುಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಬಯಸಿವೆ. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ವಿಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜನರೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಸಮ್ಮತಿ ನೀಡಿದರು. ಆದರೆ ಚರ್ಚಿಲ್, ೧೯೪೧ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೯ರಂದು ಹೌಸ್ ಆಫ್ ಕಾಮನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ,

ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ಕೊಡುಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಧೋರಣೆಗೆ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ಸನ್ನದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಇದ್ದರೂ ಅದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲ ಆಸೆ-ಉತ್ಸಾಹಗಳು ದೂರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ಭಾರತದ ಅತ್ಯಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜನರು ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಚರ್ಚಿಲ್ ಅವರ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡ, ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ನಂಬಿಕೆ ಎಂದರೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ನಿಜವಾದ ವಿನಾಯಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಮನಸ್ಸು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ದೃಢವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯ ನಗ್ನ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು.

೮. ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ವರವಾದ ಜಪಾನಿಯರ ಅತಿಕ್ರಮಣ ನೀತಿ

ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಪಾನ್, ಮೈತ್ರಿ ಕೂಟ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪಕ್ಷ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ, ಮಹಾಯುದ್ಧ ಒಮ್ಮೆಲೇ ೧೯೪೨ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೫ರಂದು ಅಪಾಯ ಸೂಚಕ ತಿರುವು ಪಡೆಯಿತು. ಅವರೆಗೆ ಅಜೇಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಸಿಂಗಪುರವನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಮುತ್ತಲಾಯಿತು. ಮಿತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಅನಂತರ ಮಲಯವನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಬರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು. ಇದರಿಂದ ಏಷಿಯಾದಲ್ಲಿ ಕೂಟ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನೇತೃತ್ವವಹಿಸಿದ್ದ ಜಪಾನಿನ ಸೈನ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿತು ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಸಮೀಪ ಯುದ್ಧ ಬಂತು. ಬರ್ಮ ಮತ್ತು ಮಣಿಪುರಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸುವುದು ಜಪಾನಿನ ಉದ್ದೇಶವೆಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಜಪಾನೀಯರು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಜಪಾನ್ ಸೈನಿಕರು, ಸಿಂಗಾಪೂರ, ಬರ್ಮ (ಈಗಿನ ಮ್ಯಾಸಮಾದ್)ವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಮಣಿಪುರದ ಮೂಲಕ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅರಿತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕೆಲ ಉದಾರಿವಾದಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿನಾಯಕ ಚರ್ಚಿಲ್‌ನ ಮೇಲೆ ವಿದೇಶಿ ದಾಳಿಯಿಂದ ಭಾರತವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಜಪಾನೀಯರ ಬೆದರಿಕೆಯ ಗಂಭೀರತೆ ಉದಾರವಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅತಿಶಯ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ೧೯೪೨ ಜನವರಿ ೩ರಂದು ಉದಾರವಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಸರ್ ತೇಜ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಸಪ್ರು, ಚರ್ಚಿಲರಿಗೆ ದೀರ್ಘವಾದ ಕಡಲತಂತಿಯೊಂದನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಯಾವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರದ ಹದಿನೈದು ಮಂದಿ ಮುಖಂಡರು ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಈ ತಂತಿ ಚರ್ಚಿಲ್‌ರನ್ನು ಹೀಗೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿತ್ತು: "ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು

ಸೇವಾ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಡುವಂತೆ ಉತ್ತೇಜಿಸಲು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುವಂತಹ ಅಖಿಲಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆ ಹಾಗೂ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಾಂಧವ್ಯ ಬೆಳೆಸಲು ಉದಾರವಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಬೇಕು" ಆದರೆ ಚರ್ಚಿಲ್ ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ, ಸಪ್ರು ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಡಲತಂತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿದ್ರಿಸಿದ್ದನು. ರಂಗೂನ್ ಪತನಗೊಂಡ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಅನಂತರ, ೧೯೪೨ರ ಮಾರ್ಚ್ ೧೧ರಂದು, ಭಾರತೀಯ ಧೋರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯುದ್ಧ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ ಒಂದು ಒಮ್ಮತದ ನಿಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂದೂ ಚರ್ಚಿಲ್ ಘೋಷಿಸಿದರು.

ಲಾರ್ಡ್ ಪ್ರಿವಿ ಸೀಲ್ ಆಗಿ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ಸದಸ್ಯರೂ ಹೌಸ್ ಆಫ್ ಕಾಮನ್ಸಿನ ಒಬ್ಬ ಮುಖಂಡರೂ ಆದ ಸರ್ ಸ್ಟಾಫರ್ಡ್ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿನ ಸಮಿತಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರ ಜೊತೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಚರ್ಚಿಲ್ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ. ಈ ಹೊಸ ಧೋರಣೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಲ್ ಯಾರನ್ನೂ ಸಂದೇಹದಲ್ಲಿರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೂಡಲೇ ಅವರು ಹೀಗೆ ಘೋಷಿಸಿದರು. ಜಪಾನಿನ ಮುನ್ನಡೆಯಿಂದ ಭಾರತದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ನಾವು ಭಾರತೀಯ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಬಲಗಳನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಣಕಾರರಿಂದ ಒದಗಿ ಬರುವ ಅಪಾಯದಿಂದ ಭಾರತವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು, ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅರ್ಧಸತ್ಯವಷ್ಟೇ ಆಗಿತ್ತು. ಜಪಾನಿನ ಆಕ್ರಮಣವು ಎರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೫ರಂದು ಸಿಂಗಪುರ ಎದುರಿಸಿದ ಸೋಲಿನಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕಿರುವ ಅಪಾಯವೇನೆಂದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಆದರೂ ಚರ್ಚಿಲ್ ಒಂದಂಗುಲದಷ್ಟೂ ಕದಲಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ರೂಸ್‌ವೆಲ್ಟ್ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ್ತವವಾದ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದೊಂದಿಗೆ ಮಾತು ಕಥೆ ನಡೆಸಿ ಒಂದು ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಚರ್ಚಿಲರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆಗ ಇದ್ದ ಒಂದೇ ಒಂದು ನಿರೀಕ್ಷೆಯೇ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನೆರವು ಪಡೆಯುವುದಾಗಿತ್ತು.

ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರೂಸ್‌ವೆಲ್ಟರೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಅಮೇರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿದೇಶೀ ಕಛೇರಿಯ ರಹಸ್ಯ ದಾಖಲೆ ಪತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯಿಂದ ಖಚಿತವಾಯಿತು. ೧೯೪೨ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೭ರಂದು ಎಂದರೆ ಸಿಂಗಪುರ ಪರಾಜಯಗೊಂಡ ಎರಡು ದಿನಗಳ ಅನಂತರ, ಅಮೇರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಹಾಯಕ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಜ್ಞಾಪನ ಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ಚರ್ಚಿಲ್‌ಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ. ಅದು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಸಿಂಗಪುರದ ಪರಾಜಯದಿಂದ ದೂರ ಪ್ರಾಚ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ

ಪರಿವರ್ತಿತ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತತ್ಕ್ಷಣ ರಾಜ್ಯ ವಿಭಾಗ ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡುವುದು ಸದ್ಯಧ ಪರಿಸ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗ ಎಂದನು. ಭಾರತೀಯರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದೇ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲ ವಿಷಯ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಯೋಜನೆಗಳು ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಹಭಾಗಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದೆ ಎಂದು ಚರ್ಚಿಲ್ ಘೋಷಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಇವನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೨ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೫ರಂದು, ಅಮೇರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸೆನೆಟ್‌ನ ವಿದೇಶೀ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸಮಿತಿ, ಭಾರತೀಯ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿತು. ಭಾರತದ ಜನಬಲ ಸೈನಿಕ ಬಲದ ಮೂಲಕ ಆಕರದಂತಿರುವುದು ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತು.

೧೯೪೨ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೬ರಂದು ರೂಸ್‌ವೆಲ್ಟರು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿರುವ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ರಾಯಭಾರಿಗಳಾದ ಅವೆಕಿಲ್ ಹ್ಯಾರಿಮನ್‌ಗೆ ಕಡಲ ತಂತಿಯೊಂದನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಹ್ಯಾರಿಮನ್ ಬ್ರಿಟನ್ ಪ್ರಧಾನಿ ಚರ್ಚಿಲ್‌ನನ್ನು ಬೇಟಿಯಾಗಿ ಜಪಾನಿನ ಆಕ್ರಮಣ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತೀಯರ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಚರ್ಚಿಲ್ ಮಾರ್ಚ್ ೪ ರಂದು ರೂಸ್‌ವೆಲ್ಟಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿ ಈ ರೀತಿ ಇತ್ತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ನೀಡುವ ಬಗ್ಗೆ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ಮುಸ್ಲಿಂಲೀಗ್, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರು ಮತ್ತು ರಾಜಕುಮಾರರ ಸಹಕಾರ ಪಡೆಯುವ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಮಾರ್ಚ್ ೧೦ರಂದು ರೂಸ್‌ವೆಲ್ಟ್ ದೀರ್ಘ ಸಂದೇಶವೊಂದನ್ನು ಕಡಲ ತಂತಿ ಮೂಲಕ ಚರ್ಚಿಲರಿಗೆ ಕಳಸಿದರು. ಅದೇ ದಿವಸ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಪಡೆದ ಚರ್ಚಿಲ್ ಮಾರನೆಯ ದಿನವೇ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್‌ನಲ್ಲಿ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದರು.

ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗದ ಭವಿಷ್ಯ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರೂಸ್‌ವೆಲ್ಟರು ತುಂಬ ಕಾತರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಖಾಸಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಲ್ ಲೂಯಿಸ್ ಎ. ಜಾನ್‌ಸನ್ ಅವರನ್ನು ನವದೆಹಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಮುಖಂಡರ ನಡುವಣ ಸಂಧಾನ ಮಾತುಕತೆಗಳ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದೇ ಇದರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಈ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ತಲೆ ಹಾಕುವಂತಹ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕೃತ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಜಾನ್‌ಸನ್‌ರಿಗೆ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಸಂಧಾನ ಮಾತುಕತೆಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬ ಶಾಂತಿ ದೂತನಂತೆ ಅವರು ಮಹತ್ತರವಾದ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು.

೯. ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗದ ವೈಫಲ್ಯ

೧೯೪೨ರ ಮಾರ್ಚ್ ೨೩ರಂದು ಸರ್ ಸ್ಟಾಫರ್ಡ್ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ನೇತೃತ್ವದ ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರ ಆಯೋಗ ದೆಹಲಿಯನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಈ ಇಬ್ಬರು ಸದಸ್ಯರೆಂದರೆ ಪೆಥಿಕ್ ಲಾರೆನ್ಸ್ ಮತ್ತು

ಎ.ವಿ.ಅಲೆಗ್ಸಾಂಡರ್. ಚರ್ಚಿಲ್ ಕಳುಹಿಸಿದ ಕರಡು ಘೋಷಣೆಯೊಂದು ಹೊತ್ತು ತಂದ ಈ ಆಯೋಗ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿತು.

೧. ಭಾರತದಲ್ಲಿಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇರೆ ಸ್ವಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಸರ್ಕಾರದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಕ್ಕೂಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು.

೨. ಯುದ್ಧ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗು ನಿಂತುಹೋದೊಡನೆ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾಸಭೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

೩. ಹಾಗೆ ರೂಪಿಸಲಾದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಲು ಹಾಗೂ ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಮತ್ತು ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಿದ್ಧಾಗಿರದ ಯಾವದೇ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂವಿಧಾನಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಇರುತ್ತದೆ.

೪. ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೂ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೂ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೂ ಸಮಾನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಇರಬೇಕು.

೫. ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವವರೆಗೆ ಯುದ್ಧಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಕ್ಷಣೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ ವಿರೋಧಿಸಿತು. ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳ ನಿರಾಕರಣೆಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದವು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಜನರಿಗೆ ಆಳವಾಗಿ ಬೇರೂರಿದ ಅವಿಶ್ವಾಸ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಶ್ವಾಸನೆಗಳು ಮತ್ತು ಭರವಸೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಅನುಮಾನ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಜರ್ಮನಿಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟನ್ ಇನ್ನಷ್ಟು ಕೆಡುಕಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದು ಖಚಿತ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮೂರನೆಯದು, ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದದ್ದು.

ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ೧೯೪೨ ಎಪ್ರಿಲ್ ೨ ರಂದು ಸಭೆ ಸೇರಿ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗದ ಎಲ್ಲಾ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತು.

ಭಾರತವನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಭಾ, ಯಾವುದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ವಿಭಜನೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಲು ನಿರಾಕರಿಸಿತು. ಭಾರತವನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಉದಾರವಾದಿಗಳ ಪಕ್ಷವೂ ವಿರೋಧಿಸಿತು. ಸಾಕಷ್ಟು ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂತೆ, ಭಾರತದ ಉಳಿದ ಪಕ್ಷಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯದ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳು,

ತಾವು ಯಾರನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದ್ದುವೋ ಆ ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಕೂಡ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾದುವು. ವಿಭಜನೆಯ ಪರವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಘೋಷಣೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಮುಸ್ಲಿಂಲೀಗ್ ಕೋರಿತು. ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳನ್ನು ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳವರು, ಸಿಖ್ಖರು, ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ನರು, ಭಾರತೀಯ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡರು ಕೂಡ ನಿರಾಕರಿಸಿದರು.

ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ನಿಯೋಗದ ವೈಫಲ್ಯ ಮತ್ತು ಜಪಾನಿಯರ ಹಾವಳಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮನೋಭಾವದಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ಫುಟವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತಂದಿತು. ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಾಮೂಹಿಕ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸುವುದನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಲು ಮತ್ತು ಭಾರತವನ್ನು ಅದರ ವಿಧಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲು ಕರೆನೀಡುವ ಅವರ ನೂತನ ಉಪಾಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. ಅವರು ೧೯೪೨ರ ಏಪ್ರಿಲ್ ೨೬ರಂದು ತಮ್ಮ ಹರಿಜನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಬರೆದರು ಪರಿಣಾಮವೇನೇ ಇರಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವು ತಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತ ಬಿಡುವುದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ೧೯೪೨ರ ಏಪ್ರಿಲ್ ೨೯ರಿಂದ ಮೇ ೨ರವರೆಗೆ ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ನಿಲುವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಒಂದು ಠರಾವನ್ನು ಮಂಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತದ ಮೇಲಿನ ಹಿಡತವನ್ನು ಎರಡೂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷಿತೆಗಾಗಿ ಬಿಡಲೇಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಅಸಹಕಾರ ರೂಪದ ಉಗ್ರವಾದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ನಡೆಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರು.

೧೯೪೨ರ ಜುಲೈ ೬ರಂದು ವಾರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಸಭೆಯು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಮೌಲಾನಾ ಆಜಾದ್‌ರವರು ಸ್ವಾನುಭವಗಳಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಧೋರಣೆಯೆಡೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವುದರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪಾತ್ರದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದರು.

೨.೩. ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯ ನಿರ್ಣಯ

೧೯೪೨ರ ಜುಲೈ ೧೪ರಂದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ಒಂದು ದೀರ್ಘವಾದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿತು. ಅದು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಠರಾವು ಎಂದೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಕ್ಷಣವೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತಗೊಳಿಸಿತು. ದೇಶದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ನಾಸಿಸಂ, ಫ್ಯಾಸಿಸಂ, ಮಿಲಿಟರಿಸಂ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ಇತರ ರೂಪಗಳ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವು ದಾಳಿಮಾಡುವುದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇಂಡಿಯಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿತು.

ಮೀರಾಬೆನ್ ಎಂದೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿರುವ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ನೌಕಾಧಿಕಾರಿಯ ಪುತ್ರಿ ಕುಮಾರಿ ಸ್ಲೇಡ್ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಠರಾವಿನ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದು ಯೋಜಿಸಿರುವ ಚಳವಳಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಲು ಮೀರಾಬೆನ್‌ರನ್ನು ದೆಹಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಂತೆ ಯೋಚಿಸುವರೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಸಂದರ್ಶನವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಅದು ಹಿಂಸೆಯೇ ಆಗಿರಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಆಗಿರಲಿ ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವು ಯಾವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರನನ್ನೂ ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ತಳೆದಿರುವ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುವುದೂ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚೆಮಾಡುವುದೂ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತನ್ನ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗೆ ಅವಮಾನಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದ.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ರೂಪಿಸಿದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲು ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಯು ೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೭ರಂದು ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಎರಡು ದಿನಗಳ ಚರ್ಚೆಯ ನಂತರ ಅಪಾರ ಬಹುಮತದಿಂದ ಅದು ಅಂಗೀಕೃತವಾಯಿತು. ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ಮಂದಿ ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟರು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಲೇಬೇಕೆಂಬ ತನ್ನ ಹಕ್ಕಿನ ಮೇಲೆ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಯು ಒತ್ತು ಹಾಕಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಅದನ್ನು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ದಂಗೆ ಅಥವಾ ತಾವೇ ಕರೆಯುವಂತೆ ಆಯುಧರಹಿತ ಕ್ರಾಂತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಒಂದು ಸಲ ದಂಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೆ ತನ್ನ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ಜುಲೈ ೧೪ ರಂದು ವಾರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಹಿಂದೆಗೆಯಲು ಅಥವಾ ಸಂಧಾನಮಾಡಲು ಈ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅವಕಾಶವೂ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಯೋಚಿಸೋಣ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಇದು ಕೇವಲ ಬಹಿರಂಗ ಕ್ರಾಂತಿ. ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಮಂಡಿಸಿದ ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣ ಈ ರೀತಿ ಇತ್ತು. ನೀವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಇದೇ ಕ್ಷಣದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪುರುಷ ಅಥವಾ ಮಹಿಳೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಮತ್ತು ನೀವು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ನಾವು ಮಾಡಬೇಕು ಇಲ್ಲವೇ ಮಡಿಯಬೇಕು. ನಾವು ಭಾರತವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವನ್ನಾಗಿಸೋಣ ಅಥವಾ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಮಡಿಯೋಣ.

೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ರಂದು ರಾತ್ರಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಸಭೆಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಯಿತು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಸರಕಾರ ಗಾಂಧೀಜಿ, ನೆಹರೂ, ಆಜಾದ್ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಏಳಿಗೆಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಿತು. ಅಲಹಾಬಾದಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಕೇಂದ್ರ ಕಾರ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪೊಲೀಸಿನವರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರವು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಿಧಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹರಿಜನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಅನೇಕ ಸಮಾಚಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ರದ್ದುಪಡಿಸುವಷ್ಟು ಹಿಡಿತವನ್ನು ಸುದ್ದಿ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿಗಿಗೊಳಿಸಿತು.

ಅಖಿಲಭಾರತದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ, ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ವಿವಿಧ ನಾಯಕರುಗಳನ್ನು ಏಕಾಏಕಿ ಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಘೋಷಿಸಿದ ಸಾಮೂಹಿಕ ಚಳವಳಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಕೊಡುವವರೇ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು, ರೈತರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೇ ಮಡಿ ಕರೆಗೆ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು.

೨.೪. ೧೯೪೨ರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ ಸುದ್ದಿ ಹರಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಜನರು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಸಭೆಗಳು, ಹರತಾಳಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದವು. ಈ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು, ಸರ್ಕಾರ ಕಠೋರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತು. ಭಾರತ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯಿದೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಅಂಗಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಹೋಟಲ್‌ಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಯಿತು. ಮೆರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಚೆದುರಿಸಲು ಮಾಮೂಲು ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರವಲ್ಲದೆ, ಜನರ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಲಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಕ್ರಮ ಜನರಿಗೆ ಹಿಂಸಾಚಾರಕ್ಕಿಳಿಯಲು ಎಡೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ಜನರು ಶಸ್ತ್ರರಹಿತವಾಗಿ, ಹಿಂಸಾತ್ಮವಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದೆದ್ದರು.

ಗಾಂಧಿ ಮತ್ತು ಇತರ ನಾಯಕರನ್ನು ಆಗಸ್ಟ್ ೯ರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ದಿನ ಬೊಂಬಾಯಿ, ಅಹಮದಾಬಾದ್ ಮತ್ತು ಪೂನಾ ನಗರದಲ್ಲೂ ಗಲಭೆಗಳಾದವು. ಆದರೆ ದೇಶದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಶಾಂತವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೦ರಂದು ಚಳವಳಿ ದೇಶದ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹರಡಿತು. ಕೆಲವು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಗಲಭೆಗಳು ನಡೆದವು. ಆದರೆ

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೧ ರಿಂದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತೀವ್ರ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗತೊಡಗಿತು. ಅಂದಿನಿಂದಾಚೆಗೆ ಹರತಾಳ, ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಸಭೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಮಾಮೂಲಾದವು. ಜನರು ಸಂಘಟಿತ ಹಿಂಸಾಚಾರ, ಕೊಲೆ ಮತ್ತಿತರ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ರೈಲ್ವೆ ಮತ್ತು ಅಂಚೆ ದೂರ ಸಂಪರ್ಕ ಸೇವೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಿದರು. ಪೊಲೀಸರನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದರು. ದೂರದ ಮದ್ರಾಸ್, ಬೊಂಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ, ಮಧ್ಯಪ್ರಾಂತ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗಲಭೆಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾದವು. ಈ ಗಲಭೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಕ ಹಾನಿ ಉಂಟಾಯಿತು.

ರೈಲ್ವೆ, ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ ಕಚೇರಿಗಳು ಮತ್ತು ತಂತಿ ಮಾರ್ಗಗಳು, ವಿದ್ಯುತ್ ವಾಹಕ ಮಾರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳು ಧ್ವಂಸಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಿದರು.

ಬಿಹಾರದ ದಕ್ಷಿಣದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇಡೀ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬ ಗಂಭೀರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗಲಭೆಯು ದೊಡ್ಡ ಊರುಗಳಿಂದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಅತಿ ಬೇಗನೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು.

ಬಂಗಾಳ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಗುಂಟೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಬೆಜವಾಡದ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ರೈಲ್ವೆಗಳಿಗೆ ಅಪಾರ ಹಾನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮದ್ರಾಸ್‌ನೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ನಾಯಕರುಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ ನಂತರ ಮೊದಲ ವಾರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಸಾಂ, ಒರಿಸ್ಸಾ, ಪಂಜಾಬ್ ಮತ್ತು ವಾಯುವ್ಯ ಗಡಿನಾಡು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ತೊಂದರೆಯೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ ಸಿಂಧ್‌ನಲ್ಲೂ ಅಂತಹ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಶಾಂತಿಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಲಭೆಗೀಡಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಿಂದೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಅಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಜನಜಂಗುಳಿಯನ್ನು ಉದ್ರಿಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಹಾಗೂ ಟ್ರಾಮ್‌ಗಳು, ಬಸ್ಸುಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಮೋಟಾರು ವಾಹನಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಾನಿ ಉಂಟು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಮತ್ತು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಸಹ ಜನರು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನರು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೊದಲ ಹಂತ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಮೂರು ಹೊಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಅವು ೧. ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕಾಯಿದೆ ಭಂಗ ಚಳವಳಿ ೨. ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ಅಪರಾಧಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡವು. ೩. ಭಯೋತ್ಪಾದನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಒಲವು ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವುದು, ಬುಡಮೇಲು ಕೃತ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರ

ಮೇಲೆ ಎರಗುವುದು ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಮುಂದುವರಿದವು. ಮಧ್ಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಬೊಂಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ್‌ಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು.

ಸಭೆಗಳು, ಮೆರವಣಿಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಜನರು ಪಾಲಿಸದೇ ಹೋದಾಗ, ಬರಿ ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಹಬಂದಿಗೆ ತರದೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಂದೂಕಿನಿದಿಂದ ಹಾಗೂ ರೈಫಲ್‌ನಿಂದ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರುವ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರದ ಇಂತಹ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಮಗಳಿಂದಾಗಿ ಜನರು ವಿವೇಚನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಅವರು ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತರಾದರು. ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು.

ಶಾಲಾ ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪಿಕೆಟಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಶಿಕ್ಷಣಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಖಾಲಿಯಾದವು. ಮತ್ತು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು, ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ದೇಶದ ಒಂದು ತುದಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯವರೆಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟವು. ಅಲಿಗಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಢಾಕಾದಿಂದ ದೆಹಲಿಯವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಲಾಹೋರ್‌ನಿಂದ ಮದ್ರಾಸ್‌ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಚಳವಳಿಯ ಆರಂಭದ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಗಳು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವು. ಕಾಯಿದೆ ಭಂಗ ಚಳವಳಿಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಕಂಬಿಗಳ ಫಿಷ್‌ಪ್ಲೇಟ್‌ಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಕಂಬಿಗಳನ್ನೇ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಮೂಲಕ ರೈಲುಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆ ಉಂಟುಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಚಳವಳಿಯನ್ನು ದಮನಗೊಳಿಸಲು ಸರ್ಕಾರ, ಅತ್ಯಂತ ಕಠೋರವಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಳಸಿತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ, ಆಗಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ವಿನ್‌ಸಂಟ್ ಚರ್ಚಿಲ್ ಹೌಸ್‌ಆಫ್ ಕಾಮನ್ಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೧೯೪೨ರ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೦ರಂದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಬಲದೊಡನೆ ಗಲಭೆಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿತು. ಭಾರಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಭಾರತದ ಗಾತ್ರ ಮತ್ತು ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ವೇತವರ್ಣೀಯ ಸೈನಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ ಎನಿಸಿದರೂ ಹಿಂದೆಂದಿಗಿಂತಲೂ ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಈಗ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ನೂರಾರು ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿಡಲಾಯಿತು. ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ಮತ್ತು ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದಾಗ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜನರು ಹತರಾದರು. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಘನತೆ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೀನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ನಾಗರಿಕ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ೧೯೪೨ರ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೬ರಿಂದ ೧೯೪೩ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೦ರ ವರೆಗೆ ಕಲ್ಕತ್ತ, ಚಿತ್ತಗಾಂಗ್ ಮತ್ತು ಫೆನಿ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ವೈಮಾನಿಕ

ದಾಳಿಗಳು ನಡೆದ ಸಮಯ, ದಿನಾಂಕ ಹಾಗೂ ಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ೧೯೪೨ರ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಿಂದೀಚೆಗೆ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಿದ ಎಲ್ಲ ವೈಮಾನಿಕ ದಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೩೪೮ ಜನರು ಮೃತಪಟ್ಟರು ಮತ್ತು ೪೫೯ ಜನರು ಗಾಯಗೊಂಡರು.

೧೯೪೨ರ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ೫೩೮ ಸಲ ಗೋಲೀಬಾರು ಮಾಡಲಾಯಿತೆಂದು ೧೯೪೩ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೨ರಂದು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಗೆ ನೀಡಲಾದ ಒಂದು ಅಧಿಕೃತ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಗೋಲಿಬಾರಿನ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ೯೪೦ ಜನ ಮೃತಪಟ್ಟರು ಮತ್ತು ೧,೬೩೦ ಜನ ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಪಂಡಿತ್ ಜವಾಹರ್‌ಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದರು.

ಅಧಿಕೃತ ಅಂದಾಜಿನ ಪ್ರಕಾರ, ೧೯೪೨ರ ಗಲಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಅಥವಾ ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದಾಗ ೧,೦೨೮ ಜನರ ಸತ್ತರು ಮತ್ತು ೩,೨೦೦ ಜನ ಗಾಯಗೊಂಡರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಆಗಸ್ಟ್ ೯ ರಿಂದ ೧೯೪೨ನೆ ವರ್ಷದ ಕೊನೆಯವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾದ, ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ೬೦,೨೨೯ ಸರಿ (ಸುಮಾರಾಗಿ), ೨೬,೦೦೦ ಮತ್ತು ೧೮,೦೦೦ ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಧಿಕೃತ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು. ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಯವರಲ್ಲಿ ೧೧ ಮಂದಿ ಮೃತಪಟ್ಟರು ಮತ್ತು ೭ ಮಂದಿ ಗಾಯಗೊಂಡರು.

ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿನ ಕಾಂಟಾಯ್ ಮತ್ತು ತಾಮ್‌ಲುಕ್ ಸಬ್‌ಡಿವಿಜನ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗಳು, ಕಚೇರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ೪೩ ಮತ್ತು ೩೮ ಆಗಿತ್ತು. ಇದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಪಡೆಗಳು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಶಿಬಿರಗಳ ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ಮನೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ೧೯೫.

ಗುಪ್ತ ಚಳವಳಿ ೧೯೪೩ರ ಆರಂಭದವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಆದರೂ ಬಹಿರಂಗ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಎರಡು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಯಿತು. ಈ ಮುಕ್ತ ಚಳವಳಿ, ೧೯೪೨ರ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಕುಸಿಯಿತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮನಗಂಡಿತು. ೧೯೪೨ರ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. (ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ) ಒಂದು ಮನವಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ, ಈ ಹಿನ್ನೆಡೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚುಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿತು. "ನಮ್ಮ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಳಿದಿದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯರ ನೆರವಿನ ಮೂಲಕ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿವೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಯುವ ಜನರಿಂದ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ಸಾಹಪೂರಿತ ಬೆಂಬಲವೂ ಸಹ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿದೆ. ಸರ್ಕಾರದ ದಮನಕಾರಿ ಕ್ರಮಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ" ಎಂದು ಆ ಮನವಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಆದಾರದ ಮೇಲೆ ಕಡೇ ಗಳಿಗೆಯ ಹೋರಾಟವೊಂದನ್ನು ನಡೆಸುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟಿತು.

೧. ರೈತಾಪಿ ಜನರು ಭೂಕಂದಾಯ ಪಾವತಿ ಮಾಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಬೇಕು. ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ರೆವಿನ್ಯೂ ಮತ್ತು ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕು.

೨. ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಫಸಲು ಮತ್ತು ದನಕರುಗಳು ಮಾರಾಟವಾಗಬಾರದು.

೩. ಕಾಗದದ ಹಣವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬಾರದು.

೪. ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಬಟ್ಟೆಯ ಅಭಾವ ತಲೆದೋರುವ ಅಪಾಯವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಬೇಕು.

೫. ಸ್ವರಾಜ್ ಪಂಚಾಯತ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ರೆವಿನ್ಯೂ ಅಥವಾ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಬೇಕು.

೬. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಿಲಿಟರಿಯನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಲು, ರಸ್ತೆಗಳು, ದೂರ ಸಂಪರ್ಕ ಹಾಗೂ ರೈಲು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಬೇಕು.

ಆದರೆ ಈ ಮನವಿಯಿಂದ ಜನರು ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಚಳವಳಿ ತನ್ನ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತನ್ನ ಕಡೆ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಫಲಗೊಂಡಿತು. ಈ ಹೋರಾಟ ಯಶಸ್ಸು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಈ ಚಳವಳಿ ವಿಫಲಗೊಳ್ಳಲು ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳು ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರುಗಳ ಗೈರು ಹಾಜರಿಯೇ ಇಂತಹ ಒಂದು ದಾರುಣ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

ಎರಡನೆಯದು ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ ನಾರಾಯಣ್ ಅವರನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ೧೯೪೨ರ ಬಂಡಾಯದ ನಿಜವಾದ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಸಮನ್ವಯತೆ ಹಾಗೂ ಸುಸಂಘಟನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದೆ ಚಳವಳಿಯ ವೈಫಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ ನಾರಾಯಣ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸಂಘಟನೆ ಎಂದರೆ ಗೌಪ್ಯತೆ ಇರಬೇಕು. ಆದರೆ ಅಹಿಂಸಾ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸುವ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಗೌಪ್ಯತೆಗೆ ಸ್ಥಾನವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೆಯ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾದ ಯಾವುದೇ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕೂಡ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬಂಡಾಯದ ಮೊದಲ ಹಂತ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಜನರ ಮುಂದೆ ಮತ್ತ್ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನೂ ಇಡಲಿಲ್ಲ. ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಿಯಾ ಮತ್ತು ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ, ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶ ಹಣಕಾಸಿನ ಕೊರತೆ ಮತ್ತೊಂದು ನ್ಯೂನ್ಯತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರು ಯಾವುದೇ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸದೆ ಇದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ ನಾರಾಯಣ್ ವಿಷಾದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮಂತರು ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರಲ್ಲದೆ ಸಣ್ಣತನದ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರು.

ಐದನೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶ ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ರೈತರು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಬಾರದು. ಬುದ್ಧಿ ಜೀವಿಗಳು ಅಥವಾ ಉನ್ನತ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರು ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿ ನೀಡಿದ್ದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮೇಣ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮುಷ್ಕರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವರ ಮುಷ್ಕರದ ಅವಧಿ ಅತೀ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ವರ್ಗವಾಗಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ದೂರ ಉಳಿದುಕೊಂಡರು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರು ಬೀರಿದ್ದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ೧೯೪೨ರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಭಗ್ನಗೊಳಿಸಲು ಸರ್ಕಾರ, ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟರಿಗೆ ಉದಾರವಾಗಿ ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು. ಎಂ.ಎನ್.ರಾಯ್ ಮುಂತಾದ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಮುಖಂಡರು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಈ ಹಣಕಾಸು ನೆರವು ಪಡೆದರೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದದ ತಪ್ಪು ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು.

ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆದ ಸ್ಥಳವಾದ ಬೊಂಬಾಯಿ, ಪ್ರದರ್ಶನಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಿತ್ತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೯ ರಂದು, ಗೊವಾಲಿಯಾಕೆರೆಯ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ, ದೊಡ್ಡ ಸಭೆ ನಡೆದು, ಅತ್ಯಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಜಮಾಯಿಸಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಅವರು ಶಿವಾಜಿ ಪಾರ್ಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ನಾಯಕರುಗಳ ಬಂಧನದ ವಿರುದ್ಧ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಜನರ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಲಾಯಿತು. ಅಧಿಕೃತ ಮಾಹಿತಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ೮ ಜನರು ಮೃತಪಟ್ಟರು ಮತ್ತು ೧೬೯ ಜನರು ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಂತೆಯೇ ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಮತ್ತು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳು ಎರಡು ವಾರಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಮುಚ್ಚಿದ್ದವು. ೧೦ನೇ ತಾರೀಖಿನ ವೇಳೆಗೆ ಚಳವಳಿ ಹಿಂಸೆಗೆ ತಿರುಗಿತು. ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಓಣಿಗಳಿಗೆ ತಡೆ ಒಡ್ಡಲಾಯಿತು. ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಮತ್ತು ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ಮೊದಲ ವಾರದಲ್ಲಿ, ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾಂಬ್ ಸಿಡಿಯಿತು. ಅದಾದನಂತರ ಅನೇಕ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ೧೯೪೩ರ ಜನವರಿ ೧೪ ರಂದು, ಪೊಲೀಸರು ಫ್ಲ್ಯಾಟ್ ಒಂದರಲ್ಲಿದ್ದ ರಿವಾಲ್ವರು, ಟೈಂಬಾಂಬ್‌ಗಳು ಸ್ಫೋಟಕ ವಸ್ತುಗಳು ಹಾಗೂ ಮಾರಕ ಬಾಂಬ್‌ಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಇತರ ಸಾಧನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳವಳಿಯ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಉತ್ಸಾಹಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ವೈರ್‌ಲೆಸ್ ಕೇಂದ್ರವೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದುದು. ಈ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಚಳವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಸಾರ ೧೯೪೨ರ ನವೆಂಬರ್‌ವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಅನಂತರ ಈ ವೈರ್‌ಲೆಸ್ ಕೇಂದ್ರ ಪತ್ತೆಯಾಗಿ, ಅದರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ, ಪೂನಾ, ಶೋಲಾಪುರ, ನಾಸಿಕ್, ಅಹಮದ್‌ನಗರ ಮತ್ತು ಸತಾರಾ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ತುಂಬ ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಪೂನಾವು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಮಿಲಿಟರಿ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲೇ ಇತ್ತು. ಕ್ಯಾಪಿಟಲ್ ಸಿನಿಮಾ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಬಾಂಬ್ ಸ್ಫೋಟದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರು ಮೃತಪಟ್ಟರು. ಪೂನಾದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮದ್ದು ಗುಂಡನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಉಗ್ರಾಣವೊಂದಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಇಡಲಾಯಿತು.

ಥಾನಾ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಡೆ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದ ಹತ್ತಿರ ಸುಮಾರು ೧,೫೦೦ ರೈತರು, ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು, ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಸತಾರಾದಲ್ಲಿ ಜನರು ವಿದೇಶೀ ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನು ಕಳಚಿ ಪ್ರತಿ ಸರ್ಕಾರ ಎಂಬ ಒಂದು ಸಮಾನಾಂತರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ನಾನಾಪಾಟೀಲ್ ಎಂಬುವರು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಮಾನಾಂತರ ಸರ್ಕಾರ ಅನೇಕ ತಿಂಗಳು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿತು. ಸುಮಾರು ೮೦ ಗ್ರಾಮಗಳ ಪಟೇಲರುಗಳು ತಮ್ಮ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು.

ಸತಾರಾದ ಜನರ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಿದ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಹೀನವಾದುದಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೫ರ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪತ್ರಕರ್ತರ ಒಂದು ತಂಡ, ಸತಾರಾಗೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಪೊಲೀಸರ ಭಯೋತ್ಪಾದಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಈ ಪತ್ರಕರ್ತರೇ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಭಯೋತ್ಪಾದಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ೨೦೦೦ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ೬ ಜನರು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲೇ ಸಾವಿಗೀಡಾದರು ಮತ್ತು ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದಾಗ ೧೩ ಜನರು ಮೃತಪಟ್ಟರು. ಕಾಟೆವಾಡಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ನಾಲ್ವರು ವೃದ್ಧರನ್ನು ಸಾಲಾಗಿ ಕೂಡಿಸಿ ಅವರ ತಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲುಚಪ್ಪಡಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಒಂದೊಂದು ಚಪ್ಪಡಿಯ ಮೇಲೂ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕನನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಮಹಿಳೆಯರ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಾಚಾರವೆಸಗಿ, ಅವರ ಮಾನಭಂಗ ಮಾಡಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳೂ ಸಹ ವರದಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಸೆರೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬಂಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ ತುಂಬ ಅಮಾನುಷವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಉಪ್ಪ್ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದ ತೊಗಲು ಪಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅತಿಹೆಚ್ಚು ಟೆಕ್ಸ್‌ಟೈಲ್ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಗುಜರಾತ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಿಲ್ ಕಾರ್ಮಿಕರ, ರೈತರ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಗಮನವಾರ್ಹವಾಗಿತ್ತು. ಗುಜರಾತ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮುಷ್ಕರಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಮುಷ್ಕರ ಮೂರು ದಿನಗಳಿಂದ ಒಂದು ವಾರದವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. ನದಿಯಾಡ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಮುಷ್ಕರ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಮತ್ತು ಅಹಮದಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ ಮೂರುವರೆ ತಿಂಗಳು ನಡೆಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಗಿರಿಣಿಗಳು, ಪೇಟೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು ಮುಚ್ಚಿದ್ದವು. ಹರತಾಳವನ್ನು ಭಗ್ನಗೊಳಿಸಲು ಸರ್ಕಾರ ನಡೆಸಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಿರರ್ಥಕವಾದವು. ಕೆಲವು ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜುಗಳು ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ತೆರೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅಹಮದಾಬಾದ್ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ತೆಗೆದುಗೊಂಡಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳು ಮುಷ್ಕರ ಹೂಡಿದರು. ಜನರಲ್ಲಿ ಭೀತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಟ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಮೆಷಿನ್‌ಗನ್‌ಗಳನ್ನು ಸಹ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಚಳವಳಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ನದಿಯಾಡ್, ಡಕೋರ್, ಚಕ್ಲಾಸಿ ಭದ್ರನ್ ಮತ್ತು ಕರಮ್‌ಸಡ್ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಲಾಯಿತು. ನದಿಯಾಡ್‌ನಲ್ಲಿ ೫೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ತಂಡವೊಂದು ತನ್ನ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಡಸ್ ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಪೊಲೀಸರು ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಗುಂಡಿನ ಮಳೆಗರೆದರು. ಬರೂಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಖಂಡರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಸಜ್ಜಿತ ಜನರ ಗುಂಪೊಂದು ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಮದ್ದುಗುಂಡನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಕೆಲಸದ ಮೇಲಿದ್ದ ನೌಕರನೊಬ್ಬನ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಗಾಯಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ವಗ್ರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇದೇ ನಾಯಕರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರಟ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಪು ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲೆ ನಡೆಸಿತು. ಈ ಗುಂಪು ಕಾವಲುಗಾರನನ್ನು ಕೊಂದು, ಪೊಲೀಸರ ಬಲವನ್ನು ಕುಂದಿಸಿತು. ಹಾಗೂ ಲೈನುಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿತು.

ಪಂಚ್‌ಮಹಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಕಲೋಳ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳು ನಡೆದವೆಂದು ವರದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಮತ್ತು ಗೆರಿಲ್ಲಾಗಳ ನಡುವೆ ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ಘರ್ಷಣೆಗಳಾದವು.

ಪಟ್ನಾದಲ್ಲಿ, ಆಗಸ್ಟ್ ೧೧ ರಂದು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಳೆಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರವನ್ನೂ ಸಹ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಪಟ್ನಾ ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ಪೂರ್ವದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದರು. ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ೧೩ ಅಥವಾ ೧೪ ಸುತ್ತು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ೭ ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಾವಿಗೀಡಾದರು. ಮತ್ತು ಅನೇಕರು ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೨ನೆಯ ತಾರೀಖಿನಂದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಮತ್ತು ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡಲಾಯಿತು. ಸೇತುವೆಗಳಿಗೆ ಹಾನಿ ಉಂಟು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಗುಲ್‌ಜಾರ್‌ಬಾಗ್ ಮತ್ತು ಪಾಟ್ನಾನಗರದ ನಡುವಣ ರೈಲು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಘತ್ವ ಬಳಿ ಕೆಡಿಸಲಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಪಟ್ನಾ ನಗರ ದೇಶದ ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಸರ್ಕಾರ, ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ತೆಘಾರ, ಸಿಮರಘಾಟ್, ರೂಪನಗರ್ ಮತ್ತು ಬಛ್‌ವಾರ ಠಾಣೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಟ್ಟುಹಾಕಲಾಯಿತು. ಮಾಂಘಿರ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿಮಾನವೊಂದು ಅಪಘಾತಕ್ಕೀಡಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಜನರ ಗುಂಪು ಈ ವಿಮಾನದ ಚಾಲಕ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸಿ ಸಾಯಿಸಿತು. ಸುರಾಜ್‌ಘರ, ಚೌತಮ್ ಮತ್ತು ತಾರಾಪುರ್ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಠಾಣೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಜನರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಜನರು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾ ತಂಡಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಮುಜಾಫರ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಮೆರವಣಿಗೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಜನರು ಕತ್ರಾ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾನ್‌ಸ್ಟೇಬಲ್‌ಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಶಸ್ತ್ರಗೊಳಿಸಿದರು. ಲಾಲ್‌ಗಂಜ್ ಮತ್ತು ಬೆಲ್‌ಸಾಡ್ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗಳನ್ನು ಜನರು ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬ ರಂದು ಮಿಡ್ನಾಪುರ್ ಪೊಲೀಸ್‌ಠಾಣೆಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಕಾನ್ಸ್‌ಟೇಬಲ್‌ಗಳು ಸಾವಿಗೀಡಾದರು. ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಅನ್ನು ಸಜೀವ ದಹಿಸಲಾಯಿತೆಂದು ಅಧಿಕೃತ ವಿವರಣೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ತಿರ್‌ಹಟ್ ಕಮಿಷನರ್ ತಿಳಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರ ತೊಂದರೆಗೀಡಾದ ಸ್ಥಳವೆಂದರೆ ಹಾಜಿಪುರ್. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೭ ರಂದು ಸೀತಾಮಡಿಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಭಾರಿ ಗುಂಪೊಂದು ಪೊಲೀಸ್ ತಂಡವೊಂದರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅವರ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಸಾಯಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಅವರ ಶವಗಳನ್ನು ಮನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಂಡಿತು. ಅನಂತರ ಜನರು ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು

ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ರಾಂಪುರ ಗ್ರಾಮದ ದೇವಾಲಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಮನ್‌ಹರ್ ಠಾಣೆಯಲ್ಲಿ, ೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮ ರಿಂದ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೩ರವರೆಗೆ ಮದನ್ ಝಾ ಅವರ ಮುಖಂಡತ್ವದಲ್ಲಿ ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿತು. ಸೀತಾಮಡಿ ಉಪವಿಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಪುಪ್ರಿಥಾಣ ಮತ್ತು ಕರಕ ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಜನರ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದವು.

ಉತ್ತರ ಭಾಗಲ್ಪುರದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರ್ಕಾರವೊಂದರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಜನರು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಸುಲ್ತಾನ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಜಗ್ಗದಂತಹ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸಿಯರಾಂಸಿಂಗ್ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಸಮಾನಾಂತರ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ತಮ್ಮವರೇ ಆದ ಒಬ್ಬ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. ಮಿಡ್ನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಚೇರಿಗಳು ಜನರ ವಶದಲ್ಲೆ ಇದ್ದವು. ಅವರು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಚೇರಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ರುಪಾಲಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಒಬ್ಬರು ೧೨,೦೦೦ ರಷ್ಟಿದ್ದ ಜನರ ಭಾರಿ ಗುಂಪೊಂದರ ಮೇಲೆ ಗೊತ್ತುಗುರಿ ಇಲ್ಲದೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದಾಗ ಅನೇಕ ಜನರು ಮೃತಪಟ್ಟರು. ಕಲ್ನಾರಿನ ಚಾವಣಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಕಬ್ಬಿಣದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಮನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಂಬಿಗಳಿದ್ದ ಕಿಟಕಿಯೊಂದರ ಮೂಲಕ ಈ ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಜನರ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದನು. ಆದರೂ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಮೂವರ ಬಲವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿ ಜನರು ಅವರನ್ನು ಜೀವಂತ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಕರಬರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಐವರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ಸೈನಿಕರು ಸಭೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಈ ಯೋಧರನ್ನು ನಿಶ್ಯಸ್ತ್ರಗೊಳಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಗಲಾಲ್ ಚೌಧುರಿ ಚಳವಳಿಯ ನಾಯಕತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಮಾಜಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಗೋಣಿಚೀಲವೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ, ಅವರನ್ನು ನದಿಗೆ ಎಸೆಯಬೇಕೆಂದು ಜನಸಮೂಹವನ್ನು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸಿದ್ದರೆಂಬ ಆರೋಪದ ಮೇಲೆ ಅನಂತರ ಜಗಲಾಲ್ ಚೌಧುರಿ ಅವರಿಗೆ ೧೦ ವರ್ಷಗಳ ಸೆರೆವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದ್ದ ವಿವರಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಈಟಿಗಳು ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಪಂಜುಗಳು ಮತ್ತು ಕುದಿಯುವ ಎಣ್ಣೆ ಇವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಪ್ರತಿರೋಧಿಸಲು ಅವರು ಯೋಜಿಸಿದ್ದರು. ಮಂಝ್ಹಿ, ಎಕ್ಮದಿಗ್‌ವಾಡ, ದರೌಲಿ, ರಘುನಾಥಪುರ, ಸಿಸ್ವಾನ್ ಪರ್ಸ, ವೈಕುಂಠಪುರ್ ಮತ್ತು ಗರ್ಖ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜನರೇ ದಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಂಡಲ ಎಂಬುದು ಅತ್ಯುನ್ನತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಇವುಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಂದರೆ ಥಾನ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಂಡಲದ ಕೆಳಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ಇಲಾಖೆಗಳಿದ್ದವು. ಅವು ೧. ಪಲ್ಲಟಗೊಳಿಸುವವರ ಇಲಾಖೆ. ೨. ಪ್ರಚಾರ ಇಲಾಖೆ ೩. ಗ್ರಾಮ ರಕ್ಷಣಾ ಇಲಾಖೆ ೪. ಸ್ವಯಂಸೇವಕರ ಇಲಾಖೆ ಅಥವಾ ಸೇವಕ ದಳ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಸೇವಕದಳಗಳು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಛೋಟಾನಾಗಪುರದಲ್ಲಿನ ರಾಂಚಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಿಂಗ್‌ಭೂಮ್‌ನಲ್ಲಿನ ದಳಭೂಮ್ ಹಾಗೂ ಜೆಮ್‌ಷೆಡ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ತುಂಬ ಬಿರುಸಿನಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಟಾಟಾ ಐರನ್ ಅಂಡ್ ಸ್ಟೀಲ್ ಮಿಲ್ಸ್‌ನ ಸುಮಾರು ೨೦,೦೦೦ ಜನರು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಮುಷ್ಕರ ಹೂಡಿದರು.

ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು ತುಂಬ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ ನಾರಾಯಣ್, ಕಾರ್ತಿಕ್ ಪ್ರಸಾದ್, ಬ್ರಜ್‌ಕಿಶೋರ್, ಪ್ರಸಾದ್‌ಸಿಂಗ್, ಡಾ. ವೈದ್ಯನಾಥ್‌ಝೂ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾಮಸುಂದರ ಪ್ರಸಾದ್ ಸೇರಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು ನೇಪಾಳದ ತರಯ್‌ನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರು ಆಜಾದ್ ದಸ್ತಾಸ್ (ಗೆರಿಲ್ಲಾ ತಂಡಗಳು) ಗಳ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಸರ್ದಾರ್ ನಿತ್ಯಾನಂದಸಿಂಗ್ ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಒತ್ತಡದಿಂದ ನೇಪಾಳ ಸರ್ಕಾರವು ಈ ನಾಯಕರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಿತು. ಅವರನ್ನು ಹನುಮಾನ್ ನಗರ್ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿಟ್ಟಿತ್ತು. ನಿತ್ಯಾನಂದ ಮತ್ತು ಸೂರಜ್ ನಾರಾಯಣ ಸಿಂಗ್ ಆಜಾದ್ ದಸ್ತಾಸ್ ತಂಡವೊಂದರೊಡನೆ ಸೆರೆಮನೆಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. ಕಾವಲುಗಾರನಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಅವರು ನಾಯಕರುಗಳನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು. ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಸೂರಜ್ ನಾರಾಯಣ ಸಿಂಗ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು.

ಸಿಯರಾಂದಳ ಮತ್ತು ಪರಶುರಾಮದಳ ಎಂಬ ಎರಡು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಗುಂಪುಗಳು ಬಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗಿದ್ದವು. ಸಿಯರಾಂಸಿಂಗ್, ಸಿಯರಾಂದಳದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರಾಗಿದ್ದು ಅವರು ೧೫೦ ಮಂದಿ ಯುವ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಡನೆ ಭಾಗಲ್ಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಪಕ್ಕದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದವು. ಈ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಲು ಈ ಗೆರಿಲ್ಲಾ ತಂಡ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತು.

ಭಾಗಲ್ಪುರದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ದಮನಗೊಳಿಸಲು, ಪ್ರಹಾರಪಡೆಯಾಗಿ, ಸೈನಿಕರ ಸಂಚಾರಿ ದಳಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಸುಲ್ತಾನ್‌ಗಂಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರು ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೬೫ ಜನರು ಸಾವಿಗೀಡಾದರು. ಇದು ಅನಧಿಕೃತವಾಗಿ

ಮಾಡಿದ ಅಂದಾಜು. ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಜನರು ಸತ್ತರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ವರು ಗಾಯಗೊಂಡರು ಎಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಭಾಗಲ್ಪುರ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಖೈದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ೨೯ ಜನರು ಸತ್ತರು ಮತ್ತು ೮೭ ಜನರಿಗೆ ಗಾಯಗಳಾದವು.

ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ತುಂಬ ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಳೆಯಿತು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಲ್ಲಿಯಾ, ಅಜಮ್‌ಗಡ, ಘಾಜಿಪುರ್, ಬಸ್ತಿ, ಮಿರ್ಜಾಪುರ್, ಫೈಜಾಬಾದ್, ಸುಲ್ತಾನ್‌ಪುರ್ ಬನಾರಸ್, ಜಾನ್‌ಪುರ್ ಮತ್ತು ಗೋರಖ್‌ಪುರ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ತುಂಬ ಗಂಭೀರವಾಗಿತ್ತು. ಅಧಿಕೃತ ವರದಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗಲಭೆ, ಅತಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ದೊಡ್ಡ ಊರುಗಳಿಂದ ಹೊರವಲಯದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಸಹಸ್ರಾರು ಮಂದಿ ದಂಗೆಕೋರರು ಸರ್ಕಾರದ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದರು. ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಅನೇಕ ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದವು. ರೈಲ್ವೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬಲ್ಲಿಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ತಹಸೀಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಜನಜಂಗುಳಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಸಿದ ದಾಳಿಗಳ ಕುರಿತು ಸರ್ಕಾರಿ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಲ್ಲಿಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈ ತಹಸೀಲ್ ಜನತಾ ದಾಳಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರದ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಗರೊಬ್ಬರು ಈ ಚಳವಳಿಯ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಗ ತಾನೇ ಸ್ವರಾಜ್ ತಹಸೀಲ್‌ದಾರ್ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈತ ಕಚೇರಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಾಖಲೆಪತ್ರಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದರು. ಅವರು ಬೀಗ ಒಡೆದು ಖಜಾನೆಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ೧೫,೦೦೦ ರೂಗಳನ್ನು ದೋಚಿದರು. ಬೈರಿಯಾದಲ್ಲಿ ೨೦,೦೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಮೆರವಣಿಗೆಯೊಂದು ಕೋತ್ವಾಲಿಯವರೆಗೆ ಸಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕೋತ್ವಾಲಿಯು ಶರಣಾಗಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿತು. ಪೊಲೀಸರ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಮದ್ದು ಗುಂಡಿನ ದಾಸ್ತಾನು ಮುಗಿದು ಹೋಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತೆಪ್ಪಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಜನರು ಎಂಟು ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯ರ ವೇಳೆಗೆ ಅವರು ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹತೋಟಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಂಡಾಯಗಾರರು ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರಾಗಾರವನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

ಚೀಟು ಪಾಂಡೆಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸರ್ಕಾರವೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಲೂಟಿ ಹೊಡೆದಿದ್ದ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ತಿ ಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸುವಂತೆ ಜನರನ್ನು ಕೇಳಲಾಯಿತು. ಈ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ್ ಜವಾಹರ್‌ಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಲ್ಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯೇ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಅತಿ ದೀರ್ಘ

ಕಾಲದವರೆಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೆಲಕಾಲದವರೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಇಡೀ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುಸಿದುಬಿದ್ದಿತು. ಮೂರು ದಿನಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸೇನೆ ಆಗಮಿಸಿತು. ಮತ್ತು ಜನರನ್ನು ದಮನಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಘಾಜಿಪುರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲ ಠಾಣೆಗಳಲ್ಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಲಾಯಿತು. ಜನರು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯ ರಿಂದ ೨೧ ರವರೆಗೆ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅನಂತರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸೇನೆ ಆಗಮಿಸಿತು. ಅಜಮ್‌ಗಡದಲ್ಲಿ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದರು. ಈ ಸ್ಥಳದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೫೦೦೦ ಜನರಿದ್ದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪು ಜಿಲ್ಲಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್‌ರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿತು. ಜನರ ಗುಂಪನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟುವವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಹೋರಾಟ ನಡೆಯಿತು. ಅತ್ಯಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಬನಾರಸ್ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಬನಾರಸ್ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಒಂದು ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಾವಲು ಹಾಗೂ ಪೊಲೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬರಲು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರ ಹೋಗಲು ಜನರಿಗೆ ಪಾಸ್‌ಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸುಮಾರು ಐದು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಜನತಾ ಚಳವಳಿಯ ಮಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ತೀವ್ರ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟುಮಾಡಿದರು. ಪೊಲೀಸರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲೇ ಸಿವಿಲ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕೋರ್ಟ್ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಲಾಯಿತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೨ ರಂದು ಪೊಲೀಸರು ಐದು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಚಳವಳಿ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆಯಿತು. ಚಳವಳಿಕಾರರು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸಿದರು. ಅವರು ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಮತ್ತು ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯನ್ ರೈಲ್ವೆಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿ ಅವಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು.

ಫರೂಕಾಬಾದ್, ಆಗ್ರಾ, ಲಕ್ನೋ, ಮೊರಾದಾಬಾದ್, ಕಾನ್ಪುರ ಮತ್ತು ಹರ್ದಾಯ್ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಫೋಟಿಸಲಾಯಿತು. ಸೇನಾಪಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಶ್ವಾರೋಹಿ ಪೊಲೀಸರು ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪೂರ್ವದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಅಜಮ್‌ಗಡ್, ಜಾನ್‌ಪುರ್ ಮತ್ತು ಘಾಜಿಪುರ್ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಯಾನಕ ಆಡಳಿತ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೂ ಲೂಟಿ ಹೊಡೆಯುವ ಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ದೋಚುವ ಹಾಗೂ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವ ಕೃತ್ಯಗಳು ಎಡೆ ಬಿಡದೆ ಸಾಗಿದವು. ಬಲ್ಲಿಯಾದ ಮೇಲೆ ವಿಮಾನದಿಂದಲೂ ಬಾಂಬ್ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿಯವರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಕುರಿತು ಪಂಡಿತ್ ನೆಹರೂ

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸೈನ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ವಿಮಾನಗಳು ಬಂದವು. ಇವು ಈ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿದವು. ಇಂತಹ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳ ಗ್ರಾಮಗಳು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿದ್ದವು ಎಂಬುದರ ಕುರುಹು ಸಹ ಉಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡಲು ಅವು ಈ ನೆಲವನ್ನು ಉತ್ತಿದವು.

ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಚಳವಳಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆದರೂ ನಾಗಪುರ, ವರ್ಧಾ, ಚಾಂದ, ಭಂಡಾರ, ಅಮರಾವತಿ ಮತ್ತು ಬೇತುಲ್ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ತುಂಬ ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ರಾಜಧಾನಿ ನಾಗಪುರ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೧ ರಂದು ಭುಗಿಲೆದ್ದು ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಜನರ ಗುಂಪು, ಆ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು.

ಸರ್ಕಾರಿ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಜನರಲ್ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಅನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸಲಾಯಿತು. ಮಧ್ಯಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಗವರ್ನರ್ ಹೇಳಿದಂತೆ ೭೨ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ನಾಗಪುರದ ಜನರೇ ನಾಗಪುರವನ್ನು ಆಳಿದರು.

ಚಿಮೂರ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜನಸ್ತೋಮವೊಂದು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿತು. ಬಿರುಸಿನ ಲಾಠಿ ಏಟು ತಿಂದ ಮೇಲೂ ಅವರು ಆ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಚೆದುರಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡುಹಾರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಪೊಲೀಸರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಮದ್ದು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಗುಂಡುಹಾರಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರೆಂದು ಮೂಲವೊಂದರಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಕೆರಳಿದ್ದ ಜನರು ಪೊಲೀಸ್ ತಂಡವೊಂದರ ಮೇಲೆ ಎಗರಿ ಬಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್‌ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಬ್‌ಡಿವಿಜನ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತು ನಾಯಿಬ್ ತಹಸೀಲ್ದಾರರೊಬ್ಬರು ಸಾವಿಗೀಡಾದರು. ಇದಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ನಂತರ ಸರ್ಕಲ್ ಪೊಲೀಸ್ ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಮತ್ತು ಕಾನ್ಸ್‌ಟೇಬಲ್ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅಷ್ಟಿ ಅಂಬಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಮರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ೨೫೦ ಜನರ ಒಂದು ಗುಂಪು ಪೊಲೀಸ್‌ಠಾಣೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿತು (ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬, ೧೯೪೨).

ಕಲ್ಕತ್ತದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಸಭೆಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದರು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮರದ ದಿಮ್ಮಿಗಳನು ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿಟ್ಟು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ಉಂಟುಮಾಡಿದರು. ಟ್ರಾಂಕಾರ್‌ಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಬಾಲಿಗಂಜ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಉಪ ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಅವರು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಬಾಂಬೆ ಮೇಯ್‌ಲ್, ಡೂನ್ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಸೆಲ್ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೆಸ್ ರೈಲುಗಳು ಹೌರಾದಿಂದ

ಹೊರಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತೆ ಅವರು ಮಾಡಿದರು. ಐರೋಪ್ಯ ಮಾದರಿಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಓಡಾಡಲು ಯಾರಿಗೂ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದವರೆಗೆ ರಹಸ್ಯ ರೇಡಿಯೋ ಕೇಂದ್ರವೊಂದು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತಿತ್ತು. ಈ ಕೇಂದ್ರ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲ್ಕತ್ತದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾದ ಕೂಡಲೇ ಢಾಕಾದಲ್ಲಿ ಆಂದೋಲನ ಚುರುಕುಗೊಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು.

ಫರೀದ್‌ಪುರ್, ಬಾರಿಸಾಲ್ ಮೈಮೆನ್‌ಸಿಂಗ್, ಜೆಸ್ಸೂರ್ ಮತ್ತು ಖುಲ್ನ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹರತಾಳಗಳು ಮತ್ತು ಮೆರವಣಿಗೆಗಳು ನಡೆದವು. ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿ ಅವಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಯಿತು.

ಸಿಲ್ಚಾರ್‌ನ ರೇಲ್ವೇ ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರಂನಲ್ಲಿ ಪೆಟ್ರೋಲ್ ತುಂಬಿದ್ದ ಒಂದು ವ್ಯಾಗನ್ ಅನ್ನು ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ವಾಹನವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು.

ಡಾ. ಶ್ಯಾಮಪ್ರಸಾದ್ ಮುಖರ್ಜಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಒಂದು ಸವಾಲನ್ನು ಒಡ್ಡಲಾಗಿತ್ತು. ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು, ಸರ್ಕಾರಿ ಕಛೇರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗಳ ಮುಂದುಗಡೆಯೇ ಭಾರಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಸಮರ ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಠಾಣೆಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವೆಂದು ಸಾರಲಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಛೇರಿಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸುವಂತೆ ಜನರನ್ನು ಕೇಳಲಾಯಿತು.

೧೯೪೨ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೭ ರಂದು ‘ತಾಮ್ರಲಿಪ್ತ –ಜಾತೀಯ –ಸರ್ಕಾರ್’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಸಮಾನಾಂತರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಸುತಹತ, ನಂದಿಗ್ರಾಮ್, ಮಹಿಷದಳ್ ಮತ್ತು ತಾಮ್‌ಲುಕ್ ಠಾಣಾಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ಠಾಣಾ ಜಾತೀಯ ಸರ್ಕಾರ್ ಅನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯು ಸತೀಶಚಂದ್ರ ಸಾಮಂತ ಎಂಬ ಹಿರಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಖಂಡರೊಬ್ಬರನ್ನು ಸರ್ವಾಧಿನಾಯಕ ಅಂದರೆ ತಾಮ್ರಲಿಪ್ತ ಜಾತಿಯ ಸರ್ಕಾರದ ನಿರ್ದೇಶಕರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿತು. ತಾಮ್‌ಲುಕ್, ನಂದಿಗ್ರಾಮ್ ಮತ್ತು ಮಹಿಷದಳ್ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ‘ವಿದ್ಯುತ್‌ವಾಹಿನಿ’ ಅಂದರೆ ‘ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೇನೆ’ಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅದು ಮೂರು ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ ೧. ಹೋರಾಟ ಶಾಖೆ ೨. ಗುಪ್ತಚರ ಘಟಕ ಮತ್ತು ೩. ಅಂಬುಲೆನ್ಸ್ ಶಾಖೆ. ಈ ಮೂರು ಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ಅನಂತರ ಗೆರಿಲ್ಲಾದಳ, ಭಗಿನಿ ಸೇನೆ ಮತ್ತು ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತು ಘಟಕ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಜನರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಅಂಚೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ‘ವಿಪ್ಲವಿ’ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಸಹ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ‘ಸಮ್

ಫ್ಯಾಕ್ಟ್ಸ್ ಎಬೌಟ್ ದಿ ಡಿಸ್ಟರ್ಬೆನ್ಸಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ ೧೯೪೨–೪೩' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿನ ಮಿಡ್ನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯಗಾರರ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ತುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಯೋಜಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಜನರಿಗೆ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡಲು ಒಂದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಗೂಢಚಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಗಲಭೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಯಗೊಂಡವನ್ನು ಉಪಚರಿಸಲು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲು ಡಾಕ್ಟರುಗಳು ನರ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಚಳವಳಿಗಾರರು ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿದ್ದರಿಂದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಎರಡು ರೈಲುಗಳು ಗೌಹಾತಿಯ ಸಮೀಪ ಹಳಿ ತಪ್ಪಿದವು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸುಮಾರು ೧೫೦ ಸೈನಿಕರು ಮೃತಪಟ್ಟರು. ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ಪೊಲೀಸರೊಂದಿಗೆ ಘರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸಾವು – ನೋವು ಸಾಕಷ್ಟು ಉಂಟಾಯಿತು. ಗೋಪುರ್ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕನಕಲತಾ ಎಂಬಾಕೆ ಪೊಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಎದೆಗುಂದದೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದದ್ದು ಒಂದು ಅಮರ ಕಥೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಈಕೆಯ ಬಲಿದಾನವನ್ನು ಮಾತಂಗಿಣಿ ಹಜ್ರಳ ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆಗೆ ಪೊಲೀಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ನೌಗಾಂಗ್‌ನಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಐದು ಮೈಲಿಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಬರ್ಹಾಂಪುರದಲ್ಲಿ ರತ್ನಫಕನ್ ಎಂಬ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಬಾಲಕಿ ಪೊಲೀಸರು ಹಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗುಂಡುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೇ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಅಮೋಘ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದಳು. ಅಸ್ಸಾಮಿನ ಮಿದ್ನಾಪು (ಮಿಡ್ನಾಪುರ) ಎನ್ನಬಹುದಾದ ನೌಗಾಂಗ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ೧೬೦೦ ಮಂದಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ೧೨೦೦ ಜನರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಆಡಳಿತವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಅವರು ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇವು ಸಮಾನಾಂತರ ಸರ್ಕಾರದ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಹುತೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸೇನೆಯೊಂದನ್ನು ಸಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣತೆ, ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆ ಕೋಮುಸೌಹಾರ್ದ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದೇ ಈ ಶಾಂತಿಸೇನೆಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

ಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯಂತೆಯೇ ಒರಿಸ್ಸದಲ್ಲೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಂಡಾಯ ಎಂದು ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಕಟಣೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬಾಲಸೂರ್, ಕಟಕ್ ಮತ್ತು ಕೋರಾಪುಟ್ ಇವು ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬಾಲಸೂರ್‌ನ ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ ಪಂಚಾಯತ್‌ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನೀಲಗಿರಿ ಮತ್ತು ತಲ್‌ಚೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ತುಂಬ ಬಿರುಸಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನೀಲ್‌ಗಿರಿಯ ಜನರು ಕೆರಳಿದ್ದರು. ಅವರು ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದರು. ತಲ್‌ಚೇರ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಮಂಡಲದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಕೊಲೆಯಾಗಿದೆಯೆಂಬ ವದಂತಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಜನರು ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಉಲ್ಲಂಘಿಸತೊಡಗಿದರು. ಮತ್ತು ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಚಸಿ ಮೌಲಿಯ ಅಥವಾ ಮಜ್ದೂರ್ ರಾಜ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿ, ಬ್ಲಾಕ್, ಸರ್ಕಲ್‌ಗಳು ಪರಗಣ ಮತ್ತು ಸಬ್‌ಡಿವಿಜನ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಪಶ್ಚಿಮ ಗೋದಾವರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೀಮಾವರಮ್ ಚಳವಳಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಜನರ ಭಾರಿ ಗುಂಪೊಂದು ರೆವಿನ್ಯೂ ವಿಭಾಗೀಯ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಿತು. ಆ ಕಚೇರಿಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ, ಮೆರವಣಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಜನರ ಮೇಲೆ ಪೊಲೀಸರು ನಡೆಸಿದ ಗೋಲೀಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಐವರಿಗೆ ಸಾವು ನೋವುಗಳಾದವು. ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕುವುದು, ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಸ್ಫೋಟಿಸುವುದು, ರೈಲು ಕಂಬಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೊಯಮತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ವಿಮಾನ ನಿಲ್ದಾಣವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಕೊಯಮತ್ತೂರಿನಿಂದ ಒಂಬತ್ತು ಮೈಲಿಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಿಲಿಟರಿ ಕ್ಯಾಂಪ್ ಒಂದಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸಾಲು ಸಾಲಾಗಿದ್ದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ೨೦೦ ಟ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳನೂ ಸಹ ನಾಶಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ದ ಬಕಿಂಗ್ ಹ್ಯಾಂ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಗಿರಣಿಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲ ಗಿರಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲೂ ಮುಷ್ಕರ ನಡೆಯಿತು. ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ತೊಂದರೆಗೀಡಾದ ಸ್ಥಳವೆಂದರೆ ರಾಮನಾಡ್. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ತಿರುವೇಡನಿ ಎಂಬಲ್ಲಿನ ಠಾಣೆಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಎದುರಿಸದೆಯೇ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಪೊಲೀಸರು ಠಾಣೆಯಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಚಳವಳಿಕಾರರು ಸ್ಥಳೀಯ ಸೆರೆಮನೆಯ ಬೀಗ ಒಡೆದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಚಳವಳಿ ಬಿರುಸುಗೊಂಡಿದ್ದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರೈತರು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ,

ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು ಇನ್ನಿತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈಸೂರು ಗ್ರಾಮದ ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಂತರ ಗ್ರಾಮದ ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ಕ್ರಾಂತಿ ಅಥವಾ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯು ಭಾರತದ ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೂ ಗುಜರಾತ್‌ದಿಂದ ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿತ್ತು. ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ರೈತರು, ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗದ ಜನರು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರು ಗಾಂಧೀಜಿ, ನೆಹರೂ ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರಮುಖ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ನಾಯಕರ ತತ್ವಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆಂದೋಲನ ಕೈಗೊಂಡರು. ಈ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಹತ್ತಿಕ್ಕಿತ್ತಾದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿತು ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ.

ಆಧಾರ ಸೂಚಿ

೦೧. ಎ.ಪಿ.ಶ್ರೀವಾಸ ಮೂರ್ತಿ, ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ, ಪು–೧೬೮

೦೨. ಎನ್.ಪಿ.ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಂಗೆಯ ಸಾವಿರ ತೊರೆಗಳು, ಪು–೩೮೯

೦೩. ಆರ್.ಸಿ.ಮಜುಂದಾರ್, ಸವಾಗಲ್ ಫಾರ್ ಫ್ರೀಡಂ, ಪು–೬೫೭

೦೪. ಮೌಲಾನ ಅಬುಲ್ ಕಲಮ್ ಅಜಾದ್, ಇಂಡಿಯ ವಿತ್ಸ ಫ್ರೀಡಂ, ಪು–೭೯

೦೫. ಬಸುದೇವ್ ಚಟರ್ಜಿ ಭಾಗ ೧ ಸ್ಟ್ರಗಲ್ ಫಾರ್ ಫ್ರೀಡಂ, ಡಾಕುಮೆಂಟ್ಸ್ ಆನ್ ದಿ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡೆಪೆಂಡೆಟ್ಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯ, ಪು–೨೩

೦೬. ಜಿ.ರಾಚಂದ್, ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಫ್ರೀಡಂ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯ, ಪು–೩೩೮

೦೭. ಅದೇ, ಪು–೩೪೭

೦೮. ಡಾ.ಅನಿಲ್ ಸಕ್ಸೇನ, ಎನ್‌ಸೈಕ್ಲೋಪೀಡಿಯಾ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಹಿಸ್ಟರಿ, ಪು–೧೨೯

೦೯. ಬಿಸಿನ್ ಚಂದ್ರ, ಇಂಡಿಯನ್ ಸ್ಟ್ರಗಲ್ ಫಾರ್ ಫ್ರೀಡಂ, ಪು–೩೩೪

೧೦. ಸರಸ್ವತಿ ರಿಸಬೂಡ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಮದ ಮಹಾಭಾರತ, ಪು–೧೭೯

೧೧. ಎಲ್.ಎಸ್.ಷೇಷಗಿರಿರಾವ್, ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ಪು–೧೪೧

೧೨. ಅದೇ, ಪು–೧೪೨

೧೩. ಆರ್.ಸಿ.ಮಜುಂದಾರ್, ಅನುವಾದ ಎ.ವಿ.ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, (ಸಂ ೨೪), ಪು–೩೭೭

೧೪. ಅದೇ, ಪು–೩೮೧

೧೫. ಅದೇ, ಪು–೪೦೧

೧೬. ಅದೇ, ಪು–೪೦೯

೧೭. ಬಿಪಿನ್ ಚಂದ್ರ, ರೈಸ್ ಅಂಡ್ ಗ್ರೋತ್ ಆಫ್ ಎಕಾನಾಮಿಕ್ ನ್ಯಾಷನಾಲಿಸಂ ಇನ್ ಇಂಡಿಯ, ಪುಟ–೩೬೦

೧೮. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ ೪, ಚರಿತ್ರೆ ದಶಮಾನೋತ್ಸವ ಪ್ರಕಟಣೆ ಅಧ್ಯಾಯ ೧೨, ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಿಥ್ಯ ಮತ್ತು ತಥ್ಯ, ಪು–೭೧೯

೧೯. ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಳ್ಳಿ, ಪು–೧೪೫

೨೦. ಡಾ.ಅನಿಲ್ ಸಕ್ಸೇನ, ಎನ್‌ಸೈಕ್ಲೋಪೀಡಿಯ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಈಸ್ಟರಿ, ಪು–೧೮೮

ಅಧ್ಯಾಯ – ೩

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ

ಅಧ್ಯಾಯ – ೩

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ

೩.೧. ಚಳವಳಿಯ ಉಗಮ

೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ರಂದು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೆ ಭಾರತದಿಂದ ತೊಲಗಿರಿ ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅಂದಿನ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧೀಜಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರನ್ನು ಶಾಸನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಸರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಕಸ್ತೂರಬಾ ಮಹಾತ್ಮರ ಆಪ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿಯವರನ್ನು ಪುಣೆಯ ಆಗಾಖಾನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಗಳನ್ನಾಗಿಸಿದರು. ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲ್, ಸರದಾರ ಪಟೇಲ್, ಸುಚೇತ ಕೃಪಾಲಿನಿ, ಮೌಲಾನ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಮ್ ಅಜಾದ್ ಅವರನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಅಹ್ಮದ್‌ನಗರದ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಡಲಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ ಎಂಬ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಭಾರತೀಯರು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಹರತಾಳ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣ, ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿ, ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವುದು, ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ರೈತರು ಕಂದಾಯ ನೀಡುವುದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಸ್ವ ಹಿತಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಗೆ ಧುಮುಕಿದರು. ಈ ಚಳವಳಿ ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಮದ್ರಾಸ್, ಬಾಂಬೆ ಹಾಗೂ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಹಬ್ಬಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೪ ರಂದು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಡಾ.ಆರ್.ನಾಗನಗೌಡ ಅವರು ನೀಡಿದ್ದ ರಾಜೀನಾಮೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ಹಿರಿಯ ನಾಯಕ

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಕ್ಕಲಿಯ ಆಂದಾನಪ್ಪ ದೊಡ್ಡಮೇಟಿ ಅವರನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೯ರ ಮುಂಜಾನೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಸೇರಿದಂತೆ ಬಂಧಿಸಿದ್ದು ವಿಷಯವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ 'ತಾಯಿನಾಡು' ದೈನಂದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವರದಿಗಾರ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಮಾಗಡಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಪ್ರಕಟಿಸಿದವು. ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಆರ್.ವಿ. ಜಾಗೀರ್‌ದಾರ್ ಅವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ರ‍್ಯಾಲಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡಿದರು. ಇತ್ತ ಸರಕಾರ ಜಿಲ್ಲಾವಾರು ನಾಯಕರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರನ್ನು ಆಗಸ್ಟ್ ೯ ಮತ್ತು ೧೦ರಂದು ಬಂಧಿಸಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೫೦೦೦ ಜನರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಂಗಲ್ ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಇನ್ನಿತರನ್ನು ಸರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜು, ಕೋಟೆ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಕೇಂದ್ರೀಯ ಕಾಲೇಜ್, ಸೇಂಟ್ ಜೋಸೆಫ್ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತರಗತಿಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪಾಲಹಳ್ಳಿ ಸೀತರಾಮಯ್ಯ ಧಾರವಾಡದ ಆಂದಾನಪ್ಪ ದೊಡಮೇಟಿ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕೇಶವರಾವ್ ಗೋಖಲೆ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಎಸ್ ಎಸ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಸೀತರಾಮ ರೆಡ್ಡಿ, ಬಿಜಾಪುರದ ಕಂಠಿ ಅವರು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೦ ರಂದು ಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೧ ರಂದು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಬಾಂಬೆಯಿಂದ ವಾಪಾಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ತಗಡೂರು ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ ಮತ್ತು ಎ.ಎನ್. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣರಾವ್ ಅವರನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಅದೇ ದಿನ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ೫೦೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಗೋರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಗೃಹಕೈಗಾರಿಕೆ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಗಳ ಸದಸ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ನೀಡಿದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೧ ರಂದು ಹೆಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಮತ್ತು ಕೆ.ಆರ್. ಮಾಧವರಾವ್ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಅದೇ ದಿನ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮೆರವಣಿಗೆ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬೇರೂರು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಮ್, ಡಿ.ಹೆಚ್. ವೆಂಕೋಬರಾವ್ ಮತ್ತು ಟಿ.ಬಿ. ಕೇಶವರಾವ್ ಮಾತಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಗದಗ, ಜಮಖಂಡಿ, ತಿಪಟೂರು, ತುಮಕೂರು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಕೋಲಾರಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದವು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಅಜಾದ್ ಯುವಕ ಸಂಘ ಕೆ.ಸಿ.ಆರ್. ಯುವಕ ಸಂಘ ತಿಲಕ್ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸರಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೨ ರಂದು ಅಂದಿನ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿಯವರನ್ನು

ಬಂಧಿಸಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಪಟ್ಟಣಗಳು, ಗ್ರಾಮಗಳು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದವು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೨ ರಂದು ಬಾಂಬೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ರೈಲಿನ ಮುಖಾಂತರ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಕೆ.ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ, ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಎನ್.ಸಿ. ತಿಮ್ಮರೆಡ್ಡಿ ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ತಲಕೇರೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಮತ್ತು ಮಲವಳ್ಳಿ, ವೀರಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಯಶವಂತಪುರ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಕರನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆ.ಆರ್. ಕಾರಂತರನ್ನು ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಪಾರ್ಥನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತರನ್ನು ಸರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿತು. ಅದೇ ದಿನ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೨ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೦,೦೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ರ್‍ಯಾಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಎಂ.ವಿ. ಆನಂದ ಅವರನ್ನು ೩೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಘದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನನ್ನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಅವರು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದರು. ಅದೇ ದಿನ ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಆಂದೋಲನ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಆಂದೋಲನ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಜಯದೇವ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಟಗಿ ವೇದಮೂರ್ತಿ ಅವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಂಡೆದ್ದ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಎಸ್.ವೀರಪ್ಪ, ಆರ್.ಡಿ.ಯಲ್ಲಪ್ಪ, ಕೆ.ಟಿ.ಜಂಬಣ್ಣ ಅವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಬಾಂಬೆ ಗುಪ್ತ ಇಲಾಖೆಯ ಸಾರಾಂಶ ೧೯೪೨ರ ಕಾಲಂ ೭೮೩ರ ಪ್ರಕಾರ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೂ ಸೇರಿ ಎಲ್ಲಾ ೮ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಾಣದಂತಹ ಜನಜಾಗೃತಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆದಿತ್ತು ಎಂದು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೨ ರಂದು ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಫ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಆಗಿದ್ದ ಎಲ್.ಎಸ್. ಆಮೇರಿ ಅವರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಘೋರವಾದ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ವ್ಯಾಪಾರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ಕುಂಠಿತಗೊಂಡಿವೆ. ಸೈನಿಕರ ಆಯ್ಕೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಿಂತುಹೋಗಿದೆ. ಇಲಾಖೆಗಳ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಬೀರಿವೆ.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೩ ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬಿನ್ನಿಬಟ್ಟೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಮೈಸೂರು ಬಟ್ಟೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಮಿನರ್ವ ಬಟ್ಟೆ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಟಿ.ಆರ್. ಬಟ್ಟೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಕಾರ್ಮಿಕರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ವಿಮಾನ ಉತ್ಪನ್ನ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಸುಮಾರು ೪೦೦೦ ದಿಂದ ೬೦೦೦ ಇದ್ದು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಎಚ್. ಷಾಹ ಅವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಎ.ಎಂ.ಸಿ.ಓ. ಬ್ಯಾಟರೀಸ್ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಿಲ್ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮಿಲ್‌ಗಳು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟವು. ದಿನಾಂಕ ೧೭ರ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ

ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಚಳುವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಮಹಾರಾಣಿ ಕಾಲೇಜಿನ ಉಪನ್ಯಾಸಕಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಕೇಸರಿ ಕೇಶವನ್ ಅವರು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶ್ರೀಮತಿ, ಕೇಸರಿ ಕೇಶವನ್ ಅವರು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾನರ ವಸತಿಗೃಹ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಚಿವರ ನಿವಾಸದ ಮುಂದೆ ಧರಣಿ ನಡೆಸಿದರು. ೧೪ರ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಹೀಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೩ ರಂದು ೭ ರಿಂದ ೮೦೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾಲೇಜುಗಳಾದ ಮಹಾರಾಣಿ ಕಾಲೇಜು, ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜು ಮತ್ತು ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್‌ಸೈನ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೩ ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರು ಬಾರ್ ಅಸೋಷಿಯೇಶನ್‌ನ ೯೦ ವಕೀಲರು ಕಾನೂನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಪತ್ರ ಕಳುಹಿಸಿ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಅಪರಾಧ ಹಾಗೂ ನಾಗರೀಕ ನ್ಯಾಯಾಲಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ವಿ.ರಾಮರಾವ್ ಅವರು ೧೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅದೇ ದಿನ ಗೋಕಾಕ್ ಸುಲ್ದಾಲ್ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್, ಧಾರವಾಡ ಬೆಳಗಾವಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಲೈನ್, ಸಂಕೇಶ್ವರ ನಿಪ್ಪಾಣಿ ಲೈನ್‌ಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೪ರಂದು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಅರಸೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಯಿತು. ಹೆಚ್.ಸಿ. ಬೋರಣ್ಣಗೌಡ ಇದರ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ೧೪.೮.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಸಂದೇಶ ಕಳುಹಿಸಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಲ್ಲೆ ಮೀರುತ್ತಿದೆ. ೮೦ ಸೈನಿಕರ ಮಿಲಿಟರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಎಂದು ಕೋರಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ನರಗುಂದ, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ಕೊಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿತು.

೩.೨. ಚಳವಳಿಯ ತೀವ್ರತೆ

೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೯ರ ನಸುಕಿನ ಜಾವ ೪.೩೦ಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಪೂನಾದ ಆಗಖಾನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಡಲಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಚಳವಳಿಯು ಶಾಂತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆಪ್ತ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಮಹಾದೇವ್ ದೇಸಾಯಿ ಅವರು ಬಂದೀಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿದರು ಎಂಬ ವಿಷಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹರಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಚಳವಳಿಗಳು ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದವು. ಈ ವಿಷಯವು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹರಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಚಳವಳಿಗಳು ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದವು. ಈ ವಿಷಯವು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ಹರಡಿತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬ರಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ದೈನಂದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿ ಅವರು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೮.೩೦ಕ್ಕೆ ಅಸುನೀಗಿದರು ಎಂದು ವರದಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಈ ವಿಷಯ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಧಾರವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ

ಸ್ವರೂಪದ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದವು. ೫೦೦೦ ದಿಂದ ೬೦೦೦ದ ವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಚಳವಳಿಗಾರರ ಗುಂಪು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಕೊಪ್ಪಿಕರ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಧಾರವಾಡದ ಕಡೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದವರ ಮೇಲೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ೭.೩೦ಕ್ಕೆ ಪೊಲೀಸರು ಲಾಠಿ ಚಾರ್ಜ್ ಮಾಡಿ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಾರಾಯಣ ಮಹಾದೇವ ದೋಣಿ ಎಂಬುವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯ ಮೊದಲ ಹುತಾತ್ಮರಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಈಸೂರು ಗ್ರಾಮದಂತೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕಡಿವೆ ಶಿವಪುರ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೩ ರಂದು ತ್ರಿವರ್ಣಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಗ್ರಾಮ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಗ್ರಾಮದ ಸಾತಪ್ಪ ತೋಪಣ್ಣವರ್ ಎಂಬುವರು ಪೊಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಬಲಿಯಾದರು. ಇತರೆ ೧೦ ಜನರು ಬಂದೂಕಿನ ಗುಂಡುಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಗಾಯಗಳಿಂದ ನರಳಿದರು. ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ೫೪ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಸಾತಪ್ಪ ತೋಪಣ್ಣವರ್ ಅವರು ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಿಯಾದ ೨ನೇ ಹುತಾತ್ಮರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ರಂದು ಬೆಳಗಾವಿಯ ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಅಧಿವೇಶನ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂಬಾಯಿಯಿಂದ ವಾಪಾಸಾಗುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ಸರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿತು. ೫೦೦೦ ಜನ ಇದ್ದ ಆಂದೋಲನಕಾರರ ಮೇಲೆ ಲಾಠಿ ಚಾರ್ಜ್ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರಸಭೆ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ರಂದು ಸಭೆ ಸೇರಿ ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಇತರೆ ಇಬ್ಬರು ಕೌನ್ಸಿಲರ್‌ಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕ ಕೆಂಗಲ್ ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಪ್ರತಿರೋಧ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಎಲ್.ಎಸ್. ರಾಜು, ವೆಂಕಟಸ್ವಾಮಿ ಚೆಟ್ಟಿ, ಡಾ. ಕಮಲ ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯ ಮತ್ತು ಬಿ. ನರಸಿಂಹಯ್ಯ ಅವರು ಕೌನ್ಸಿಲರ್ ಪದವಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು.

೧೫.೮.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಜಾಮತ ಮತ್ತು ಸಂಜೆ ಪತ್ರಿಕೆ ಜನವಾಣಿಗಳ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ ಬಿ.ಎನ್. ಗುಪ್ತ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಹಿಚ್ಚೆಯಿಂದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಲಹಂಕ, ಕಡೂರು, ನೆಲಮಂಗಳ, ಕೆಂಗೇರಿ, ಮಾಗಡಿ, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ, ಕನಕಪುರ, ರಾಮನಗರ ಮತ್ತು ಆನೇಕಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದವು. ಬೆಳಗಾವಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ತುಮಕೂರಿನಿಂದ ಬಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಗ್ರಂಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಮುಖ್ಯಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಿಗೆ ತಂತಿ ಸಂದೇಶ ಕಳುಹಿಸಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಾಗರಿಕರು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಿಯಂತ್ರಣ ಮೀರಿ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ದಾವಣಗೆರೆ, ಹರಿಹರ,

ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಬೀರೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ೧೫.೮.೧೯೪೨ರಂದು ಎಸ್.ವಿ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ದಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ನಡೆಸಿ ಮಹದೇವ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಕೋರಲಾಯಿತು. ೩೦೦೦ ಜನ ಸೇರಿದ ಈ ಸಭೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಎಸ್.ವಿ. ಶೆಟ್ಟಿ, ಟಿ.ಬಿ. ಕೇಶವರಾವ್ ಮತ್ತು ಡಿ.ಹೆಚ್. ವೆಂಕೋಬರಾವ್ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಅವರು ಮಾತನಾಡಿದರು. ಅನೇಕ ಕಡೆ ರಾಗಿಗಂಜಿಯನ್ನು ಜನರು ಥಾರ್‌ರಸ್ತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಉಂಟು ಮಾಡಿದರು. ೧೮.೮.೧೯೪೨ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೪ ಕಡೆ ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಮಿಲ್ಸ್ ಒಕ್ಕೂಟದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ವಿ.ಪಿ. ಮುನಿಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಮುನಿರೈ ಮಿಲ್ಸ್ ಸಂಘದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಎಸ್.ಎಲ್. ಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಾಗರ್ತಪೇಟೆಯ ತಿಮ್ಮಣ್ಣದಾಸ್ ಎಂಬುವರು ಹುತಾತ್ಮರಾದರು ಎಂದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯು ವರದಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬ರಂದು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದ ರ‍್ಯಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೨೦೦೦ ಜನರು ಸೇರಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

೧೭.೮.೧೯೪೨ರ ದಿನವನ್ನು ರಕ್ತಪಾತದ ಸೋಮವಾರ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಕಾರಣ ಆ ದಿನ ಅನೇಕ ಕಡೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ದಾವಣಗೆರೆ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಬೈಲಹೊಂಗಲಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಗೋಲಿಬಾರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರು ಪ್ರಾಣತೆತ್ತರು. ಸರಕಾರವು ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಶ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶರ್ಮ, ದೈನಂದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪಿ.ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ತಾಯಿನಾಡು ಇದರ ಪಿ.ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಬೆದರಿಸಿತು. ಬೆಳಗಾವಿಯ ಸವದತ್ತಿ, ಸಂಪಗಾವಿ, ಬೈಲಹೊಂಗಲ, ನಿಪ್ಪಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ರ‍್ಯಾಲಿಗಳು ಬಿರುಸುಗೊಂಡವು. ೧೭.೮.೧೯೪೨ರಂದು ಬೆಳಗಾವಿ ಪಟ್ಟಣದ ಕಲ್ಮಟ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾದ ಸಭೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪೊಲೀಸರು ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ನಾಥುರಾಮ್ ಭುಜಂಗಪ್ಪ, ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಬಂಸಪ್ಪ, ಹರ್ಕುಣಿ, ಮಹದೇವಪ್ಪ ಬೆಳಗಾವಿ, ಶಿವಬಸಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ್ ಮಠ, ರಾಮರಾವ್ ಲಾಲಗಿ ಮತ್ತು ಶಿವಪುತ್ರಪ್ಪ ಅನದೆ ಎಂಬ ೭ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿ ಪೊಲೀಸ್ ವಾಹನದಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಜನಸಮೂಹ ಕಲ್ಲು ತೂರಿತು. ಆಗ ಗೋಲಿಬಾರ್ ನಡೆದು ೭ ಚಳವಳಿಕಾರರು ಪ್ರಾಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಅವರ ಹೆಸರುಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೀಗಿವೆ. ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಸತ್ತಿಗೇರಿ (೧೫) ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ವೈ., ಕೋತಂಬರಿ (೩೫), ರಾಮಪ್ಪ ಎಸ್ ದೊಡವಾಡ (೨೫), ದತ್ತುಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮಾತಡೆ (೧೨), ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಹಿಂಚೊರ್ಳೀಳಿ (೪೦) ರಾಚಪ್ಪ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಹೆಬ್ಬಾಳ್ ೩೫, ಶಿವಪುತ್ರಪ್ಪ ದುಂಡಪ್ಪ ಬೆಳಗಾವಿ (೧೫), ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ (೧೭) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಜೈಲಿಗೆ

ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಗಜೇಂದ್ರಗಡದ ಆನಂದಪ್ಪ ಕುಂದರ್ಗಿ ಮತ್ತ ಹಾವೇರಿಯ ಪರಮಣ್ಣ ಹೊಸಮನೆ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ನವಲಗುಂದ, ಬ್ಯಾಡಗಿ, ಕುಮಟ, ಸಿರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅಂಕೋಲಗಳಲ್ಲಿ ಬಿರುಸಿನ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದವು. ಮಂಗಳೂರಿನ ನಗರಸಭೆಯ ಬಿ.ವಿ. ಬಾಳಿಗ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಸರಕಾರದ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿತು. ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಎನ್.ಎನ್. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣರಾವ್ ಮತ್ತು ವಿಷಕಂಠರಾವ್ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಶೇಷಮ್ಮ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಸ್ವಾಮಿ, ಮಂಡಿ ಶ್ರೀಕಂಠಪ್ಪ ಮತ್ತು ನೀಲಕಂಠರಾವ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳು ನಡೆದವು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಹಾಸನ, ಅರಸೀಕರೆ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಮಂಡ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿವರ್ಣಧ್ವಗಳನ್ನು ಸರಕಾರ ಕಛೇರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾರಿಸಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ನಡೆಸಿದರು. ೧೭.೮.೧೯೪೨ರಂದು ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆ ಕೆ.ಎಸ್. ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಇವರು ಬಾಂಬೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಅಧಿವೇಶನ ಹಾಜರಾಗಿ ವಾಪಾಸಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಇತರೆ ನಾಯಕರಾದ ಇಟಗಿ ವೇದಮೂರ್ತಿ, ಕೊಟಗಿ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ ಮತ್ತು ಅವರ ಪತಿ ಮುರಿಗೆಪ್ಪ ಅವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಂತಿಯುತ ಪಾದಯಾತ್ರೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿ ಲಾಠಿಚಾರ್ಜ್ ಮಾಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇದೇ ದಿನ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅರಸೀಕರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಾಗಾವರ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನನ್ನು ಸುಮಾರು ೫೦೦ ರಿಂದ ೬೦೦ ಇದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಳು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ೧೮.೮.೧೯೪೨ರಂದು ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರ ಮುಖ್ಯ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಅವರಿಗೆ ತಂತಿ ಸಂದೇಶ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಇದರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಹೆಚ್.ರಾಮು, ಸಿದ್ದೋಜಿರಾವ್, ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ವೈ.ಕೆ. ತಿಮ್ಮರಸಯ್ಯ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೭ರಂದು ಭದ್ರಾವತಿಯ ಉಕ್ಕು ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮತ್ತು ಕಾಗದ ತಯಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಕಾರ್ಮಿಕರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ಬಾಣವರ ಮತ್ತು ದಾವಣಗೆರೆ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣಗಳು ಜಖಂಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಹೋಗಬೇಕಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ರೈಲುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಗರ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧೀಕ್ಷಕರು ೨೧.೮.೧೯೪೨ರಂದು ತಮ್ಮ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೭ರಂದು ನಡೆದ ಪೊಲೀಸರ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರು. ತಿಪ್ಪಯ್ಯ ೧೫, ಅಪ್ಪಯ್ಯ ೧೬, ಎ.ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ೧೬, ನಾರಾಯಣಚಾರ್ ೩೫, ಸುಬ್ಬಾಸಿಂಗ್ ರಾಮಸಿಂಗ್ ೨೫ ಮತ್ತು ಪೊನ್ನುಸ್ವಾಮಿ ೧೬ ಎಂದು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಆಗಸ್ಟ್ ೯ ರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಆಗಸ್ಟ್ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೭ರಂದು ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಪಾತ ಸೋಮವಾರ ಆಗಿ

ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ದಾವಣಗೆರೆ, ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಮತ್ತು ನಿಪ್ಪಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಅನೇಕರು ಹುತಾತ್ಮರಾದರು. ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತೊರೆದರು. ವಕೀಲರು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದರು, ಸರಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು. ಸರ್ಕಾರದ ಕಛೇರಿಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕ ಮಾದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಕಛೇರಿಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಲಾಯಿತು. ರೈಲ್ವೆ ಹಳಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವರ್ಗದ ಜನ, ರೈತರು, ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರು, ಪ್ರೌಢಶಾಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಡೆಸಿದರು. ಸರಕಾರ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಂಧಿಸಿತ್ತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರವಾದ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದ ಹರಿಜನದಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೪ರಂದು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಚಳವಳಿಗಾರರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಸಾರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಲು ಅನುಮತಿ ಇದೆ. ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ರೈಲುಹಳಿಗಳನ್ನು ಕೀಳುವುದು, ಸಣ್ಣ ಮಟ್ಟದ ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಕೆಡುವುದು ಸರಕಾರಿ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತೊರೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಸರಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದರ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಮತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಕೆ.ಜಿ. ಮಶ್ರುವಾಲ ಅವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮಟ್ಟದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಯವಕರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲಾ ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸ್ವ ಹಿತಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ದಾವಣಗೆರೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅಂದೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಚಳವಳಿಯು ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಸ್ಟ್ ೨೫ರ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೭ ಜನರು ನಿಜಾಮರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೯ ರಿಂದ ೧೯ರವರೆಗೆ ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇವರಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರಿನ ಜೆ.ಕೆ. ಪ್ರಾಣೇಶಚಾರ್ಯ ಅವರು ಪ್ರಮುಖರು ಎಂದು ವರದಿಯಾಗಿತ್ತು. ರಾಯಚೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಮೊದಲ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ ಎಂದರೆ ಅಡವಿರಾವ್ ಪಡ್ನವೀಸ್ ೨ನೆಯವರು ಗಂಡಲು ನಾರಾಯಣಪ್ಪ ಕೊಪ್ಪಳದಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಎಂದು ಬರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಮುಂದಾಳು ಲಕ್ಷ್ಮಣಗುಡಿ ಮತ್ತು ಅನಂತಚಾರ್ಯ ಜೋಶಿ.

೩.೩. ಚಳವಳಿಯ ಪರಮಾವಧಿ

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯ರಿಂದ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೮ರವರೆಗೆ ಹರತಾಳಗಳು ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ನಡೆದವು ಎಂದು ಬಾಂಬೆ ಗುಪ್ತ ಇಲಾಖೆಯ ವರದಿ ೧೯೪೨ ಪ್ಯಾರ ೫೦೩ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆಪ್ತ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಸಾವು ಎಂದು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪ್ರಮುಖ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಎನ್. ಕೇಶವ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ತಕ್ಷಣವೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸರ್ಕಾರದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಘೋಷಣೆ ಹೊರಡಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಆಗಸ್ಟ್ ೨೨ರ ಒಳಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಬೇಡಿಕೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಗಿದ್ದ ವಿ.ಎಸ್. ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಅವರು ಈ ಪತ್ರದ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಲು ಕ್ರಮಕೈಗೊಂಡರು. ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ತಲಕೇರೆ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ ಅವರು ಬಂಧೀಖಾನೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಇದೆ ತೆರನಾದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬನ್ನಿಮಿಲ್ಸ್, ಮಿನರ್ವಮಿಲ್ಸ್ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ ವಿಮಾನ ತಯಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಿಲ್ಸ್, ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮಿಲ್ಸ್, ಮೈಸೂರು ಹೊಸೀರೀಸ್ ಮತ್ತು ಗಾಜು ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಇನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರದ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಮೈಸೂರು ಮಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ೨೨೦೦ ಕಾರ್ಮಿಕರಲ್ಲಿ ೪೦೦, ಮೈಸೂರಿನ ಕೆ.ಆರ್.ಮಿಲ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ೫೧೩೫ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪೈಕಿ ಕೇವಲ ೫೦೦ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಹಾಜರಿದ್ದರು. ಭದ್ರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಮುಂದುವರೆದಿತ್ತು. ಅದೇ ದಿನ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮ ಕಮಲದೇವಿ ಚಟ್ಟೋಪಧ್ಯಾಯ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಸಂಘಗಳ ನಾಯಕರನ್ನು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಚಳವಳಿ ಬಗ್ಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದ್ದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮ ರಿಂದ ೨೦ರವರೆಗೆ ಎಂ.ವಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಅವರು ಹಾಸನ, ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ, ಮತ್ತು ಅರಸೀಕೆರೆಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಿದರು. ಹೊಳೆನರಸೀಪುರದಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆ ಇಂಜಿನ್ನಿನ ಡ್ರೈವರ್ ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ಗಾರ್ಡ್ ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಅವರು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ ಕೋರಿ ಖಾದಿ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮ರಂದು ಮಂಡ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟೆಗೌಡ ಮತ್ತು ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಕೆಂಪಯ್ಯ ಇವರು ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆ ಮತ್ತು ರಾಸಾಯನಿಕ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಚಳವಳಿಯ ಮುಂದಾಳತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇದೇ ರೀತಿಯ ಚಳವಳಿಗಳು ಮದ್ದೂರು, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ, ಮೈಸೂರು ರಾಮನಗರ, ಬೆಳ್ಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯ರಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಮದ್ದೂರಿಗೆ ಬಂದು ಸರಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ಇದ್ದವರ ಮೇಲೆ ಕೈ ಕೈ ಮಿಗಿಲಾಸಿದರು. ಇದನ್ನು ೨೩ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ವಿಧಾನಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಎಲ್. ಲಿಂಗೇಗೌಡ ಮತ್ತು ಎಸ್.ಸಿ. ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಮತ್ತು ಎಂ.ಎಸ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಅವರು ಖಂಡಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬನ್ನೂರು ಟಿ. ನರಸೀಪುರ, ಬಿದನಹಳ್ಳಿ

ಟೋಪಿನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಬೇವಿನಹಳ್ಳಿ, ರಂಗಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಂದೋಲನಗಳು ನಡೆದವು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮ರಂದು ಯುರೋಪಿನ ಸೈನಿಕರಿದ್ದ ರೈಲು ಅರಸೀಕೆರೆಯಿಂದ ತಿಪಟೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರೈತರು ಮತ್ತು ಯುವಕರು ಅವರ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲು ಎಸೆದರು. ಇವರಿಂದ ಸೈನಿಕರು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ರೈಲಿನಿಂದ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದಾಗ ಮರನಗೇರೆಯ ರೈತ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಎಂಬುವರು ಹುತಾತ್ಮರಾದರು. ಅನೇಕರಿಗೆ ಗಾಯಗಳಾದವು. ಹಾಗೂ ೪೨ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ೫೦೦ ಜನ ಇದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಗೂ ಯುವಕರು ತಿಪಟೂರು ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದರು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯ರಂದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಡಗನೂರು ಮತ್ತು ಮಾಯಕೊಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಕಾರರು ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ದಿವಾನರಿಗೆ ವರದಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಮಾಯಕೊಂಡದಲ್ಲಿ ೨೧ ಜನರನ್ನು ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ೩೦ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಬಾಣವರ, ದಾವಣಗೆರೆ, ತಿಪಟೂರುಗಳಲ್ಲಿ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯ರಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರುನಿಂದ ಪುಣೆವರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರಿನ ರೆಸಿಡೆಂಟರು ದಿವಾನರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಿಲಿಟರೆಯನ್ನು ಗಲಭೆಗ್ರಸ್ಥ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೨೭ ರಂದು ಹರಿಹರದಿಂದ ಚಿಕ್ಕಜಾಜೂರು ಮತ್ತು ಅರಸಿಕೆರೆಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕಜಾಜೂರುವರೆಗೆ ೨ ರೈಲುಗಳನ್ನು ಬಿಡಲಾಯಿತು. ಇದರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದಾವಣಗೆರೆ, ಮಾಯಕೊಂಡ, ಬೀರುರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಇರಿಸಲಾಯಿತು. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಮತ್ತು ಕೆ.ಜಿ.ಎಫ್.ಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಬಿರುಸುಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯ ವಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಬಿರುಸುಗೊಂಡಿತ್ತು. ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಆಮಾವಿನಕೆರೆಯ ತಿಮ್ಮೇಗೌಡ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸಕಲೇಶಪುರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗುಂಪೊಂದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿತ್ತು. ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರನ್ನು ಆಗಸ್ಟ್ ೨೬ರಂದು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯ ರಂದು ೫೦೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಯುವಕರು, ರೈತರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ನಾರಾಯಣಶೆಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಕಂಠಪ್ಪ, ಬ್ರಹ್ಮಯ್ಯ, ಬಿ.ಸಿ. ನಂಜುಂಡಯ್ಯ ಮತ್ತು ಬಾನುಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಸಭೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಅದೇ ದಿನ ಸಿರಾ, ಮಧುಗಿರಿ, ಗುಬ್ಬಿ, ಕಳ್ಳಂಬೆಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬಿದರಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದವು. ಪೊಲೀಸ್ ವರದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ೮೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪೈಕಿ ಕೇವಲ ೧೭ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಜರಿದ್ದರು. ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೧೦ನ್ನು

ದಾಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರಿನ ಇದೇ ದಿನ ೩೪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು ಕೆ.ಎಸ್. ಅಬ್ದುಲ್‌ಗಪೂರ್, ಎಚ್.ವೈ.ಶಾರದ ಪ್ರಸಾದ್, ಎಂ.ವಿ. ಆನಂದರಾವ್, ಬಿ.ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಸಿ.ವಿ. ನಾಗರಾಜರಾವ್, ಲಕ್ಷ್ಮಿನಾರಾಯಣ ಬಲ್ಲಾಳ, ಹೆಚ್.ಕೆ. ವೀರಣ್ಣಗೌಡ, ಎ.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಎಂ. ರಾಮರಾವ್, ಪಿ.ಎನ್. ಜವೇರಿಗೌಡ, ಎಂ.ಶಂಕರಯ್ಯ ಮತ್ತು ಎ.ಸಿ. ಮಾದೇಗೌಡ.

ಮೈಸೂರು, ಚಾಮರಾಜನಗರ, ಹುನ್ಸೂರು, ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ, ಸಾಲಿಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ಕೊನೆಯವಾರದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ಬಿರುಸಿನಿಂದ ನಡೆದವು. ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಖುದ್ದಾಗಿ ಸಕಲೇಶಪುರ ಮತ್ತು ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು. ಚಳವಳಿಯ ನೈಜ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವರದಿ ಮಾಡುತ್ತ ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ, ಹಾಸನ, ಸಕಲೇಶಪುರ, ಅರಸೀಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ದಿನೇ ದಿನೇ ಉಲ್ಬಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ರೈಲ್ವೆ, ತಂತಿ ಮತ್ತು ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿಗಳಿಗೆ ಹಾನಿ ಉಂಟಾಗಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಮಂಡ್ಯ, ಮೇಲುಕೋಟೆ, ನಾಗಮಂಗಲಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ಬಿರುಸುಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಭದ್ರಾವತಿ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಂದೋಲನಗಳು ದಿನೆ ದಿನೆ ಉಗ್ರರೂಪ ತಾಳುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ವರದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಐ.ಜಿ.ಪಿ. ವರದಿ ಪ್ರಕಾರ ೮.೯.೧೯೪೨ ರಿಂದ ೧.೯.೧೯೪೨ರವರೆಗೆ ೧೦೧ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಗಿದ್ದು. ಇವರಲ್ಲಿ ೯ ಜನರನ್ನು ಅಪರಾಧ ಕಾನೂನಡಿಯಲ್ಲಿ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿಡಲಾಗಿದ್ದು, ೨೬೯ ಜನರನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಾನಗಲ್, ಅದುರ್, ಆಲೂರು, ಜಕ್ಕಲಿ, ರಾಣಿಬೆನ್ನೂರು, ಬ್ಯಾಡಗಿ, ಮುಂಡರಗಿ, ಗದಗ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ಬಿರುಸುಗೊಂಡಿದ್ದವು.

೩.೪. ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು

ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಬಾಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ನೇಮಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬಹುದಾದ ಚಳವಳಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅಂಬ್ಲಿ ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಆರ್.ಎಸ್.ಹುಕೇರಿಕರೆ, ಡಿ.ಪಿ.ಕರ್ಮಕರ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ಆರ್.ಆರ್. ದಿವಾಕರ್ ಈ ಸಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳೆಂದು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಬಾಂಬೆಯ ಕೈಗಾರಿಕೋದ್ಯಮ ಕೆ.ಎಚ್.ಕಬ್ಬೂರ್ ಈ ಸಮಿತಿಗೆ ೧೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ದೇಣಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದರು. ದಿವಾಕರ ಅವರು ಅಂತರ್ಗತರಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಸುಳಿವಿಗೆ ಸರಕಾರ ೫೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬಹುಮಾನ ಘೋಷಿಸಿತ್ತು. ಈ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ಬಾಂಬೆ ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಕಛೇರಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಒಂದು ಟೈಪಿಂಗ್ ಮಿಷಿನ್, ಒಂದು ಸೈಕ್ಲೊಸ್ಟೈಲ್

ಯಂತ್ರ ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗದವರನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಯಿತು. ಶಂಕರ ಕುರ್ತುಕೋಟಿ, ಆರ್.ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್, ಸತ್ಯ ಬೋದ್ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹ ದಬದೆ ಅವರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಬಾಂಬೆಯ ಈ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಕಚೇರಿ ವಾದ್ಯ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಇದರ ಕಛೇರಿ ದಾದರ್‌ನ ಹಿಂದೂ ಕಾಲೋನಿಯ ಸೀತ ಭವನದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಭೇಟಿನೀಡುವ ನಾಯಕರಿಗೆ ವಸತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪದೇವಿ ತಕೂರದ್ಯಾರ, ಗರ್‌ಗಮ್, ರೌಂಡ್‌ಟೆಂಪಲ್ ಮತ್ತು ದಾದರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ನರಸಿಂಹ ದಾಬದೆ ಅವರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲು ತಿಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೧೩ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಅವರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸೂಚಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಆರ್.ಆರ್.ದಿವಾಕರ ಅವರು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಅರುಣ ಅಸಫ್ ಆಲಿ, ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಅಚ್ಚುತ ಪಟ್ವರ್ಧನ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದರು. ದಿವಾಕರ್ ಅವರು ಡಾ.ಲೋಹಿಯ, ಪುರುಷೋತ್ತಮ ತ್ರಿಕಮ್‌ದಾಸೆ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದರು.

ನರಸಿಂಹ ದಾಬದೆ ಮತ್ತು ಶಂಕರ್ ಕುರ್ತುಕೋಟಿ ಅವರು ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅಂಬ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿ ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರು. ವಿ.ಎಸ್.ಮಲ್ಯ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಚಳವಳಿಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲದೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಂ.ಎಚ್.ಷಹ ಮತ್ತು ಕೆ.ಎ.ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ ಅವರು ಬಾಂಬೆಯ ಕಛೇರಿಯೊಂದಿಗೆ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ಡಾ.ಎ.ಜಿ.ಮೇಲುಕೋಟೆ ಅವರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಿಂದುಮಾಧವ್ ಬುರ್ಲಿ ಅವರು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಾಂಬೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಯಕರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬದಲಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ದಾಬದೆ ಪ್ರಕಾಶ್ ಕುರ್ತುಕೋಟೆ ಶ್ರೀಧರ, ಹುಕ್ಕೇರಿಕರ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸ್, ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ್ ಶ್ರೀರಾಮ್, ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅಂಬ್ಲಿ ಶ್ರೇಷಿವಿ ಮೊಹರೆ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಅವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಬಾಂಬೆಗೆ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಭೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮಗ್ರ ಮಾಹಿತಿ ಹಾಗೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ನಿಧಿಯನ್ನು ತಂದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆರ್.ಆರ್.ದಿವಾಕರ್ ಅವರು ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಗದಗ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಚಳವಳಿಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಖಾಖಿ ಅಂಗಿ ಕಟ್‌ಪ್ಯಾಂಟ್ ಮತ್ತು ಕಪು ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಅವರ ಉಡುಪುಗಳಾಗಿದ್ದವು ಇವರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಜರಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಶಂಕರ್ ಕುರ್ತುಕೋಟಿ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಸುಳಿವು ನೀಡಿದವರಿಗೆ ೨೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬಹುಮಾನ ಘೋಷಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಸದಸ್ಯರ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಗುಂಡುಹಾರಿಸುವ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ಉಗ್ರ ರೂಪ ತಾಳಿದ್ದವು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕ ವಾಮನರಾವ್ ಬಿದರಿ ಅವರನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಂಚಾಲಕರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಕಛೇರಿ ಇದು ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಇದರ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಆಗಿದ್ದರು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೭ ಭೂಗತ ಕೇಂದ್ರಗಳಿದ್ದವು ಪ್ರತಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ೨೦ ರಿಂದ ೩೦ ಸದಸ್ಯರಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಮುಖ ಹೋರಾಟಗಾರರಾದ ಅನ್ನು ಗುರೂಜಿ ಅವರು ಈ ಎಲ್ಲಾ ೧೭ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ರೀತಿ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದ್ದರು.

೦೧. ಪಚಪುರ ಹುಕ್ಕೇರಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ನಾಯಕರು ವಾಮನರಾವ್ ಬಿದರಿ ಮತ್ತು ಅನ್ನು ಗುರೂಜಿ.

೦೨. ಹುಡ್ಲಿ ಹುಕ್ಕೇರಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ರಾಮಚಂದ್ರವಾಡವಿ ನಾಯಕ

೦೩. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಯದೇವಕುಲಕರ್ಣಿ, ಗಜಾನನ ಯಾಲ್ಗಿ, ನಾಥ್‌ಪೈ ಸದಾ ಶಿವಪರಂಜಪೆ.

೦೪. ಸಂಪಗಾನ್ ಚನ್ನಪ್ಪವಾಲಿ, ಚಿನ್ನಯ ಸ್ವಾಮಿ ಓಂಕಾರ್‌ಮಠ, ಬಸವಣ್ಣಿಪ್ಪ ಅಂಗಡಿ, ಮತ್ತು ಬಾಬುಸಾಹೇಬ್ ಪಾಟೀಲ್.

೦೫. ಕಿತ್ತೂರ್ ಬೈಲಹೊಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕು ಜಗದೇವಪ್ಪ ದುಗ್ಗಾಣಿ ಗುರುಭಟ್ಟ ಜೋಷಿ.

೦೬. ಬೆಳವಡಿ ಬೈಲಹೊಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕು ಫಕೀರಗೌಡ ಪಾಟೀಲ, ಸಿ.ಬಿ.ಮುರುಗೋಡು.

೦೭. ಸಂಕೇಶ್ವರ ಹೆಬ್ಬಾಳ ಹುಕ್ಕೇರಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಪಾಟೀಲ ಮತ್ತು ಶಂಕರ್ ಸರವಾಡಿ.

೦೮. ನಿಪ್ಪಾಣಿ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅನಂತರಾವ್ ಕಟ್ಕೋಲ್ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತ್ ಪಟಣಕರ್.

೦೯. ಬಡ್ಕಿಹಾಳ್ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸಿದ್ಧಗೌಡ ಪಾಟೀಲ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣ ಬಾಲಾಜಿ ಬೆಡಗೆ.

೧೦. ಅಕ್ಕೋಲ್ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಪ್ಪ ಸಾಹೇಬ್ ಕಾಗೆ ಮತ್ತು ಕೇಶವರಾವ್ ಕಾಮಟೆ.

೧೧. ಹೊ ಸೂರ್ ಮುರ್ಗೋಡ್ ಪರಸ್ಗದ್ ತಾಲ್ಲೂಕು ವೀರಪ್ಪಸುಡ್ಗಟ್ಟಿ, ರಾಮಚಂದ್ರಕುಲಕರ್ಣಿ.

೧೨. ಹುಲಿ ಮುನ್ನೈಳ್ಳಿ ಪರಸ್ಗಡ ತಾಲ್ಲೂಕು ಗೋವಿಂದರೆಡ್ಡಿ ಹೂಳಿ, ಪಾಂಡುರಂಗ ಮಿರಾಜ್‌ಕರ್ ಮತ್ತು ಚೆನ್ನಪ್ಪ ವಾಲಿಕರ್.

೧೩. ಕಟಕೊಲ್ ರಾಮದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕು ವಿರಕ್ತ ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಬಸವರಾಜ ದಿವಟ್ಗಿ.

೧೪. ನಂದಗಡ್ ಖಾನಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮುರಳೀಧರನಾಯಕ ಜೀವಣ್ಣವರ್ ಮಾಸ್ಟರ್.

೧೫. ರಾಯ್‌ಬಾಗ್ ಬಾಲಪ್ಪ ನಾಯ್ಕಮಾಸ್ಟರ್, ಶಿವಪ್ಪ ನಿಂಗನೂರ್, ಗುಂಡೋಪಂತ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ.

೧೬. ಅಥಣಿ ಸದ್ದಿ ಅಥಣಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪ್ರಹ್ಲಾದ್‌ರಾವ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮತ್ತು ನಿಂಗಪ್ಪ ದಳವಾಯಿ.

೧೭. ಕುಡನೂರ್ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಪೂಜಾರಿ ಮತ್ತು ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ಪಾಟೀಲ್.

ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ್ ಅವರು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಬಾಂಬೆಯ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿಂದು ಮಾಧವ್, ಬುರ್ಲಿ, ನರಸಿಂಹ ದಾಬದೆ ಮತ್ತು ಕುರ್ತುಕೋಟಿ ಅವರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅದರಲ್ಲೂ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗುಂಪುಗಳು ವಿವಿಧ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

೧. ಹಿರೆಕೆರೂರು ಕೇಂದ್ರ ನಾಯಕ ಸಂಗೂರು ಕರಿಯಪ್ಪ

೨. ರಾಣಿಬೆನ್ನೂರು ಕೇಂದ್ರ ನಾಯಕ ತಿಮ್ಮಣ್ಣಗೌಡ ಮೆನ್ಸಿನಹಾಳ್

೩. ಹಾವೇರಿ ಕೇಂದ್ರ ಮೈಲಾರ ಮಹಾದೇವಪ್ಪ

ಬಿಂದುಮಾಧವ್ ಬುರ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೆ.ಎಫ್.ಪಾಟೀಲ್ ಇವರು ಈ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸಿನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಇತರೆ ನಾಯಕರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ವೆಂಕಟೇಶ ಮಾಗಡಿ ಮತ್ತು ಕೆ.ಬಿ.ದುಂಡೂಕ ಅವರು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉತ್ತರದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನವಲಗುಂದ ಶಿವರಾಯಪ್ಪ ಮಾನಣವರ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ರೋಣ್ ಅಲ್ಲಾಪ್ಪ ಅಲಗವಾಡಿ ಅವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಗದಗದಲ್ಲಿ ಶಿವಪ್ಪ ಕುಬಸದ್ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೂಲಿ ಮನೋಲಿ ಗುಂಪು ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿ ಹೂಳಿ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಆಗಿದ್ದ ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅಂಬ್ಲಿ ಅವರು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ನಬಿಸಾಬ್ ಬಾಲಸಿಂಗ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಬಿಜಾಪುರ, ಬಾಗಲಕೋಟೆಯ ಜಂಗಿನ್‌ಲಿಂಗಯ್ಯ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಮಾಳ್ವಡ್ ಪರಪ್ಪ ದಂಡಗಿರಿ ಮತ್ತು ಸೇವದಳದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಭೀಮ್‌ಕುಮಾರ್ ಅವರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ಧಾರವಾಡ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದ ಕೆ.ಜಿ.ಜೋಷಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ತೆರಿಗೆ ವಿರೋಧಿ ಚಳವಳಿಯ ನಾಯಕರಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಅಂಕೋಲದ ದಯಾನಂದ ಪ್ರಭು ಇವರ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇತರೆ ಪ್ರಮುಖರೆಂದರೆ ಶಂಕರ್ ಗುಲ್ವಾಡಿ ಕೆ.ಎ.ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ ಯಾಜಿ ಅವರು.

ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರನ್ನು ಸರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ವಕೀಲರಾದ ನಿಟ್ಟೂರು ಶ್ರೀನಿವಸ್‌ರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಚ್.ಆರ್.ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ ಅವರು ಇದರ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಹಾಸನದ ವಕೀಲರಾದ ಎ.ಜಿ.ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಎಚ್.ಎಸ್.ಸೀತರಾಮ್, ಪುರುಷೋತ್ತಮ ತ್ರಿಕಮದಾಸ್, ಎಂ.ಎಚ್.ಷಾಹ, ಬುದ್ದದಾಸ್, ಎಂ.ಸಿ. ವೇಣುಗೋಪಾಲ್, ಎನ್.ಡಿ.ಶಂಕರ್, ಪ್ರಭುದೇವ್, ಎಚ್.ಎಚ್.ದೊರೈಸ್ವಾಮಿ, ಕೆ.ಎ.ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಪ್ರೇಮ್‌ಚಂದ್ರ, ಯ್ಯೆ.ವಿ.ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಇವರನ್ನು ನಿಟ್ಟೂರ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಕರೆಸಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಚಳವಳಿಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕರೆಸಿದ್ದರು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮುಖಂಡರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಎಂ.ವಿ.ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ಐ.ಎಂ.ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ, ಎಂ.ಪಿ.ಎಲ್.ಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಎಂ.ಎಂ.ಶಾಹ, ಎಚ್.ಎಸ್.ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ, ಎ.ಜಿ.ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್, ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಆರ್.ಎಸ್.ಆರಾಧ್ಯ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎ.ಭೀಮಪ್ಪನಾಯಕ ಮತ್ತು ಕೊಟ್ರೆ ನಂಜಪ್ಪ, ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಡಿದಾಳ್‌ಮಂಜಪ್ಪ, ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಪಪ್ಪೇಗೌಡ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಆಯಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೪೩ ಜನವರಿ ೨೨ ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ್ ವಿಮಾನ ತಯಾರಿಕಾ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ ಆಪ್ತ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಎಚ್.ಷಾಹ, ಎನ್.ಡಿ.ಶಂಕರ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುದೇವ ಅವರನ್ನು ಸರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಚಳವಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಿನ್ನಡೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂಗ ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿಪಡೆದಿದ್ದವು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ಸಾಹಿಸಿ ಮಹಿಳೆ ಅರಣ ಅಸಫ್ ಆಲಿ ಮತ್ತು ಜಯ ಪ್ರಕಾಶ್‌ನಾರಾಯಣ್ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆರ್.ಆರ್.ದಿವಾಕರ್ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಚಳವಳಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದಾಗ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರು ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತೀಯ ನಾಯಕರುಗಳಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾದರಿಯ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಳವಳಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ೧೯೪೩ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೫ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೪ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ನಿರ್ದೇಶನ ಮಂಡಳಿಯ ಅನುಮತಿ ಇತ್ತು ಎಂದು ಸರಕಾರದ ವರದಿಗಳೇ ತಿಳಿಸಿದವು.

ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡಗಳು ೧೯೩೦–೩೪ ರಲ್ಲಿ ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆಸಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಣಿತಿ ಪಡೆದಿದ್ದರಿಂದ ೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಸ್ವಹಿತಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಡಾ.ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಡೀಕರಂ ಅವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ ಸೇವಾದಳವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶಿಸ್ತುಬದ್ದ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರನ್ನು ತರಬೇತಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪ ಅಂತಹ ನಾಯಕರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿಪಡೆದಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ರೀತಿ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು.

೧. ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುವುದು.
೨. ರೈಲ್ವೆ ಹಳಿಗಳನ್ನು ಕೀಳುವುದರ ಮೂಲಕ ರೈಲ್ವೆ ಸಾರಿಗೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು.
೩. ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮೀಣ ದಾಖಲಾತಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಡುವುದು.
೪. ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣಗಳನ್ನು ಚಾವಡಿಗಳನ್ನು, ಧರ್ಮಶಾಲಾಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅತಿಥಿಗೃಹಗಳನ್ನು ಸುಡುವುದು.
೫. ಚಳವಳಿಗಾರರ ಮೇಲೆ ಎರಗುವ ಪೊಲೀಸರ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದು.
೬. ಕಂದಾಯ ಇಲಾಖೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಖಜಾನೆಗಳನ್ನು ಲೂಟಿಮಾಡುವುದು.
೭. ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂತಿ ಕಛೇರಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಡುವುದು.

ಆಧಾರ ಸೂಚಿ

೦೧. ಪ್ರೊ.ಬಿ.ಶೇಕ್ ಆಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ.ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಸಂಪಾದಕರು ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ (ಸಂ-೭) ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆ, ಪು-೫೭

೦೨. ಅದೇ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರು, ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ಪು-೮೧

೦೩. ಅದೇ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪಾತ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂದರ್ಭ, ಪು-೧೨೯

೦೪. ಅದೇ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು, ಪು-೧೫೩

೦೫. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪು- ೫೯

೦೬. ಅದೇ, ಪು-೬೩

೦೭. ಅದೇ, ಪು-೭೭

೦೮. ಅದೇ ಆರ್.ಆರ್.ದಿವಾಕರ್ ಅವರು ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಂದ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಪು -೨೨೨

೦೯. ಹಾಲಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಎಂ.ವಿ., ಸಂ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಫ್ರೀಡಂ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ (ಸಂ-೧), ಪು-೯೬

೧೦. ಹಾಲಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್ ಸಂ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಫ್ರೀಡಂ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ (ಸಂ-೨), ಪು-೮೧

೧೧. ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್, ನನ್ನ ಜೀವನ ಸ್ಮೃತಿಗಳು (ಸಂ-೨), ಪು-೬೬

೧೨. ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ವಸಾಹತು ಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಪು-೧೪೨

೧೩. ಡಿ.ಲಿಂಗಯ್ಯ, ಶಿವಪುರ ಧ್ವಜಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಪು-೨೦೩

೧೪. ಡಾ.ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು, ಸಂ೧ ಪು-೮೭೮

೧೫. ಅದೇ, ಪು-೫೮೭

ಅಧ್ಯಾಯ - ೪

ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕೇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ'ಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪಾತ್ರ

ಅಧ್ಯಾಯ – ೪

ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕೇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ'ಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪಾತ್ರ

೪.೧. ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆ : (೧೮೮೫ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೮)

ಅಲನ್ ಒಕ್ಟೇವಿಯಸ್ ಹ್ಯೂಮ್ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಜನಕ. ಇವರು ಜನಿಸಿದ್ದು ಸ್ಕಾಟಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ. ಐ.ಸಿ.ಎಸ್.ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅನೇಕ ಉಚ್ಚ ಪದವಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದಾಗಲೂ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿದ ನಂತರವೂ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಸ್ಮರಣೀಯ. ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಸೇವೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಮೇಲೆ ಭಾರತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯಬಲ್ಲ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಮುಂದೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ದಾದಾಭಾಯಿ ನವರೋಜಿ, ಕೆ.ಟಿ.ತೆಲಾಂಗ, ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ, ಎಸ್.ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ ಮುಂತಾದ ೧೭ ಜನ ನಾಯಕರು ಮಾತೃಭೂಮಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೂಡಿದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯೇ ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೮ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಜನಕ ಹ್ಯೂಮ್ ಮತ್ತಿತರರು ಕೇವಲ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಚರ್ಚಿಸಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಆಗಿನ ವೈಸರಾಯ್ ಲಾರ್ಡ್ ಡಫರಿನ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಚರ್ಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಂದೆ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ವಿಚಾರ ಪ್ರವಾಹ ಯಾವ ರೀತಿಯದೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಅನುವಾಗುವದೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದನು. ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿತು. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್

ಸಂಸ್ಥೆ ಎಂಬುದು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಜಾಗೃತಿಯ ದೃಶ್ಯರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಧ್ಯೇಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು

೧. ಸಾರ್ವಜನಿಕರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿಸುವುದು.

೨. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ತೊಡಗಿಸುವುದು.

೩. ರಾಜಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದು.

೪. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯ ಬಗೆಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು.

೫. ರಾಜಕೀಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಸಂಘಟನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ರೂಪಿಸುವುದು.

೬. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ.

೭. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಏಕತೆಯನಿರೂಪಣೆ. ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥ, ಜನಾಂಗ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾವಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನೆ.

೮. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇಡಿಕೆ.

೯. ಭೂಕಂದಾಯಗಳ ಮರುಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒತ್ತಾಯ.

೧೦. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಷೇಧವನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸಲು ಮನವಿ.

೧೧. ಭಾರತದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಲು ಆಯೋಗ ನೇಮಕಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಯ.

೧೨. ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲಗಳ ರಚನೆ.

೧೩. ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂತಗಳ ವಿಧಾನ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ.

೧೪. ಬ್ರಿಟಿಷ ಸರಕಾರದ ಮಿಲಿಟರಿ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಕಡಿತ.

೧೫. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿವ್ಹಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಲು ಮನವಿ.

ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬಗೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಲ್ಲಿಯೇ ಒಮ್ಮತದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಗಣ್ಯ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇದನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರೆ, ಮತ್ತೆಹಲವರು ಈ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಎಂದೂ ಮುಳುಗದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುವುದೆಂಬ ಭವಿಷ್ಯದ್ವಾಣಿಯನ್ನು ನುಡಿದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನಿತ್ತರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೮೮ ೧೮೮೯ರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ಆಗಿದ್ದ ಅಂಡ್ರೋಯೂಲ್, ವೆಡರ್‍ನಬರ್‍ನ ತಮ್ಮ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಲನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ

ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಬ್ರಿಟಿಷ ಸರಕಾರದ ಮುಂದೆ ಮಂಜೂರ ಮಾಡುವಂತೆ ಅಸಾಧ್ಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಇಡುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿರದ ವೈಯಸರಾಯ್ ಲಾರ್ಡ್ ಡಫರಿನ್ನನಿಗೆ ಇದು ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಮೂಲಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಬದಲಿಸುವಂತೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಯಾರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಬೇಡಿಕೆ ಮನವಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿಬಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೫ರಿಂದ ಚಳವಳಿಯ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕಾಲಿರಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಟೀಕಿಸತೊಡಗಿದರಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳೊಎಂದು ನಿಂದಿಸತೊಡಗಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೦ರಲ್ಲಿ ವೈಸರಾಯ ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬಗೆಗೆ ವಿರೋಧಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಿರೋಧಿ ಭಾಷಣ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಇಂಡಿಯನ್ ಪಿನಲ್ ಕೋಡ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ, ಪತ್ರಿಕೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮೂರು ಹಂತಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

೪.೨. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹಂತಗಳು

೪.೨. ೧. ಮಂದಗಾಮಿಗಳ ಬೇಡಿಕೆಗಳು: (೧೮೮೫-೧೯೦೫)

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೮೫ ರಿಂದ ೧೯೦೫ರ ವರೆಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕತ್ವ ಶ್ರೀ ದಾದಾಬಾಯಿನವರೋಜಿ, ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಎನ್.ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ, ಫಿರೋಝ್ ಷಾ, ಮೆಹ್ತಾ, ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆ.

ಶ್ರೀ ಎಂ.ಜಿ.ರಾನಡೆಯವರಂಥ ಉದಾರವಾದಿಗಳ ಮಂದಗಾಮಿ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಿತು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿಗಳು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಸ್ವಸರಕಾರ ಹೊಂದುವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಅಧಿವೇಶನ ೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆಯವರ ಹಾಗೂ ೧೯೦೬ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದಾಗ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಬೇಡಿಕೆಯನ್ನೆ ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಿದರು.

೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೀವ್ರಗಾಮಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾಲಿರಿಸಿದ್ದು. ಕಾಗದ ಮಸಿ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ ಮನವಿಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಸ್ವದೇಶ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ಕ್ರಾಂತಿಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ರಾಷ್ಟ್ರಯೋಧರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕೈಗೊಂಡವು. ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಪಿತಾಮಹರೆನಿಸಿದ್ದ ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿಯೆಂದರೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ೧೯೦೬ ಸ್ವರಾಜ್ಯವೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಧ್ಯೇಯವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಲೋಕಮಾನ್ಯತಿಲಕರಂಥ

ಮಹಾನ್ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತರು "ಸ್ವರಾಜ್ಯವೇ ನನ್ನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು" ಎಂದು ಘೋಷಿಸುವದರೊಂದಿಗೆ ಉಗ್ರವಾದಿ ಯುವಕರ ತಂಡವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. "ಕೇಸರಿ" ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತ ವಂಚನಾ ನೀತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಭೀತ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಜನತೆ ತಿಲಕರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕನಸನ್ನು ಕಾಣತೊಡಗಿದರು. ರಾಜಕೀಯ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಧರ್ಮದ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಶಿವಾಜಿ ಜಯಂತಿ, ಗಣೇಶೋತ್ಸವಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮ, ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಲು ಕಾರಣರಾದರು. ಶಿವಾಜಿಯ ಸ್ವದೇಶ ಸದೇಶವೆಂಬ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕವನಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಸ್ವದೇಶಪ್ರೇಮ, ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತ್ಯಾಗಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೯೭ರಲ್ಲಿ ೧೮ ತಿಂಗಳ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಈಡಾದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವದರೊಂದಿಗೆ ಬಂಗಾಲದ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ತುಂಡರಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟರು.ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುರತ್‌ದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸಲ ಬಿರುಕುಬಿಟ್ಟಿತು. ಇದು ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳ ಅಥವಾ ಹೋರಾಟದ ಯುಗವೆಂದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದಾಖಲು ಆಯಿತು.

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಅಶಕ್ತತೆಯ ಪಾಪ, ಸಾವು, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದೈಹಿಕವಾಗಿ, ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ, ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಅಶಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ವಿಷ. ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಶಕ್ತರಾಗಿ ದೈಹಿಕ ಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು, ಬೌದ್ಧಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯನ್ನು ಕಳಚಿ, ತಾತ್ವಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯುವಕರಿಗೆ ಕರೆ ನೀಡಿದರು.

ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕ, ಅರವಿಂದ ಘೋಷ, ಬಿಪಿನ್ ಚಂದ್ರಪಾಲ, ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯರಂಥವರು ಜನತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆತ್ಮಗೌರವವನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿ ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗಳ ಪರಿಹಾರ ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ನಿರ್ಭಯರಾಗಿ, ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಗಳಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಮುಂದಾಗುವಂತೆ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೫ರ ಜುಲೈ ೨೦ ರಂದು ವೈಸರಾಯ್ ಲಾಡ್ ಕರ್ಜನ್ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದ ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಸೌಲಭ್ಯದ ನೆಪ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿಭಜಿಸಿದ್ದು ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿಯು ಮುಂದೆ ಕೋಮುವಾದಿಗಳಿಗೆ ವರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತಲ್ಲದೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಅಖಂಡ ಭಾರತವು ವಿಭಾಗವಾಗಿ ಪಾಕಿಸ್ಥಾನ, ಭಾರತ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನ್ ವಿಭಜಿಸಿ ಹೊಸದಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಬಂಗಾಳದ ಭಾಗವೇ ಪೂರ್ವ ಪಾಕಿಸ್ಥಾನ, ಆನಂತರ ಬಾಂಗ್ಲಾದೇಶವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

೪.೨.೨. ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳ ಚಳವಳಿಗಳ ಹಂತ : (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೫-೧೯೧೯)

೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ವೈಸರಾಯ್ ಕರ್ಜನ್ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ವಿಶಾಲ ಬಂಗಾಲವನ್ನು ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಲವೆಂದು ವಿಭಜಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯದವರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ದೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದರು. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳ ನಾಯಕರಾದ ಲಾಲ್, ಬಾಲ್, ಪಾಲ್ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಲಾಲಾ ಲಜಪತ್‌ರಾಯ್, ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ್ ಮತ್ತು ಬಿಪಿನ್ ಚಂದ್ರಪಾಲ್ ಇವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲೆಡೆ ಪ್ರತಿರೋದಗಳು ತೀವ್ರಗೊಂಡವಲ್ಲದೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ಏಳಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಹಿಂಸಾರೂಪ ತಾಳತೊಡಗಿತು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ದೇಶದೆಲ್ಲೆಡೆ ಸ್ವದೇಶಿ, ಸ್ವರಾಜ್ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಮುಂತಾದ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿರೋಧದ ಚಳವಳಿಗಳು ಗಗನಕ್ಕೇರಿದವು.

ಈ ವಂಗಭಂಗವು ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ವಿರೋಧಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಎಸ್.ವಿ.ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ, ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ ಮಿತ್ರರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ರೂಪಗೊಂಡು ತೀವ್ರವಾದಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸತೊಡಗಿತು. ವಿಶ್ವಕವಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಅಮರ್ ಸೊನರ್ ಬಂಗ್ಲಾ ಎನ್ನುವ ಗೀತೆ ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತದ ಕ್ರಾಂತಿಗೀತೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಪರದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಜಲ್‌ಪೈಗುರಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗುಂಪು ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳೊಂದಿಗೆ ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಜನನ ಪ್ರತಿಕೃತಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟಿತು. ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳವಳಿ ಬಂಗಾಲವನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಹರಡಿತು. ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತೆ ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಳಗತೊಡಗಿತು. ಬರ್ಸಿಲಾಲ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನೆಯ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಎಂದು ಬರೆದದ್ದರಿಂದ ಆ ಮನೆಯನ್ನೆ ಕೆಡವಲಾಯಿತು. ಹತ್ತು ವರುಷದ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬ ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಆ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಛಡಿ ಏಟುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಬಂಕಿಮ್‌ಚಂದ್ರರ ವಂದೇ ಮಾತರಂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿದಂತೆ ಅರವಿಂದರ ಹಾಗೂ ರವೀಂದ್ರನಾಥರ ಬರವಣಿಗೆ, ದೇಶಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು ಕತ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಲೇಖನಿ ಶಕ್ತಿಯುತ ಎಂಬುದನ್ನು ದೃಢ ಪಡಿಸಿದವು. ಸ್ವದೇಶಿ ಮತ್ತು ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಅಂಶಗಳೇ ಮುಂದೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳವಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವ ಸೋಪಾನಗಳಾದವು. ಮಂದಗಾಮಿ ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಕನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಂದಗಾಮಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಖುಷಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಂದಗಾಮಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಖುಷಿ ಪಡೆಸುವ ನಾಟಕವಾಡಲು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೯೦೯ರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಲೆ ಮಿಂಟೋ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಂದರು.

ಹೋಮ್‌ರೂಲ ಚಳವಳಿಯ ಪಾತ್ರ

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡ ಹೋಮ್‌ರೂಲ್‌ಲೀಗ್ (ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ಣಯಾಧಿಕಾರ ಚಳವಳಿ) ಚಳವಳಿಯ ಪಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಸೂರತದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಒಡೆದ ನಂತರ ಅದು ಜನರ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದ ಘೋಷರು ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಅಲಿಪುರ ಬಾಂಬ್ ಪ್ರಕರಣದಿಂದಾಗಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದದ್ದು, ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ದೂರದ ಈಗಿನ ಮ್ಯಾನಮಾರ್‌ದೇಶದ ಮಾಂಡಲೆ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಅಟ್ಟಿದ್ದು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟ ಕುಂಠಿತಗೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಬಲ ಕಾರಣಗಳಾದವು. ಮತ್ತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಹೋಮ್‌ರೂಲ್ ಲೀಗದಿಂದ ಮಾತ್ರ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶ್ರೀಮತಿ ಆನಿಬೆಸೆಂಟ ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟರ ಮದುವೆ ಅವರ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ೧೮೬೭ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಪಾದ್ರಿಯೊಡನೆ ಜರುಗಿದರೂ ಮುಂದೆ ದಾಂಪತ್ಯ ವಿಚ್ಛೇದನದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನಗೊಂಡಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೯೩ರಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಾಲಿರಿಸಿದ್ದು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ಸಮಾಜ (ಥಿಯಾಸಫಿಕಲ್ ಸೊಸೈಟಿ) ದ ಚಳವಳಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ಸಮಾಜದ ಚಳವಳಿಕಾರರೆಂದು, ನುರಿತ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯೆಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಅನಿಬೆಸೆಂಟ್ ಭಾರತದ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಗೈದು ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೯೩ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಹಿಂದೂ ಸ್ಕೂಲ ಎಂಬ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯೇ ಮುಂದೆ ಪಂಡಿತ ಮದನ ಮೋಹನ ಮಾಲವೀಯರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ (ಃಜಟಿಚಿಡಿಚಿ ಗಟಿತಿಜಡಿಣಥಿ) ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೩ರಲ್ಲಿ ಕಾಮನ್‌ವೀಲ್ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ನ್ಯೂ ಇಂಡಿಯಾ ದೈನಿಕಗಳ ಮೂಲಕ ಜನತೆಗೆ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ, ಹೊಸ ಕಲ್ಪನೆ, ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಮಂದಗಾಮಿ ತೀವ್ರಗಾಮಿ ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ಹೋಮ್‌ರೂಲ್ ಚಳವಳಿಯ ಮುಖಾಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ಹೋಮ್‌ರೂಲ್ ಲೀಗ್ ಶಾಖೆಗಳು ತೆರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಜನತೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿದವು. ಈ ಚಳವಳಿಗೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಚಳವಳಿಯ ದಳ್ಳುರಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾದವು. ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಹಾಕಿತು. ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟರನ್ನು

ಬಂಧಿಸಿದ್ದೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಬಲಗೊಂಡಿತು. ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗಿ ಬಂದ ಮಾಂಟೆಗೋ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟ ಅಧಕ್ಷರಾಗಿ ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ಎದ್ದುನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಅನಿಬೆಸೆಂಟರದು. ಮಾಂಟೆಗೋ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಕೆಲ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ದಿಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಖಂಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಶಿಷ್ಟ ಮಂಡಲದೊಂದಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟ್ ವಿರೋಧದ ಪರಿಣಾಮ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ರೌಲೆಟ್ ಕಾಯ್ದೆ ವಿರುದ್ದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದನ್ನು ಅನಿಬೆಸೆಂಟರು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕುಗ್ಗಿತು. ಮುಂದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದ ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ೮೬ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತವಾಸಿಗಳಾದರು. ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟ್ ಭಾರತದ ಪರವಾಗಿ ಹಾಕಿದ ಗುಡುಗು ಮುಂದೆ ಸಿಡಿಲಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಭಾರತವು ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದೆ. ಯಾವುದೇ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವದೆಂದರೆ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕೊಡಲಿಯನ್ನಿಟ್ಟಂತೆ ಭಾರತೀಯಳಲ್ಲದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಜಾತ ವೀರ ಮಹಿಳೆಯೊಬ್ಬಳು ತಮ್ಮವರ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ವಿಶ್ವಮಾನವತೆಯ ದಿವ್ಯಮಂತ್ರಗಳಾದವು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಟ್ಟದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹುವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದವರು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಅಸಹಕಾರ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತರಾದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕೆಯಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮರಳಿದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಹಿಂದಿಯರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೯೪ರಲ್ಲಿ ನಾತಾಲ ಹಿಂದಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ವರ್ಣದ್ವೇಷವನ್ನು ಮೆಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಬಲ ಅಸ್ತ್ರವಾಯಿತು.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೧ರಿಂದಲೇ ಭಾರತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಂಬಂಧ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸಿ ಸಾಬರಮತಿಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ತೆರೆದರು. ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಣತಿಯಂತೆ ಚಂಪಾರಣ್ಯದ ಕೂಲಿಕಾರರಿಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದರು. ಗುಜರಾಥ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆದರು. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ

ಏಕಮೇವ ನಾಯಕರಾಗಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಭಾರತೀಯರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಚಿರಂತನವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೯೧೯-೧೯೪೭)

ಮೊದಲನೆ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತದ ಭದ್ರತಾ ಕಾಯ್ದೆಯ ಅವಧಿಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ೧೯೧೯ ಫೆಬ್ರುವರಿ ೬ರಂದು ರೌಲೇಟ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ಇಡೀ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಮಿತಿಮೀರಿದ ಅಧಿಕಾರವು ಈ ಕಾಯ್ದೆಗೆ ದೊರಕಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದೌರ್ಜನ್ಯಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಈ ಕರಾಳ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಶಾಸಕಾಂಗದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸದಸ್ಯರು ಕಟುವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಈ ಮಸೂದೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನೇರವಾಗಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದರಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ಈ ಕಾನೂನಿನ ವಿರುದ್ಧ ಜನರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವದರೊಂದಿಗೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮಿತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಮಾರ್ಚ್ ೧೨, ೧೯೧೯ರಂದು ವೈಸರಾಯಗೆ ಈ ಕಾಯ್ದೆ ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಹಾಗೂ ಅವನ ಸಲಹೆಗಾರರು ಒಪ್ಪದ್ದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಾಗರಿಕ ಸವಿನಯ ಕಾನೂನುಭಂಗ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು.

ಮಾರ್ಚ್ ೨೦ರಂದು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿಕ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂರ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಇದರ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಾಗಿ ಆರ್ಯಸಮಾಜದ ನಾಯಕ ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂದರು ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂರ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯ ಸಾದರಪಡಿಸಲು ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂದರನ್ನು ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂರು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದ್ದು ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂದರು ಚಾಂದನಿ ಚೌಕದಲ್ಲಿ ಗೂರ್ಖಾದಳದವರ ಬಯೋನೆಟ್‌ಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ತೆರೆದೆದೆಯನ್ನು ಒಡ್ಡಿದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕೈಗೊಂಡ ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಘಟನೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಗಾರರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯಗಳನ್ನು ನೀಡುವದರೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂರಲ್ಲಿ ಭ್ರಾತೃತ್ವವನ್ನು ಒಡಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ೯ ಜನ ಗುಂಡಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದರೆ, ೨೦ ಜನ ಕಾಣೆಯಾದರೂ. ೧೩ ಜನ ತೀವ್ರ ಗಾಯಗೊಂಡರು.

ದೆಹಲಿಯ ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ನೊಂದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಜನರು ಸಂಯಮ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದೂ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಿಗೆ ಅಹಿಂಸೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹವೆಂದರೂ, ಆತ್ಮ ಬಲಿದಾನವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಏಪ್ರೀಲ್ ೬ ರಂದು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಡಿಸಿ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ

ಒಂದು ದಿನದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹರತಾಳ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಉಪವಾಸ, ಹರತಾಳಗಳಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿತು. ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಸಭೆ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳು ನಡೆದವು. ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಳಿಬಾರ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಸುದ್ಧಿ ತಿಳಿದ ಮಹಾತ್ಮರು ಪಂಜಾಬದ ಕಡೆ ಹೊರಟಾಗ ಹಠಾತ್ತನೆ ಏಪ್ರೀಲ್ ೯ ರಂದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಂಧನದ ಸುದ್ಧಿ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನಂತೆ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಹಬ್ಬಿತು. ದೇಶದ ಹಲವಾರು ಕಡೆ ದಂಗೆಗಳಾದವು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಂಡಿತು. ಅಮೃತಸರದಲ್ಲಿ ಡಾ.ಸೈಪುದ್ಧೀನ ಕಿಚ್ಲೂ ಮತ್ತು ಡಾ. ಸತ್ಯಪಾಲರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೦ರಂದು ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮರು ಈ ಅಸಹಕಾರ ಹಾಗೂ ಕಾಯ್ದೆ ಭಂಗ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ದೇಶದ ಜನತೆಗೆ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದಲೇ ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಜಲಿಯನ್‌ವಾಲಾಬಾಗ್‌ದ ಘಟನೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಕ್ರೂರ ಆಡಳಿತ, ಸೇಡಿನ ಮನೋಭಾವನೆ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಯಿತು.

ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಾಬಾಗದ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ

ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೩, ಅಮೃತಸರದ ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಾಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಸಭೆ ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದರೂ, ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರು ಬಂದು ಸೇರಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಮುಗ್ಧರು ಬಾಲಕರು, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಸಹ ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಪಂಜಾಬದ ಲೆಫ್ಟನೆಂಟ್ ಗವ್ಹರ್ನರ್ ಮೈಕಲ್ ಓ ಡೈಯರ್‌ಗೆ ಉಗ್ರಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿತ್ತು. ೧೫೦ ಶಸ್ತ್ರಸಜ್ಜಿತರಾದ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ಅಮಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಸಭೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಂಸರಾಜ ಎಂಬುವವರು ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಜನರಲ್ ಡೈಯರ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ೧೦.೦೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೂಡಿದ ಜನರ ಮೇಲೆ ಗುಂಡಿನ ಮಳೆಗರೆಯಲಾಯಿತು. ಒಟ್ಟು ಡೈಯರ್‌ದ ಸೈನಿಕರು ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳ ಕಾಲ ಹಾರಿಸಿದ ೧೬೫೦ ಗುಂಡುಗಳಿಗೆ ೩೭೯ ಜನರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸತ್ತರು. ೧೧೩೭ ಜನರು ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಗಾಯಗೊಂಡವರನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸಲು ಡೈಯರ್ ನೆರವಾಗಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಗಾಯಾಳುಗಳನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲ. ಗಾಯಗೊಂಡವರು ಬೇಕಾದರೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆಹೋಗಲಿ ಎಂದು ಅಮಾನವೀಯತೆ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕ್ರೂರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಜನರಲ್ ಡೈಯರ್ ಅಂದೇ ಕರ್ಫ್ಯೂವನ್ನು ಜಾರಿ ಮಾಡಿ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿಕ್ಕುವ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಗಾಯಗೊಂಡು ಜಲಿಯನ್‌ವಾಲಾಬಾಗದಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತಿರುವರನೇಕರು, ಶವಗಳು ಹದ್ದು, ಕಾಗೆ, ನರಿಗಳು ತಿನ್ನುವಂತಾದವು.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಈ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ವಿಶ್ವಕವಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ ಬ್ರಿಟಿಷ ಸರಕಾರ ಕೊಡಮಾಡಿದ ನೈಟ್‌ಹುಡ್, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಕೈಸರ್ ಇ ಹಿಂದ್ ಪದವಿಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರೂ, ಸಿ.ಎಫ್.ಅಂಡ್ರೂಜ, ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ, ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿ ಅಮೃತಸರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು. ಈ ಜಲಿಯನ್‌ವಾಲಾಬಾಗ್ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡವು ಭಾರತದ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖವಾದ ರಕ್ತದೋಕುಳಿಯ ಘಟ್ಟ.

೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದು ಖಿಲಾಪತ್ ಪಕ್ಷ. ಈ ಖಿಲಾಫತ್ ಪಕ್ಷದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು ಮುಸ್ಲಿಂ ನಾಯಕರಾದ ಮಹಮ್ಮದ ಆಲಿ. ಸೌಕತ ಅಲಿ ಹಾಗೂ ಮೌಲಾನಾ ಅಬುಲ್ ಕಲಮ್ ಆಜಾದರು ಹಿಂದೂಗಳ ಸಹಕಾರ ಮುಸ್ಲಿಂರ ಅಸ್ಥಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ನಾಯಕರು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಬಲವಾಗಿ ಮೂಡಿತು. ಸುಮಾರು ಒಂದು ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳವಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನುಡಿದು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ೧೯೧೯ರ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೀಗ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಮೋತಿಲಾಲ ನೆಹರೂ, ಪಂಡಿತ್ ಮದನ್ ಮೋಹನ ಮಾಳವೀಯ. ಶ್ರೀಮತಿ ಅನಿಬೆಸೆಂಟ ಮೊದಲಾದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರು ಖಿಲಾಫತ್ ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೇ ಅದರ ನಾಯಕತ್ವ ವಹಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ರಾಜಕೀಯ ಮುತ್ಸದ್ದಿತನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ಇಡೀ ಭಾರತವೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ದಿಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಸ್ವರಾಜ್ಯವೇ ನನ್ನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ತಾವೇ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಮಾರಾಠ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಸರಿ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹರಿತವಾದ ಲೇಖನಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಜನಸ್ತೋಮವನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದ ಧೀಮಂತ ನಾಯಕ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರು ಇವರು ೧೯೨೦ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೧ ರಂದು ವಿಧಿವಶರಾದದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಜನತೆಗೆ. ಸಹಿಸಲಾಗದ ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನನ್ನ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಬಲವಾಗಿದ್ದ ಕೋಟೆಯೇ ಉರುಳಿ ಹೋಯಿತು. ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಯಾವೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೇಲೆ ತಿಲಕರಿಗಿದ್ದಷ್ಟು ಹಿಡಿತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾವಿರಾರು ದೇಶಬಾಂಧವರಲ್ಲಿ ಅವರು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದ ನಿಷೆವಿ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದು ಜನರಿಗೆ ಆರಾಧ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಜನರಿಗೆ ಅವರ ಮಾತೇ ಶಾಸನವಾಗಿತ್ತು. ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಭೀಮಸದೃಶ ವ್ಯಕ್ತಿ ಉರುಳಿಹೋಯಿತು. ಆ ಸಿಂಹನಾದ ಅಡಗಹೋಯಿತು ಎಂದು ತಮ್ಮ ನುಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಲಕರಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಿರುವುದು ತಿಲಕರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

[illegible]

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರದಾದ್ಯಂತ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮರ ಕರೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ವಕೀಲರು ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಶಾಲೆ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ದೇಶಬಂಧು ಸಿ.ಆರ್.ಚಿತ್ತರಂಜನದಾಸ, ಎಂ.ಆರ್.ಜಯುಕರ, ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಪಟೇಲ, ಸಿ.ಆರ್.ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ, ಮೋತಿಲಾಲ ನೆಹರೂ ಮೊದಲಾದ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರು ಮಹಾತ್ಮರ ಈ ಕಾರ್ಯದ ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿಗಳಾದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಖಿಲಾಪತ್ ನಾಯಕರಾದ ಅಲಿ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡರು. ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಗುಜರಾತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಅಲಿಘರದಲ್ಲಿ ಜಾಮಿಯಾ ಮಿಲಿಯ ಇಸ್ಲಾಮಿಯ ಬಿಹಾರ, ಕಾಶಿ, ಗುಜರಾತಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಪೀಠಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಸರಾಕಾರಿ ಶಾಲಾಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು.

ಈ ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಸರಾಯಿ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ, ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಅಂಗಡಿಗಳಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಹಣಕಾಸು, ವಾಣಿಜ್ಯೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟು ಬಿತ್ತು. ಸ್ವದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳು, ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳಾದವು. ಭಾರತೀಯರಾರು ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಾರದೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ನೇತೃತ್ವದ ೫೦ ಸದಸ್ಯರ ಸಮಿತಿಯೊಂದು ಠರಾವ ಪಾಸು ಮಾಡಿತು. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಕಂಗಾಲಾಯತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಗೋರಖಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚೌರಿಚೌರಾ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಖಿಲಾಫತ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ೩೦೦೦ ರೈತರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಚಳವಳಿ ಹೂಡಿದರು. ಮೊದಲು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಡೆದ ಮೆರವಣಿಗೆ, ಚಳವಳಿಗಾರರಿಗೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಹಲ್ಲೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಚಳವಳಿಗಾರರು ಕೂಡಿದ ಜನತೆ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪೊಲೀಸರ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಬಿದ್ದರು. ಪೊಲೀಸರಲ್ಲಿ ಕಾಡತೂಸುಗಳು ಖಾಲಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಠಾಣೆಗೆ ಮರಳಿ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆದರು. ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ ಜನಸಮೂಹ ಠಾಣೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟಿತು. ಜೀವರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಓಡಿ ಬಂದ ಪೊಲೀಸರನ್ನು ಇರಿದು ಮತ್ತೆ ಬೆಂಕಿಗೆ ದೂಡಿದರು. ಸುಮಾರು ೨೨ ಪೊಲೀಸರು ಠಾಣೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಸಹಿತ ಬೆಂದುಹೋದರು.

ಚೌರಿಚೌರದ ಈ ದುರಂತದಲ್ಲಿ ೨೨ ಜನ ಪೊಲೀಸರು ಸತ್ತರು. ಸರಕಾರ ೨೨೫ ರೈತರ ಮೇಲೆ ಮೊಕದ್ದಮೆ ಹೂಡಿ ೧೭೨ ರೈತರನ್ನು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿತು. ಹಲವರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿತು. ಈ ಘಟನೆ ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ಅಹಿಂಸೆ ಹಿಂಸೆಯ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರುವುದನು ಮನಗಂಡ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೨, ೧೯೨೨ರಂದು ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ನಾಗಪುರದಲ್ಲಿ ಡಿಸೆಂಬರ ೨೬, ೧೯೨೦ರಂದು ಶ್ರೀ ವಿಜಯ ರಾಘವಾಚಾರ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಅಧಿವೇಶನವು ಬಹು ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸೂಚಿಸಿದ ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಹಿಡಿದು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದವರೆಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಕಾರ್ಯಗೈಯುವ ಜೀವಂತ ಸಂಸ್ಥೆ ಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಹೋರಾಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಮಿಕ್ಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತೊಡಗಬೇಕಲ್ಲದೆ ಖಾದಿ ಧರಿಸುವುದು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿರ್ಮೂಲನೆ, ಪಾನ ವಿರೋಧ, ರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಎಂಬ ಸಂಹಿತೆಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಧರ್ಮ, ಶಾಂತಿ, ಸತ್ಯ, ನ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಭಾರತೀಯರು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ನ್ಯಾಯಬದ್ಧ ಶಾಂತಿಯುತ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಲಭ್ಯವಾಗುವುದು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗುರಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಡೀ ಭಾರತೀಯರ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಡೆದುಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೈಲಿಗಲ್ಲು.

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೯೧೯ರ ಭಾರತ ಸರಕಾರದ ಕಾನೂನು ೮೪ನೆ ಸೆಕ್ಷನ್ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿ, ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಗತಿ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬೇಡಿಕೆಯಂತೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಯಂ ಆಡಳಿತ ನೀಡುವ ಕುರಿತು ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಲು ಜಾನ್ ಸೈಮನ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ೭ ಜನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಆಯೋಗವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿರದ್ದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಶ್‌ನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದವು. ಜಾನ್ ಸೈಮನ್ ಹೋದಲೆಲ್ಲ ಕಪ್ಪು ಬಾವುಟಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸೈಮನ್ ಹಿಂದಿರುಗು ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಗಳು ಮೊಳಗಿದವು ಲಾಹೋರಿಗೆ ಸೈಮನ್ ಕಮೀಷನ್ ಹೋದಾಗ ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯರು ಸಂಘಟಿಸಿದ ಬೃಹತ್ ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಪಂಜಾಬದ ಸಿಂಹ ಎಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯ ಪಂಜಾಬದ ಸಲಿಹಾಲ ಧೋಂಡಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೬೫ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಹಿಸಾರದಲ್ಲಿ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೯೨ರಲ್ಲಿ ಲಾಹೋರಿಗೆ ಬಂದರಲ್ಲದೆ ಕೆಲಕಾಲ ದಯಾನಂದ ಆಂಗ್ಲೋ ವೈದಿಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ೧೮೮೮ರಲ್ಲಿ ಲಾಲಾಜಿ ಅಲಹಾಬಾದ

ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರಿದರು. ೧೯೦೨ ಹಾಗೂ ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಚಾರ ಕೈಗೊಂಡರು. ೧೯೦೬ ಹಾಗೂ ೧೯೧೧ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ರಾಯಭಾರಿಗಳಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಗೋಖಲೆಯವರೊಡನೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಕ್ತಾರರಾಗಿದ್ದ ಲಜಪತರಾಯರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಬಂಗಾಲ ವಿಭಜನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಗ್ರ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದರು. ಸೌಮ್ಯವಾದಿಗಳ ಧೋರಣೆ ಹಿಡಿಸದ್ದರಿಂದ ಉಗ್ರಪಕ್ಷ ಅಥವಾ ತೀವ್ರಗಾಮಿ ಪಕ್ಷದ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತರಾದವರೇ ಲಾಲ ಬಾಲ ಪಾಲರು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲಾಲಾ ಲಜಪತರಾಯ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ, ಪೂರ್ವ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಿಪಿನ್‌ಚಂದ್ರ ಪಾಲ ಜನಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರು. ಸರಕಾರ ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸರದಾರ ಅಜಿತಸಿಂಹ, ಹಾಗೂ ಲಾಲಾಲಜತರಾಯರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿತು. ಲಾಲಾಜಿ ಯೋಧರಾಗಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಅಸಹಕಾರವೆಂದರೆ ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಸಹಕಾರದ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ೧೯೨೮ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೩೦ರಂದು ಸೈಮನ್ ಆಯೋಗದ ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಪೊಲೀಸರು ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಲಾಲಾಜಿಯವರ ಎದೆಗೆ ಬಿದ್ದ ತೀವ್ರ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದಾಗಿ ನವೆಂಬರ್ ೧೭ರಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಸಮರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ವೀರಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿದ ಭಾರತದ ವೀರಪುತ್ರನ ಈ ಬಲಿದಾನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಂಗತವಾಗುವ ಮುನ್ಸೂಚನೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನವು ಲಾಹೋರನಲ್ಲಿ ಜವಾಹರಲಾಲರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿತು. ಲಾಹೋರಿನ ರಾವಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಭವ್ಯ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ೩೦.೦೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ವರಾಜ್ಯವೇ ತನ್ನ ಗುರಿಯೆಂದು ಘೋಷಿಸಿತು. ೧೯೨೯ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೩೧ರ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಪಂಡಿತ್ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ತ್ರಿವರ್ಣ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ರಾವಿನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾರಿಸಿದರು. ಹೊಸ ವರುಷದ ೧೯೩೦ ಜನವರಿ ೨೬ರಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಜರುಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂಬಂಧ ಹರಿದುಕೊಂಡು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಗುರಿಯನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹೊಂದಿತು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಟುವಟಿಕೆ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳು ಸುಧಾರಣೆಯ ಬೇಡಿಕೆ ಹಂತದಿಂದ, ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಆನಂತರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಿರ್ದೇಶನದಂತೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಎಡಪಂಥೀಯ ನಾಯಕರಾದ ನೇತಾಜಿ ಸುಭಾಸಚಂದ್ರ ಬೋಸರಂತಹ ಶೂರ ಸೇನಾನಿಗಳಿಗೆ ವಿಚಾರಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದುವೇ ವಿನಃ

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹಾಗೂ ಸುಭಾಸ್ ಚಂದ್ರಬೋಸರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ವಿರೋಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೇ ಪಂಡಿತ್ ಜವಾಹರ್‌ಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಆಪ್ತರಾದದ್ದಲ್ಲದೆ ಅಂತರಂಗದ ನೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯರೂ ಆದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಡೆದುಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಲಾಹೋರ ಅಧಿವೇಶನ ಒಂದು ತಿರುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ದಿಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಲ್ಲಿಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ವಿದೇಶಿ ಆಡಳಿತ ದುಬಾರಿ ವೆಚ್ಚದ ವೈಖರಿಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ವೈಸರಾಯರಿಗೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದು ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಸರಿಪಡಿಸದಿದ್ದರೆ ಮಾರ್ಚ್ ೧೧ ರಂದು ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಕೈಕೊಳ್ಳುವದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರೂ ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ರು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ನೀಡದ್ದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಮೂಲಕ ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವೇ ಏಕೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಯಂಗ್ ಇಂಡಿಯಾ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಉಪ್ಪು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಧಿಸಿದ ಕರ ಹೋಗಗಳು, ಅಸಹಾಯಕರು, ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನರನ್ನು ತಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಸುಡುಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ರೈತ ಹೆಚ್ಚು ಬೆವರುವದರಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಉಪ್ಪು ಅವಶ್ಯಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗಿಂತ ರೈತನಿಗೆ ಉಪ್ಪಿನ ಕರ ಭಾರವಾಗುವುದು. ರೈತನ ಉಪ್ಪಿನ ತೆರಿಗೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನೂರು ದಿನದ ಆದಾಯಕ್ಕೆ ಸಮವಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿ ಸಂಚುಮಾಡುವ ತಲೆ ತೆರಿಗೆಗಳೆಲ್ಲ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಅಮಾನುಷವಾದುದು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಗಾಂಧೀಜಿ ಮುಂದಾದರು.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಸಬರಮತಿ ಆಶ್ರಮದ ೭೮ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಹಮ್ಮದಾಬಾದಿನಿಂದ ೨೪೦ ಕಿ.ಮಿ. ದೂರದ ದಂಡಿಗೆ ಮಾಚ್ ೧೨ರಂದು ಪಾದಯಾತ್ರೆ ಕೈಗೊಂಡರು. ಈ ದಂಡಿಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೋಟೆಬೆನ್ನೂರಿನ ಮಹಾದೇವ ಮೈಲಾರಪ್ಪ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಕೇವಲ ೧೮ ವರುಷ ಪ್ರತಿದಿನ ೧೦ ಮೈಲುಗಳಂತೆ ನಡೆದು ಏಪ್ರಿಲ್ ೫ರಂದು ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ದಂಡಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದರು. ಸಮುದ್ರದ ದಡದ ಮೇಲಿದ್ದ ಉಪ್ಪನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹರಾಜ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕರೆಯ ಮೇರೆಗೆ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರು ಉಪ್ಪನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರುವ ಮೂಲಕ ಕಾನೂನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರು. ಈ ಉಪ್ಪಿನ ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ್ ಮೋತಿಲಾಲರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಸ್ವರೂಪರಾಣಿ, ಮಗಳು ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪಂಡಿತ, ಜವಾಹರಲಾಲರ ಪತ್ನಿ ಕಮಲಾ ನೆಹರೂ ಅವರಲ್ಲದೆ ದೆಹಲಿ ಒಂದರಲ್ಲಿಯೇ ೧೬೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಹಿಳೆಯರು

[illegible]

ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದುದು ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳಾ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೊಂದು ರೋಮಾಂಚಕ ಪುಟ. ಸರಕಾರ ವಲ್ಲಭಬಾಯಿ ಪಟೇಲ, ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲ, ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ, ಮದನಮೋಹನ ಮಾಳವೀಯ, ದೇವದಾಸ ಗಾಂಧಿ, ಕೆ.ಎಂ.ಮುನ್ಶಿ, ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿ, ವಿಠ್ಠಲಭಾಯಿ ಪಟೇಲರಂಥ ದೇಶದ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ನಾಯಕನ್ನು ಬಂಧಿಸಿತು. ೬೦.೦೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದ್ದು ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಮೇ ೫ ೧೯೩೦ರಂದು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ ೧೫೦ ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ದಾರ್ಸ್ಯಾನ್ ಎಂಬ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಸಲು ಹೊರಟಾಗ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಬುಡ ಅಲ್ಲಾಡತೊಡಗಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಭಾರತೀಯರೊಂದಿಗೆ ಚಳವಳಿಗಾರರೊಂದಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರ ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಕರೆ ನಿರಾಕರಣೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಜಯಕರ ಹಾಗೂ ಸಪ್ರು ಅವರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಿಂದ ಗಾಂಧಿ ಇರ್ವಿನ್ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟರು.

ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಜೊತೆಗೆ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ನಿರಾಕರಣೆ, ಸಾರಾಯಿ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲಿ ಮುಷ್ಕರ ಕಂಡು ಬರತೊಡಗಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ದಮನ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸತೊಡಗಿತು. ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡತೊಡಗಿತು. ಕಾಯದೆ ಭಂಗ ಚಳವಳಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಾವೇರತೊಡಗಿತು. ಸರಕಾರದ ದಮನ ನೀತಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿಗಲು ಹೊಸ ಹೊಸ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜನರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು ಹೂಡತೊಡಗಿದರು. ಪ್ರಭಾತ ಫೇರಿಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗ್ರಾಮ ನಗರಗಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡವು. ಪುರುಷರು, ಮಹಿಳೆಯರು, ಮಕ್ಕಳಾದಿಯಾಗಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದೊಡನೆ ಎರಡು ಸಾಲಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿಸತೊಡಗಿದರು. ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಘೋಷಣೆ ಆಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಶಾಸನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರ ಪೈಕಿ ಯಾವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಹುಮತವಿದೆಯೋ ಆ ಪಕ್ಷದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವಿರಕ್ಕದೆಂದು ನಿರ್ಣಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಚುನಾವಣೆಯ ಪ್ರಚಾರ ಪಡೆದು ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆದವು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಏಳು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮತ ಪಡೆಯಿತು. ಜುಲೈ ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ರಚನೆಗೊಂಡು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಗಳ ದಕ್ಷ ಕಾರ್ಯಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಅನೇಕ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ಜವಾಬ್ದಾರೀ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಆಯಾ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

೧೯೩೯ ಸೆಪ್ಟಂಬರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ದ್ವಿತೀಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ವೈಸರಾಯ್ ಲಾರ್ಡ್‌ಲಿನ್‌ಲಿಥ ಗೋ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮುಖಂಡರೊಡನೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ ಭಾರತವು ಸಹ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದನು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರಗಳು ನವೆಂಬರ್ ೧ರಂದು ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದವು. ಆದರೆ ಉಳಿದ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ತಾಳಕ್ಕೆ ಕುಣಿದದ್ದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವಿರೋಧಿಗಳೆಂದೂ, ಮುಸ್ಲಿಂರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮಿತ್ರರೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬಲಗೊಂಡಿತು.

ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿ. ಈ ನೀತಿಯ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಅಖಿಲಭಾರತ ಮುಸ್ಲಿಂಲೀಗ್‌ನ ಅಧಿವೇಶನ ಕರಾಚಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಮಹಮದ್ ಅಲಿಜಿನ್ನಾನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಎರಡು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗ ಇದೇ ತೆರನಾದ ಭಿನ್ನತೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಂರಿಗೆ ತೆರೆಮರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದನೆ ನೀಡಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಇದು ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ವಿಭಜನೆಯಾಗಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಉದಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು.

೧೯೪೨ ಮಾರ್ಚ್ ೨೨ರಂದು ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಆಯೋಗ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳೊಡನೆ ಸಂಧಾನದ ಮಾತುಕತೆ ಆರಂಭಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅದು ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಂ.ವಿ.ಪೈಲಿ ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಕ್ರಿಪ್ಸ್‌ನ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಯಾರನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು. ಇಂತಹ ಸಂಧಿಗ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಮೂಡಿದವು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಮೌಲಾನಾ ಅಬುಲ್ ಕಲಾಮ್ ಆಜಾದ್ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿದರು. ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸಹಕರಿಸಿದರೆ ಆನಂತರ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೀಯುವುದಾಗಿ ಆಂಗ್ಲ ಸರಕಾರ ಘೋಷಿಸಿತು.

ಪಂಡಿತ್ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಇದು ಕೇವಲ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಬಾಹ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ ಮಾತು ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧೀಜಿ ಕೂಡ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ಕ್ಕೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ಭಾರತದಿಂದ ತೊಲಗಿರಿ ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಈ ಬಗೆಗೆ ವೈಸರಾಯರೊಂದಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವೀಯದೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರನ್ನು ಶಾಸನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಸರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ,

ಕಸ್ತೂರ ಬಾ, ಮಹಾತ್ಮರ ಆಪ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿಯವರನ್ನು ಪೂಣೆಯ ಆಗಾಖಾನ ಅರಮೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಗಳನ್ನಾಗಿಸಿದರು. ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲ, ಸರದಾರ ವಲ್ಲಭ ಭಾಯಿ ಪಟೇಲ, ಸುಚೇತಾ ಕೃಪಾಲಾನಿ, ಮೌಲಾನ ಆಜಾದ್, ಅವರನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಅಹಮ್ಮದನಗರದ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಡಲಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ ಎಂಬ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟುಭಾರತೀಯರು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಹರತಾಳ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕಾರ್ಮಿಕರು ರೈತರು ಮುಷ್ಕರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ರೇಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣ, ಅಂಚೆ ಕಚೇರಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವಿಕೆ, ಪೊಲೀಸ ಠಾಣೆಗಳಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ, ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಗಳ ಕತ್ತರಿಸುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದ ಜನ ಮಹಿಳೆಯರು ಮಕ್ಕಳಾದಿಯಾಗಿ ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು ಲಾಠಿ ಚಾರ್ಜು, ಗುಂಡಿನ ಸುರಿಮಳೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಅನೇಕರು ಚಳವಳಿ ಮಾಡುತ್ತ ಮಡಿದರು. ಇದು ಅಮರ ಆಗಸ್ಟ್ ಎಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಯಿತು. ಆಗಸ್ಟ್ ಹಾಗೂ ಡಿಸೆಂಬರಗಳಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರ ಗೋಲಿಬಾರಿನಿಂದ ೯೪೦ ಜನ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಡಿದರು. ಹತ್ತು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂಜಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ೪.೦೦೦ ರಿಂದ ೧೦.೦೦೦ ಮಡಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ೧೯೪೨ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ಕೊನೆಯ ಒಳಗಾಗಿ ೬೦.೦೦೦ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಸೆರೆಗೀಡಾದರು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಚಲೇಜಾವ ಚಳವಳಿ ಎಲ್ಲ ನಾಯಕರ ಬಂಧನದಿಂದಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಫಲಗೊಂಡಿತಾದರೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತಮಗಿನ್ನು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ಈ ಭಾರತದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿರಿ ಚಳವಳಿ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಾಂಧೀ ಯುಗದ ಕೊನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು ೧೯೪೨ಈ ಚಲೇಜಾವ ಚಳವಳಿಯ ಬಗೆಗೆ ಡಾ.ಅಂಬಾ ಪ್ರಸಾದರ ನುಡಿಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಈ ಚಳವಳಿ ವಿಫಲವಾದರೂ ಮುಂದಿನ ೧೯೪೭ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿತು. ಈ ಚಳವಳಿಯ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಬಹಳ ಕಾಲ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬಂದಿತು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಾಖಾನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಕಸ್ತೂರ ಬಾ ಹಾಗೂ ಮಹಾದೇವ ದೇಸಾಯಿ ನಿಧನ ಹೊಂದಿದರು.

ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಎಸಗುತ್ತಿರುವ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅಪಾರ ದುಃಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು. ೧೯೪೩ ಫೆಬ್ರವರಿ

೧೩ರಿಂದ ೨೧ ದಿನಗ ಕಾಲ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ೭೪ ವರ್ಷ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉಪವಾಸದ ವಿಷಯ ಇಡೀ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಕಳವಳವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲ ರಾಜೀನಾಮೆಯಿತ್ತರೂ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಲಿನ್‌ಲಿಥ್‌ಗೋ ದಯೆ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಮಾಚ್ ೩ ರಂದು ಮಹಾತ್ಮಾಜೀ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಅಂತ್ಯಗೊಳಿಸಿದರು.

೪.೩. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಂದಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹಂಚಿ ಹೋಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತದ ಫಲವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮದ್ರಾಸ ಕರ್ನಾಟಕ, ಹೈದರಾಬ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಜನೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನೇಕರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರಿದರು. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾದ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣ ಚಂದಾವರಕರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ೧೯೦೦ರಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಲಾಹೋರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದುದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ಶ್ರೀ ಭಾಟೆ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಕನ್ನಡಿಗರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅನೇಕ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಬಂಧುಗಳು ಸಹ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಸಕ್ರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೯೫ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತಿಕ ಪರಿಷತ್ತು ಬೆಳಗಾಂವಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ದಿನಶಾ ವಾಚ್ಛಾ ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಗೋಖಲೆಯವರ ಮತ್ತು ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಪ್ರಭಾವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಗಿತ್ತು. ವಿಜಾಪುರದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ ಕೌಜಲಗಿ, ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಗಂಗಾಧರ ರಾಯರು ಇಬ್ಬರೂ ಮಹಾನ್ ನಾಯಕರ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದರು. ೧೯೦೩ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಿಷತ್ತು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಸೇರಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ದಾದಾಸಾಹೇಬ ಖರೆ ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ್ಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಿರಿಯ ಧುರೀಣರಾಗಿದ್ದ ಹೊನ್ನಾಪುರಮಠ ಗದಿಗಯ್ಯನವರು, ಕರಿಗುದರಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು, ಅಠವಲೆ ಪಾಂಡುರಂಗರಾಯರು, ಪಾಟಕ ಗುರುನಾಥರಾಯರು ಈ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ದುಡಿದ ಮಹನೀಯರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ವಂಗಭಂಗ ಚಳವಳಿ ಇಡೀ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಹಬ್ಬಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದ್ದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ. ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾವ,

ಹೊನ್ನಾಪುರ ಮಠ ಗದಿಗಯ್ಯನವರು, ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಶಾಂತ ಕವಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಸಕ್ಕರಿ ಬಾಳಾಚಾರ್ಯರು ದಾಬಡೆ ಅನಂತರಾವ್ ಮೊದಲಾದವರು ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರು. ಸ್ವದೇಶಿ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪರದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರಿನಲ್ಲಿ ಪರದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಪರದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಒಟ್ಟು ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ ಹೋಳಿ ಆಡಿದ್ದು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಪಟ್ಟಣಗಳಾದ ಹುಬ್ಬಳಿ, ಗದಗ, ಧಾರವಾಡಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಮಿಂಚಿನ ಸಂಚಾರವಾದಂತಾಯಿತು ಜನಮನದಲ್ಲಿ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಚಾರ ಭರದಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಶ್ರೀ ಕಾಲೇಲಕರ, ಶ್ರೀ ಗುಣಾಜಿ, ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾವ ಮೊದಲಾದ ನಾಯಕರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಗದಗ, ಬಾಗಲಕೋಟ, ನವಲಗುಂದ, ಹಾನಗಲ್ಲ, ನರಗುಂದ, ಅಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡುವಲ್ಲದೆ ಮದ್ಯಪಾನ ನಿಷೇಧ, ಪರದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಡೆದವು. ಬಂಗಾಲದ ವಿಭಜನೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೂ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ತರುಣರಾದ ಡಾ.ಹಂದೂರ, ಶ್ರೀ ಭೀಮರಾವ ಬೇವರ, ಶ್ರೀ ಬಾಬುರಾವ ಗಣಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬಂಗಾಳದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವಿರಿಸಿಕೊಂಡರಲ್ಲದೆ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮುಖಾಂತರವೇ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ ತೊಲಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕನಸನ್ನು ಕಂಡರು. ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಮಾಣಿಕತೊಲಾ ಬಾಂಬ ಪ್ರಕರಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನ ಜಾಗೃತಗೊಂಡಿತು. ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಛಲ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮದ ಬಲ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣರಾವ ಹರ್ಡೇಕರರ ಆರ್ಯಬಾಲ ಸಭೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ನವಚೈತನ್ಯ ತುಂಬತೊಡಗಿತು.

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ವಂಗದೇಶದ ರಾಸಬಿಹಾರ ಬೋಸರ ಅಧ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಸೂರತದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹು ಜನರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಗಂಗಾಧರರಾಯರು, ಕೌಜಲಗಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್, ಧಾರವಾಡದ ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾವ್, ಹೊಸಕೇರಿ ಅಣ್ಣಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ತಡೆದು ಲೋಕಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಪೆಟ್ಟು ಬೀಳದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡಿಗರಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕೌಜಲಗಿಯವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈ ಒಂದು ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೌಜಲಗಿಯವಿಗೆ ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿತು. ಹೊಸಕೇರಿ

ಅಣ್ಣಾಚಾರ್ಯರೂ ಕೂಡ ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿ ಅನಂತರ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.ಈ ಸೂರತ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ತಲೆದೋರಿತಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆಯವರು ಸೌಮ್ಯವಾದಿಗಳ ನೇತಾರರಾದರೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ತೀವ್ರವಾದಿಗಳ ಮುಖಂಡರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿರುತ್ಸಾಹದಾಯಕ ವತಾವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೂ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು, ಅರವಿಂದ ಘೋಷರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನದ ಕಿಡಿಯನು ಹೊತ್ತಿಸತೊಡಗಿದರು. ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದ ಘೋಷರ ವಂದೆ ಮಾತರಂ, ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಕೇಸರಿ, ಮಾರಾಠಾ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೀಪ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಪಾತ್ರವಹಿಸದವು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕ ಪ್ರಭಾವ

ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಗದಗ, ಬೆಟಗೇರಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಬೆಳಗಾಂವಿಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟದ್ದು ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಹೊಸಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಂತಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೯೧೬ ನವೆಂಬರ್ ೧೬ರಂದು ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಗದುಗಿಗೆ ಬಂದದ್ದು. ಗದಗ ಬೆಟಗೇರಿಯ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಬರೆದಿಡುವ ದಿನ ಗದಗ ಬೆಟಗೇರಿಯ ನಾಗರಿಕರು ಅತ್ಯುತ್ಸಾಹದಿಂದ ಗದಗ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದ ಲೋಕಮಾನ್ಯರನ್ನು ಜಯಘೋಷದೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ್ದು ಅಭೂತಪೂರ್ವ ದೃಶ್ಯ. ಗದುಗಿನ ಪಂಚರಹೊಂಡದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಸತ್ಕಾರ ಸಭೆ, ಜೋಡು ಕುದುರೆ ಸಾರೋಟಿನಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಗದುಗಿನ ಡಾ.ಹುಯಿಲಗೋಳ ವೆಂಕಟರಾವ, ಶ್ರೀ ಜಾಲೀಹಾಳ ಅನಂತರಾವ, ಡಾ.ವಾಸುದೇವ ಉಮಚಗಿಯವರಲ್ಲದೆ ನೂರಾರು ತಿಲಕರ ಅಭಿಮಾನ ತರುಣರು ಕುದುರೆಗಳ ಬದಲಾಗಿ ತಾವೇ ಸಾರೋಟವನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದು ಲೋಕಮಾನ್ಯರ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು. ಲೋಕಮಾನ್ಯರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಯ ಪ್ರೀತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮುಗ್ಧರಾದುದಲ್ಲದೆ ಎರಡು ಸಲ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮಿಂಚನ್ನು ಹರಡಿದರು. ಅಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಿರಿಯರೆಲ್ಲ ಲೋಕಮಾನ್ಯರ ಪ್ರಭಾವಲಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಂಡರು. ಅಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ತಿಲಕರ ಪ್ರಾಂತವೆಂದೇ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೨೦ ಆಗಸ್ಟ್ ೧ ರಂದು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ನಿಧನರಾದದ್ದು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬರ ಸಿಡಿಲೆರಗಿದಂತಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನನ್ನ ಆಜನ್ಮ ಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು ಎಂಬ ಗುಡುಗು ಭಾರತೀಯರೆದೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಳಗಿಸಿದ ಸಿಂಹನಾದ ಮರೆಯಾದಾಗ ಕಾರ್ಮುಗಿಲಲ್ಲಿ ಕೋಲ್ಮಿಂಚು ತನ್ನ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೀರುವಂತೆ ಬಂದವರು ಬಾಪೂಜಿ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಪ್ರಭಾವ

ಲೋಕಮಾನ್ಯರ ಯುಗ ಮುಗಿದು ಗಾಂಧಿ ಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಕೈಗೊಂಡ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಕರ್ಣದಾರತ್ವ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಜೀಯವರ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ತಿಲಕರ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮಹದಂತರವಿದೆ. ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸೌಮ್ಯವಾದಿಗಳು. ಮಹಾತ್ಮರು ಸ್ವಾತಂತ್ರಾಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಬೇರೊಂದು ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟರು. ಸತ್ಯ ಅಹಿಂಸೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸತ್ಯಾಹ್ರದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಭವನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಹೊಸತನ ಮೂಡಿಸಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವುದರೊಂದಿಗೆ ಮೂಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾಗಿದ್ದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯನೂ ಮಹಾತ್ಮರಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟನ್ನು. ಭಾರತೀಯರ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿದರು.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಪ್ರಥಮತಃ ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆಗಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಮೊದಲೇ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿತ್ತು. ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಂದ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡು ಮೂವತ್ತೈದು ವರುಷಗಳ ನಂತರ ಅದರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವ ದೊರಕಿತು.ಈ ಮೊದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಂತಿಕ ಸ್ವರೂಪ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಸರ್ವಶ್ರೀ ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾವ, ಹೊನ್ನಾಪುರಮಠ ಗದಿಗಯ್ಯನವರು, ಕಡಪಾ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ, ಮುದುವೀಡು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಸಾಕಷ್ಟು ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ವ್ಹಿ.ಪಿ.ಮಾಧವರಾಯರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಅಧಿವೇಶನ ಜರುಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಯಿತು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ನ್ಯಾಹಟ್ಟಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರು ಸ್ವಾಗತಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಿಂದ ನೂರಾರು ಜನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಆಗಮಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತದ ಬಗೆಗೆ ಒಮ್ಮತದ ನಿರ್ಣಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಾಗಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ಕನ್ನಡಿಗರು ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಯಿತು. ಎಂಟುನೂರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕನ್ನಡಿಗರು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಈ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿರುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವ ಜನತೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ ರಚನೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ

ಮೊಳಕೆಯೊಡೆದು, ಮುಂದೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಸಹಕಾರ ಆಂದೋಲನ ಕರ್ನಾಟಕದ ತುಂಬ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು.

೧೯೨೦, ನವೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟರು. ಬೆಳಗಾಂವಿ, ಖಾನಾಪುರ, ನಂದಗಡ, ಅಳ್ನಾವರ, ಹಳಿಯಾಳಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರೊಡನೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಹಾವೇರಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧ ಪರಮಣ್ಣ ಹೊಸಮನಿ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧವ್ವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರು ಗಾಂಧಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಧಾರವಾಡದ ಉಳಿವಿ ಬಸಪ್ಪನ ಗುಡ್ಡದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಕರಿಗುದರಿ ಮುಂದಾಳುಗಳೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಬಂಗಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಹಸ್ತಕರು ಕಲ್ಲು ತೂರಿದರಂತೆ. ಕುಳಿತ ಜನರಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲ ಉಂಟಾಗಲು ಗಾಂಧೀಜಿ ತಕ್ಷಣ ನುಡಿದರಂತೆ ಒಂದೆರೆಡು ಕಲ್ಲು ಬಿದ್ದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವೇಕೆ ನಾಳೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವಾಗ ಕಲ್ಲುಗಳಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಗುಂಡುಗಳ ಸುರಿಮಳೆ ಆಗಬಹುದು. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾವು ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಸಹನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಹಾತ್ಮರ ಈ ನುಡಿ ಅಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುಖಂಡರಿಗೊಂದು ಆಹ್ವಾನವಿತ್ತಂತ್ತಾಗಿ ಹರಣ ಹೋದರೂ ಹೋಗಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಮಗೆ ದೊರೆಯಲಿ ಎಂಬ ವೀರ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಾಂಜಲಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವಿಗೆರಕ್ತಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ರೋಚಕವಾಗಿದೆ.

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಚಳವಳಿಯ ಮುಖಂಡರೂ, ಮುಂಬೈ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಲಕ್ಕುಂಡಿಯವರಾದ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕಂಬಳಿಯವರಿಗೆ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರು ನೀವು ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಲಿಯಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಭಾಗವಹಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಕಂಬಳಿಯವರು ಬಾಪೂಜಿ ಈಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ನಾಯಕತ್ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿದ್ದು ಸರಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದರೆ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯದೇ ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದೆನ್ನುವ ಭೀತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುಂದಾಳುಗಳಿಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲದವರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸೇರುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವದರೊಂದಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ನೀಡಿದ್ದು ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಭೇದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾದರೂ ಮುಂದೆ ಹತ್ತು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರು

ಜಾಗೃತಗೊಂಡು ಹಾವೇರಿಯ ಹೊಸಮನಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸರ್ವಶ್ರೀ ಅಂದಾನೆಪ್ಪ ದೊಡ್ಡಮೇಟಿ, ಕೆ.ಎಫ್.ಪಾಟೀಲ, ಸರದಾರ ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ, ಸಿಂದೂರ ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಗುದ್ಲೆಪ್ಪ ಅಂದಾನೆಪ್ಪ ಕುಂದರಗಿ, ಟಿ.ಆರ್.ನೇಸ್ವಿ, ಶ್ರೀಮತಿ ನಾಗಮ್ಮಾ ಪಾಟೀಲ ಕೆ.ಬಿ.ದುಂದೂರ, ವ್ಹಿ.ಜಿ.ಕುಂಬಿ, ಅನ್ನದಾನೇಶ್ವರ ವಿರಕ್ತಮಠ, ಮೆಣಸಿನಹಾಳ ತಿಮ್ಮನಗೌಡ, ಕರಿಯಪ್ಪ ಸಂಗೂರ, ಚೆನ್ನಪ್ಪವಾಲಿ, ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ ಮೊದಲಾದವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಂದಾಳತ್ವ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಚಳವಳಿಗೆ ಅಗ್ರಪಟ್ಟಿ ದೊರೆತುದರಿಂದ ಇತರ ಮತ ಧರ್ಮದವರು ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಾಯಿತು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆಂದು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಕೊಂಡಾಗ ಮಾರ್ಚ್ ಮೊದಲನೇ ವಾರದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಹರಿಜನ ಸೇವಕ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಸರದಾರ ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ ಮಹಾತ್ಮಾಜೀಯವರೊಂದಿಗೆದ ಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಹಾವೇರಿಗೆ ಭೇಟಿ ಇತ್ತ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಹೊಸಮನಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪನವರು ಹುಕ್ಕೇರಿಕರ ರಾಮರಾವರು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಅಂದು ಜರುಗಿದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಈ ಮೊದಲೇ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಹರಿಜನ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಗುರುತಿಸಲಾದ ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸಹ ತೆಗೆದಿದ್ದರು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಸ್ಪಶ್ಯರನ್ನು ಹರಿಜನರೆಂದಾದರೂ ಕರೆಯಿರಿ, ಹರಿಜನ ಎಂದಾದರೂ ಕರೆಯಿರಿ. ಹರಿ ಹರರಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ ಏನೆಂದರೂ ಅರ್ಥ ಒಂದೇ. ಆದರೂ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹರಿಜನರೆಂದೆ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ಹಾವೇರಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮ ಸಂತಸ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಮಹಾತ್ಮರು ಕೈಗೊಂಡ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಮೊ.ಕ.ಗಾಂಧಿ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಕಿ ಕನ್ನಡದ ಬಗೆಗೆ ತಮಗಿರುವ ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಮಾನ, ಪ್ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾವೇರಿ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ವಿಶ್ವಕವಿ ರವಿಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಭಾವಚಿತ್ರ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿದ್ದು ಹಾವೇರಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ದಾಖಲಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ.

೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ (ಕಾನೂನುಭಂಗ) ಚಳವಳಿ ಅಥವಾ ದಂಡಿಯಾತ್ರೆ ನಡೆಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ೭೮ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ ಅನುಯಾಗಳೊಂದಿಗೆ ಶಬರಿಮತಿ ೨೪೦ ಮೈಲುದೂರ ಇದ್ದ ದಂಡಿ ಎಂಬ ಅರಬ್ಬಿ ಸಮುದ್ರದ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಉಪ್ಪನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಇದರ ಮೇಲಿದ್ದ ಉಪ್ಪಿನ ಉತ್ಪಾದನ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನನ್ನು ಮುರಿದರು. ಈ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟದ ಮೈಲಾರ ಮಹಾದೇವಪ್ಪ ಅವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ದೇಶದ ಜನತೆಗೆ ಗಾಂಧಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲು ಕರೆಕೊಟ್ಟರು. ಇದು ಇಡೀ ದೇಶಾದಾದ್ಯಂತ ಹರಿಡಿತು. ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರು, ವರ್ತಕರು, ರೈತರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಂಕೋಲ ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗ್ರಾಮ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಪ್ರರಭಾಟಪೇರಿ ಧ್ವಜವಂದನೆ, ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಈಚಲಗಿಡ ಕಡಿಯುವುದು ಉಪ್ಪ್. ಉತ್ಪಾದನೆ ಮತ್ತು ವಿತರಣೆ ಪರದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹಿರಿಯನಾಯಕರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರ ಆದೇಶದಂತೆ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಮುನ್ನುಗ್ಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ ರಂದು ಬಾಂಬೆಯ ಗೋವಳಿ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಸಂಪೂರ್ಣಬಹು ಮತದೊಂದಿಗೆ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಎಂಬ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಇಡೀ ಭಾರತದ ಜನತೆಗೆ ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ ಎಂಬ ಕರೆಯನ್ನಿತ್ತರು ಆಗಸ್ಟ್ ೯ರ ಮುಂಜಾನೆ ೪ ಗಂಟೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಳಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗ ಇಡೀ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಚಂಡ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿತ್ತು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ರೈತರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ವರ್ಗದವರು ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ತಕರು, ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಪುಣೆಯ ಆಗಖಾನ್ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದ್ದರು. ಇವರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಅಧಿಕೃತ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಕಿಶೋರಿಲಾಲ್ ಮಶ್ರೂವಾಲ ಅವರು ಹರಿಜನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಖನ ಬರೆದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಅಹಿಂಸಾಧರ್ಮದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೊಳಪಟ್ಟು ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲು ಚಳವಳಿಕಾರರು ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯರು ಜನರನ್ನು ಜನರ ಸೊತ್ತನ್ನು ಹಿಂಸೆಗೆ, ದಾಳಿಗೆ, ಗುರಿಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸರಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಯಕರು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅಂಬಲಿ, ರಂರಾ ದಿವಾಕರ್, ಆರ್.ಎಸ್.ಹುಕ್ಕೇರಿಕರ್, ಎಂ.ಪಿ.ಪಾಟೀಲ್, ವೀರಣ್ಣಗೌಡ ಪಾಟೀಲ ಮತ್ತು ಇತರರು ಕಿಶೋರಿಲಾಲ್‌ಜೀಯವರ ಹರಿಜನ ಲೇಖನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಚಳವಳಿಯ ರೂಪರೇಖೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಸುತ್ತೋಲೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದೇನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಚಳವಳಿಯ ಅವಧಿಯವರೆಗೆ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಊರ್ಜಿತವಾಗಿದ್ದ ಅದರ ಕಾರ್ಯಸಮಿತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಸದಸ್ಯರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಸಮತ ಸಮಿತಿಯೊಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಯಿತು. ಚನ್ನಬಸ್ಪ ಅಂಬಲಿಯವರೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ದಿವಾಕರರು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮಲ್ಯ, ಡಿ.ಪಿ.ಕರಮಕರ, ಆರ್.ಎಸ್.ಹುಕ್ಕೇರಿಕರ ಇವರು ಸಮಿತಿಯ ಇತರ ಸದಸ್ಯರಾದರು. ಸಮಿತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ಮುಂಬಾಯಿ. ಈ ಸಮಿತಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತ ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೇಶ್ ಸಮಿಯ ಗುಪ್ತ ಕಚೇರಿಯೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ನೇತಾರರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂತು. ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಚಳವಳಿಯ ವರದಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಚೇರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸು ತರಲಾಯಿತು. ಚಳವಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಘೋರವಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ರೈತರ ದೇಶಸೇವೆ ಗಣನೀಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪರಕೀಯರ ಎಲ್ಲ ತರಹದ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕರೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸತ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ಸಹನೆಗಳೇ ಇವರ ಅಸ್ತ್ರ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಳವಳಿ ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾದರಿ ಚಳವಳಿ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು.

ಆಧಾರ ಸೂಚಿ

೦೧. ಬಿ.ಶೇಷಾದ್ರಿ, ಟಿ.ಆರ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ (ಸಂ), ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ೧೯೯೮, ಪು-೧೦

೦೨. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಲಿಪಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪು-೨

೦೩. ಪ್ರೊ.ಬಿ.ಶ್ಲೇಕ್ ಆಲಿ, ಪ್ರೊ.ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಸಂ ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ (ಸಂ-೭) ಅಧ್ಯಾಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ಪು-೫

೦೪. ಅದೇ ಅಧ್ಯಾಯ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಗಮನ, ಪು-೯೦

೦೫. ಅದೇ ಅಧ್ಯಾಯ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪಾತ್ರ, ಪು-೧೨೧

೦೬. ಬಿ.ಶೇಷಾದ್ರಿ, ಟಿ.ಆರ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ (ಸಂ), ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ೧೯೯೮, ಪು-೧೭

೦೭. ಅದೇ, ಪು-೧೮

೦೮. ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಎಂ.ವಿ.ಹಾಲಪ್ಪ ಸಂ, ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಫ್ರೀಡಮ್ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟ, (ಸಂ-೨), ಪು-೧೦೮

೦೯. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು. ಕಾಮತ್ (ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತಿಹಾಸ, ಪು-೫೮

೧೦. ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವದ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ ೧೯೯೩, ಪು-೨೬೩

೧೧. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಲಿಪಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪು-೧೧

೧೨. ಅದೇ, ಪು-೧೨

೧೩. ಡಿ.ಲಿಂಗಯ್ಯ, ಶಿವಪುರ ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ವೈಶಾಖ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪು-೧೨

೧೪. ಆರ್.ಸಿ.ಮಜುಂದಾರ್, ಸ್ಟ್ರಗಲ್ ಫಾರ್ ಫ್ರೀಡಂ, ಪು-೬೫೭

೧೫. ಅದೇ, ಪು-೬೭೧

೧೬. ಬಸುದೇವ ಚಟರ್ಜಿ, ಸ್ಟ್ರಗಲ್ ಫಾರ್ ಫ್ರೀಡಂ, ಡಾಕುಮೆಂಟ್ಸ್ ಆನ್ ದಿ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆನ್ಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಪು-೧೦೮೮

೧೭. ತಾರಾಚಂದ್, ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಫ್ರೀಡಂ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯ, ಪು-೩೫೭

೧೮. ಅದೇ, ಪು-೩೯೬

ಅಧ್ಯಾಯ –೫

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ

ಅಧ್ಯಾಯ –೫

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ

೫.೧. ರೈತರ ಪಾತ್ರ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ೪ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ಈಗಿನ ೭ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಅಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಕೊಡಗು (ಕೂರ್ಗ್ ಇದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ಇದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನರ್ ಅಧೀನದಲ್ಲಿತ್ತು.) ಮೈಸೂರು ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ೧೪ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಅವು ಬೆಂಗಳೂರು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಮೈಸೂರು, ಚಾಮರಾಜಾನಗರ, ತುಮಕೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ರಾಮನಗರ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಕೋಲಾರ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಮಂಡ್ಯ, ಹಾಸನ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ಯಾದಗಿರಿ, ಬೀದರ್ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರು, ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ, ರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಜಾರಿಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೆ ಆದ್ಯತಾಸ್ಥಾನ ಇತ್ತು ಆಗಿನ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಉತ್ಪನ್ನದ ಆದಾಯದ ಮೂಲಗಳು ಕೃಷಿಯಾಗಿದ್ದುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಬಾಂಬೆ,ಮೈಸೂರು, ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್.ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ತಂದು ರೈತವಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಲವಡಿಸಿದ್ದನು. ಇವನು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಗವರ್ನರ್ ಆಗಿ ೧೮೧೯ರಿಂದ ೧೮೨೬ರವರೆಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ್ದನು.

ಕೃಷಿ ಭಾರತದ ವಸಾಹತು ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಬೆನ್ನುಮೂಳೆಯಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ತನಗಿಷ್ಟ ಬಂದ ರೀತಿಗೆ ಕೃಷಿರಚೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮತ್ತು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಗುರುತು ಹಿಡಯಲಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿರೂಪಗೊಳಿಸಿತು. ಭೂ ಕಂದಾಯ ಮೂರು ಪದ್ಧತಿಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾದವರೆಂದರೆ ರೈತಾಪಿ ಜನರು. ವಸಾಹತು ಶಾಹಿಯು ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗದ ವಾದ್ಯ ಶ್ರೇಣೀಕರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಕೃಷಿಯಲ್ಲಾದ ಹೆಚ್ಚು ವಾಣಿಜ್ಯೀಕರಣ, ಕಂದಾಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಶೋಷಣೆ, ನೀರಾವರಿಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದ್ದು, ವಸಾಹತು ಪ್ರಭುತ್ವದ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ರೈತರು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಸಾಲದ ಹೊರೆ ಒಡೆತನ, ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೇರುತ್ತಿದ್ದ ಕಂದಾಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮಟ್ಟದ ಹೋರಾಟಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ದಂಗೆಗಳು ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದವು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಬಿಹಾರದ ಚಂಪಾರಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಗುಜರಾತಿನ ಖೇಡಾ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ನೇತೃತ್ವವಹಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರಿಂದ ರೈತಾಪಿವರ್ಗ ಹರ್ಷವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿತ್ತು. ಇವು ಕರ್ನಾಟಕದ ರೈತರ ಮೇಲೂ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಕೂಡ ರೈತಾಪಿ ಜನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದುವರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಎಸ್.ವಿ.ಘಾಟೆ, ಗೆ.ಬಿ.ಮೊನ್ನಯ್ಯ, ಎನ್.ಕೆ.ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಗಂಗಾಧರ ನಾಮೋಷಿ ಹಾಗೂ ಧಾರೇಶ್ವರರಂಥ ಮುಖಂಡರ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಮತಾವಾದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಹೆಚ್.ಕೆ.ವೀರಣ್ಣಗೌಡ, ಹಾಗೂ ಸರ್‌ದಾರ್ ವೀರಣ್ಣಗೌಡ ಪಾಟೀಲರಂಥ ರೈತಾಪಿವರ್ಗದ ಯುವಕರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ನಂರ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಗೆ ಹೊಸ ಕಳೆ ಬಂದಿತೆನ್ನಬೇಕು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಮಂಗಳವಾಡೆ ಅವರಂಥ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದಿಗಳ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಗ ಎಂಬಂಥ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮಾಡಲು ಬಡತನ ಮತ್ತು ಕ್ಷಾಮದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲು ಟೊಂಕ ಕಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಶಾಹಿಯ ಕ್ರೌರ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಬರೆದವು. ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಡಚಣದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ರೈತರ ಸಂಘಟನೆ ರೈತ ಕಷ್ಟ ನಿವಾರಕ ಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಡೇಕರರು ಹಾಜರಿದ್ದರು.

ಸರ್ದಾರ್ ವಲ್ಲಭ ಬಾಯಿ ಪಟೇಲರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬಾರ್ಡೋಲಿ ರೈತ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಪರಕಾಷ್ಠೆ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ಸರ್‌ದಾರ್ ವೀರಣ್ಣಗೌಡ

ಪಾಟೀಲರು ಅಲ್ಲಿಗೆಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಸುಳಿವು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು.ಕರ್ನಾಟಕದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳೆರಡಲ್ಲೂ ದೇಶದ ಇತರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮೂಲಕ ಕಾಣಿಕೊಂಡಿತು.

೧೯೩೯-೩೪ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ಕಾನೂಭಂಗ ಚಳವಳಿಮಾತ್ರ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ವಸಾಹತು ವಿರೋಧಿ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ರೈತಾಪಿವರ್ಗ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು.

ಕರನಿರಾಕರಣೆ ಹಾಗೂ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಗಳು ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳವಳಿಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ೧೯೩೨ ಮೇ ೧ ರಂದು ಸುಮಾರು ೪೦೦೦ ಮಂದಿ ರೈತರು ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸರಕಾರದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಆಂಕೋಲದಲ್ಲಿ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದರು. ಜನವರಿ ೧೯೩೨ರಿಂದ ೧೯೩೩ರ ಮಾರ್ಚ್ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಸಿದ್ದಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸುಮಾರು ೩೦೦ ಗ್ರಾಮಗಳ ರೈತರು ಕಂದಾಯ ಕೊಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಸುಮಾರು ೧೨೦.೦೦೦ ಕರನಿರಾಕರಣೆಗಾರರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಇರ್ವಿನ್ ನಾಲೆ ರೈತ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಯಾಗಿತ್ತು. ರೈತರು ನೀರು ಉಪಯೋಗಿಸದಿದ್ದರೂ ಎಕರೆಗೆ ೧೦೦ರಿಂದ ೧೫೦ರವರೆಗೆ ಶೇ ರೂಪಾಯಿ ೬೧/೨ ರಂತೆ ಬಡ್ಡಿ ಸೇರಿಸಿ ೧೦ ಸಮಕಂತುಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ವೀರಣ್ಣಗೌಡರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೪೦೦೦ ರೈತರು ೧೦೦ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಕಾಲುನೆಡಗಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ದಿವಾನ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್‌ರನ್ನು ಕಂಡು ಮನವಿ ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ದಿವಾನರು ರೈತರ ಕೆಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಕ್ರಮಕೈಗೊಂಡರು.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರು ಪ್ರಜಾಸಂಯುಕ್ತ ಪಕ್ಷವೆಂಬ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರೈತರ ಸಮಾವೇಶವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು. ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಆಂದೋಲನಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾದುದನ್ನು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದ ೧೪೬೮ರ ರಾಜಕೀಯ ಬಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ೬೪೪ಜನ ರೈತರಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ರೈತರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನವರು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ೧೯೩೮ ಮೇ ೧೭ ರಿಂದ ೨೩ರ ತನಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಪ್ತಾಹ ಆಚರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕರ ದಿನ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಒಂದು ದಿನವನ್ನು ಮೀಸಲಿಟ್ಟು ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೪೦ರ ಆಧಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕುಮಟ್ಟದಲ್ಲಾದ ರೈತ ಸಮಾವೇಶಗಳು ನಡೆದವು ಜನ ಜಾಗೃತಿ ಸಂಘ ರೈತಸಂಘ, ಮಲೆನಾಡು ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಸಂಘ, ಗೇಣಿದಾರರ ಸಂಘ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಮ ಪಂಥೀಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು ರೈತರ ಬೆಂಗಾವಲಿಗೆ ಬಂದವು.

೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಭೂ ಕಂದಾಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿತ, ಸಭೆ ನಡೆಸಲು ಮತ್ತು ಮುಷ್ಕರ ಹೂಡಲು ರೈತರಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ರೈತರ ಚಳವಳಿಗೆಗೆ ಚೈತನ್ಯ ದೊರೆತಂತಾಯಿತು.

ರೈತರ ನಡುವೆ ವಾಮ ಪಂಥೀಯ ಸಂಘಟನೆಗಳು ನಡೆಸಿದ ಕೆಲಸ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ ಅವರ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆ, ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯದ ದಾಹ ಸರಕಾರದ ಮೇರೆಮೀರಿದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಸಾಹಾತು ವಿರೋಧಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ರೈತರು ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದವು. ರೈತಾಪಿ ಜನರೇ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಂದೋಲನದ ಬೆನ್ನುಮೂಳೆಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಭಾಗವಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಾಗಲಿ ಇನ್ನಾವುದೇ ಚಳವಳಿಗಳು ಯಶಸ್ವಿ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ೧೯೨೯ರಿಂದ ೧೯೪೭ರವರೆಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಸಹ ವಸಾಹತುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕತ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ ರೈತ ಹೋರಾಟದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಿಗಿ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಕಾರರೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರೂ ಭೂ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದರು.

ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಿರೋಧಿ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ. ಈ ಜಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮದ್ಯಪಾನ ವಿರುದ್ಧ ಮತ್ತು ಕರನಿರಾಕರಣೆ ಆಂದೋಲನಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ಘಟನೆಗಳು ಎಂದು ಖ್ಯಾತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ, ಬರಹಗಾರರಾದ ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ, ಬೇಲೂರು, ಅರಿಸೀಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹದೇ ಆದ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದವು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಅಂಕವತ ಸಂಜೀವ ಶೇಟ್ಟಿ ಅವರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸಾವಿರಾರು ರೈತರ ಗುರುವಿನ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಸಿ.ಎನ್.ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಸಿ.ಟಿ.ರಾಮಕೃಷ್ಣಶೆಟ್ಟಿ, ಆನೆಕೆರೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಇವರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ರೈತ ಸಮಾವೇಶಗಳ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದುದು. ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೨೧, ೧೯೪೨ರಂದು ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ೧೫೦೦೦ ಜನರ ಗುಂಪು ತಾಲ್ಲೂಕು ತಹಶಿಲ್ದಾರ್ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಆಕಿತ್ತು. ಜಿಲ್ಲಾ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಲಾಠಿಚಾರ್ಜು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಅನೇಕರು ಗಾಯಗೊಂಡರು ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇದೇ ತೆರನಾದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕುದ್ರೆಗುಂಡಿ, ನಿಟ್ಟೂರು, ಮತ್ತು ಸಾಲಿಗಾಮೆ, ಬೇಲೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹನಿಕೆ ಮತ್ತು ಜಾವಗಲ್ ಮತ್ತು ಅರಸೀಕೆರೆ, ಹಳೇಬೀಡು, ಆಲೂರು, ಮತ್ತು ಹೊಳೆನರಸೀಪುರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. ಅರಿಸೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅನಿವಾಲರ ನಂಜಪ್ಪ, ಎಚ್.ಸಿ.ಚನ್ನಪ್ಪಯ್ಯ, ಜಿ.ವಿಶ್ವನಾಥಶೆಟ್ಟಿ,

ಮಿಠಾಯಿ ಗಂಗಪ್ಪ, ಜಾವಗಲ್ಲಿನ ಜೆ.ಎನ್.ಗುಂಡಪ್ಪ ಇವರು ರೈತರ ಚಳವಳಿಗೆ ಮುಖಂಡರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಬೇಲೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಎಸ್.ಎನ್.ಬೋರಣ್ಣಗೌಡ, ಕೆ.ಪುಪ್ಪೆಗೌಡ, ಎ.ಜಿ.ರಾಮಚಂದ್ರಾವ್, ನಿಟ್ಟೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್, ಹಲಸನಹಳ್ಳಿ ಹನುಮಂತೆಗೌಡ ಮತ್ತು ಸೊಪ್ಪಿನಹಳ್ಳಿ ಕುಲ್ಲೇಗೌಡ, ಹಳೇಬೀಡಿನ ನಂಜೇಗೌಡ ಅವರು ರೈತ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಎಚ್.ಆರ್.ಸಂಜೀವಯ್ಯ ಅವರು ಸಾಲೆಗಾಮೆ, ಹಳೇಬೀಡು, ಜಾವಗಲ್, ಗಂಡಸಿ, ಯಲಗುಂಡ, ದುದ್ದ, ಹಲಸಿನಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹಾರ್ನಳ್ಳಿ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು/ ಇವರು ತುಮಕೂರಿನ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಗೆ ದುಮುಕಿದರು. ಇವರು ಹಾರ್ನಳ್ಳಿ, ಸೊಪ್ಪಿನಹಳ್ಳಿ, ಗಂಗೂರ್ ಇನ್ನಿತರ ೩೦ರಿಂದ ೪೦ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಸಲಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಮತ್ತು ಯುರೋಪಿಯನ್ನರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ನಿಷೇದ ಎಂದು ಫಲಕ ಬರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಪೊಲೀಸರ ಲಾಠಿ ಚಾರ್ಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಗಂಗೂರಿನ ಹುಲಿಗೌಡ ಎಂಬುವರು ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದರು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸರಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ದೋಚುವುದು ಗಂಧದ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುವುದು ಮಧ್ಯಪಾನ ಮಾರಾಟದ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುವುದು. ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದು ಪಾಟೀಲ ಸನಬೋಗರನ್ನು ಕೂಡಿ ಹಾಕುವುದು, ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗಳಿಗೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವುದು, ಅಬಕಾರಿ ಇಲಾಖೆಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಥಳಿಸುವುದು, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾದುಹೋಗಿದ್ದ ರೈಲ್ವೆ ಹಳಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕುವುದು, ತಂತಿ ಮತ್ತು ಅಂಚೆ ಇಲಾಖೆಯ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಡುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಾನಿಕಾರಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ರೈತಾಪಿವರ್ಗ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರೈತರ ಹೋರಾಟ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೧, ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆದಿತ್ತು. ತೆಂಡೆಕೆರೆ, ಪಾಂಡವಪುರ, ಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಸಾಗರಗಳಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆ ತಡೆ ಆಂದೋಲನಗಳು ಸ್ವಹಿತದಿಂದ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ರೈತರು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂದು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಯ ವರದಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಸಾಗರದ ಚೆಲುವೆಗೌಡ ಎಂಬುವರು ನೆರೆಹೊರೆಯ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಭೂಕಂದಾಯ ಸಂತೆ ತೆರಿಗೆ, ಇನ್ನಿತರ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಕೂಡದೆಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೋವಿಂದರಾಜು ಮುದಲಿಯಾರ್ ಅವರು ಚಳವಳಿಯ ನತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಬೆಟಮರಿಗಳ ಪೈಪ್‌ಲೈನನ್ನು ಛಿದ್ರಗೊಳಿಸುವ ಯೋಜನೆಯಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕ ಬಳ್ಳಾಪುರದಲ್ಲಿ

ಕೆ.ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ಬಗೆಪಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಎನ್.ವಿ.ಕೃಷ್ಣಮಚಾರಿ, ಅಪ್ಪಸ್ವಾಮಿ, ಸುಬ್ಬರಾಯ, ಎಲ್.ಲಕ್ಕಯ್ಯ ಮತ್ತುವೆಂಕಟರೆಡ್ಡಿ ಇವರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ನೀಡದಂತೆ, ಮಧ್ಯಪಾನ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಲೂಟಿಮಾಡಲು ತಿಳಿಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಧುಗಿರಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ರೈತರ ದಂಗೆಗಳು ಬಿರುಸುಗೊಂಡಿದ್ದವು ಹಿಂದೂಪುರದ ಅಬಕಾರಿ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರ್ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಎಂಬುವರೂ ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೋರಿದ್ದರು ಮಾಲಿ ಮರಿಯಪ್ಪ ಮತ್ತು ಹಂಜೇರಪ್ಪ, ಬೈಲರ ಎ.ಜಿ.ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಎಂಬುವರು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿನೀಡಿ ಸಾರಾಯಿ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು ಎನ್.ಚನ್ನಪ್ಪ, ಜಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಸಿರಾದ ಸಿ.ಎನ್.ಮುಕ್ಕಣ್ಣಪ್ಪ, ತುರುವೆಕೆರೆಯ ವಜ್ರನಾಭಯ್ಯ ಅವರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ೧೦.೦೯.೧೯೪೨ರಂದು ಸರಕಾರ ವಿರುದ್ಧದ ಪಿತೂರಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ತಿಪಟೂರಿನ ಡಿ.ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ತುಮಕೂರಿನ ಎಸ್.ವಿ.ಆಚಾರ್ ಮತ್ತು ಎಲ್.ರಾಜಚಾರ್, ಗುಬ್ಬಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ೮ ಜನರನ್ನು ಸರಕಾರ ೯.೯.೧೯೪೨ರಂದು ಬಂಧಿಸಿತ್ತು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ

ಪಿ.ಚೆನ್ನರೆಡ್ಡಿ ಎಂಬುವರು ಸೈಕ್ಲೋಸ್ಟೈಲ್ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಖಾನಾಮಡುಗು ಎಂಬ ಊರಿನ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಿಂದ ತಂದಿದ್ದರು. ಜಿ.ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಕೆ.ಎಚ್.ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಮತ್ತು ಎಸ್.ವಾಸುದೇವರಾವ್ ಎಂಬುವರು ಸೇರಿ ಪ್ಯಾಲಯ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಜನರಿಗೆ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊಟ್ರೆ ನಂಜಪ್ಪ ಎಂಬುವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದರು. ಸೊಂಡೆಕೆರೆಹಳ್ಳಿ ಇವರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಮಲ್ಲಾಡಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣರೆಡ್ಡಿ, ಎಲ್.ಲಿಂಗಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕೊಟ್ರಸಂಜಪ್ಪ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಚಿತ್ರಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರ ಸಮಾವೇಶಗಳನ್ನುಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೩ರಿಂದ ೨೫ನೇ ತಾರೀಕಿನವರೆಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಚಳ್ಳಕೆರೆ ಹಿರಿಯೂರು ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಸುವುದು ದಾವಣಗೆರೆ ಮತ್ತು ಭದ್ರಾವತಿ ಮಧ್ಯದ ೪೩೦೦ ಅಡಿ ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಾಗಿತ್ತು. ಕೊಡಗನೂರು ಮಾಯಕೊಂಡ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ, ಬೊಮ್ಮ ಗೊಂಡವಕೆರೆ, ಕಡಲಹಳ್ಳಿ, ಉದೇರು ಮೊಳಕಾಲ್ಲೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಾಲೆಘಟ್ಟ ಮತ್ತು ರಾಮನಹಳ್ಳಿ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾಲೂಕು ಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಅಸ್ತಿ ಪಾಸ್ತಿಗಳಿಗೆ ದಕ್ಕೆ ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ರೈತರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಹಿರಿಯೂರು, ಚಳ್ಳಕೆರೆ, ಬರಗೂರು ಸಿರಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸುವ ೩೪೦೦ ಅಡಿ ಉದ್ದದ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಯನ್ನು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬರಗೂರು ರೈತ ಬರಗೂಡು ರಾಮೇಗೌಡ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಜನರು

ಕತ್ತರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಹಿರಿಯೂರು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಧ್ಯದ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಮರಡಿಹಳ್ಳಿ ಸೀತರಾಮರೆಡ್ಡಿ ಇನ್ನಿತರ ೪ ರೈತರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸಿ.ವಿ.ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಮತ್ತು ಎನ್.ಉಗ್ರಯ್ಯ ಚಳ್ಳಕೆರೆಯವರು ಬೆಂಗಳೂರು ಬಳ್ಳಾರಿ ಮಧ್ಯ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ೩ ಮೈಲಿದೂರದ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದರು. ೪.೧೨.೧೯೪೨ರಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಧಿಕಾರಯ ಕಛೇರಿಯ ದಾಖಲಾತಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ೧೧.೧೨.೧೯೪೨ರಂದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ತಹಶಿಲ್ದಾರ ಕಛೇರಿಯ ದಾಖಲಾತಿ ರೂಮಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಡಲಾಯಿತು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಗಾರೆಹಟ್ಟಿಯ ಪಾಟೀಲ ಸೊಮ್ಮಣ್ಣ ಎಂಬುವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂದು ಪಿ.ಚೆನ್ನರೆಡ್ಡಿಯವರು ಹೇಳಿದ್ದರು ಜಗಳೂರು ತಾಲೂಕು ಕಲ್ಲೇದೇವಪುರದ ಶಾಲೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತುರುವನೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆ.ಸಂಜೀವರೆಡ್ಡಿ ಎಂಬುವರು ಶಾಲೆಯ ದಾಖಲಾತಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದ್ದರು. ೪.೧೨.೧೯೪೨ರಂದು ಇವರು ತುರುವನೂರಿನ ಪೊಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯ ಮೇಲೆ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದ್ದರು.

ಶಿವಮೊಗ್ಗ

ಮಲೆನಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗದ ಜನರ ಚಳವಳಿಗಳು ಬಹಳ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಭದ್ರಾವತಿ, ಹೊನ್ನಳ್ಳಿ, ತೀರ್ಥಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಸಾಗರ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರು ಸಾರಾಯಿ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಲೂಟಿ ಕಂದಾಯ ನಿರಾಕರಣೆ, ಸೇತುವೆ, ಟೆಲಿಫೋನ್, ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳ ಧ್ವಂಸ, ಅರಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ನಾಶ ಇಡೀ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರು ಹೀಗೆ ತರನಾದ ಚಳವಳಿಗಳು ಸೊರಬ, ನ್ಯಾಮತಿ, ಚನ್ನಗಿರಿ, ಶಿಕಾರಿಪುರ, ಶಿರಾಳಕೊಪ್ಪ ಮತ್ತು ತಾಳಗುಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಯ ವರದಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಡಿದಾಳಮಂಜಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ೧೫.೧೦.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸುವವರೆಗೂ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ರೈತರು ಶಾಂತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತೀರ್ಥಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಿ.ಆರ್.ಶಾಮ ಐತಾಳ ಮತ್ತು ಶಾಂತವೇರಿಗೋಪಾಲಗೌಡ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆದವು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖನಾಯಕರಾದ ಕಡಿದಾಳ ಮಂಜಪ್ಪ ಗುರುಮೂರ್ತಿ, ಎಚ್.ಸಿದ್ಧಯ್ಯ, ಎಚ್.ಎಸ್.ರುದ್ರಪ್ಪ, ಬೂಪಾಲಯ್ಯ, ಪುಟ್ಟುರುದ್ರಪ್ಪ ಇವರು ಭದ್ರಾವತಿಯ ಉಕ್ಕು ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣ ಉಕ್ಕು ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಭದ್ರಾವತಿಯ ಮಹಿಳೆಯರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ರತ್ನಮ್ಮ ಮಾಧರಾವ್ ಅವರನ್ನು ೧೩.೯.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸೊರಭ ತಾಲ್ಲೂಕು ೧೯೩೯ರ ಅರಣ್ಯ ಸಂಗ್ರಹದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ೨.೧೦.೧೯೪೨ರ ಗಾಂಧೀ ಜಯಂತಿಯಂದು ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೦

ಪಾಟೀಲ ತಮ್ಮ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿದರು. ಎಂದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ೩.೧೦.೧೯೪೨ರ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವರದಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಬಿ.ಸಂಗಪ್ಪನಾಯಕ ಮತ್ತು ಅನ್ನಜಿಗೌಡ ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮರಿಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ ಮತ್ತು ವಾಸಪ್ಪಗೋಗಿ ಅವರು ಪ್ರಮುಖ ನೇತಾರರು ಇವರು ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾ ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರೈತರ ಚಳವಳಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಮರಿಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ ಕಂದಾಯ ವಿರೋಧಿ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಾದ್ಯಂತ ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರಕಾರವನ್ನು ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಜಯಣ್ಣ ಎಂಬುವರನ್ನು ಅಮಲ್ದಾರ್ ತಹಶಿಲ್ದಾರ್ ಎಂದು ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಊರಿನ ಪ್ರದೇಶದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಇದು ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯಹಳ್ಳಿ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರಕಾರದ ಸೇವಕರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ನಿಶಿದ್ಧ ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ, ಎಂದು ಕನ್ನಡಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮದ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಅವರ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಗೋಡೆ ಮೇಲೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಕಂದಾಯವನ್ನು ನೀಡಬೇಡಿ ಸರಕಾರಿ ಸೇವಕರು ರಾಜಿನಾಮೆ ನೀಡಬೇಕು, ಬ್ರಿಟಿಷರೆ ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಎಂದು ೨೪ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೪೨ರಿಂದ ೨೮ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೪೨ರವೆಗೆ ಜಮೀನ್ದಾರ ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಭೆಗಳು ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗಸ್ಟ್ ೨೫ ೧೯೪೨ರಂದು ಪಾಟೀಲ್ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನಬೋಗರು ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಈಸೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರ ದಾಖಲಾತಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು ೨೬ ಆಗಸ್ಟ್ ರಂದು ಸಬ್ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಈ ರೀತಿ ವರದಿ ನೀಡಿದರು. ಅನ್ನದಾನಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪ, ಕುಗತಿ ಮಹದೇವಪ್ಪ, ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ನಿರ್ವಾಣಿ ಆಲಪ್ಪ, ದೇವಂಗ ಸಂಕರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಗುರುಬಸವಯ್ಯ ಇವರು ಈಸೂರು ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರು ಆಗಸ್ಟ್ ೨೭ರಂದು ಮತ್ತೆ ಪಾಟೀಲ್ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನ್‌ಬೋಗರು ಈಸೂರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದಾಗ ಅವಿಗೆ ಒಂಟಿಕಾಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲು ಶಿಕ್ಷೆನೀಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೮ರಂದು ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಹಶಿಲ್ದಾರ್, ಪೊಲೀಸ್ ಅಧೀಕ್ಷಕು, ಕಂದಾಯ ಅಧಿಕಾರಿ, ಪೊಲೀಸ್‌ಸಬ್ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್, ಒಬ್ಬ ದಪೇದಾರ್ ಮತ್ತು ೪ ಪೊಲೀಸರು ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಇವರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆಕೊಟ್ಟು ಗಾಂಧೀಟೋಪ್ಪಿಗೆ ಧರಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. ಪೊಲೀಸರು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮೇಲಿದ್ದ ತ್ರಿವರ್ಣಧ್ವಜವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕಾಲಿಂದ ತಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರ ಭಾವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಎಸೆದರು, ಒಬ್ಬ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕ ಜಗಟೆ ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದವನನ್ನು ಸಬ್‌ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಅವನನ್ನು ಥಳಿಸಿದನು ಇದರಿಂದ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ಜನರ ಮೇಲೆ ೩ ಬಾರಿ ತನ್ನ ರಿವಾಲ್ವಾರ್‌ನಿಂದ ಗುಂಡುಹಾರಿಸಿದನು.

ಗುಂಪು ಸಬ್‌ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು ತಹಶಿಲ್ದಾರ್‌ನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದರು. ಉಳಿದವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ಕಡಪ್ಪ ಚರ್ಚಗುಂಡಿಯ ಎಂಬುವರು ಮೃತದೇಹಗಳನ್ನು ಹೊರಸಾಗಿಸಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕಳಿಸಿದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೩೦ರಂದು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಮಿಲಿಟರಿಯೊಂದಿಗೆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮಿಲಿಟರಿಯ ಗ್ರಾಮದ ಮನೆಗಳಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದೋಚಿಗರು. ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದೋಚಿ ಮನೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಜನರನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಮನಬಂದಂತೆ ಥಳಿಸಿ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಮಾಡಿದರು ರಾಮೊಳ್ಳಿ ಹೊಳೆಬಸಪ್ಪ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮಂತ ಜಮೀನ್ದಾರರಾಗಿದ್ದ ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಅವರ ಮನೆಯೊಂದರಲ್ಲೆ ೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಮೌಲ್ಯದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು. ೪೧ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ೫.೧೨.೧೯೪೨ರಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡಿತು.

ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ೧೧ ಜನರನ್ನು ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ೧೫ ಜನಕ್ಕೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಮಹಿಳೆಯರು ಉಳಿದ ೧೫ ಜನರನ್ನು ೧೦ ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿತು. ಕೆಲವು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಾಯಕರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹೈಕೋರ್ಟಿಗೆ ಅಫೀಲು ಹೋದರು. ಹೈಕೋರ್ಟ್ ೫ ಜನರಿಗೆ ಮತರಣದಂಡನೆ. ಹಾಲಮ್ಮ ಸೇರಿ ೭ ಜನರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಹಾಲಮ್ಮ ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಹೆಂಡತಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಮ್ಮ ಉಳಿದ ೧೭ ಜನರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೪೩ ಮಾರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ೫ ಜನರಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮರಣದಂಡನೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರು ಅರ್ಸಿಂಗೇರಿಯ ಗುರುಪ್ಪ ಚರ್ಚ್‌ಗುಂಡಿಯ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಮತ್ತು ಶಂಕರಪ್ಪ ಈಸೂರಿನ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ ಚಾರಿ ಮತ್ತು ಹಾಲಪ್ಪ ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಭೂಗತರಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದರು. ಹಾಲಪ್ಪ ಅವರು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಂಗಡಿಹಾಲಪ್ಪ ಪರವಾಗಿ ವಿಚಾರಣಾಧೀನ ಖೈದಿಯಾಗಿ ಬಂದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇಡೀ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಈಸೂರು ಘಟನೆ ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳಿಸುವ ಘಟನೆ ಆಗಿತ್ತು. ಈಸೂರು ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ಭಾರತ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಗ್ರಾಮವಾಯಿತು. ಇದೇ ತೆರನಾದ ಘಟನೆಗಳು ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಅಸ್ಥಿ ಮತ್ತು ಚಿಮುರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದವು. ೧೯೪೨ ನವೆಂಬರ್ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಚಳವಳಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಿನ್ನಡೆ ಕಂಡಿತು.

ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಕಾರರು ಆಗಿದ್ದ ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡದ ಗ್ರಂಥ 'ಮೆರವಣಿಗೆ'ಯಲ್ಲಿ

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವರ್ಗದವರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ತಂತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ರೈತರ, ವಿಧ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ, ಕಾರ್ಮಿಕರ, ಯುವಕರ ಚಳವಳಿಗೆ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೪೨ರ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಾಂತ ೧೦.೦೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸರಕಾರಿ ಕಛೇರಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಖಾನೆಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಆದೆಯದ ಮೂಲ ಭೂಕಂದಾಯವಾಗಿತ್ತು. ರೈತರ ಮೇಲೆ ಕಂದಾಯದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೇರಿದಾಗ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ರೈತಾಪಿವರ್ಗ ಪ್ರತಿಗ್ರಾಮ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾಯಕರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರಾಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

೫.೨. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ

ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ವಿಫಲವಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ, ಮೂಡಿದುದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಶಾಲಾಕಾಲೇಜುಗಳ ಹುಡುಗರು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟರು ಅವರು ಅನೇಕ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಯತೇಚ್ಚವಾಗಿವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿರುವುದು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿ.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದಿ ಭಾವನೆಗಳು ಬೆಳೆಯಲು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಾದರಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತವೇ ಕಾರಣವೇನ್ನಬಹುದು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದ ಕಾರಣ ಜನರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅತೃಪ್ತಿ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಪಠ್ಯ ವಿಷಯವು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಹಾಗೂ ಆಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನ್ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೆರೆಯಲಾಗಿದ್ದ ಶಾಲೆಗಳ ಪಠ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಗುಣಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪಕ್ಷಪಾತ ನೀತಿಯಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮುದಾಯವು ಕ್ರೋಧಗೊಂಡಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಪಠ್ಯವಿಷಯಗಳು ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿದ್ದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಮಗ್ರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗುವ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಗುಮಾಸ್ತರ ಪಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಿಷನರಿಗಳೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಮತಾಂತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇವಲ ಮೇಲು ವರ್ಗದ ಪ್ರತಿಷ್ಟೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿತ್ತು. ೧೮೫೪ರಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದ ವುಡ್ಸ್ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ

ಕೆಳವರ್ಗದವರೆಗೂ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ದುಬಾರಿ ಶುಲ್ಕದಿಂದ ಬಹಳಮಂದಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹೊಸ ಅವಕಾಶದ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇಂಡಿಯನ್ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್‌ಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ರ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ೧೮೫೮ರ ಬ್ರಿಟನ್‌ರಾಣಿ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಘೋಷಣೆಯಿಂದ ಭಾರತೀಯರಿಗೂ ಈ ಪರೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದರು ಲಿಟ್ಟನ್ ಎಂಬ ಗವರ್ನರ್ ಜನರ್ ೧೮೭೦ರಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂರುವ ವಯಸ್ಸನ್ನು ೧೯ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಳಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದುದು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹೊಡೆತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಭಾರತೀಯ ಯುವಕರನ್ನು ಈ ಸೇವೆಗಳಿಂದ ಹೊರಗಿಡುವುದೇ ಈ ನೀತಿಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮುದಾಯದೊಡನೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಸ್ನೇಹ ಸೌಹಾರ್ದವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹುತೇಕ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಭೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಕೆಳಮಟ್ಟದವರೆಂದು ಬಗೆದವರಲ್ಲದೆ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹವನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದೋರಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಳವಳಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು.

ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಸ್ವದೇಶ ಚಳವಳಿ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ರೀತಿಯ ಪ್ರತಿಸ್ಪಂದನ ದೊರೆಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮದ್ರಾಸ್, ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಕಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಿಲಕರ ಕೇಸರಿ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಜನರನ್ನು ತರುವಂತಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಗತಕಾಲದ ವೈಭವವನ್ನು ಮರಳಿಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವನ್ನವರು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾದರು. ಸ್ವಾಮಿವಿವೇಕಾನಂದರು ಭಾರತದ ಭೂತ ಕಾಲದ ಹಿರಿಮೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಅದರ ಮಾರ್ಗ ಹೆಚ್ಚು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಕವಾದುದಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಹೊಸ ಅರಿವಿನ ಆಸೆ ಮೂಡುವಂತಾಯಿತು. ಭಾರತದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ವಿವೇಕಾನಂದರು ಕರೆಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ತಿಲಕರು ಗೋವು, ಗಣಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಚಿನ್ಹೆಗಳಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಜನರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಯಾವ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಬಿಪಿನ್ ಚಂದ್ರಪಾಲರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗುರಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿಸಿದರು.

೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ತಿಲಕರು ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರ ಕೊರತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಪಕ್ಷ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಯ ಸೂತ್ರ ಹಿಡಿದದ್ದು. ಚಂಪಾರಣ್ಯ ಖೈರಾ ಮತ್ತು ಅಹ್ಮದಾಬಾದಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿನ ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆಗಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಕೌಲತಮಸೂದೆಗಳು ವಸಾಹತು ವಿರೋಧಿ ಭಾವನೆಗಳು ಜಲಿಯನ್‌ವಾಲಾಭಾಗ ದುರಂತ ಸರಕಾರದ ವಿಭಜಸಿ ಆಳುವ ನೀತಿಗಳ ವಿರುದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಮತ್ತು ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಲು ಕರೆನೀಡಿದರು. ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಖಾದಿ ಹಾಗೂ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಪಾನನಿರೋಧದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗ್ರಾಮ ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದುದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಚಳವಳಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊಸ ತಿರುವು ಇನೇ ಹಂತವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ಒತ್ತಿಹೇಳಿದರು. ಸರಕಾರದ ಅನುದಾನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸರಕಾರವೇ ನಡೆಸುವಂಥ ಶಾಲೆಗಳಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವಂತೆ ಅವರು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಕರೆಕೊಟ್ಟರು. ಧ್ವಜಾರೋಹಣ, ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಗಳು, ಕ್ರಾಂತಿಗೀತೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಅಂಕೋಲದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಲು ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅತಿಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಕಾರಣ ಅವರನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡಲು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಸರಕಾರ ಕೋರಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೧೯೩೦ ಜನವರಿ ೨೬ ರಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯದಿನವನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಹರ್ಡೀಕರರು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಟ್ಟರು. ಇದರಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಮದ್ರಾಸ್ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಳವಳಿಗಳು ಹರಡಿದವು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸೈಮನ್ ವಾಪಸ್ ಹೋಗಿ ಎಂಬ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ಸ್ಟಾರ್ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ, ನವಜೀವನ ಮೊದಲಾದ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಳವಳಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿ ನೀಡುತ್ತ ಅವರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ನಿಂತವು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್‌ರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಾಗೂ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಆಡಳಿತವರ್ಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸದಂತೆ ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಿದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮುದಾಯದ ಉತ್ಸಾಹ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ೧೯೩೪ನೇ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೪ ೨೭ರವರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ, ಮಾರ್ಚ್ ೨೨ರಿಂದ ೩ರವರೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲೂ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಉತ್ಸಾಹ

ಭರಿತವಾದ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಜನರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕೋರಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ನೈತಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಭಾರತದ ಸೇವಾದಳದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಆಂಜನೇಯ ಶಿಬಿರ, ಭಾರತೀಯ ಯುವಕ ಸಂಘ, ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಯುವಕ ಮಂಡಳಿ ಎಂಬ ಸಂಘಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡವು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ ತರುಣರ ಸಂಘ ಎಂಬ ಸಂಘವು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ನಂತರ ಇದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯುವಕ ಮಂಡಳಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಮೈಸೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ನಂತರ ಯಂಗ್ ಮೈಸೂರು ಲೀಗ್ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮುದಾಯವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ಬಿರುಸು ಗೊಳಿಸಲು ತಿಲಕರ ದಿನಾಚರಣೆ ಗಾಂಧೀ ಜಯಂತಿ, ಮೋತಿಲಾಲ ದಿನಾಚರಣೆ, ಖಾದಿ ಉತ್ತೇಜನ, ಕೋಮು ಸೌಹಾರ್ದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ವಿರೋಧ ಇನ್ನಿತರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯುವಕ ಮಂಡಳಿಯ ಸಮಾವೇಶ ಜರುಗಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಮಾಜವಾದಿ ಪಕ್ಷದ ಮಹಾಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯವರಾದ ಶ್ರೀಮಸಾನಿಯವರನ್ನು ಮಂಡಳಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡಲು ಆಹ್ವಾನಿಸಿತು.

ಶಾಲಾಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ನೀಡಿದ ಕರೆಗೆ ಮಿಶ್ರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಬಂದಿತು. ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದತ್ತಾತ್ರೆಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಾರಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಖಾದಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೊಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಾಯಕರಾದ ಕರಣರ್‌ಕರ್, ಬುರ್ಲಿ ಬಿಂದು ಮಾಧವ, ರಾಮಭಾವುಕ್ ಹಾಗೂ ಹುಕ್ಕೇರಿ ರಾಮರಾವ್ ಅವರು ಆ ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಖಾದಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತರಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸ್ವದೇಶಿ ಖಾದಿಯನ್ನು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು.

೧. ಸ್ವದೇಶಿ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಾತು ನೇಯ್ದ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಮೊದಲನೆ ಮಾದರಿ ಎಂದು
೨. ೩ನೇ ಮಾದರಿಯ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಗಿರಣಿಯಲ್ಲಿ ನೂತವು ಮತ್ತು ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೇಯ್ದುವಾಗಿದ್ದುವು.
೩. ೩ನೇ ಮಾದರಿಯವು ದೇಶಿಯ ಗಿರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತುನೇಯ್ದುವಾಗಿದ್ದವು.

ಉತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ನಡೆಸಲು ತೀರ್ಮಾನವಾದ ಬಳಿಕ ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಡೀಕರರು ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದಾಗ ೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸೇವಾದಳ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಇವರಿಗೆ ನೀಲಿಬಣ್ಣದ ಚಡ್ಡಿ, ಬಿಳಿ ಅಂಗಿ, ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ ಮತ್ತು ಪಾದರಕ್ಷೆ ತೊಡುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು. ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಡೀಕರರು ಲಾಲ್‌ಬಾಲ್‌ಪಾಲ್ ಎಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಕಟ್ಟಾ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ್ದರು.

ಅವರು ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲ ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ ಬಿಪಿನ್ ಚಂದ್ರಪಾಲರ ಸಂಪರ್ಕವಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಪದವಿಗಳಿಸಿದ ನಂತರ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಅಮೇರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಲಾಲಾಲಜಪತರಾಯ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಲಾಲಾಲಜಪತರಾಯ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಹೋಂ ರೂಲ್‌ಲೀಗ್‌ನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದರು ಭಾರತದ ಹಿತವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಂಗ್ ಇಂಡಿಯಾದ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಅನೇಕ ಚಂದಾದಾರರನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅವರು ವಾಪಾಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹುಲಿ ಎಂದೇ ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಕೌಜಲಗಿಯವರ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾದರು. ವಾಲಂಟಿಯರ್ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ಎಂಬ ಒಂದು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮಾಸಿಕವನ್ನು ಸಹ ನಾರಾಯಣ ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಹರ್ಡೀಕರ್ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಭಾರತದ ಸೇವಾದಳದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ಡಾ.ಹರ್ಡೀಕರ್ ಹಾಗೂ ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂರವರ ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ ವಹಿಸಿದಾದರೂ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಮಾತ್ರ ಅದರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಡಿಕರರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಕರೆಕೊಟ್ಟು ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಗೆ ಉಪ್ಪಿನ ಕಾನೂನುಭಂಗ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮೆರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಭೆಗಳು, ಭಾಷಣಗಳು, ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಹಲವಾರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿರುವುದು. ಶಾಲಾಕಾಲೇಜುಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗಾಂಧೀ ಟೋಪಿಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾದಳದವರಾಗಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಆದರೆ ಅವರು ಮಾತನಾಡಲು ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅವರು ಮಾತನಾಡದಂತೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಅವರಿಗೆ ಅದೇಶ ನೀಡಿತು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಅವರ ಲಿಖಿತ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸಾವಿರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಮಾಜವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಒಲವು ತೋರಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ದಿಗಿಲು ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹಾಗೂ ಸಮತಾವಾದದ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಸೇವಾಸಂಘ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಸಮಾಜವಾದಿ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸದಂತೆ ತಾಯಿನಾಡು ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಸರಕಾರ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿತು. ಆದರೆ ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟ್ಟೋಪಧ್ಯಾಯರು ಇನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿದರು. ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಎದುರನಗರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಮಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ತತ್ವಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ ರಂದು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಬಾಂಬೆ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅದರಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದ

ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರೈತರು ಯುವಕರು ಕಾರ್ಮಿಕರು, ನಾಯಕರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಹುಮ್ಮಸಿನಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನೀಡಿದ ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ ಎಂಬ ಕರೆಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯ ದಮನಕಾರಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಸಾಹಸವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ನಾಯಕರ ದಸ್ತಗಿರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮುದಾಯ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದವು. ಸೇವಾದಳ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸ್ ಸಮಾಜವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸೇವಾ ಸಂಘ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯುವಕ ಮಂಡಳಿ ಇನ್ನಿತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಲವನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ದಿಟ್ಟೆದೆಯಿಂದ ತೋರಿಸಿತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೦ರಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಸಮಾವೇಶ ನಡೆಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜು ನ್ಯಯಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮುಖಂಡರಾದ ಎಂ.ವಿ.ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಭೂಪಾಲಂ ವಾಸುದೇವಮೂರ್ತಿ ಡಿ.ಎಂ.ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಶಾರದ ಪ್ರಸಾದ್ ಮತ್ತಿತರು ಈ ಸಭೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದರು. ರಾಜ್ಯಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಚೇರಿಯು ೧೫ ಅಂಶಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತ್ತು. ಆ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಾಯಕ ದೇವಪಾಲ್‌ರವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜ್ ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಪೆವಿಲಿಯನ್‌ನಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಓದಿ ಹೇಳಿದರು.

೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಪೂನಾದಲ್ಲಿ ೩೦೦ ಮಂದಿ ಹುಡುಗರು ೪೦ ಮಂದಿ ಹುಡುಗಿಯರು ಇದ್ದ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಗಸ್ತು ವಿಭಾಗದ ಸೇನೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿ ಸುಮಾರು ೮ ಹುಡುಗರ ಮತ್ತು ೨ ಹುಡುಗಿಯರ ಪ್ರಾಣ ತೆಗೆದರು, ಇದರಿಂದ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಗದಗ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಹಾಸನ, ಮಂಗಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿದರು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೦ರಂದು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ಗುಂಡುಹಾರಿಸಿ ಒಬ್ಬನ ಪ್ರಾಣ ತೆಗೆದರು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ತೀವ್ರಗತಿಯಿಂದ ನಡೆದವು. ಸರಕಾರದ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಜೆ.ಎಂ.ಇಮಾಮ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೃದು ಧೋರಣೆ ತಾಳಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಮತ್ತು ವಾತ್ಸಲ್ಯ. ಆದರೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಯುರೋಪಿನ ಕುಲಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ಮ್ಯಾಕ್ ಆಲ್ಪೈನ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತವರ್ಗದವರೊಂದಿಗೆ ಬಹು ಕಠೋರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಚಳವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಮೈಸೂರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಶಂಕರಪ್ಪ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದನು ಇದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕ್ರೋಧ ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುತ್ತು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಗರ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಮ್ಮ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಅರಸೀಕೆರೆ, ಹಾಸನ, ಮಂಗಳೂರು, ತಿಪಟೂರು, ತುಮಕೂರು, ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬಿ.ಡಿ.ಗಣಪತಿ ಪ್ರಕಾರ ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಸಮುದಯವು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಸ ತ್ಯಾಗ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ನಡೆಸಿದರು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಇದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಆಗಸ್ಟ್ ೯ರಿಂದಲೇ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ.ಆರ್.ವಿ.ಜಾಗಿರ್‌ದಾರ್ ಅವರ ಉಪನ್ಯಾಸದನಂತರ ಅದೇ ದಿನ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸಂಜೆ ೬.೩೦ಕೆ ಸುಬ್ಬರಾಯನಕೆರೆ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಸಭೇ ಸೇರಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೦ರಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಣಿ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹಾಸ್ಟಲ್‌ನ ವಾರ್ಡನ್ ಆಯಾ ಪೋಷಕರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆರೋಪ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕಂಠಿಲಾಲ್‌ಗಾಂಧಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮೊಮ್ಮಗ ಮೈಸೂರಿನ ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲಾ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಮೈಸೂರು ಆಕಾಶವಾಣಿ ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಮುದಾಯದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಸಭೆಯನ್ನು ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೦ರಂದು ರಚಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಸದಸ್ಯರು ಇಂತಿದೆ ಭೂಪಲಂ ವಾಸುದೇವ ಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ವಿ.ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ಕೆ.ಎಸ್.ಅಬ್ದುಲ್ ಗಫೂರ್, ಹೆನ್ರಿ ಡೇವಿಡ್, ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ, ಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿ, ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಎನ್.ನಾರಾಯಣರಾವ್ ವಿಠಲರಾವ್, ಸುಶೀಲ, ಲೀಲ ರಾಮರಾವ್, ಮತ್ತು ರಾಜರಾವ್ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಪದೇ ಪದೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಸನ ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ ಅರಸೀಕೆರೆ ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿನೀಡಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಚಳವಳಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಚೋದನೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ವರದಿ ನೀಡಿದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದ ಎಚ್.ನರಸಿಂಹಯ್ಯ ಅವರು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೬ರಂದು, ೨೬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ೩೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಭೂಪಲಂ ವಾಸುದೇವ ಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಕೆ.ಭೀಮಯ್ಯ ಅವರನ್ನು ಆಗಸ್ಟ್ ೨೯ರಂದು

ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆವಿಧೇಯರಾಗಿದ್ದರು ಆಗಸ್ಟ್ ೩೦ರಂದು ಮಿರ್ ನೂರ್ ಹುಸೇನ್ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ೧೫೦ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಭೆ ಸೇರಿ ಎಲ್ಲಾ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಸರಕಾರ ಎಲ್ಲಾ ಸರಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಕ್ಕಳು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗಬೇಕೆಂದು ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಿತು.

ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಮುಖ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಹಾಜರಾತಿ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಇತ್ತು

ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆ	ಒಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	೭.೯.೪೨	೯.೯.೪೨	೧೨.೯	೧೮.೯	೨೨.೯	೨೯.೯
ಕಾಲೇಜು ಮಹಾರಾಜ	೬೩೭	೮೧	೯೪	–	೯೩	೭೦೮	–
ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕಾಲೇಜು	೮೦೦	೩೫	೩೦	೫೭	೩೨	–	–
ಮಹಾರಾಜ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ	೪೯೭	೧೮೫	೮೮	೨೦೧	೧೩೩	೯೩	೨೭೭
ಮಹಾರಾಣಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ	೪೩೦	೧೯೬	೧೩೬	೧೮೩	೨೨೭	೧೫೫	೨೪೪
ಮೇಥೂಡಿಸ್ಟ್ ಮಿಷಿನ್ ಶಾಲೆ	೩೭೦	೧೦೪	೮೮	೮೮	೯೮	೧೧೭	೧೪೩
ಬಾನುಮಯ್ಯ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ	೬೨೫	೮೩	೮೬	೮೬	೧೪೬	೧೪೬	೨೨೦
ಮರಿಮಲ್ಲಪ್ಪ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ	೩೬೫	೮೧	೪೯	೮೪	೮೬	೮೬	೧೧೩
ಮಹಾಜನ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ	೧೧೯	೧೭	೮	೮	೧೦	೧೯	೪೩
ಸೆಂಟ್ ಫಿಲೋಮಿನ	೪೨	೩೫	೩೨	೩೫	–	–	–
ಸರಕಾರಿ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜು	೧೦೬	೯೬	–	೯೦	–	–	–

(– ಮುಚ್ಚಲಾಗಿದೆ ಅಥವಾ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ)

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ೯.೯.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ೩೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಸೇರಿದಂತೆ ೪೦೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬೃಹತ್ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು.ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಉಪಕುಲಪತಿ ಮ್ಯಾಕ್ ಆಲ್ಪೈನ್ ಅವರು ಶಿಕ್ಷಣಮಂತ್ರಿಗೆ ೯.೯.೪೨ರಂದು ಪತ್ರಬರೆದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ತಾವು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಪತ್ರದ ತರುವಾಯ ಸರಕಾರ ೧೫.೯.೧೯೪೨ರಂದು ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಸಭೆ ಸಮಾವೇಶಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಡೆಸುವುದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿತು. ಒಂದೇ ಒಂದು ಮುಖ್ಯದ್ವಾರ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲಾ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು. ಶಿಕ್ಷಕರು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಹಾಜರಾತಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಗೈರು ಹಾಜರಾದವರ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಳಿತವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಆವರಣದ ಒಳಗಡೆ ಪೊಲೀಸ್ ಕಾವಲನ್ನು ಬಿಗಿಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ೨೩.೯.೧೯೪೨ರ ಮೈಸೂರು ಜೈಲು ಅಧೀಕರದ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ದಿನೇ ದಿನೇ ಮಹಿಳಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಾಹಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿತು. ಮುಖ್ಯಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯವರಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ೨೨.೯.೪೨ರಂದು ಪತ್ರಬರೆದು, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗುಪ್ತ ಸಂಘದ ಕೇಂದ್ರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ೨೭.೯.೪೨ರಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿತು. ಇದರ ನಾಯಕರು ಶ್ರೀಧರಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ವಿ.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಎಲ್.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಎಚ್.ಎಲ್.ರಾಮರಾವ್ ಮತ್ತು ರಾಮಕೃಷ್ಣಗೌಡ.

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಅವರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಸಹವರ್ತಿ ಭೂಪಲಮ್ ವಾಸುದೇವಮೂರ್ತಿ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಈ ರೀತಿ ತನ್ನ ದಿನಚರಿ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ೩೦.೧೦.೪೨ರಂದು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮೈಸೂರಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಶಂಕರಪ್ಪ ಎಂಬುವರು ನಿನ್ನೆಯಿಂದ ರಕ್ತದ ವಾಂತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಲಾಠಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದ ಪರಿಣಾಮ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಆ ನೋವಿನಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಸ್ಟಲ್ ವಾರ್ಡನ್ ಕೂಡ ತನ್ನ ಶೂ ಕಾಲಿನಿಂದ ಅವನ ಎದೆಗೆ ಹೊಡೆದಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಅವನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ನೋವಾಗಿತ್ತು. ಅವನನ್ನು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ೩.೪೦ರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಅತಿಯಾದ ನೋವಿದ್ದರೂ ಓ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಓ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದು ಘರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೊನೆಗೆ ಈ ಪ್ರಪ್ರಂಚವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸಿದ ಈ ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮೂಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕರ್ತೃ ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು ಕಾಮತ್ ಅವರು ಸಹ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನಮೂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಚ್.ನರಸಿಂಹ ಅವರು ಸಹ ಇದೇ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದಾಗ ಇದ್ದರು ಎಂದು ವಾಸುದೇವ ಮೂರ್ತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲಾಠಿಚಾರ್ಜ್‌ದಿಂದ ಅತಿಯಾದ ನೋವಿನಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದ

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸರಕಾರ ೧೯೪೨ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿತು ಎಂದು ಸುಧ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿತ್ತು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಳವಳಿಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಭೀಕರವಾಗಿತ್ತು. ಕೆ.ವಿ.ವಾಸಂತಯ್ಯ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಳವಳಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೧.೮.೧೯೪೨ರಂದು ಕೆ.ವಿ.ವಾಸಂತಯ್ಯ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಚಳವಳಿಗಳ ಮುಂಚೂಣಿ ಗಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಚಳವಳಿಯ ಮುಖಂಡರು ಬಂಧಿಯಾದರೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಮುಖಂಡ ಚಳವಳಿಗಳ ಮುಂಚೂಣಿಯನ್ನು ಜವಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎ.ವಾಸುದೇವರಾವ್ ವಿ.ಎಸ್.ಕೃಷ್ಣಅಯ್ಯರ್, ಕೆ.ಬಿ.ಸೀತರಾಮರೆಡ್ಡಿ, ಕೆ.ಎಸ್.ದೇವಪಾಲ್, ಎಸ್.ವಿ.ರಂಗಸ್ವಾಮಿ, ಎಂ.ಎ.ಸೇತುರಾವ್, ಎನ್.ವಿ.ತೀರ್ಥ, ಕೆ.ಸಿದ್ಧರಾಮಣ್ಣ ಮತ್ತು ಬಿ.ಕೆ.ಪ್ರಾಣನಾಥ ಪ್ರಮುಖರು. ವಸಂತಯ್ಯ ಅವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಆಂಗ್ಲೊ ಇಂಡಿಯನ್ ಮಹಿಳೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಈ ಮಹಿಳೆಯ ಪತ್ನಿ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ಇವರ ಬಂಧನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಸಂತಯ್ಯ ಅವರು ತುಮಕೂರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಹಾಸನ, ಮೈಸೂರು, ದಾವಣಗೆರೆ ಹೀಗೆ ನಾನಾಕಡೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಚಲಿಸಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಚಳವಳಿಗಳ ನಾಯಕರಾದ ಎಂ.ವಿ.ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಇವರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಚಳವಳಿಗಳ ಸರಿಯೋಜಕರಾಗಿದ್ದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಆರ್.ವಿ.ಭದ್ರಯ್ಯ ಎಂಬುವರು ಸೈಕ್ಲೋಸ್ಟೈಲ್ ಯಂತ್ರದಿಂದ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದು ಮುದ್ರಿಸು ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿ ರಾತ್ರಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ನಂತರ ದಿನಾಲೂ ವಿದ್ಯುತಕಂಬಂದ ಮೇಲೆ ಬಿಚ್ಚಿಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆ.ಡಿ.ನಟರಾಜ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಮಲದೇವ ಚಟೋಪದ್ಯಾಯ ಅವರು ಈ ಆಗಸ್ಟ್ ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದರು ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಸರಕಾರ ೬ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು. ಎಂದು ಮಲ್ಲೇಶವರಮ್‌ನ ೫ನೇ ವರ್ಗದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದ ನಟರಾಜ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರೂ ಕೂಡ ೯.೯.೧೯೪೨ರಂದು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಣಿ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಣಿ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಾದ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಪೊನ್ನಮ್ಮ ಎಂಬುವರು ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ೭.೧೦.೧೯೪೨ರಂದು ಚಳವಳಿ ನಡೆಯಿತು. ೩೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಸೆಂಟ್

ಜೋಸೆಫ್ ಕಾಲೇಜು, ಎಲ್.ಎಂ.ಪಿ.ಶಾಲೆ ಈಗ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ೭.೯.೧೯೪೨ರಂದು ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳು ೮.೯.೧೯೪೨ರಂದು ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದರಿಂದ ಸರಕಾರ ೧೫.೯.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಶಿಕ್ಷಾ ಕ್ರಮಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಸೂಚಿಸಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಹಾಜರಾತಿ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ೧೯.೯.೪೨ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್‌ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ೧೨ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಜರಾಗಿದ್ದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

೩೧.೮.೪೨ರಂದು ಅಖಿಲಭಾರತ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಒಕ್ಕೂಟ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರಿಗೆ ಇದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಸುಭಾಸ್ ಎಂಬುವರು ಎಲ್ಲಾ ಹಿಂದೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಲು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಬಾರದು. ಇದು ನಿಮ್ಮ ನೆಚ್ಚಿನ ನಾಯಕ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಹಿಂಸಾತತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು ಎಂದು ಕರಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿನಂತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಭೆ ಕರೆದು ಮುಸ್ಲಿಂರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬಾರದು, ಇದು ನಮ್ಮ ನೆಚ್ಚಿನ ಖಾಯಿದ್ ಇ ಅಜಮ್ ಅವರ ಆದೇಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಮಾತು ಹೇಳಿದ್ದರು.

೧.೧೦.೪೨ರಂದು ೨೦೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದ ಸಮಾವೇಶವನ್ನು ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಭಾದ ಪ್ರಭಾವ ಇರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಟೀನ್ ಹಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿ ಚಳವಳಿಯ ರೂಪು ರೇಷೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ ಮುಂದೆಯೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಪ್ರಮುಖ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಾಯಕರು ಅದರೆ ಸಂಪಿಗೆ ವೆಂಕಟಪತಿ, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ, ಬಿ.ಪುಟ್ಟಯ್ಯ, ಎಂ.ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್, ಸಿಂಧ್ಯ, ಎನ್.ಬಾಲಕೃಷ್ಣಯ್ಯ, ಎಂ.ಡಿ.ರೋಯನ್, ಎಸ್.ವಿ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಶೆಟ್ಟಿ ವಾಜಪೇಯಂ, ವೆಂಕಟೇಶಯ್ಯ, ಎಂ.ಶೀತರಾಮಶಾಸ್ತ್ರೀ ಇವರು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು. ೭.೧೦.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬಸವನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಜಾತ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ೨೦.೧೦.೧೯೪೨ರಂದು ಸೆಂಟ್ ಜೇಸೆಫ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಉಪನ್ಯಾಸ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಮದ್ದಿನ ಸ್ಫೋಟ ಉಂಟಾಯಿತು. ೧೧.೧೧.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇದೇ ತರನಾದ ಸ್ಫೋಟ ಸಂಭವಿಸಿತು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೆಲವು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿನ ಹಾಜರಾತಿ ವಿವರ

ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆ	ಒಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು	ದಿನಾಂಕ ೨೭/೯	೩೦/೯	೮/೧೦	೧೦/೧೦	೧೩/೧೦	೧೬/೧೦
ಕೇಂದ್ರೀಯ ಕಾಲೇಜು	೯೦೦	೩೦೮	೧೬೧	೪೮೯	೫೩೫	೬೧೫	೬೮೯
ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕಾಲೇಜು	೧೧೫೦	೩೮೧	೩೦೭	೩೯೨	೬೫೩	೬೧೬	೭೧೦
ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್	೩೭೨	೩೨	–	೨೯೦	೩೨೦	೩೫೨	೩೩೦
ಮಹಾರಾಣಿ ಕಾಲೇಜು	೩೨೬	೨೧೮	೩೫	೨೧೩	೨೨೫	೨೭೦	೨೨೦
ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ	೪೬೭	೪೦೨	೪೮	೩೪೮	೩೮೦	೩೮೮	೩೭೦
ಕೋಟೆ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ	೩೯೭	೩೨೭	೫೩	೪೧೦	೪೧೪	೪೩೧	೪೮೧
ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ	೨೫೦	೨೦೨	೨೨	೧೫೦	೧೭೨	೧೮೦	೨೦೪
ಶೇಷಾದ್ರಿ ಪುರಂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ		೩೦೦	೧೪೩	೪೭	೨೧೦	೨೩೦	೨೦೫
೨೪೦							
ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ	೩೦೩	೧೬೮	೫೫	೨೪೦	೨೫೪	೨೮೦	೨೬೬

೮.೯.೪೨ರಂದು ಮೈಸೂರಿನ ಉಪಕುಲಪತಿಯವರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಭೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗೈರುಹಾಜರಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ೧೫.೯.೪೨ರಂದು ಸುತ್ತೋಲೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮುಖಂಡರು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗಲು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ನಾಯಕರು ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕಂಡಿದ್ದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಹಾಜರಾತಿ ಆಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಿಂದ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಹಾಜರಾತಿಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದ್ದು ಈ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ೭೧೭ ಇದ್ದಿದ್ದು ೪೬೭ಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಶೇಷಾದ್ರಿಪುರಂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೪೦೦ರಿಂದ ೩೦೦ಕೆ ಕೋಟೆ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೬೭೮ರಿಂದ ೫೯೭ಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರೌಢ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೪೫೦ರಿಂದ ೨೫೦ಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿದ್ದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ವೈಶರ.. ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ನಿರಂತವಾಗಿವರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೇಲು ಕೋಟೆಯ ಕೆ.ಎಸ್.ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಐಯ್ಯಾಂಗಾರ್, ಕೆ.ಎಸ್.ಖಾದ್ರಿ ಶಾಮಣ್ಣ ಎಂ.ಎನ್.ಶಿವರಾಮು ಮತ್ತು ಕುಟ್ಟಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ

ಹೋಗೋಣ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನು ೯.೧೧.೪೨ರಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಹಳಿಗಳಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಇವರು ಚರಕ ಸಂಘ ಎಂಬ ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಚಳವಳಿಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸಕ್ರೀಯವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು ಮೈಸೂರಿನ ಟಿ.ಎಸ್.ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಮತ್ತು ಬಿ.ಎಲ್.ರಾಮನಾಥನ್ ಇವರು ಭಗತ್‌ಸಿಂಗ್ ಕ್ಲಬ್‌ನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನಾಡಬಾಂಬು ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಭಗತ್‌ಸಿಂಗ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಮೇಲೆ ಎಸೆದ ಬಾಂಬ್‌ದಾಳಿಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಲು ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸಲು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ್‌ಸ್ಫೋಟಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೯.೧೨.೪೨ರಂದು ಬಿ.ಎಲ್.ರಾಮನಾಥನ್, ನಾಗಭೂಷಣ್ ಮತ್ತು ಕಾಳಯ್ಯ ಇವರು ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಫೋಟಗೊಳಿಸಿ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಸ್ಫೋಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಖಾದ್ರಿ ಶಾಮಣ್ಣ, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ, ಬಿ.ಎಲ್.ರಾಮನಾಥನ್, ಎಸ್.ನಾಗಭೂಷಣ್, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಸುಖತೀರ್ಥ ಮತ್ತು ಕಾಳಯ್ಯ ಎಂಬ ೭ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ೧೯೪೩ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ೯.೧೧.೪೨, ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ೧೧.೧೧.೪೨ಕೇಂದ್ರೀಯ ಕಾಲೇಜ್ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ೨೪.೧೧.೪೨ ಬೆಂಗಳೂರು ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ೯.೧೨.೪೨ರಂದು ಸ್ಫೋಟಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ತುಮಕೂರು

ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲೂ ಆಗಸ್ಟ್ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಅಂದರೆ ೧೧.೮.೪೨ರಿಂದ ೧೦.೯.೪೨ರವರೆಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳು ಸಮಾರಂಭಗಳು ಜಾತ್ರೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ೫.೧೧.೪೨ರಂದು ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಸಮಾವೇಶ ಜರುಗಿತು. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ೧೦.೧೧.೪೨ರ ಒಳಗೆ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಲ್ಲದೆ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತರಗತಿಗೆ ಹಾಜರಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಬೇಡಿಕೆ ಇಟ್ಟರು. ಇದರ ಅನ್ವಯ ಸರಕಾರ ೯.೧೧.೪೨ರಂದು ತುಮಕೂರಿನ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಾಯಕ ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸರಕಾರ ನಮ್ಮ ಸಹಪಾಠಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಯಾವುದೇ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದು ಬೇಡ ಎಂದು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದರು. ಇದನ್ನು ಸಹಿಸದ ಕೆಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕೋಟೆ ಬಾಲಕರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗೆ ೧೯.೧೨.೪೨ರಂದು ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟರು. ೧೫.೧೨.೪೨ರಂದು ತುಮಕೂರಿನ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ

ಸ್ಫೋಟಿಸಿ ಪೀಠೋಪಕರಣಗಳಿಗೆ ಹಾನಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಸ್.ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ ಎಂಬುವರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ತುಮಕೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಳವಳಿ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೪೨ಕ್ಕೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೊನೆಗೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ .. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮುಖಂಡರು ಕುಂತಲಸೇತುರಾವಂ, ಎಂ.ಎ.ವಾಸದೇವರಾವ್, ಎಂ.ಎ.ಸೇತುರಾವ್, ಎಂ.ಎ.ರಾಜರಾವ್ ಎಲ್ಲಾ ಸಹೋದರರು, ಎಚ್.ಸಿ.ವೇಣುಗೋಪಾಲ್, ವಿಮಲ, ಪೊನ್ನಮ್ಮ, ಅಂಬುಜ, ಕೋಮಲ ಮತ್ತು ಕೆ.ವಿ.ವಸಂತಯ್ಯ ಎಂಬುವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತರಗಳಿಗೆ ಹಾಜರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಮುಖ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದ ಎಚ್.ನರಸಿಂಹಯ್ಯ ಅವರೂ ಕೂಡ ೧೯೪೩ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಚಳವಳಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಈಡೇರದಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಲೇಜನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ತಾವೇ ಹೇಳಿದ್ದರು. ೧೯೪೩ರ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್.ನರಸಿಂಹಯ್ಯ ಇವರು ಪೂಣೆಯ ಆಗಾಖಾನ್ ಅರಮನೆಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಇನ್ನಿತರೆ ಕರ್ನಾಟಕದವರೊಂದಿಗೆ ಪೂನಾಕ್ಕಾ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಎಂ.ಎ.ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಎಂ.ಎ.ಸೇತುರಾವ್, ಎಂ.ಎ.ರಾಜರಾವ್ ಎಂಬ ಸಹೋದರರು ಡೈನಾಮೈಡದಿಂದ ಸರಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿದರಿಂದ ೧೦.೧೨.೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ೩ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಕೆ.ವಿ.ವಸಂತಯ್ಯ ಮತ್ತು ಎಂ.ವಿ.ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಅವರು ಸುಭಾಷ್‌ಚಂದ್ರಬೋಸ್ ಅವರ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೇರಲು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಮಧುರೈ ತಲೈಮನ್ನಾರ್ ದನುಷ್ಕೋಡಿ ಮುಖಾಂತರ ರಾಮೇಶ್ವರವನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದರು. ಇವರ ಉದ್ದೇಶ ಅಂಡಮಾನ ದ್ವೀಪಗಳ ಮುಆಂತರ ಸಿಂಗಾಪೂರ ತಲುಪುವುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಡಗಿನ ಟಿಕೇಟ್‌ಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ರಾಮೇಶ್ವರದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವಾಪಾಸಾಗಬೇಕಾಯಿತು ಎಂದು ೧೪.೧.೧೯೬೦ರ ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ವಾರ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆಯು ವರದಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಇವರು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬರುವಷ್ಟೋತ್ತಿಗೆ ಚಳವಳಿಗಳು ತಣ್ಣಗಾಗಿದ್ದವು. ಕಾರಣ ಸರೋಜಿನಿನಾಯ್ಡು ಅವರು ಇಂತಹ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ವಿದ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲ ಎಂದರು ಇದರಿಂದ ಘಾಸಿಗೊಂಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಎಲೆಮರೆ ಕಾಯಿಯಂತೆ ಅವಿತುಕೊಂಡರು.

ಮಂಡ್ಯಜಿಲ್ಲೆ

ಮಂಡ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಗಿ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೂ ನಂತರ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಗಂಭೀರವಾಗಿದ್ದವು. ೧೧.೯.೪೨ರಂದು ೨೭೪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ೬೮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿದ್ದರು. ಮಳವಳ್ಳಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೧.೧೧.೪೨ರಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗೈರುಹಾಜರಿ ಕಂಡು ಬಂದಿತ್ತು.

ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ

೧೬.೯.೪೨ರ ವರದಿ ಪ್ರಕಾರ ಅರಸೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಪೌಢಶಾಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪಿಕೆಟಿಂಗ್‌ನ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ೧೭.೯.೪೨ರಂದು ಅರಸೀಕೆರೆ ಮತ್ತು ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ತಲಾ ೭ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಮನೆಮನೆಯವರು ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಹಾಸನದ ಸರಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೊಳೆನರಸೀಪುರದ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಹಾಜರಾತಿ ನಿರಾಶದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ತನ್ನ ೨೧.೯.೪೨ರ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ೨೦ನೇ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ರಿಂದ ಹಾಸನ ಒಂದರಲ್ಲೇ ೪೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೩೦ರಂದು ಅರಸೀಕೆರೆಯ ರೈಲ್ವೆ ಬ್ರೇಕ್‌ವ್ಯಾನ್‌ಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು ಕರಡಿ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದ ಧ್ವಂಸ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ೪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಭದ್ರಾವತಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಇವರಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಸಂಚೀಗೌಡ ಮತ್ತು ಕೇಶವ ಮೂರ್ತಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಟಿ.ಕೆ.ಗೋವಿಂದಯ್ಯ ಎಂಬುವರನ್ನು ಕರಡಿ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದ ಧ್ವಂಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬಂಧಿಸಿ ೧೭.೧೨.೧೯೪೩ರ ವರೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದರು.

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ

ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬಾಣಾವರ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ೩೧.೧೦.೪೨ರಂದು ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯೇಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ೧೯೩ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪೈಕಿ ಕೇವಲ ೧೪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಜರಿದ್ದರು. ೯.೧೧.೪೨ರಂದು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಯಿತು. ತೀರ್ಥಳ್ಳಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಿರಂತರವಾದ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ೧೬.೯.೪೨ರಂದು ತೀರ್ಥಳ್ಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಹಾಜರಾತಿ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಇತ್ತು. ತುಡುಕಕಟ್ಟೆಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗೈರು ಹಾಜರಾತಿಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಬೇಕಾಯಿತು. ೨.೧೧.೪೨

ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ

ಪ್ರತಿ ದಿನ ಪ್ರಭಾತಫೇರಿ ಚಳವಳಿ, ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಗೈರುಹಾಜರಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೪೨ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪೈಕಿ ೪೮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಾನ್ವೆಂಟ್ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೬೨೪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪೈಕಿ ೧೭೪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಜರಾಗಿದ್ದರು ಸರಸ್ವತಿ ಯಶೋಧ, ಶಾಲಮ್ಮ, ಕೆ.ಎಸ್.ಶಾರದ, ಜಯಮ್ಮ ವೈದೇಹಿ ಮತ್ತು ಸಿ.ಆರ್.ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಇವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಚಳವಳಿಗಳ

ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದರು. ೨೮.೧೧.೪೨ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿ ರಾಮ ಶೇಟ್ಟಿ ಎಂಬುವರು ಚಳವಳಿಯ ಮುಂದಾಳತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಸರಕಾರಿಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕಾರಿ ನೌಕರ ಮಕ್ಕಳು ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರೆ ಅವರ ಪೋಷಕರನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ಅಮಾನತುಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು ಎಂದು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ೬.೧೦.೪೨ರಂದು ಸುತ್ತೋಲೆ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರು. ೧೩.೧೦.೪೨ರಲ್ಲಿ ಎಚ್.ಪಿ.ವೈದೇಹಿ, ಸಿ.ಆರ್.ಪಾರ್ವತಮ್ಮ, ಎನ್.ಆರ್.ಸರಸ್ವತಮ್ಮ, ತಾಯಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸುಕನ್ಯ ಎಂಬುವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರಿನ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಎಸ್.ವಿ.ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ ಅವರು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ೫.೯.೪೨ರಂದು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಸಿ.ವಿ.ಶಿವಾನಂದ, ಸಿ.ಆರ್.ಶಂಕರಪ್ಪ, ಸಿ.ಆರ್.ಸುಬ್ಬಮ್ಮ, ಸಿ.ಆರ್.ವೆಂಕಟರಾವ್, ಇವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರನ್ನು ೨೫.೧೧.೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿಸಲಾಯಿತು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಭೀಕರವಾಗಿದ್ದವು. ಕೆ.ಎಚ್.ರಂಗನಾಥ ಎಂಬ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮುಖಂಡರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ೧೯೪೨ ಡಿಸೆಂಬರ್ ವೇಳೆಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಒಂದರಲ್ಲೇ ೧೫೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯದನ್ವಯ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಚಳವಳಿಯು ಕೇವಲ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಕೆ.ಎಚ್.ರಂಗನಾಥ ಮತ್ತು ಜಿ.ಅಂಜನಪ್ಪ ಇವರನ್ನು ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು ೬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ೯.೯.೪೨ರಂದು ಶಾಲೆಯ ಮುಂದೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ೭ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ೧೩.೯.೪೨ರಂದು ೬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಸರಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೨೨.೯.೪೨ರಂದು ೫೫೭ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪೈಕಿ ಕೇವಲ ೨೯೭ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಜರಾಗಿದ್ದರು.

ಬಾಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕ

ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಳವಳಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಭೀಕರವಾಗಿದ್ದವು. ಬಾಂಬೆ ಗುಪ್ತವರದಿಯ ೮೪೨ರ ಪ್ಯಾರ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಂಬೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಅಹಿತರ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಗದಗ, ಹಾವೇರಿ, ಶಿಗ್ಗಾವಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಚಳವಳಿಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಲಾಗಿದ್ದವು. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜು ಮತ್ತು

ಇತರೆ ೬ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದವು. ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕ ಕೆ.ಜಿ.ಜೋಷಿ ಎಂಬುವರು ತನ್ನ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ನೇತಾರರಾದರು. ಇದೇ ಶಾಲೆಯ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಶಿಕ್ಷಕ ರುದ್ರಪ್ಪ ಪಟ್ಟಾರ್ ಅವರು ಶಿಕ್ಷಕ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ನೀಡಿದರು. ನಂತರ ಗರಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಕೆ.ಇ.ಮಂಡಳಿಯ ಶಿಕ್ಷಣಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮುಖಂಡರಾದ ಶೇಣಿಲಿಕರ್ ಎಸ್.ಜಿ.ನಾಡಿಗರ್ ವಿ.ಕೆ.ಹೋಳಿಕಟ್ಟಿ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಮಧೋಕರ್ ಅವರು ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಮಲಗುಲ್ವಾಡಿ, ಗೋಪಾಲ್ ನಖಲೆ, ನಾರಾಯಣ ಕೊರ್ವಾರ್, ರವಿ ಕೋಯಿಂಬತೂರ್, ಗಂಗಾಧರ ಚಿತ್ತಾಲ್ ಗುಂಡು ನರೆಬೊಲಿ ಜಿ.ಎನ್.ಜೋಷಿ ವಿಕ್ರಂ ಬುರ್ಲಿ ಇವರು ಧಾರವಾಡದ ಪ್ರಮುಖ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಾಯಕರು ೮.೯.೪೨ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹರತಾಳ ನಡೆಸಿ ತಮ್ಮ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಟೋಪಿ ನೀಡಿದರು. ಮುಂದಿನ ಈ ಕಾಲೇಜಿನ ೩೨ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಗೈರುಹಾಜರಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ೫೦ ರೂಪಾಯಿ ದಂಡ ಅಥವಾ ೩ ತಿಂಗಳ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೨೫.೯.೪೨ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗದ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ೨.೧೦.೪೨ರಂದು ಗಾಂಧೀ ಜಯಂತಿ ಆಚರಿಸಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಹರತಾಳ ನಡೆಸಿದರು. ೨೦.೧೦.೪೨ರಂದು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ವಿಮಲಗುಲ್ವಾಡಿ ಮತ್ತು ಶಿವೋಲಕರ್ ಎಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಒಳಗಡೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜ ಇಟ್ಟು, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ವಿಮಲ ಗುಲ್ವಾಡಿ ಕುಳಿತುಗೊಂಡು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹುದ್ದೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಈ ಘಟನೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಘೋರವಾದುದಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರನ್ನು ೩ ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಗೆ ಬಂಧಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ೮.೧.೪೩ರಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಾಯಕ ಜಿ.ಕೆ.ಮಾಸ್ಟರ್ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗಂಭೀರವಾದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಜನವರಿ ೨೬, ೧೯೪೩ರಂದು ಧಾರವಾಡ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ದಿನಾಚರಣೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಟ್ಯಾಕರೆ ಗೋರಿಯ ಮೇಲೆ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜ ಹಾರಿಸಿದರು. ೯.೯.೪೨ರಂದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಾಯಕರ ದಿನವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. ೧೦.೯.೪೨ರಂದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಎಲ್ಲಾ ೩ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಆಂದೋಲನ ನಡೆಸಿದರು. ೨೭.೯.೪೨ರಂದು ಇಬ್ಬರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಲ್ಯಾಮಿಂಗ್‌ಟನ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗೆ ಬೆಂಕಿಇಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ೩ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳು ಲ್ಯಾಮಿಂಗಟನ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ನಗರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಮತ್ತು ನವ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳು ಈ ಶಾಲೆಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಎಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಗದಗ, ಹಾವೇರಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ೨೬.೧.೪೩ರಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ದಿನಾಚರಣೆ ಆಚರಣೆ ನಡೆಸಿ ಪ್ರಭಾತ ಪೇರಿ ಕೈಗೊಂಡರು. ಶಿಗ್ಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ೫.೯.೪೨ರಂದು ೧೬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ನರಗುಂದ ಮತ್ತು ನವಲಗುಂದದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕೂಡ ಪ್ರಭಾತ್ ಫೇರಿ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಬಿಜಾಪುರದ ಖಾಸಗಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರಭಾತ ಪೇರಿ ಹರತಾಳಗಳನ್ನು ೨೦.೯.೪೨ರಂದು ನಡೆಸಿದರು. ೨೭.೯.೪೨ರಂದು ಬಿಜಾಪುರದ ೩ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗೈರುಹಾಜರಾತಿಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಲಾಗಿತ್ತು.

ಬೆಳಗಾವಿಯ ಲಿಂಗರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿನ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಜರಿದ್ದರು ಎಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ೨೮.೮.೪೨ರಂದು ವರದಿಮಾಡಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾವಿ ಮತ್ತು ತಲಕವಾಡಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ೯.೯.೪೨ರಂದು ಹರತಾಳ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ೨.೧೦.೪೨ರಂದು ಗಾಂಧೀ ಜಯಂತಿ ಆಚರಿಸಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೃಹತ್ ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ಬಾಂಬೆ ಗುಪ್ತವರದಿಯ ೯೨೬ಪ್ಯಾರ ಮತ್ತು ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದ ೪.೧೦.೪೨ ವರದಿಯು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿಜಯಂತಿಯಂದು ೭೦೦ ಯುವಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ೩೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಬೃಹತ್ ಸಮಾವೇಶ ನಡೆಸಿ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜ ಹಿಡಿದು ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಧಾನಿ ಚರ್ಚಿಲ್‌ನ ಪ್ರತಿರೂಪವನ್ನು ದಹನ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ಇವನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಲಾಟಿಚಾರ್ಜು ಮಾಡಿ ಚದುರಿಸಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ೮೭ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಳವಳಿಗಳು ಬಹಳ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಸೇವಾದಳದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾವಿಯ ಪ್ರಮುಖ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ಶಕುಂತಲ ಕುರ್ತುಕೋಟಿಯವರ ಪ್ರಕಾರ ಶಹಪುರದಲ್ಲಿನ ಬಾಂಬ್‌ಸ್ಫೋಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ೭.೧೨.೪೨ರಂದು ೭ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ೯.೧.೪೩ರಂದು ಮತ್ತೆ ಚಿಂತಮನ್ರೊ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ್ ಸ್ಫೋಟಿಸಲಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪೂನಾದ ಆಗಖಾನ್ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ೧೩ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೯೪೨ರಂದು ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದರು. ೨೫.೧೦.೪೨ರಂದು ಶಾಲೆಯ ಪರಿವೀಕ್ಷಕರು ಸಂಕೇಶ್ವರ ಶಾಲೆಗೆ ತಪಾಸಣೆಗೆಂದು ಬಂದಾಗ ಅವರ ಎದುರೇ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಿದರು. ಎಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ತನ್ನ ೨೬.೧೦.೪೨ರ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ಭೀಕರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೯.೯.೪೨ರಂದು ಮಂಗಳೂರಿನ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಹರತಾಳ

ಪ್ರಭಾತ ಪೇರಿ ನಡೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಿ.ದಾಮೋದರ ಪ್ರಭು, ಎಸ್.ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾಯಕ, ಕೆ.ದಾಮೋದರ ಶೆಣಿಯತ್, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟ, ನರಸಿಂಹ ಹೊಲ್ಲ ಮತ್ತು ಹೇಗಿಶ್ವರ ಹೊಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಲಾಯಿತು. ಎಂ.ಡಿ.ಆಧಿಕೇರಿ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರಾತ್ರಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಘೋಷಣೆ ಕೂಗುವುದು ಸರಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ಕಛೇರಿಗಳಿಗೆ ಧ್ವಂಸಮಾಡುವುದು, ಪ್ರರಭಾತ ಪೇರಿ ನಡೆಸುವುದು. ೯.೯.೪೨ರಂದು ಆಂಗ್ಲರ ಮದ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಆಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಾಯಕರ ದಿನಾಚರಣೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. ೨೮.೭.೪೩ರಂದು ಕುಮಟದ ಗಿಬ್ಬ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಜಿ.ವಿ.ಭಟ್ಟ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ೭ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ೨.೧೦.೪೨ರಂದು ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಲಾಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದು ಚದುರಿಸಲಾಯಿತು. ಅದೇ ದಿನ ಹೊನ್ನಾವರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳವಳಿಕಾರರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಲಾಟಿಚಾರ್ಜ್ ಮಾಡಿದರು. ಸಿರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಸಿದ್ದಾಪುರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಿಂಹಸ್ವಪ್ನವಾಗಿದ್ದರು.

ಬಳ್ಳಾರಿ

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗೆ ೯.೯.೪೨ರಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟು ಪ್ರಮುಖ ದಾಖಲೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪೀಠೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ವಾರ್ಡ್ಲ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಎಸ್.ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ತ್ರಿವರ್ಣಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ೧೦.೧೧.೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಪ್ರಭಾತ ಪೇರಿ, ಸರಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ, ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳಿಗೆ ಹಾನಿಯುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಶಿಕ್ಷಕ ಡಿ.ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಅವರನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಪೊಲೀಸರು ೧೦.೧೦.೪೨ರಂದು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಳವಳಿಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿಯಾದ್ಯಂತ ಕಾಡ್ಗಿಚಿನಂತೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ, ಕೊಟ್ಟೂರು, ಹೂವಿನಹಡಗಲಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಚಳವಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು.

ಆಧಾರ ಸೂಚಿ

೦೧. ಪ್ರೊ ಬಿಕ್ಷೇಕ್ ಆಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ.ತ.ಚಂದ್ರಶೇಕರ ಸಂ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಚರಿತ್ರೆ (ಸಂ-೭), ಪ್ರೊ.ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಗಮನ, ಪು-೯೭

೦೨. ಅದೇ, ಡಾ.ಆರ್.ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪಾತ್ರ, ಪು-೧೨೭

೦೩. ಅದೇ, ಪ್ರೊ.ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ, ರೈತರ ಪಾತ್ರ, ಪು-೧೩೭

೦೪. ಅದೇ, ಡಾ.ಜಮುನ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಪು-೧೬೮

೦೫. ಬಿ.ಶೇಷಾದ್ರಿ, ಟಿ.ಆರ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಸಂ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಪು-೩೬

೦೬. ಅದೇ, ಪು-೮೬

೦೭. ಅದೇ, ಪು-೧೧೯

೦೮. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಂಪರೆ ಸಂ೨ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖೆ, ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ, ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪುಟ-೩೯೮

೦೯. ಅದೇ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ, ಪು-೪೦೭

೧೦. ಅದೇ, ಹೈದರಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪು-೪೧೪

೧೧. ಅದೇ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ, ಪು-೪೮೮

೧೨. ಅದೇ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಆಂದೋಲನಗಳು, ಪು-೫೨೧

೧೩. ಅದೇ, ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ, ಪು-೫೩೨

೧೪. ಬಾ.ಯ.ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅಂಣುಗುರೂಜಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರ (ಸಂ-೨) ಪು-೩೬

೧೫. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪು-೮೮

೧೬. ಅದೇ, ಪು-೧೪೪

೧೭. ಅದೇ, ಪು-೧೬೦

ಅಧ್ಯಾಯ – ೬

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ

ಅಧ್ಯಾಯ – ೬

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ

೬.೧. "ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬ್ರಿಟಿಷರೆ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿ"

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಇಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯೂ ಒಂದು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳಾದ ಖನಿಜ ನಿಕ್ಷೇಪ, ಗಣಿಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ರಾಜ್ಯದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ (ಕರ್ನಾಟಕ) ಸೇರಿದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೊಪ್ಪಳ ಮತ್ತು (ತುಂಗಭದ್ರಾ ಗಡಿ) ರಾಯಚೂರು, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡ (ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯ) ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಆಂದ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕರ್ನೂಲು, ಅನಂತಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೇರೆಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಪೂರ್ವ–ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ೧೬೧ ಕಿ.ಮೀ. ಉದ್ದವಾಗಿ, ಉತ್ತರ–ದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ೮೩.೭ ಕಿ.ಮೀ. ಅಗಲವನ್ನೂ, ನೈಋತ್ಯ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಇದರ ಉದ್ದ ೧೮೭ ಕಿ.ಮೀ. ಹೊಂದಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉತ್ತರ ಅಕ್ಷಾಂಶ ೩೦' ೧೪'–೧೫' ೫೦' ಮತ್ತು ರೇಖಾಂಶ ೭೫' ೪೦'–೭೭' ೧೧'ರ ನಡುವೆ ಇದ್ದು ಒಟ್ಟು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೯೮೯೮ ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರ್‌ಗಳು.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಆಡಳಿತದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯನಂತರ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ೮ ತಾಲ್ಲೂಕಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಬಳ್ಳಾರಿ ವಿಭಾಗ, ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸಪೇಟೆ ಉಪವಿಭಾಗ. ಬಳ್ಳಾರಿ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೊಂಡೂರು, ಸಿರುಗಪ್ಪ, ಸೇರಿದ್ದು, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ,

ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ಹಡಗಲಿ ಮತ್ತು ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಹೊಸಪೇಟೆ ಉಪವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಹೊಸ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದಾಗ ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ನೂತನ ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿಹೊಯಿತು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೭೦೦ ಗ್ರಾಮ, ೩೫ ಫಿರ್ಕಾ (೨೮ ಹೋಬಳಿ)ಗಳಿದ್ದು, ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೧೨ ಲಕ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಾಮಗಳಿರುವ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ. ಇದು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದಿಲ್ಲ. ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಭೌಗೋಳಿಕತೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಸೂಕ್ತ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೨ ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶ ಹೈದರನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿ, ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸೋತಾಗ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಇದು ಸೇರಿತು. ನಿಜಾಮನು ೧೮೦೦ ರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿ, ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಂಗ್ಲರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಇದರ ಭೌಗೋಳಿಕತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಕರ್ನೂಲು, ಕಡಪ, ಅನಂತಪುರ ಸೇರಿದವು. ಅಂದು ಮದ್ರಾಸ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಾಯವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿಗಿರುವ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ತನ್ನದೇ ಆದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕು ದತ್ತಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು. ಅಕ್ಷಾಂಶವಾಗಿ ೧೪'-೨೦' ೧೫' ೫೮' ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರೇಖಾಂಶ ೭೫'-೪೩', ೭೫'-೪೫'ರ ಮಧ್ಯೆ ಇತ್ತು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಗಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೫೯೦೪ ಚದರ ಮೈಲುಗಳು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡ, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವಿದ್ದು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಗಡಿ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

ಮದ್ರಾಸ್ ಅಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೮ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಆಲೂರು, ಅದೋನಿ, ಗುತ್ತಿ, ಉರವಕೊಂಡ, ತಾಡಪತ್ರಿ, ರಾಯದುರ್ಗ, ಅನಂತಪುರ, ಧರ್ಮಾವರಂ, ಕಲ್ಯಾಣದುರ್ಗ, ಪೆನುಕೊಂಡ, ಬುಕ್ಕಪಟ್ಟಣಂ, ಹಿಂದೂಪುರ, ಮಡಕಶಿರಾ ಮತ್ತು ಎಮ್ಮಿಗನೂರು; ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಾದ ಸಿರುಗುಪ್ಪ, ಕಂಪ್ಲಿ (ಹೊಸಪೇಟೆ), ಕೂಡ್ಲಿಗಿ, ಹೂವಿನ ಹಡಗಲಿ ಮತ್ತು ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಸೇರಿದ್ದವು. ಸಂಡೂರು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ, ಆಂಗ್ಲರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿತು. ೧೮೫೧ರಲ್ಲಿ ಕಂಪ್ಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ವರ್ಗಾಯಿಸಿ ಹೊಸಪೇಟೆಯನ್ನು ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರವಲ್ಲದೆ, ಉಪ-ವಿಭಾಗವಾಗಿ ಕೂಡ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ಉಪನದಿಗಳಾಗಿ ಚಿನ್ನಹಗರಿ, ನಾರಿಹಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕಹಗರಿಗಳಿದ್ದವು. ಈ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಟ್ಟ-ಗುಡ್ಡಗಳ ಸಾಲುಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೊಂಡೂರು, ಗುಡೇಕೋಟೆ, ಜರಿಮಲೆ, ಹಂಪೆ, ಉಚ್ಚಂಗಿದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಪಟ್ಟಣದ ನಡುವೆ ಇರುವ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಸೊಂಡೂರು ಮತ್ತಿತರ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಮ್ಯಾಂಗನೀಸ್, ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಖನಿಜ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅನೇಕ ಗಣಿಗಳಿದ್ದು, ಕಬ್ಬಿಣದ ಅದಿರನ್ನು ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಪಾರ ಆರ್ಥಿಕ ವಹಿವಾಟನ್ನು ನಡೆಸುವ ಜಿಲ್ಲೆ ಇದಾಗಿದೆ.

ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ :

ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಅಧಿಪತ್ಯದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಶಿಲಾಯುದ, ಮಧ್ಯ ಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ನವಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ನೆಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ಮಾನವನು ಇಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ್ದನ್ನು ಪ್ರಾಕ್ತನಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಆಧಾರಗಳು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಮುಖ ನೆಲೆಗಳಾದ ಗಾದಿಗನೂರು, ದರೋಜಿ, ಕುಮತಿ, ಹಿರೆಕುರುವತ್ತಿ, ಹಂಪೆ ಮತ್ತು ತುಂಭದ್ರಾ ನದಿಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕ್ತನ ಕುರುಹುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತರಣೆ, ನವಶಿಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಅಲಮಾರಿತನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಬೇಸಾಯ ಪಶುಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತೆಕ್ಕಲಕೋಟೆ, ಸಂಗನಕಲ್ಲು, ಕಪ್ಪಗಲ್ಲು, ಬೂದಿ ಹಾಳು, ಹಲಸ(ಸಿ) ಗ್ರಾಮ, ಗೊಲ್ಲಪ್ಪಲ್ಲಿ, ತೋರಣಗಲ್ಲು ಪ್ರಮುಖ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ ೩ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೌರ್ಯರು, ಶಾತವಾಹನರು, ಕದಂಬರು, ಗಂಗರು, ಚಾಲುಕ್ಯರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರು, ಚೋಳರು, ಕಲಚೂರ್ಯರು, ಹೊಯ್ಸಳರು, ನೊಳಂಬರು, ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ಬಹುಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಏಳಿಗೆ, ಮರಾಠರು, ಔರಂಗಜೇಬ್‌ನ ಆಕ್ರಮಣ, ನಿಜಾಮ ಮತ್ತು ಹೈದರ್ ಆಲಿ – ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನರವರೆಗೆ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಕೊಪ್ಪಳ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರು ಗಳಿಂದಲೂ ಇದು ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯುಂಟು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಟನಾದ ಅಶೋಕನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಿತೆಂದು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೨೩೮ರ ಶಾಸನ ಕೂಡ್ಲಿಗೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದರಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ನಂಗರ ಬಂದ ಶಾತವಾನರು ದಕ್ಷಿಣ ಪಥದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದ್ದು, ಬಳ್ಳಾರಿ ಹತ್ತಿರ ಮ್ಯಾಕಡೋಣಿಯಲ್ಲಿ (ಆದೋನಿ–ತಾ) ಇವರ ಶಾಸನ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಇವರು ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು "ಕುಂತಳ" ವೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. "ತಳವಾರಿಕೆ" ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಕೀರ್ತಿ ಇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಗುಪ್ತರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆ ನಡೆದುದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಪುರ ಬೀದಿನಲ್ಲಿ ಎಂದು ಬಾಣ

ಕವಿಯೂ, 'ಭೋಜಕವಿ'ಯೂ 'ಅಲಿಪುರಂ ಸ್ಕಂಧವಾರಂ' ಎಂದಿರುವುದು ಇಂದಿನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲೀಪುರ ಪ್ರದೇಶವೇ ಇರಬೇಕು. ನಂತರ ಕದಂಬರು ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಉಚ್ಚಂಗಿದುರ್ಗದವರೆಗೆ ಅವರ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ದುರ್ಗವು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿದೆ. ಇಂದು ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮೂಲಕ ಇದು ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೮೭-೮೮ ರಲ್ಲಿದ್ದ ಗಂಗ ದೊರೆ ಶ್ರೀ ಪುರುಷ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೨೫) ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಪ್ಲಿ ಹತ್ತಿರ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಗಂಗರಿಗೆ ಜಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಪ್ಪ ಎಂಬುವನು ತೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೬ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕದಂಬರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದಾಗ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ೧ನೇ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ, ೨ನೇ ಪುಲಕೇಶಿ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರ ಹೆಸರುಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿವೆ. ಕುರುಗೋಡಿನ ಶಾಸನ ೨ನೇ ಪುಲಕೇಶಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಪುತ್ರರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ೭ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ದೊರೆ ವಿನಯಾದಿತ್ಯ ಪಂಪಾತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದು, ಭೂಮಿಯನ್ನು ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಒಡೆತನವನ್ನು ಮಳ ಖೇಡದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ಹಗರಿನದಿವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಚಾಲುಕ್ಯರು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಿಗೆ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಬಾಗಳಿಯ ಶಿಲಾಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗ ವಂಶದ ಮಾರಸಿಂಹನು ಉಚ್ಚಂಗಿದುರ್ಗದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಾಗ, 'ನೊಳಂಬಕುಲಾಂತಿಕೆ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ನೊಳಂಬ ಪಲ್ಲವ ರಾಜನು ಕಂಪ್ಲಿಯ ಹತ್ತಿರ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.೨೫.೧೧.೧೩೧೧ ರ ಬೈಲೂರು ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಭೀಮರಾಜನಿಗೆ 'ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಭೀಮರಸ' ಎಂದಿದೆ. ಇತರೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ (೧೧೪೧) ಬಳ್ಳಾರಿಯ ರಾಚಮಲ್ಲ ದೇವರಸ, ಕೋಳೂರು ಶಾಶನದಲ್ಲಿ 'ಬಳ್ಳಾರಿಯ ದಾರಿ' ಕುರುಗೋಡು ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ 'ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಅಜ್ಜರಸ' ಎಂದಿದೆ. ತರುವಾಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರ ತೈಲಪ ಗಂಗರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಸೇರಿರುವಂತೆ ಕುಂತಲು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಬಾಗಳಿ ಮತ್ತು ಕೋಗಳಿ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಲುಕ್ಯರ ತರುವಾಯ ಅವರ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದ ಕಳಚೂರಿಗಳು ದ್ವಾರ ಸಮುದ್ರದ ಹೊಯ್ಸಳರು ಮತ್ತು ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರು ಕಾರಣರಾದರು. ಬಿಜ್ಜಳನು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ನಂತರ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಅಲ್ಪಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ದಲ್ಲಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಹೊಯ್ಸಳರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನವರೆಗೆ

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ (೧೧೬೦) ಬಳ್ಳರೆಯ ಎಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨ನೇ ಬಲ್ಲಾಳ ನೊಳಂಬವಾಡಿಯನ್ನು ಹಲವು ಬಾರಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನಲ್ಲದೆ, ಇವನು ಉಚ್ಚಂಗಿದುರ್ಗವನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ರಾಜಧಾನಿ ಮತ್ತು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯನ್ನು ಉತ್ತರದ ಗಡಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಕುಮ್ಮಟದುರ್ಗದ ಕಂಪಿಲರಾಯನು ಸೇವುಣರಪರ, ಹೊಯ್ಸಳರ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೨೭ ರಲ್ಲಿ ಕುಮ್ಮಟದುರ್ಗ ಮಹಮದೀಯರ ದಾಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಅಸ್ತಂಗತವಾದುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಸೊಂಡೂರು ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಹೊಸಮಲೆದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಸಿಂಗೇ ನಾಯಕ, ಕಂಪಿಲರಾಯ ಮತ್ತು ಕುಮಾರರಾಮ ಅವರುಗಳು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ಇಂದಿನ ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕುಮ್ಮಟದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಾಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ".

ಹೊಯ್ಸಳರ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕೋಟೆ ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೩೬ರಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವಂಶಗಳು, ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದವು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಬದಲಾವಣೆ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ವಿಜಯ ನಗರದ ನಂತರ ಈ ಭಾಗ ಬಿಜಾಪುರದ ೧ನೇ ಆಲಿ ಆದಿಲ್ ಷಾ (೧೫೬೮)ನಿಗೆ ವಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಆದಿಲ್ ಷಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಗುಡೇ–ಕೋಟೆ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಜರಿಮಲೆ, ಸೊಂಡೂರು ಪ್ರಮುಖವಾದವು.

ವಸಾಹತುಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ :

ಆಂಗ್ಲರು ಬರುವ ಮುನ್ನ ಇದ್ದಂತಹ ರಾಜಕೀಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಸುಮಾರು ಎರಡುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಮಾನದ ಅವಲೋಕನ ಮಾಡಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಕೊನೆ ಅರಸ ಪೆನುಗೊಂಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವೆಂಕಟಪತಿದೇವನು (೧೫೮೬–೧೬೧೪), ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಮೂಲತಃ ಇವರು ನಾಡ ತಳವಾರರು. ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರ ವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕರು ದಾದಯ್ಯನಾಯಕ ಮತ್ತು ರಂಗನಾಯಕ. ಇವರ ಪೂರ್ವ ಪ್ರದೇಶದ ಉಪರಾಜಧಾನಿ ಹೊಸಪೇಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ೧೫೯೨ರಲ್ಲಿ ಅರಸ ಮಡಿದ ತರುವಾಯ ಸುಮಾರು ೧೦ ಮಂದಿ ಅರಸರು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಬಸವಂತ (೧೭೧೫ □ ೧೭೨೧)ನಿಗೆ ಪುತ್ರ ಸಂತಾನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಗೋನಪ್ಪನನ್ನು ದತ್ತು ಪಡೆದನು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೭೭-೭೮ರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮರಾಠರ ಶಿವಾಜಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಬಿಜಾಪುರದ ೧ನೇ ಆಲಿ ಆದಿಲ್ ಷಾ ಮರಾಠರಿಗೆ ಉಳಿದ ಪ್ರದೇಶ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಾಗ, ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮರಾಠರಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿ 'ಚೌತ್' ಎನ್ನುವ ಕಪ್ಪ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು (ತೆರಿಗೆ) ಸಲ್ಲಿಸಿ, ನಿಷ್ಠೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೬೮೦ ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಮರಣದ ತರುವಾಯ ಮೊಘಲ್ ಬಾದಷಹ, ಔರಂಗಜೇಬ್ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಯಾರ ಅಡೆತಡೆ ಮತ್ತು ಕಿರುಕುಳ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ೧೭೦೭ರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬ್ ಮರಣದ ನಂತರ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನು ಏಳಿಗೆಯಾದನು. ಆಗ ರಾಯದುರ್ಗ, ಗುತ್ತಿ, ಸೊಂಡೂರು, ಜರಿಮಲೆ, ಗುಡೆ ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಇತರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಲು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಘರ್ಷ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಸೊಂಡೂರು ಜರಿಮಲೆಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಶದಲ್ಲಿತ್ತು. ೧೭೨೩ ರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದೋಜಿ ಘೋರ್ಪಡೆ ಮರಾಠರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಮುಖನೆಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹೈದರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಮೊಘಲರ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಅಸಫ್ ಜಾನೇ ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಕೊಂಡು ೧೬೭೩ ರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ವಿಫಲನಾದನು. ಇದು ಸೊಂಡೂರಿನ ರಾಜಕೀಯ ಚಿತ್ರಣದ ಒಂದು ಕುರುಹು. ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಪಾಳೆಯಗಾರ ವೀರಬಸಪ್ಪನಾಯಕನ ಮಗನಾದ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನು ಸಮರ್ಥ, ದಕ್ಷ, ಆಡಳಿತಗಾರನಾಗಿದ್ದು, ೧೭೪೨ರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡನು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ "ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಬೇಡ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಕ್ರಮೇಣ ಇವನು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಬಲನಗಿದ್ದರೂ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ೧೭೬೧ರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿಯೂ ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ರಾಯದುರ್ಗಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು ಕಪ್ಪ ಕಾಣಿಕೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ೧೭೬೨ರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಹೈದರನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯೨ ರಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ವಿರುದ್ಧ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಗವರ್ನರ್ ಲಾರ್ಡ್ ಕಾರ್ನವಾಲೀಸ್, ಮರಾಠರು ಮತ್ತು ನಿಜಾಮನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇದೇ ವರ್ಷ ಟಿಪ್ಪು ಪರಾಜಯ ಹೊಂದಿದಾಗ ಸೊಂಡೂರಿಗೆ ಮರಾಠ ಸೇನಾಪತಿಯೇ ಒಡೆಯನಾದನು. ನಂತರ ೧೭೯೯ಮೇ ೪ರಂದು ಟಿಪ್ಪು ಮಡಿದಾಗ ಅವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮರಾಠರು, ನಿಜಾಮ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಮೂರ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡರು. ರಾಯದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಗೋಪಾಲನಾಯಕನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದನು. ಹರಪನಹಳ್ಳೀಯನ್ನು ಅದೇ ವಂಶದವರಿಗೆ ಕೊಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರಲ್ಲದೆ, ಉಳಿದ ಭಾಗವೆಲ್ಲ

ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಸೇರಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ರೂಪಿಸಲು ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಒದಗಿತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯ, ಇತರ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರ ಆಡಳಿತವಿತ್ತು. ನಿಜಾಮ ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಕಿರುಕುಳ ಮುಂದೆ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ವಿರುದ್ಧ ವಾಗಿದ್ದು ನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಲಾಭಗಳಿಸಲು ಹವಣಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಸಹಾಯಕ ಸೈನ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟಂತಹ ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮರಳಿ ಅವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಆಗಿನಿಂದ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ದತ್ತಿಮಂಡಲವೆಂದು (ಬಳ್ಳಾರಿ, ಅನಂತಪುರ, ಕಡಪ ಮತ್ತು ಕರ್ನೂಲು) ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ೧೮೦೦ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ಬಳ್ಳಾರಿಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ದತ್ತಿಮಂಡಲ (ಸೀಡೆಡ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ಸ್)ದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ನಾಲ್ಕನೆಯದು. ಆಂಗ್ಲರು ಇಲಿಗೆ ೧೭೯೪ರಲ್ಲಿ ಬಂದರೂ, ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ೧೮೦೦ರಿಂದ. ಹಾಗಾಗಿ ಅಂದಿನಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಂದು ರೆವೆನ್ಯೂ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ, ತಾಲ್ಲೂಕು, ಫಿರ್ಕಾಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ, ಆಡಳಿತ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸರ್. ಥಾಮಸ್ ಮನ್ರೋ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಕಲೆಕ್ಟರನಾಗಿ ಬಂದನು. ಈ ಹಿಂದೆ ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೂ ಹಸ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಅವು ಮುಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಹೋದವು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದಾಗ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಭೌಗೋಳಿವಾಗಿ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾಗಿತ್ತು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆಗಮನ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಮೇಲೆ ಅವರ ಪ್ರಭಾವ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ನಡೆದಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಹೋರಾಟಗಳು ಸ್ವಹಿತಾಶಕ್ತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಂತೆ ಇರುವುದು, ಬಂಧನದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿ ಹೊಂದುವುದು, ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದು, ವಿಶೇಷ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದ್ದನ್ನು ಮಾಡುವಂತಿರುವ ಹಕ್ಕು ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರ ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳಿಗಾಗಿ ನಿರಂತರ ಹೋರಾಡಿದ್ದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅವುಗಳು ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ, ದಂಗೆ, ಕಾಳಗ, ಕ್ರಾಂತಿ, ಯುದ್ಧ, ಸಂಗ್ರಾಮ, ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು. ಉದಾ: ೧೭೫೭ ರಲ್ಲಿ

'ಪ್ಲಾಸಿಕದನ'ವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಮತ್ತು ಸಿರಾಜ್‌ವುದ್ದಾಲನಿಗೂ ನಡೆದ ಕದನವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ೧೮೫೭ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು, 'ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಡವೆಂದು ಹೆಸರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಡಾ.ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ "ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೂ ಹೋರಾಟ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ. ಹೈದರ್, ಟಿಪ್ಪು, ಕಿತ್ತೂರು ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ, ಹಲಗಲಿ ಬೇಡರು, ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ, ದೊಂಢಿಯ ವಾಘ, ಮತ್ತಿತರರು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಆಡಳಿತ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಎನ್.ಪಿ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣರಾವ್ ಅವರು "ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಅವರ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಹೋರಾಟಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಹೋದವು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಅವರ ಆಡಳಿತ ವಿಸ್ತಾರವಾದಂತೆ ಹೋರಾಟಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದು ನಿಜ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮ, ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ, ಸ್ವರಾಜ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣವಾದವು. ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹರಡಲು ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರು, ಶಿವಾಜಿ ಮತ್ತು ಗಣಪತಿ ಉತ್ಸವ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಪರೋಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಜನರು ಧುಮುಕಿದರು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ತಿಲಕರು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದಾಗ ಜನರಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ, ಉತ್ಸಾಹ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವು ಕೃತಕವಲ್ಲದ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿದೆ. ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ತಾವು ಪಡೆಯ ಬೇಕಾದ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದ್ದು ನಿಜ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಘಟಕ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

೧೮೦೦ ರಿಂದ ೧೮೮೫ ರ ವರೆಗೆ : ಅರಸರು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟ, ೧೮೮೫ ರಿಂದ ೧೯೪೭ರ ವರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಲ್ಪನೆ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು, ನಾಯಕರು, ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳು ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ೧೮೫೭ ರಿಂದ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೧೮೦೦

ರಿಂದಲೇ ಕಿರುಹೋರಾಟಗಳು ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಂಗ್ಲರು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಾ, ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಂದೊಂದೇ ಭಾಗಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ, ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಉದಾ: ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ೧೮೦೦ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ. ನಿಜಾಮನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸಲೀಸಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಆದ್ಯ ರಾಮಾಚಾರ್ಯರು ಅವರು ಒಂದೇ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇಬ್ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಒಂದನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಕೊಡಿಸಿದರು ಎಂಬ ಮಾತು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಜನರು ಒಂದೆಡೆ ಇದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಒಡೆದು ಆಳುವ ಮನೋಭಾವ ಬ್ರಿಟೀಷರಿಗೆ ಕರಗತವಾಗಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂತೆ, ವಿರೋಧಿಗಳ ದಂಡು ಸಹ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಧೋಂಡಿಯ ವ್ಯಾಘ ೧೮೦೦ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೦ ರಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದ ಮೊದಲವೀರ. ಇದೇ ರೀತಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅನ್ಯಾಯದ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ೧೮೦೨ ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ದಂಗೆ ನಡೆಯಿತು. ಇಂತಹ ದಂಗೆ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು ಅನುಸರಿಸಿದ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯರು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ೧೮೦೦-೧೯೪೨ರ ವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿರುವುದರಿಂದ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವಲ್ಲಿ ಅವರು ತೋರಿದ ಸಾಹಸ, ಅನುಸರಿಸಿದ ನೀತಿಗಳು ಕ್ರೂರವಾಗಿದ್ದು, ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಇಡೀ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಹೋರಾಡಿದಾಗ ಅವರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು ಪಕ್ಷಪಾತ ಧೋರಣೆ ತಾಳಿದ್ದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹ.

೧೮೮೫ ರಿಂದ ೧೯೪೭ ರ ವರೆಗಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ :

೧೮೮೫ ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಅನಂತಪುರ ಪ್ರತ್ತೇಕವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ರೇಖೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಗೊಂಡಿತು. ಪ್ಲೇಗು ಮತ್ತು ಬರಗಾಲಗಳಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನತೆ ಮನೆ ಮಠ ತೊರೆದು ವಲಸೆ ಜೀವನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಂದು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರೆಂದರೆ ಬೇಡು, ಕುರುಬರು, ವೀರಶೈವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತು ವಕೀಲರುಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಪರಿಷತ್ತುಗಳಿದ್ದವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಾದ ವೀರಶೈವರೊಂದು ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಕಡೆಗಣಿಸಿದರು.

ಒಮ್ಮೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸರಸ ವಿನೋದಿನಿ ಸಭಾ ನಾಟಕ, ಸಂಗೀತಂಥ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆ ಕಟ್ಟಿ ಅದರ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೆ ೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕರನ್ನು ಕರೆಸಲಾಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಬಂದು ವಾಣೀವಿಲಾಸ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡನಾಡುತ್ತ ತಿಲಕರು "ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಬಹುಲಾಭವಾಯಿತು. ಪರಕೀಯರ ದಾಳಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯ ಸಂಘಟನೆ ಆಯಿತು. ನಾವು ಇದರಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿಯಬೇಕು. ಜನ ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಮತ್ಯ ಮೂಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಯಾದೀತು" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಜನತೆಗೆ ಇವರ ಮಾತಿನಿಂದ ಹೊಸಜ್ಞಾನ, ಅರಿವು, ಬಯಕೆಗಳ ಸಂಚಾರವಾಯಿತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಆರ್.ಸಿ.ಸಿ. ಕಾರ್ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರನ್ನು ಕರೆಸಿ, ನಿಮ್ಮ ಸಂಘದವತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವವೆಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಭಾಷಣ ಏಕೆ ಮಾಡಿಸಿದಿರಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಹೀಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಕಲೆಕ್ಟರುಗಳು ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಕಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಮುಖ ಸಂಗತಿ.

೧೯೦೫ ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳವನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗಿಸಿದ ನಂತರ, ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಯಿತು. ಆಗ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗರೀಕರಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಾಭೀಮಾನ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ತೊಂದರೆ, ಗಲಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಬಿ.ಸಿ. ಸ್ಮಿತ್ ಅತೀ ಜಾಗೃತನಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದನು. ಅಂದು ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತಂತಹ ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಟರ್ಕಿಯು ಒಂದು. ೧೯೧೯ ನವೆಂಬರ್ ೧೯ರಂದು ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳುವಳಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇದರ ಪೂರ್ಣ ನೇತೃತ್ವ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ಟರ್ಕಿ ಸುಲ್ತಾನ ಸೋತಾಗ ಅವಮಾನ ತಡೆಯಲಾರದ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯಗಳು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿದವು. 'ಖಿಲಾಫತ್' ಎಂಬ ಗೌರವ ಬಿರುದು, ಪದವಿಗಳು ಮಣ್ಣು ಪಾಲಾದವು. ಹಾಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ, ಮಹಮದ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಟೌನ್ ಹಾಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ, ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಿದರು. ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು : ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋತಂತಹ ಟರ್ಕಿಸುಲ್ತಾನನ ಅಂತಸ್ತು, ಅಧಿಕಾರ ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸುಲ್ತಾನನಿಗಿದ್ದ 'ಖಿಲಾಫತ್' ಬಿರುದು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತಕ್ಕೆ ಆದ ಅವಮಾನ ಸಂಗತಿಯೆಂದು ಚಳುವಳಿಗೆ ಕರೆಕೊಟ್ಟರು.

ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದರೆ, ೧೯೨೦ ಆಗಸ್ಟ್ ೧ ರಂದು ಟಿ.ಬಿ. ಕೇಶವರಾಯರು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ ಕುರಿತಂತೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕರೆನೀಡಿದ್ದರು. ಬಾಲ ಗಂಗಾಧರ ತಿಳಕರ ಮರಣದ ನಿಮಿತ್ತ ಅವರ ಧೈರ್ಯ, ಸ್ಥೈರ್ಯ, ದೇಶಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿನಂತಿಸಿದರು. ೧೯೨೦ರ ದಶಕವನ್ನು ಅತೀ ಜಾಗೃತಿಯ ದಶಕವೆನ್ನಬಹುದು. ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೧೯೨೦ ನಾಗಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾಂನ ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಆಗ ಬಳ್ಳಾರಿ ವಿಭಾಗದ ಪ್ರದೇಶದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾಷಾ ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರ ಆಗ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಆದವಾನಿ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಹೋರಾಟದ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಘಗಳಿದ್ದವು. ೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದರು. ಆಗ ಜನರು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಮುಂದಾಗಿದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಮುಖ್ಯ ಬೀದಿಗಳನ್ನು ಅಲಂಕೃತಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಎರಡು ಪಂಗಡದವರು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಮುಂದಾದದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅತಿರೇಕಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಲೋಚಿಸಿ "ನಾನು ಈ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ರೈಲು ಪ್ಲಾಟ್ ಫಾರಂನಲ್ಲಿಯೇ ತಂಗುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ತಾನು ಧರಿಸಿದ ಧೋತಿಯನ್ನು ಪಂಚೆ ಹಾಸಿಗೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಮಗು ನಿದ್ರಿಸುವಂತೆ ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರಿಸಿ ಕಾಲ ಕಳೆದರು. ಆನಂತರ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಬಳ್ಳಾರಿ ಬಿಟ್ಟು ಗದಗ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೊಂಬಾಯಿ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯಾಣಿಸಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮ ತಲುಪಿ (ಶಬರಮತಿ)ದರು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಟೇಕೂರು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯರವನ್ನು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗ ಅವರು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಭಾಷಾ ಗುಂಪುಗಳ ವಿಚಾರ ಕೇಳಿದರು.

ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದು ಮೊದಲು ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳಿಂದ. ಸಾಹಿತಿ, ಕಲಾವಿದರು, ವಕೀಲರು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರು, ಇತರರು, ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ನಾಯಕರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಿಗೆ ಪ್ರತಿಭೆ ಇದ್ದರೂ ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಬೇಕಾಯಿತೆಂಬ ಕೊರಗಿದೆ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಖಂಡರೆಂದರೆ, ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಕೆರೆಗುಬ್ಬಿ ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಜೋಶಿ, ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಕೌಜಲಗಿ, ಜಯರಾಮ್ ನರಗುಂದ,

ಹನುಮಂತರಾವ್ ಕೌಜಲಗಿ, ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾವ್, ಕೆ.ಆರ್. ಕಾರಂತ್ ಧಾರವಾಡ. ಹೀಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಹೆಚ್ಚು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮುಂದಾಳುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರಮಿಕ, ಮಹಿಳೆ, ಮುಸ್ಲಿಂ, ಕೆಳವರ್ಗದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿದ್ದು, ಬರಹಗಾರರು ಅಧ್ಯಯನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೩೦ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ :

ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ೧೮೩೬ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಉಪ್ಪಿನ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಉಪ್ಪು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಭಾರತೀಯ ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ರಫ್ತು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕುಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಡಗುಗಳಿದ್ದವು. ಭಾರತದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಚ್ಚಾಸರಕುಗಳಿಗೆ ಹಡಗುಗಳು ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದವು. ಇನ್ನೊಂದು ಅನುಕೂಲವೆಂದರೆ, ಖಾಲಿ ಹಡಗುಗಳು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಖಾಲಿ ಹಡಗು ಸಂಚಾರ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಚೆಷ್ಟರ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ಹಡಗುಗಳಿಗೆ ತುಂಬಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ೭೯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ೧೯೩೦ ಮಾರ್ಚ ೧೨ ರಂದು ಸಬರಮತಿ ಯಿಂದ ಹೊರಟು ೨೦೦ ಮೈಲಿ ದೂರದ ದಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಿದರು. ಆಗ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ದಂಸಿಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಿದಾಗ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಕೊಟ್ಟೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಆಗ ವದ್ದಹಟ್ಟಿ, ಕೋಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಿದರು. ಅನಂತರ ಮಧ್ಯಪಾನ ನಿಷೇದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ೨೩.೦೨.೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ನಂತರ ರೂಪರೇಷೆಗಳು ಬೇರೆಯಾದವು. ೧೬.೦೩.೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಭಂಗಸಮಿತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಪಾನ ನಿಷೇಧದ ಅಂಗವಾಗಿ ಈಚಲು ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುವ ಕಾರ್ಯನೆರವೇರಿತು. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಪಟೇಲ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಿಗೆ, ಟಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ಅಮಲು ವಸ್ತುಗಳ ಚಲಾವಣೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದರು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲಾ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಿಷೇಧ ಜಾರಿಯಾಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಶಿಬಿರ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ನಂತರ, ಜಿಲ್ಲಾ ಧುರೀಣರಿಂದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂರನ್ನು ಹರಪನಹಳ್ಳಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಕಂಚಿಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಈಚಲ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಯಿತು. ಆಗ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಕೊಟ್ಟೂರು, ಹರಪನಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿದ್ದವು. ೧೯೩೦-೩೨ರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪಾನ ನಿಷೇಧ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ "ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಸರಿ" ಎನ್ನುವ

ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ೧೯೩೦ರ ನಂತರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ ವೀರಶೈವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ, ಗುದ್ಲೆಪ್ಪ, ಸರದಾರ, ವೀರನಗೌಡ, ತಲ್ಲೂರು, ಎಂ.ಪಿ.ಪಾಟೀಲ, ಮಹದೇವಪ್ಪ ಮೈಲಾರ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಿದ್ಧಮ್ಮ, ಮದ್ಯನಿಷೇಧದ ವಿರುದ್ಧ ಇವರು ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದರು.

ಹಡಗಲಿ, ಮಾಗಳ, ಕೊಟ್ಟೂರು, ಉಜ್ಜನಿ, ತೂಲಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭರದಿಂದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಯಿತು. ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಸಣ್ಣ ರುದ್ರಪ್ಪನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇದಿನ ಈಚಲು ಗಿಡ ಕಡಿದ ಆರೋಪಕ್ಕಾಗಿ ೨೫ ಜನರು ಬಂಧಿತರಾದರು. ಹೆಂಡ, ಸರಾಯಿ, ಅಂಗಡಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಹುಲಿಕೇರಿ ಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆಕ್ಟರನ ಆದೇಶದಂತೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಬೂಟುಕಾಲಿನಿಂದ ಈತನ ಕಾಲನ್ನು ತುಳಿದಾಗ ಗಾಯವಾಗಿ ಕಾಲಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಆಗ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ ಇಂಥವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸಂತೋಷ. ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ ಔತಣಕೂಟ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಅನಂತರ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಗಳು ಸರಳವಾಗಿದ್ದವು. ಮೈಲಿಕಲ್ಲು ಹೊಡೆಯುವುದು, ರಸ್ತೆ ಮತ್ತು ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಜಖಂ ಮಾಡಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಸೇಡಿನ ಕೃತ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ದೇಶಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಘಟನೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಿ ಮಧ್ಯಪಾನ ಅಂಗಡಿಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೩೦ ಆಗಸ್ಟ್ ೯ನೇ ದಿವಸ ವಿ.ಎಂ. ಗಿರಿ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಇವರನ್ನು ಹೆಂಡದಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು. ಇದಾದನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆದರ್ಶಗಳನ್ವಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಹೊಸಚಾಲನೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. 'ಕುಡುಕರ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಕುಡಿಯಬೇಡಿರಿ' ಎಂಬ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಸೂಚಿತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಯಿತು. ೧೯೩೨ರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರು ಒಡೆದು ಆಳುವ ನೀತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ, ಅನೇಕ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈಸರಾಯ್ ವೆಲ್ಲಿಂಗಟನ್ ಆಗಿದ್ದನು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಎಫ್.ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಸ್ಟೇವರ್ಟ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಮೇಲೆ ನಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ದುರ್ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಆಂಗ್ಲರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಅನಧಿಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಂಚಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿ, ಟಿ.ಬಿ. ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಜನರಿಗೆ ಶಿಸ್ತು, ಶಾಂತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಆಂದ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಮದ್ಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ೧೯೩೨ರಂದು ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯ ರಂದು ೧೪೪ ಕಾಲಂ ಇದ್ದರೂ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಗಲಾಟೆ ಮಾಡಿ, ಸರ್ಕಾರದ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿದರು. ಅಂದು ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದಾಗ ಅವರನ್ನು ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಬಂಧಿಸಿದರು.

ಲಾಹೋರ್ ಮೊಕದ್ದಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಡಾ. ಗಯಾಪ್ರಸಾದ, ಶ್ರೀ ಮಹಾವೀರ ಸಿಂಹನನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತಂದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಕ್ಲೋಸ್‌ಪ್ರಿಸನ್‌ಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಇಂಕ್ವಿಲಾಬ್ ಜಿಂದಾಬಾದ್ ಲಾಂಗ್‌ಲಿವ್ ರೆವಲ್ಯುಷನ್' ಎಂದು ಘೋಷಣೆ ಕೂಗುತ್ತಾ, ಗಾಂಧೀಜಿಕೀ ಜೈ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯.೯.೧೯೩೨ರಂದು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಜೈಲರ್, ಗುಮಾಸ್ತರೂ, ರಿಸರ್ವ್ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಾಲಕರು, ವೃದ್ಧರು, ರೋಗಿಗಳು ಎಂಬ ವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಲಾಠೀ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಶಾಸನಭಂಗ ಚಳುವಳಿ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೩೩ರ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸಮ್ಮೇಳನ ಕೊಟ್ಟೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಜನ ಪ್ರವಾಸ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು (ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾಹುಕಾರ ಬೆಣಕಲ್ ಈಶ್ವರಪ್ಪ ಹೊಸಕಾರನ್ನು ತಂದಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು), ಅವರನ್ನು ನೀಲಗುಂದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹರಪನಹಳ್ಳಿಗೆ ಕರೆತಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಜನ ನಿಧಿಗೆ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮುಂದುವರೆದು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿಗಟೇರಿ ಜನರು ಕರೆದಾಗ ಪೂರ್ವ ನಿಯೋಜಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಇರುವುದರಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ೧೯೩೪ರ ಮಾರ್ಚ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೩.೩೦ ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮರೆಯಲಾಗದ ದಿನ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಂದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿನ ಸೇವಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕೋಗಳಿಯ ತೋಟದಗೌಡರು ಕೊಟ್ಟೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ೮ ಎಕರೆ ತೋಟವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದನು.

ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಜನ ಎಂದರೆ ಹರಜನ. ನನಗೆ ಹರಿಜನ ಶಬ್ಧ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸರಿಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಕೊಟ್ಟೂರಿನಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆ ಮತ್ತು ತೇರು ಆಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಿಶಾಲವಾದ ಬಜಾರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಮಹಿಳೆ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ತನ್ನೆರಡು ಬಂಗಾರದ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಹರಿಜನ ನಿಧಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದಳು. ನಂತರ ಕೂಡ್ಲಿಗಿಗೆ ಬಂದರು. ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಖಂಡಿತ ಕಳಂಕವಾದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುವವರೆಗೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಒಪಿಗೆಯುಂಟು ಎಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸೊಂಡೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ರಾಜಮರ್ಯಾದೆ, ಸನ್ಮಾನ ದೊರೆಯಿತು. ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಹರಿಜನರಿಗೆ ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ರಾಜ ಸುತ್ತೋಲೆ ಹೊರಡಿಸಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲಾ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಮುಕ್ತ ಪ್ರದೇಶ ತಿಳಿಸಿದರು. ಗಾಂಧಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಯ ಕೆಲಸದಿಂದ ನನಗೆ ಸಂತೋಷ ಆಗಿದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವುದು ನಮಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ತರುವಾಯ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಡಾ. ಷರಾಫ್‌ರ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದರು.

ಸಂಸ್ಥಾನದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿತು 'Sandur is an oasis in the region' ಎಂದು ಹರ್ಷದಿಂದ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದರು. ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರು ಗಾಂಧಿಯನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಕರೆತಂದು ಸುಮಾರು ೫೩೦೦ ರೂ. ಹರಿಜನ ನಿಧಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. 'ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊಸಪೇಟೆ ಮೂಲಕ ಗದಗ ತಲುಪಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಹೊಸಕಾರನ್ನು ಬಳಸಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಬನ್ನಿಕಲ್ ವೀರಾಪುರದ ಈಶ್ವರಪ್ಪನವರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಕೃತಘ್ನತೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಬಂದು ಪತ್ರ ನೀಡಿದ್ದು. ಆ ಪತ್ರವು ಇಂದಿಗೂ ಸಾಹುಕಾರ ಈಶ್ವರಪ್ಪನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಲಭ್ಯವಿದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಪತ್ರದ ಒಕ್ಕಣೆ ಹೀಗಿದೆ.

Virapura Eshwarappa placed his car at my disposal from Davanagere to Bellary and drove the party himself enroute skillfully through dif-ficult country. I am much obliged to him for his generous service.

Bellery : 3.3.1934 M.K. Gandhiji

Signature

ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಷಟ್ ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ, ಶಾಲಾ ತರುಣರು, ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರು ಪ್ರಚಾರ ಕೈಗೊಂಡರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಹಿಂದಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕಿದರು. ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಣಜಾರ ಸಭೆಯನ್ನು ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿಸಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ಹೊಸಪೇಟೆ ಸಬ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಉಣಿಕಾನ್ ವಹಿಸಿದ್ದರು.

೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸನಸಭೆಗೆ ಸೀತಾರಾಮ್ಮರೆಡ್ಡಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆಜಾದ್ ಕ್ಲಬ್‌ನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸುತ್ತಾ ಗಾಂಧೀ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಕನ್ನಡ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನ ಬೇಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದದು. ೧೯೩೯ ಜುಲೈ ೧೫ ರಂದು ಸಾಂಬ ಮೂರ್ತಿ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ 'ಫಾರ್ವರ್ಡ್ ಬ್ಲಾಕ್'ನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸುಭಾಷ್ ಚಂದ್ರಬೋಸ್‌ರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು ಅವರು ಬರಲಿಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ (೧೯೪೦-೪೧ರಲ್ಲಿ) ಕಂಡರು. ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ವಕೀಲ ನಾಗಭೂಷಣಂ, ಆಲೂರಿನ ವೆಂಕಟೇಶರಾವ್ ಮತ್ತು ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪನವರನ್ನು ಟೌನ್, ನ್ಯೂಸನ್ಸ ಆ್ಯಕ್ಟ್ ಪ್ರಕಾರ ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಗದಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದರು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೧೯೪೨ರ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿ :

ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ದಿಕ್ಕು ದಿಶೆಗಳನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಏಕಪಕ್ಷೀಯವಾಗಿ ಭಾರತವನ್ನು ಜರ್ಮನಿ ವಿರುದ್ಧ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಳಿದಿದೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಭಾರತೀಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳದೆ ಹಾಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರವು ಜರ್ಮನಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಭಾರತವನ್ನು ಯದ್ಧಕ್ಕಿಳಿಸಿದ ತೀರ್ಮಾನದ ವಿರುದ್ಧ ಜನ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದರು. ಯುದ್ಧದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಜನರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಬ್ರಿಟನ್ ಭಾರತ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಧೋರಣೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರ ಮೂಡಲಿಲ್ಲ.

ಯುದ್ಧ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಭಾರತದ ಪೂರ್ವ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಮಿತ್ರದೇಶಗಳು ಟೀಕಿಸತೊಡಗಿದವು. ಇದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅಮೇರಿಕೆಯು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರ ಒತ್ತಡ ತಂದಿತು. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕಾತರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಜೊತೆ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಲು ತನ್ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ರಿಪ್ಸ್‌ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿತು. ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಸಲಹೆ–ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು ಹೀಗಿದ್ದವು.

* ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಡೊಮಿನಿಯನ್ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡುವುದು.
* ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ಕಾಮನ್ ವೆಲ್ತ್‌ನಿಂದ ಭಾರತ ಬಯಸಿದರೆ ಹೊರಗುಳಿಯಬಹುದು.
* ಸಂವಿಧಾನದ ರಚನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಂತವಾದರೂ ಬಯಸಿದರೆ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗೊಳ್ಳಬಹುದು.
* ದೇಶೀಯರಾಜ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬಹುದು.

ಲಾರ್ಡ್ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ತಂದಿದ್ದ ಸಲಹೆ–ಆಶ್ವಾಸನೆಗಳನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು. ಸಹಜವಾಗಿ ಕ್ರಿಪ್ಸ್‌ನ ಸಂಧಾನವು ಮುರಿದುಬಿತ್ತು. ಈಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸುವುದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ರ ರಾತ್ರಿ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಅಂತಿಮ ಮಜಲಾದ 'ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿ' ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರವು ಆಗಸ್ಟ್ ೯ರ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿಯೆ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಪಟೇಲ್, ನೆಹರೂ ಮುಂತಾದ ಮುಂದಾಳುಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿತು. ಅನೇಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಭೂಗತರಾದರು.

ಸರ್ಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು "ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಂತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ವಿವೇಚನೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು" ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಚಳುವಳಿಗಾರರಿಗೆ ನೀಡಿದರು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕರ್ನಾಟಕವು ಸದಾ ಜಾಗೃತವಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೯ರ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಮುಂದಾಳುಗಳೆಲ್ಲಾ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವೇ ರಣರಂಗವಾಯಿತು. ಇಡೀ ರಾಜ್ಯ-ಜನತೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಿರೋಧಿ ಬಣವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಪೊಲೀಸು ಠಾಣೆಗಳು, ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಗಳು, ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿಗಳು, ದೂರವಾಣಿ ಸಂಪರ್ಕಗಳು, ಸೇತುವೆಗಳು ಮುಂತಾದವು ಚಳುವಳಿಗಾರರ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದವು. ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ವಾರಗಳ ಕಾಲ ರೈಲು ಸಂಚಾರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಗಿತಗೊಂಡಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರವು ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಛೇರಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿತು.

ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅದ್ವಿತೀಯ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಸಹಸ್ರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೇ ಮಡಿ' ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು.

೧೯೪೨ರ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆ ಅನುಸರಿಸಿದ ವಿಧಾನವು 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾದರಿ' ಎಂದೇ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಖಜಾನೆಗಳನ್ನು ಲೋಟಿಮಾಡುವುದು, ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಅಂಚೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಲಪಟಾಯಿಸುವುದು, ಸರ್ಕಾರ ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಸುಡುವುದು, ಪೊಲೀಸು ಠಾಣೆಗಳಿಂದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನು ಅಪಹರಿಸುವುದು ಮಂತಾದವು 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾದರಿ' ಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರಿ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಲೂಟಿಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪನವರು ಹುತಾತ್ಮರಾದರು.

೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಾಣದಂತಹ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತ ಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಪ್ರಾಂತದ ಎಲ್ಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಯಿತು" ಎಂದು ಸರ್ಕಾರದ ವರದಿಗಳೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲತ' ಚಳುವಳಿ ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು, ಉಗ್ರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾದರಿ'ಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯು ಜ್ವಲಂತ ನಿದರ್ಶನದಂತಿತ್ತು. ೧೯೪೨ರ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಳ್ಳಿಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸಿದವು.

ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಗಿಂತ ಶಾಸನ ಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಜನರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ೧೯೪೨ರ ಚಳುವಳಿಯಂತೂ ಅಕ್ಷರಶಃ ಜನಾಂದೋಳನವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತ ಬಟ್ಟುತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಯು ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ರ ಎದೆಯನ್ನು ನಡುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇಶವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ನೀಡಿದ ಕರೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು.

"ನಾನೊಂದು ಸಣ್ಣ ಮಂತ್ರವೊಂದನ್ನು ನಿಮಗೆ ನೀಡುತ್ತೇನೆ. ಇದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದಂತೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ, ಉಸಿರಿಗೊಮ್ಮೆ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಿರಿ. ಆ ಮಂತ್ರ ಯಾವುದೆಂದರೆ 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ'. ಒಂದು ದೇಶವನ್ನು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯ ದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಗೊಳಿಸಬೇಕು ಇಲ್ಲವೇ ಆ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಬಲಿಯಾಗಬೇಕು, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರು-ಪುರುಷರು ಈ ಕ್ಷಣದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರರೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ವಸಾಹತು ಶಾಹಿಯ ಭಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಬದುಕು ನಡೆಸಿ.

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಅಂತಿಮಘಟ್ಟವೇ ೧೯೪೨ರ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿ. ಈ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯು ಉಗ್ರ ರೂಪ ತಳೆಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಿಗಳಿಗೆ 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ' ಎಂಬ ರಣಮಂತ್ರ ನೀಡಿದರು. ಅಕ್ಷರಶಃ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ಜೈಲುಗಳೆಲ್ಲಾ ಭರ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟವು. ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಈ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದ ರಹಸ್ಯ ದಾಖಲೆಗಳೇ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವು ಹಿಂದೆಂದೂ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ವಿಧ್ವಂಸಕ ಸ್ವರೂಪ ತಳೆಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ನೂರಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಪೋನು ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಟೆಲಿಪೋನು ಕಂಬಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಪಟೇಲರು, ಶಾನುಭೋಗರು, ಕುಲಕರ್ಣಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಸರ್ಕಾರದ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಗ್ರಾಮಾಂತರವಾಸಿ ಜನರು ತಮ್ಮ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ನೀಡಗೊಡಗಿದರು. ಸರ್ಕಾರವು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಮನಕಾರಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳು ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಂಡವು. ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ತೀವ್ರಗೊಂಡವು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕುರುಗೋಡು ಪಂಚಾಯಿತಿಯು ಸರ್ಕಾರದ ದಮನಕಾರಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ೧೧.೯.೧೯೪೨ ರಂದು ನಿರ್ಣಯ ಪಾಸು ಮಾಡಿತು ಹಾಗೂ ಅಂದು ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಹರತಾಳ ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಸಹಿಸದ ಸರ್ಕಾರವು ಕರುಗೋಡು ಪಂಚಾಯಿತಿಯನ್ನು ರದ್ದು ಗೊಳಿಸಿ ೬ ತಿಂಗಳುಗಳ ಕಾಲ ಅದರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲಾತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲೂ ಚಳುವಳಿ ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಾವ ತಾಲ್ಲೂಕು ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣ-ಪುಟ್ಟ ಗ್ರಾಮಗಳೂ ಸಹ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡವು. ಚಳುವಳಿಗಾರರ ಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರವು ನಡೆಸಿದ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಂಡ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು. ಚಳುವಳಿಯು ಎಷ್ಟು ಉಗ್ರವಾಗಿತ್ತೋ ಸರ್ಕಾರದ ದಮನಕಾರಿ ನೀತಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಉಗ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ೧೯೪೨ ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದವು. ಜಾತಿ-ಭೇದವನ್ನು ಮರೆತು ಇಡೀ ಸಮಾಜವು ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ೧೯೪೨ರ ಚಳುವಳಿಯು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧ್ವಂಸಕಾರಿ ಯಾಗಿತ್ತು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳೂ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವು.

೧೧.೦೮.೧೯೪೨ ರಂದು ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕೋರಿಶೆಟ್ಟಿ ಜಂಬಣ್ಣ, ರಾರಾವಿ ವೀರಣ್ಣ, ಆಸುಂಡಿ ತಿರುಮಲರಾವ್, ಕಟ್ಟಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್, ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಸೀರೆ ಗಣಪತಿ ಮುಂತಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಹರತಾಳ ಆಚರಿಸಿದರು. ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ನಾನಾ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಜನರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಲ್ಲಭಾಪುರ, ನಾರಾಯಣದೇವರಕೆರೆ, ತಂಬರ ಹಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಕೋರಿಶೆಟ್ಟಿ ಜಂಬಣ್ಣನವರ ತಂಡ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಜನಜಾಗೃತಿ ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಈ ತಂಡವು ಹಡಗಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲೂ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಉಂಟು ಮಾಡಿತು.

ಹೊಸಪೇಟೆ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ದಾಖಲೆ ಸಂಗ್ರಹಣ ಕೊಠಡಿಗೆ ಬೆಂಕಿ

೧೯೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸರ್ಕಾರವು ತಯಾರಿಸಿದ್ದ ರಹಸ್ಯ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೧೪.೯.೧೯೪೨ ರಂದು ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದ ಪ್ರಕರಣವು ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಹೊಸಪೇಟೆ ಸಜ್ಜೇದ ವೀರಣ್ಣನವರ ಪ್ರಕಾರ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವ ಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದವರೆಂದರೆ ಕೋರಿಶೆಟ್ಟಿ ಜಂಬಣ್ಣ, ಎಸ್. ಗಣಪತಿ, ಜಿ. ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ,

ಬಿ. ವರ್ಧಮಾನ, ಜಿ. ವೆಂಕಣ್ಣ, ಡಿ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಎಚ್. ಕೊಟ್ಟಪ್ಪ, ಆರ್. ಪಂಪಣ್ಣ, ಕೆ. ಹನುಮಂತ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯವೆಸಗಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಿದ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳೆಂದರೆ ಸಜ್ಜೇದ ವೀರಣ್ಣ, ಬಿ. ವರ್ಧಮಾನ, ಆರ್. ಪಂಪಣ್ಣ, ಜಿ. ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ, ಜಿ. ವೆಂಕಣ್ಣ, ಎಚ್.ಕೊಟ್ಟಪ್ಪ ಮತ್ತು ಡಿ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್.

ಸರಕಾರದ ಧಮನಕಾರಿ ನೀತಿ ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಯಕರ ಬಂಧನ

೧೯೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ೧.೧೦.೧೯೪೨ ರಂದು ಟಿ.ಬಿ. ಕೇಶವರಾವ್ ಅವರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ೯.೮.೧೯೪೨ರಂದು ಟೇಕೂರು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂರವರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. 'ಬಳ್ಳಾರಿ ಗಾಂಧಿ' ಯೆಂದೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ೮೦ ವರ್ಷದ ವಯೋವೃದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಬಾದನ ಹಟ್ಟಿವೆಂಕೋಬರಾಯರೂ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವನಿಸಿ ಜೈಲು ಸೇರಿದರು. ಕೆ. ಚಿದಾನಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಆರ್. ಅನುಮಂತರಾವ್ ರವರು ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರದ 'ಸಾಂಬಮೂರ್ತಿ ಮೈದಾನ'ದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ಧ್ವಜಾರೋಹಣ ಮಾಡಿ ೨೬.೧೯೪೩ ರಂದು ಬಂಧಿತರಾದರು.

ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಎಸ್.ಕೆ. ರಾಮಾಚಾರ್, ಬಿ. ಉದ್ದಾನಪ್ಪ, ಡಿ. ಎಚ್ಚ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಡಿ. ರಾಮ ಮೂರ್ತಿ, ಡಾ. ಎಸ್. ವೆಂಕಟರಮ್ಮಣ, ಎಂ.ಬಿಂದುಮಾಧವ, ಎಸ್. ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಮುಂತಾದವರು ಬಂಧಿತರಾದರು.

ಕುರುಗೋಡಿನ ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಕೆ.ಚಂದ್ರಶೇಖರಾಚಾರ್, ಎಸ್. ದೊಡ್ಡನ ಗೌಡ ಮತ್ತು ದಾಸರದೊಡ್ಡಬಸಪ್ಪ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾದರು.

ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ, ಅಸುಂಡಿ ತಿರುಮಲರಾವ್, ಎಸ್.ವಿ. ದೇಸಾಯಿ, ಗೆಣಕಿಹಾಳು ಭೀಮಪ್ಪ, ಅನಂತಶಯನಗುಡಿಯ ದಳವಾಯಿ ಭೀಮಣ್ಣ, ವಿ. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ವಡಿಗೇರಿ ಲಿಂಗಪ್ಪ, ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ದಳವಾಯಿ ಅಂಬಣ್ಣ, ಕೋರಿಶೆಟ್ಟಿ ಜಂಬಣ್ಣ, ಕೆ, ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಮುಂತಾದವರು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಚಲೆಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದ ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳೆಂದರೆ ಮಾಲಳ್ಳಿ ಗುರುಲಿಂಗಪ್ಪ, ಭದ್ರಶೆಟ್ಟಿ ಸಣ್ಣರುದ್ರಪ್ಪ, ಕೊಟ್ಟೂರು ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ, ಕೆ. ಸೀತಾರಾಮರಾವ್ ಮತ್ತು ಗೋರ್ಲಿ ಶರಣಪ್ಪ, ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಗ್ರಾಮಗಳಾದ ಉಜ್ಜಿನಿ, ಐನಳ್ಳಿ, ಹರಾಳು, ರಾಂಪುರ ಮುಂತಾದವು ೧೯೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಜನರೂ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಬಳ್ಳಾರಿ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆಧ್ವಜಾರೋಹಣ :

ಸಾಹಸಪ್ರಿಯ ಯುವಕರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವು ಒಂದು ಸವಾಲಾಗಿತ್ತು. ಜೀವದ ಹಂಗು ತೊರೆದು ಯುವಕರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಮೆರೆದರು. ಐ. ಬಸವರಾಜ, ಎಸ್. ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಮತ್ತು ಅವರ ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿಕೊಂಡು ೧೯೪೨ರ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದರು. 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯು ಉಗ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ತಳೆದಿತ್ತು. ೧೧.೧೧.೧೯೪೨ರಂದು ಬಸವರಾಜು ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣರಾವ್ ರವರ ಗುಂಪು ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಧ್ವಜ ಹಾರಿಸಿ ಅದ್ಭುತ ಸಾಹಸ ಮೆರೆದರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಹದಿ ಹರೆಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿದರು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ರಹಸ್ಯ ವರದಿ :

ಮುಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೮, ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಿಟಿಷರೆ, ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಒಕ್ಕೊರಳಿನಿಂದ ಪಾಸುಮಾಡಲಾಯಿತು. ಸಕಾರವು ಮರುದಿನ ಅಂದರೆ ೯.೮.೧೯೪೨ರಂದು ನಸುಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಎಲ್ಲಾ ನಾಯಕರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ಇಡೀ ದೇಶ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೂ ಸಹ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೦.೧೯೪೨ ರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ತೀವ್ರಗೊಂಡಿತು. ಹೀಗೆ ತೀವ್ರಗೊಂಡ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಹತ್ತಿಕ್ಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ರಹಸ್ಯ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿವರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

೧೯೪೨ರ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿ'ಯು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು, ಅದು ಎಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ರೈತರು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಈ ರಹಸ್ಯವರದಿಯ ವಿವರಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಚಳುವಳಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವಿಧ್ವಂಸಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದೂ ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವರದಿಯು ದಿನಾಂಕವಾರು ದಿನಚರಿ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ವಿವರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಮಂಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದನ್ನು ಕೇವಲ 'ಘಟನೆಗಳ ಪಟ್ಟಿ' ಎಂದು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ವರಿದಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಚಳುವಳಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೆಡೆದ ೩೦ ದಿನಗಳ ವಿವರ ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಈ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ

೧೯೪೨ರ ಚಳುವಳಿಯು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಟ್ಟು ಆಗಿನ ೮ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಹೊಸಪೇಟೆ, ಹರಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ, ಹಡಗಲಿ, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ, ಆಲೂರು, ಆದವಾನಿ, ರಾಯದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಬಳ್ಳಾರಿ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳ ವಿವರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ೬ ಘಟನೆಗಳು, ಆದವಾನಿಯಲ್ಲಿ ೯ ಘಟನೆಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ೧೩ಘಟನೆಗಳು, ಕೂಡ್ಲಿಗಿಯಲ್ಲಿ ೨ ಘಟನೆಗಳು, ಹಡಗಲಿಯಲ್ಲಿ ೩ ಘಟನೆಗಳು ಆಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮತ್ತು ರಾಯದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ೧ ಘಟನೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿಗಿಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ೫೧ ಸಮೂನೆಗಳಲ್ಲಿ ೩೦ ಘಟನೆಗಳ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಆದವಾನಿ ಮತ್ತು ಹರಪನಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೇ ನಡೆದಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಗಾರರ ಹೆಸರುಗಳು ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಘಟಣೆಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಗೆ. ನವೆಂಬರ್೧, ೧೯೪೨ ರಂದು ಹರಪನಹಳ್ಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ಘಟನೆಯ ವಿವರ ಇದೆ. ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಗಾರರು ಹೊಸಪೇಟೆಗೆ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಟಪಾಲು ಚೀಲವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೊಂದು ಮಿಂಚಿನ ಅಕ್ರಮಣವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ೧೫-೨೦ ಚಳುವಳಿಗಾರರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಉಗ್ರಗಾಮಿಗಳ ತಂಡವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಸರ್ಕಾರ ಅನುಮಾನ ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ತಂಡದ ಬಳಿ ಚಾಕು, ದಂಡ ಮುಂತಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳಿದ್ದವು. ಈ ತಂಡವು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಿರ ಬಹುದೆಂದು ಪೋಲೀಸರು ಊಹಿಸಿದ್ದರು.

ಜಾನಪದ ತಜ್ಞ ಮುದೇನೂರು ಸಂಗಣ್ಣನವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಸದರಿ ಘಟನೆಯು 'ತೆಲಗಿ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಉಗ್ರಗಾಮಿ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪನವರ ತಮ್ಮ ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗಪ್ಪನವರಿದ್ದರು. 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಟಪಾಲು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಅಪಹರಿಸುವುದು ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ಹಡಗಲಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉಗ್ರವಾದಿ ಚಳುವಳಿಗಾರರ ಪ್ರಭಾವ ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪ, ಚಕ್ಕಿ ಚನ್ನಪ್ಪ ಮುಂತಾದವರು ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಸಮೀಪದ ನೀಲಗುಂದದಲ್ಲಿ ಟಪಾಲು ಪಟ್ಟಿಗೆ ಅಪಹರಿಸಿದರು. ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪನವರು ೧೯೪೨ರ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸಿಂಹಸ್ವಪ್ನವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ವಿವರಗಳು ೧೯೪೨ರ ಚಳುವಳಿ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಕೆಳಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ರಹಸ್ಯ ವರದಿಯ ಯಥಾವತ್ ವಿವರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೦, ೧೯೪೨

ಹೊಸಪೇಟೆ : ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರ ಬಂಧನವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದರು.

ಆದವಾನಿ : ಅಂಗಡಿ – ಮುಂಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಹರತಾಳವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. ಅಂದು ಸಂಜೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೨೦೦ ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು.

ಬಳ್ಳಾರಿ : ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ನಗರ ಸಮಿತಿಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೫೦೦ ಜನರು ಹಾಜರಿದ್ದರು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೧,

ಬಳ್ಳಾರಿ : ಅಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ನೂರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಧ್ವಜ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು 'ಗಾಂಧೀಜಿಕೀ ಜೈ' ಘೋಷಣೆ ಕೂಗುತ್ತಾ ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ಅಂದು ಸಂಜೆ ೨೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಗರದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಭಾವಚಿತ್ರ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫,

ಹರಪನಹಳ್ಳಿ; ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಜನರು ಹಾಜರಿದ್ದ ಒಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು.

ಆದವಾನಿ : ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಕೊಟ್ಟೂರು : ಸರ್ಕಾರ ವಿರೋಧಿ ಬತ್ತಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕರಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹಂಚಲಾಯಿತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೬,

ಹೊಸಪೇಟೆ ಗುಂತಕಲ್ ನಡಿವಿನ ಟೆಲಿಫೋನ್ ಮತ್ತು ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಬಳ್ಳಾರಿ : ೩೦೦ ಜನರ ಮೆರವಣಿಗೆಯೊಂದು ನಡೆಯಿತು. ನಂತರ ನಡೆದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೧೦೦೦ ಜನರು ಸೇರಿದ್ದರು.

ಹೊಸಪೇಟೆ – ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ನಡುವಿನ ತಂತಿ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಲಾಯಿತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೭,

ಕೊಟ್ಟೂರು–ಕೂಡ್ಲಿಗೆ ನಡುವಿನ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಕೊಟ್ಟೂರಿನಲ್ಲಿ ೫೦ ಜನರ ಒಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು.

ಪ್ರತಿಬಂಧಿತ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಂಚಲಾಯಿತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮,

ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದರು.

ರಾಯದುರ್ಗ : ಸುಮಾರು ೪೦೦ ಜನರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯,

ಹರಪನಹಳ್ಳಿ : ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೨೨,

ಆಲೂರು : ಹೆಂಡದಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಪಿಕ್ವಟಿಂಗ್ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಪೋಲೀಸರು ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಯದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಬೊಪಸಮುದ್ರಮ್ ನಡುವೆ ಒಂದು ತಂತಿ ಕಂಬವನ್ನೇ ಕಿತ್ತುಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೨೫,

ಆದವಾನಿ : ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ೨೦೦ ಜನರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೩೦,

ಬಳ್ಳಾರಿ : ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ನಗರ ಸಮಿತಿ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೬೦೦ ಜನರು ಸೇರಿದ್ದ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಶಾಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಹಡಗಲಿ : ಸಣ್ಣದೊಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೩೧,

ಸವಿನಯ ಕಾಯಿದೆ ಭಂಗ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲಾ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ರವರು ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸಿದರು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೦೨,

ಬಳ್ಳಾರಿ: ನಗರದ ಪ್ರಮುಖ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬರೆದರು.

ಟಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ ಮತ್ತು ಡಿ.ಎಚ್. ವೆಂಕೋಬರಾವ್ ರವರುಗಳನ್ನು ನಿಯಮ ೨೬ರ ಪ್ರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿ ವೆಲ್ಲೂರು ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೦೩,

ಆದವಾನಿ : ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆ ಗಳಳ ನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯೊಂದು ನಡೆಯಿತು. ೬ ಜನರು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಒಂದು ಟೆಲಿಫೋನ್ ಕಂಬವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಲಾಯಿತು.

ಹೊಸಪೇಟೆ : ಹೊಸಪೇಟೆ-ಬಳ್ಳಾರಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಸೇತುವೆಗಳ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಲಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರದ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪಾಲಿಸಬಾರದೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಕರೆ ನೀಡಿದ್ದ 'ಹರಿಜನ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹಂಚಲಾಯಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ವಾರ್ತಾಪತ್ರವನ್ನೂ ಹಂಚಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೦೪,

ಸಾರಾಯಿ ಹರಾಜು ನಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಘೋಷಣೆ ಕೂಗಿದ ಯುವಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೦೫,

ಅನೇಕ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವಾರ್ತಾಪತ್ರವನು ಹಂಚಲಾಯಿತು. ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ದಮನಕಾರಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಆರು ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೦೬,

ಕೇಶವಕೃಷ್ಣ ಬಾಗಲಕೋಟೆ (ಮೀರಜ್) ರವರನ್ನು ಸಭೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಐದು ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ವೈರ್ ಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಆರೋಪದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಆದವಾನಿ : ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೦೨,

ಸಾರಾಯಿ ಅಂಗಡಿ ಮುಂದೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ೧೩ ಜನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೦,

ಆಲೂರು : ಇಬ್ಬರು ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಇತ್ತರು.

ಹರಪನಹಳ್ಳೀ : ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಲ್ವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೨,

ಬಳ್ಳಾರಿ: ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಸೇರಿದ ಗುಡಿಸಲೊಂದನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಸಭೆಗಳು ನಡೆದವು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೪,

ಆಙಖ ಕಾನೂನಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ೧೧ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಲಾಯಿತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಕರಪತ್ರ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮಚಂದ್ರ ಗುಪ್ತ ಎಂಬ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ರೇಕೆಟ್ಲಾ ಪೋಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯಿಂದ ಗುಂಡುಗಳಿದ್ದ ಕಬ್ಬಿಣ ಪಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಪುರ ಜೈಲಿನೊಳಗೆ ಲಾಠಿ ಚಾರ್ಜ್ ನಡೆಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೫,

ಹಡಗಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪಾನನಿಷೇಧ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ಐವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಆದವಾನಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಂಡಿಗಿರೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಫೋನ್ ಕಂಬವನ್ನು ಕಡಿದು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಇದೇ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಜೋಡಿವಂಡ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲೂ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿ ಕಡಿದು ಹಾಕಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೬,

ಕೂಡ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತಿರ ೫೨೦ ಅಡಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೭,

ಕುಡಿತಿನಿಯ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರವಾಸಿ ಬಂಗಲೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಈ ವಿಧ್ವಂಸಕಾರಿ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೮,

ಆದವಾನಿ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕಡಿಯಲಾಯಿತು. ಐವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೯,

ಆದವಾನಿ : ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮುರಿದ ಐವರನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿತು.

ಬಳ್ಳಾರಿ : ಸರ್ಕಾರವು ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದ ಕಲ್ಲಚ್ಚು ಮಾಡಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಾರ್ತಾಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಚ್ಚಿಸಿದರು.

ಹಡಗಲಿಗೆ : ನಗರದ ಎರಡು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಷೇಧಿಸಿದ ಬಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ರೇಕೆಟ್ಲಾ ಮೊಕದ್ದಮ್ಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮೂವರಿಗೆ ೨ ವರ್ಷ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ತಲಾ ೧೦೦ ರೂಪಾಯಿ ದಂಡ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೦೨,

ಬಳ್ಳಾರಿ : ಗಾಂಧೀಜಯಂತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ನಿಷೇಧಿತ ಕರಪತ್ರಗಳನ್ನು ನಗರದಲ್ಲಿ ಹಂಚಲಾಯಿತು.

ಆದವಾನಿ : ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರದ ಮೂಲಕ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾಯಿತು. ೨೧ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

ರೇಕೆಟ್ಲಾ : ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ಮೂವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೦೩,

ಬಳ್ಳಾರಿ : ನಗರದಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕಡಿಯಲಾಯಿತು.

ಹರಪನಹಳ್ಳಿ : ಯುದ್ಧ ವಿರೋಧೀ ಘೋಷಣೆ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದ ಯುವಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೦೪,

ಬಳ್ಳಾರಿ : ವಾರ್ಡ್ಲಾ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಮರಗೆಲಸ ವಿಭಾಗದ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೪,

ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಬೇಡಿರೆಂದು ಜನತೆಗೆ ಕರೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ನೌಕರಿಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ನೀಡುವಂತೆ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕರ್ನೂಲಿನ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯರವರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೫,

ಕಲ್ಲುದೇವನಕುಂಟೆಯ ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಆದವಾನಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಇಬ್ಬರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಡುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆರೋಪದ ಮೇಲೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೭,

ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ೧೬ ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಪ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕಡಿಯಲಾಯಿತು. ಕೂಡ್ಲಿಗೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೊಟ್ಟೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೦,

ಕೋಸಗಿ ಸಬ್ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಕಛೇರಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೪,

ಹರಪನಹಳ್ಳಿ–ಕೊಟ್ಟೂರು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿಯನ್ನು ಕಡಿಯಲಾಯಿತು.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೬,

ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿ ತುಂಡರಿಸಲಾಯಿತು.

ಬಳ್ಳಾರಿ : ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ನಾಲ್ವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು.

ಕೊಟ್ಟೂರು : ನಿಷೇಧಿತ ಕರಪತ್ರವನ್ನು ಹಂಚಲಾಯಿತು.

ನವೆಂಬರ್ ೦೧,

ಹರಿಹರ : ಹರಪ್ಪನಹಳ್ಳೀಗೆ ೭ ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಚೆಯನ್ನು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಕೊಂಡ್ಯೊಯ್ದರು. ಈ ಮಿಂಚಿನ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಪೂರ್ವಯೋಜಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಾಹಸ ನಡೆಸಿದ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಮುಖವಾಡ ಧರಿಸಿದ್ದ ಚಾಕು–ದಂಡಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ೧೫–೨೦ ಜನರಿದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲಾ ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆಂದು ಪೋಲೀಸರು ಶಂಕಿಸಿದ್ದರು.

ನವೆಂಬರ್ ೦೫,

ಹೊಸಪೇಟೆ : ಕರನಿರಾಕರಣೆ ಘೋಷಣೆ ಇದ್ದ ಕರಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹಂಚಲಾಯಿತು.

ನವೆಂಬರ್ ೧೯,

ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಚಾರ್ ಎಂಬ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಸದಸ್ಯರು ನಾರಾಯಣದೇವರಕೆರೆ ಪಂಚಾಯಿತಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ರಾಜಿನಾಮೆ ಇತ್ತರು.

ಡಿಸೆಂಬರ್ ೦೪,

ಬಳ್ಳಾರಿ : ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೊಬ್ಬನ ಮನೆಯನ್ನು ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ನಿಷೇಧಿತ ಬರಹಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಮಹಿಳಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪುರುಷರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೋರಾಟವಾಗಿತ್ತು. ಮಹಿಳೆಯರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವು ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆಯಿತ್ತು. ಅಂದು ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಹಿಸುವುದು ಸುಲಭವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪುರುಷರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸೌಲಭ್ಯ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳಿದ್ದರೂ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಪಾಲುಗೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ :

ಟಿ.ಬಿ. ಕೇಶವರಾಯರು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗೋಹತ್ಯೆ ನಿಷೆಧ, ಮದ್ಯಪಾನ ನಿಷೇಧ, ಹರಿಜನರ ಸೇವೆ, ಹಿಂದಿ ಪ್ರಚಾರ, ಖಾದಿ ಪ್ರಚಾರ ಮುಂತಾದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ ಅನೇಕ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹರಿಹರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಲೆಬೆನ್ನೂರು ಗ್ರಾಮದ ಶ್ರೀಮತಿ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾಯಿಯವರು ಇವರ ಕೈ ಹಿಡಿದರು. ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸೋದರರ ಜೊತೆ ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಮಹಿಳೆಯೆಂದರೆ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ.

೧೯೩೦ ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಪ್ರಭಾತ್ ಭೇರಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಿ ಬಂಧಿತರಾದರು. ಇವರು ಆರು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ಹಾಗು ೧೫೦ ರೂಪಾಯಿ ಜುಲ್ಮಾನೆಗೆ ಒಳಗಾದರು. ಜುಲ್ಮಾನೆ ನೀಡದುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಆರು ವಾರಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲೂ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿದ್ದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹರಿಜನ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಂಗವಾಗಿ ಇವರು ಹರಿಜನ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಸಮಾಜದ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇವರು ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿಯವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಹಾಗೂ ವಿಧಾಯಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿ ದುಡಿದರು.

ಕೋಗಳಿ ರುದ್ರಮ್ಮ :

ಕೋಗಳಿಯ ಬಿ.ಎಂ. ಅಜ್ಜಯ್ಯನವರ ತಂಗಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರುದ್ರಮ್ಮ ನವರ ವಿವಾಹ ಏಳನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ನಡೆಯಿತು. ದುರದೃಷ್ಟದಿಂದಾಗಿ ಇವರ ಗಂಡ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ರುದ್ರಮ್ಮನವರು ಒಂದು ವರ್ಷದ ಕಾಲ ವರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ಜಮನಲಾಲ್ ಬಜಾಜ್‌ರವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಿಳಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು. ಇವರು ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ವರ್ಧಾದಿಂದ ಕೊಟ್ಟೂರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು. ಗಾಂಧೀ ವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಗೊರ್ಲಿ ಶರಣಪ್ಪನವರು ವಿಧವೆಯಾಗಿದ್ದ ರುದ್ರಮ್ಮನವರನ್ನು ಸಮಾಜದ ತೀವ್ರ ವಿರೋಧದ ನಡುವೆ ವಿವಾಹವಾದರು. ಗೊರ್ಲಿ ಶರಣಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ದೃಢ ನಿಶ್ಚಿಯವನ್ನು ಬದಲು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಗೊರ್ಲಿ ಶರಣಪ್ಪ ಮತ್ತು ರುದ್ರಮ್ಮನವರುಗಳ ವಿವಾಹವು ಹೊಸರಿತ್ತಿಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ೧೯೩೬ ರಲ್ಲಿ ಜರುಗಿತು. ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಗುದ್ಲೆಪ್ಪ, ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪ, ದೊಡ್ಡ ಮೇಟಿ ಅಂದಾನಪ್ಪ ಮುಂತಾದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಎದುರಿಗೆ ವಿವಾಹ ನಡೆಯಿತು. ಹೀಗೆ ರುದ್ರಮ್ಮ ನವರ ವಿವಾಹವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವೇ ಆಗಿ ಹೋಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಶರಣಪ್ಪ ಮತ್ತು ರುದ್ರಮ್ಮನವರುಗಳ ವಿವಾಹವು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಘಟನೆಯಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೨ ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ದಂಪತಿಗಳು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು.

ಡಾ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ :

ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಕೀಲರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಎನ್. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿ ಯವರು ವಿಧವೆಯಾಗಿದ್ದ ಡಾ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದರು.

ಡಾ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸದಾ ಖದ್ದರ್ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇವರು ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಗಾಂಧೀಜಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ 'ಖದ್ದರಮ್ಮ'ನೆಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೩೩ ಮತ್ತು ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿ ಮಾಡಿ ಇವರು ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದರು. ಇವರು ಮದರಾಸು ಶಾಸನ ಸಭೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದರು.

ಇವರ ಪತಿ ಎಂ.ಎನ್. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅನೇಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಕೋರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಾಗಿ ವಾದಿಸಿ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಹಿತೈಷಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲೂ ಸಹ ಇವರು ಖಾದಿ ಸಮವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ನೀಡಿದರು. ಗಂಡ ಮತ್ತು ಹೆಂಡತಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಒಬ್ಬ ಬಾಲಕಿಯನ್ನು ದತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ರತ್ನಕಟ್ಟಿ ಚನ್ನಬಸಮ್ಮ :

ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ, ಸೇರಿದ ರತ್ನಕಟ್ಟಿ ಚನ್ನಪ್ಪನವರ ಪತ್ನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಚನ್ನಬಸಮ್ಮನವರು ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾದ ಎಚ್.ಎಂ. ವೀರಭದ್ರಯ್ಯನವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಏಕೈಕ ಮಹಿಳೆ ರತ್ನಕಟ್ಟಿ ಚನ್ನಬಸಮ್ಮ.

೧೯೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಬಳೇಕಲ್ಲು ರಾಮಕ್ಕ ಮತ್ತು ನಂಬೆ ಯಂಕಮ್ಮ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಹಿಳೆಯರು ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ೬ ತಿಂಗಳ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಮಲಿಂಗಮ್ಮ :

ಆದವಾನಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪೆದ್ದಕಡಬೂರಿನ ಐಯ್ಯಪ್ಪರೆಡ್ಡಿಗಾರಿ ವೆಂಕಟರೆಡ್ಡಿಯವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರ ಸಹಯೋಗದಿಂದ ಪೆದ್ದಕಡಬೂರಿನಲ್ಲಿ ಭಾರದ್ವಾಜ ಆಶ್ರಮ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಖಾದಿ ನೂಲುವುದು, ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆ ತಯಾರಿಸುವುದು, ಕೈಯಿಂದ ತಯಾರಿಸುವ ಕಾಗದ ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಶೀಮತಿ ರಾಮಲಿಂಗಮ್ಮನವರು ನೀಡಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇವರು ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನೆರವು ನೀಡಿದರು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸಪೇಟೆ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ಕೊಟ್ಟೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಆದವಾನಿ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಭಾತ್ ಭೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೩೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾದ ಬಿ.ವಿ. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ (ಸೂರ್ಯನಾರ್ಥ ಕಾಮತ್, ೧೯೭೪ ಸಂ:೧:೮೮೫). ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರಭಾತ್ ಭೇರಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಬಾಲಕಿಯರು ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಚಳುವಳಿಗಾರ ಟಿ.ಬಿ. ಕೇಶವರಾಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಭಾತ್ ಭೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿಹಳ್ಳಿ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾರಯರ

ಪತ್ನಿ ಸುಂದರಮ್ಮ ಹಾಗು ಮಗಳು ವನಜಾಬಾಯಿ ತಪ್ಪದೆ ದಿನವೂ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಮತ್ತಿಹಳ್ಳಿ ನಾಗರಾಜರಾಯರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತಿಹಳ್ಳಿ ಸುಂದರಮ್ಮನವರು ಖಾದಿಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆ ನಗರ ಸಭೆಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಆರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಸೀಮಿತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರು ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಜೈಲು ಸೇರಿದಾಗ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಇವರು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸೇರುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಮಡಿ–ಮೈಲಿಗೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲವರಾದರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು. ಕಂದಾಚಾರ, ಮೂಢ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಶ್ರೀಮತಿ ರತ್ನಾಬಾಯಿ, ಶ್ರೀಮತಿ ಕೋಗಳಿ ರುದ್ರಮ್ಮ, ಡಾ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಇವರೆಲ್ಲರದೂ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಧವಾ ಪುನರ್ವಿವಾಹವಾಗಿದ್ದವು.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಜೈಲುಗಳ ವಿವರಗಳು:

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ತಮ್ಮ ಜೈಲುಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಥವಾ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತದ ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಹೋರಾಟದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಹರವು ಕೇವಲ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೇಮೆಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗಾರರು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಜೈಲುಗಳ ವಿವರಗಳಿಂದ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಒಟ್ಟು ಜೈಲುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨೮, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೩ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಾವುವೆಂದರೆ :

ಜೈಲುಗಳ ವಿವರ		**ಜೈಲು ವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದವರ ಸಂಖ್ಯೆ**
೧. ಅನಂತಪುರ ಸಬ್ ಜೈಲು, ಅನಂತಪುರ	–	೧
೨. ಅಲ್ಲಿಪುರ ಜೈಲು, ಬಳ್ಳಾರಿ	–	೩೦
೩. ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ಸಬ್ ಜೈಲು, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ	–	೮
೪. ಕಡಲೂರು ಸಬ್ ಜೈಲು	–	೬
೫. ತಿರುಚನಾಪಳ್ಳಿ ಜೈಲು	–	೭

೬. ತಂಜಾವೂರು ಜೈಲು – ೪೭
೭. ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹ ಬಳ್ಳಾರಿ – ೧೨೪
೮. ಮದರಾಸು ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹ – ೨೧
೯. ಮಧುರೈ ಜೈಲು – ೮
೧೦. ವೆಲ್ಲೂರು ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹ – ೫೫
೧೧. ಹರಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ ಸಬ್ ಜೈಲು – ೯
೧೨. ಹೊಸಪೇಟೆ ಸಬ್ ಜೈಲು – ೧೫
೧೩. ಬರ್ಹಾಪುರ ಜೈಲು – ೬

ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ೩೩೨ ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ.

ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ೭ ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತದ ಜೈಲುಗಳ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಧಾರವಾಡ ಜೈಲು – ೧
೨. ಗದಗ ಸಬ್ ಜೈಲು – ೧
೩. ಪೂನಾ ಜೈಲು – ೧
೪. ಬಿಜಾಪುರ ಜೈಲು – ೩
೫. ಬೆಳಗಾಂ ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹ – ೧೫
೬. ಯರವಾಡ ಜೈಲು – ೯
೭. ಹಿಂಡಲಗಿ ಜೈಲು – ೧೧

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರಾಂತದ ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ೪೧ ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ.

ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜೈಲುಗಳು ಮೂರು ಅವುಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜೈಲು – ೨
ದಾವಣಗೆರೆ ಜೈಲು – ೫
ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹ – ೧

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥನದ ನಾಲ್ಕು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಅಹಮದ್ ನಗರ ಜೈಲು – ೧

೨. ಔರಂಗಾಬಾದ್ ಜೈಲು – ೧

೩. ಕೊಪ್ಪಳ ಜೈಲು – ೧

೪. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಜೈಲು – ೧

(ಕೃಪೆ–ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ – ೧೯೯೮ ಸಂ–ಬಿ. ಶೇಷಾದ್ರಿ, ಟಿ. ಆರ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್)

ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಸಂಡೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಅಲ್ಲಿನ ಮಹಾರಾಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಡೂರು ಸಂಸ್ತಾನದ ನಾಗರಿಕರು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಗಡಿಯಾಚೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಸಚಿಡೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗೆ ನಡೆದದ್ದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗೆ ಮಹಾರಾಜರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಧೋರಣೆ ವಿರುದ್ಧ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದರು. ಅಂತಹ ಎರಡು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರದೆ ಇರುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಇರಬಹುದು.

ಅನಂತಪುರ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಯುವಕರ ಸಾಹಸ :

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊರಗೆ, ಪಕ್ಕದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿವೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ರೋಚಕ ಪ್ರಸಂಗವೆಂದರೆ 'ಅನಂತಪುರ ಕಾಲೇಜು ಆರ್ಸನ್ ಕೇಸು'. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಉನ್ನತ ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಮದರಾಸು ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅನಂತಪುರ ಇಲ್ಲವೆ ಮದನಪಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮದರಾಸುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಗೋರ್ಲಿಶರಣಪ್ಪನವರ ಭಾರತ ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಹೊಂದಿದ ಅಲಬೂರು ನಂಜಪ್ಪನವರು ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅನಂತಪುರ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿದರು. ಇವರಂತೆ ಕೊ. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಮತ್ತು ಎ.ಬಿ.ಆರ್. ಕೊಟ್ಟಗೌಡರು ಅದೇ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಿದರು. ಈ ಹದಿಹರೆಯದ ಬಾಲಕರು ೧೯೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮೈನವಿರೇಳಿಸುವಂತಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ :

ವರ್ಷ : ೧೯೪೨

ಮೊಕದ್ದಮ್ಮೆ ಹೆಸರು : ಅನಂತಪುರ ಕಾಲೇಜು ಆರ್ಸನ್ ಕೇಸು

ಆಪಾದಿತರ ಹೆಸರುಗಳು : ಎ.ಬಿ. ಆರ್. ಕೊಟ್ರಗೌಡ, ಕೋ. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ, ಅಲಬೂರು ನಂಜಪ್ಪ

ಅಪಾದಿತರ ಪರ ವಕೀಲ : ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಟ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಟಿ. ರಾಘವ.

೧೯೪೨ ಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ಕೊಟ್ಟೂರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ವೀರಭೂಮಿಯಾಗಿತ್ತು. ಗೋರ್ಲಿಶರಣಪ್ಪ, ಕೆ. ಗೌಡಪ್ಪ, ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಹಳ್ಳಿಗುರುಬಸವರಾಜ, ರುದ್ರಮ್ಮ ಮುಂತಾದ ಹಿರಿಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿ ಬೆಳೆದ ಅಂದಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು. ಎ.ಬಿ. ಆರ್. ಕೊಟ್ಟಗೌಡ, ಅಲಬೂರು ನಂಜಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕೋ. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಎಂಬ ಬಾಲಕರು ಇಂತಹ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ॥ ಅಲಬೂರು ನಂಜಪ್ಪ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

"ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಭಾರತ ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿದ್ದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಾನು ಕೇವಲ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮೀಸಲಿಡದೆ ಇತಿಹಾಸ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂತಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕೊಟ್ಟೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್, ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಮುಂತಾದವರ ಭಾಷಣ ಕೇಳಿದ್ದೆವು. ಮಾರ್ಚ್ ೨, ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಕೊಟ್ಟೂರಿನಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ದರ್ಶನ ಭಾಗ್ಯ ದೊರೆಯಿತು".

ಈ ಮೂವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅನಂತಪುರ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ 'ತ್ರಿ ಮಸ್ಕಟೀಯರ್ಸ್' ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾಲೇಜಿನ ಚರ್ಚಾಸ್ಪರ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಬಂಧ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನಗಳೆಲ್ಲಾ ಇವರಿಗೆ ಮೀಸಲು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಕನಸುಗಳು ಇವರುಗಳಿಗೂ ಇದ್ದವು. ಎ.ಬಿ.ಆರ್. ಕೊಟ್ರಗೌಡರಿಗೆ I.C.S. ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ. ಇದು ಅವರ ತಂದೆ ತಾಯಿಯವರ ಆಸೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅಲಬೂರು ಅಂಜನಪ್ಪನವರಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ವೃತ್ತಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತಹ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದವಿ ಗಳಿಸುವ ಆಸೆ. ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಇವರುಗಳಿಗೆ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕನಸು. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ್, ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಮುಷ್ಕರ ಸಂಘಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಮೂವರ ಹೆಸರುಗಳು ಪೋಲೀಸರ ಫೈಲು ಸೇರಿದ್ದವು.

ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ೮–೮–೧೯೪೨ ರಂದು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಹರತಾಳ ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರಾಚಾರ್ಯ ಕೆ.ವಿ.ಎಸ್. ಮೆನನ್‌ರವರ ಮಗನನ್ನೇ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಮನೆಗೆ ನಮ್ಮ 'ನಾಯಕರು' ವಾಪಸ್ಸು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಪೋಲೀಸರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ದೌರ್ಜನ್ಯ ನಡೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪೋಲೀಸರು ಜಜ್ಜಿದರು. ಒಂದು ವಾರದ ಕಾಲ ಕಾಲೇಜು ಮುಚ್ಚಿತು. ನಮ್ಮ ಕೇಸ್‌ನ ನಾಯಕರುಗಳ ಹಾಸ್ಟೆಲ್

ರೂಮು ಹೋರಾಟಗಾರರ ಕಛೇರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೨೦, ೧೯೪೨ ರಂದು ಕಾಲೇಜು ಪುನರಾರಂಭವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಕೊಟ್ಟೂರು ಗುಂಪು ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಜರಾದರು. ಪ್ರಶ್ನೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ "ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ" ಬಗ್ಗೆ ಒಬ್ಬರು ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆದರೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು "ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ದುರಂತ"ದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆದರು. ಎ.ಬಿ.ಆರ್. ಕೊಟ್ರಗೌಡರು "ಎ ಕೇಸ್ ಫಾರ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಇಂಡಿಪೆಂಡೆನ್ಸ್–ಹಿಯರ್ ಆಯಂಡ್ ನೌ" ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆದರು. ಹೀಗೆ ಬರೆದ ಸುಧೀರ್ಘ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬಹು ಕಟುವಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಚೋಧನಕಾರಿ ಭಾಷೆ ಬಳಸಿದ್ದರು.

ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವಾತಾವರಣ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೯, ೧೯೪೨ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯ ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ. ಕಾಲೇಜಿನ ರಸಾಯನಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬಾಂಬ್ ಸ್ಫೋಟವಾಯಿತು. ಪ್ರಯೋಗಾಲಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಂಕಿಗಾಹುತಿಯಾಯಿತು. ಪೋಲೀಸರು ತಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು. ಈ ಘಟನೆಯು ಅವರಿಗೊಂದು ಸವಾಲಾಗಿತ್ತು. ಊರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಜಾಲಾಡಿದರು. ನೀಲಂ ಸಚಿಜೀವರಡ್ಡಿ, ದಾವೋದರಂ ಸಂಜೀವಯ್ಯ ಟಿ. ನಾಗರೆಡ್ಡಿ, ಎ.ಬಿ.ಆರ್. ಕೊಟ್ಟಗೌಡ, ಕೋ. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಅಲಬೂರು ನಂಜಪ್ಪ ಪೋಲೀಸರ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟೂರಿಗೆ ಓಡಿ ಬಂದರು. ಭೂಗತನಾಗಿ ಪೋಲೀಸರ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ, 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಂಜಪ್ಪ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಪೋಲೀಸರಿಂದ ಅದೆಷ್ಟು ದಿನ ತಲೆ ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿರಲು ಸಾಧ್ಯ ? ೧೯೪೨, ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೨೦ ರಂದು ಉಜ್ಜನಿಯಲ್ಲಿ ನಂಜಪ್ಪನನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು. ನಂತರ ಸಶಸ್ತ್ರ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆಗೆ ಕರೆದಂತರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ವೆಲ್ಲೂರು ಜೈಲಿಗೆ ಸಾಗು ಹಾಕಲಾಯಿತು.

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ, ಪ್ರಮುಖ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಣೆ

ಹಾಲವರ್ವಿ ಸೀತರಾಮರೆಡ್ಡಿ :

೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳವಳಿ ಶುರು ಆದಾಗ ಬಂಧಿಸಬೇಕಾದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ಪಟ್ಟಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಆಗಸ್ಟ್ ೯ನೇಯ ತಾರೀಖು ಹಾಲವರ್ವಿ ಸೀತಾ ರಾಮರೆಡ್ಡಿಯವರ ಬಂಧನವು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಾಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸುಬ್ಬರಾಯನ್‌ರವರು ಇವರ ಮಿತ್ರರೂ, ಉಜ್ವಲ ದೇಶಭಕ್ತರು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ

ಚಳವಳಿಯು ಉಗ್ರರೂಪವನ್ನು ತಾಳಬೇಕೆಂಬುದೂ ಅವರ ಇಚ್ಚೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಲದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೋರಾಟದಿಂದ ಭಾರತವು ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿ 'ಸ್ವರಾಜ್ಯ'ವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದೂ ಅವರ ಉತ್ಕಟೇಚ್ಛೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಬರುವ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ಕೊಡದೆ ಜನತೆಯ ಹಿತಸಂಬಂಧೀ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆ ಬರದಂತೆ ಒಂದು ತಂಡದನಂತರ ಮತ್ತೊಂದರ ಸಿದ್ಧತೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತರುಣರು ಭಾಗವಹಿಸಲು ಬಂದರು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ತರುಣರ ಗುಂಪಿನಿಂದ ೬೦ ಜನರು ವಿಚಾರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಂಧಿತರಾದರು. ಬಳ್ಳಾರಿ ನಗರದಿಂದ ೫ ತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ೩೭ ತರುಣರು ಮತ್ತು ಹೊಸ ಪೇಟೆಯಿಂದ ೧೩, ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ೪, ಆದವಾನಿಯಿಂದ ೪೩, ಆಲೂರಿನಿಂದ ೧೩, ರಾಯದುರ್ಗದಿಂದ ೩ ಹೀಗೆ ಭಾರತ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ೧೪೪ನೇಯ ಸೆಕ್ಷನ್ ಮುರಿದು ಕಠಿಣಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದರು.

೩೦ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಆಪ್ತಮಿತ್ರ ಬಾಲಚಂದ್ರ ಆಪ್ಟೆಯವರು ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಜಿಲ್ಲಾ ಪೋಲೀಸ್ ಸುಬ್ರಾಯನ್‌ರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಔತಣವೇರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದು ಆಗಿನ ಜಿಲ್ಲಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಐರೋಪ್ಯರಾದ ಫ್ರೇಜರ್‌ವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ತಕ್ಷಣ ಬಂಧಿಸಲು ಆಜ್ಞೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ೧-೧೦-೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಂಧನವಾಗಿ ವೆಲ್ಲೂರಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು.

ಒಂದು ವರ್ಷ ವೆಲ್ಲೂರ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆದು ೧ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ತಂಜಾವೂರ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ನಂತರ ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು ಮೇ ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಬಾಲಚಂದ್ರ ಆಪ್ಟೆ ಮತ್ತು ಬಿಂದುಮಾಧವ ಅವರೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು.

ಟೇಕೂರ್ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾಗಲು ಆಗಸ್ಟ್ ೯ರಂದು ಅವರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ೬೪ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧರನ್ನು ವೆಲ್ಲೂರಿನ ವಿಶೇಷ ಜೈಲಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು. ಅವರು ೨ ವರ್ಷ ೨ತಿಂಗಳು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿತರು. ಸ್ಥಾನಬದ್ಧರಿಗೆ ಅವರು ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ೧೯೫೨ ರಿಂದ ೧೯೬೭ರ ವರೆಗೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಆರಿಸಿ ಬಂದು ದೇಶಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗಾಂಧೀ ಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಿ.ವಿ. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್

ಇವರ ಸಹಪಾಠಿ ದಿ॥ ಹಾಲರ್ವಿ ಸೀತಾರಾಮ ರೆಡ್ಡಿ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ರಾಯಲ ಸೀಮಾ ಬ್ಯಾಂಕನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲು ಇವರು ಅವರಿಗೆ ನೆರವಾಗಿ ೧೯೩೮ ರಿಂದ ೧೯೪೮ರ ವರೆಗೆ ದುಡಿದು ೨೯ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರೆಗೆ ಅದರ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಅವರು ಅದರ ಸ್ಥಾಪಕ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಆಗಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮ ರೆಡ್ಡಿ ಇವರು ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಮುಂದಾಗಿ, ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಿ.ವಿ. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ಅವರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಬಾರದೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು.

ಡಾ॥ ಅಮರಪ್ಪ ವಿ. ಗದಗ

ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರ ದಾಂಡೀಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ವೇಳೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಸಮೀಪದ ಕಪ್ಪಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರು ಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಪ್ರಭಾತಫೇರಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಹಳೆಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿದರು. ಸಂಜೆಗೆ ಕೆಲವು ದಿನ ತಪ್ಪದೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳು ಜರುಗಿ ಸರಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಬೆಳೆಸುತ್ತ ನಡೆದರು. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಹರ್ನಿಶಿ ಪೋಲೀಸರ ಸರ್ಪಕಾವಲು ನಡೆದಿತ್ತು. ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಭಾತಫೇರಿ ಮುಖಂಡರೆಂದು ಡಿ.ಹೆಚ್. ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಆರ್. ಹನುಮಂತ ರಾವ್, ಡಿ. ಗೋಪಾಲರಾವ್ ಮೊದಲಾದವರು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಅವರನ್ನು ಜೈಲಿಗೆ ತರುವ ಸುದ್ದಿ ಊರೆಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಅವರನ್ನು ನೋಡಲು ಜೈಲಿನ ಕಡೆ ಧಾವಿಸಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿದ್ದರು.

ಅಂದೇ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಪರ ಹದ್ದು ಹಾಗೂ ಸುತ್ತ ಐದು ಮೈಲುಗಳವರೆಗೆ ೧೪೪ನೇ ಕಲಮು ಜಾರಿಮಾಡಿ ಜೈಲಿನ ಮುಂಭಾಗದ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಜನತೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಗೇ ಲಾಠೀಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಡಾ॥ ಅಮರಪ್ಪ ವಿ. ಗದಗ ಅವರು ಓಡದೇ ಜೈಲಿನ ಬಯಲನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ನಡೆಯುತ್ತ ಸಾಗಿದರು. ಅವರ ಮೇಲೆ ಲಾಠೀಹೊಡೆತಗಳು ಬಿದ್ದವು. ಆಗ ಅಲ್ಲೇ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗೆಂದು ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹೇಳಿದರು. ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ಹೊಡೆದದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ಇನ್ನು ನಾನಾಗಿ ಸರಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಬೇಕಾದರೆ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಸರಿಸಬಹುದೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಮೂರುನಾಲ್ಕು ತಾಸು ನೋಡಿ ಕಡೆಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ಜಿ. ವೆಂಕಟರಾಮ ಶೆಟ್ಟಿ

೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದ ಇವರು ಮುಂದೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸೇವಾದಳದ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿಹೊಂದಿ ನೆಹರೂರವರಿಂದ

ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟ್ ಪಡೆದರು. ಈ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಡಿ.ಎಚ್. ವೆಂಕೋಬರಾವ್, ಡಿ.ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಆರ್. ಹನುಮಂತರಾವ್, (ಡಾ॥) ಅಮರಪ್ಪ, ಡಬ್ಲ್ಯು. ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್, ಜಿ.ವಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೩೨ರ ಮೇ ೫ರಂದು ಅವರು, ಟೇಕೂರ್ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ ಮತ್ತು ಡಾ॥ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಮೂರು ಬಂದಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕರಪತ್ರ ಹಂಚಿ, ಘೋಷಣೆ ಕೂಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಮಾಡಿ ಬಂಧಿತರದರು. ಮುಂದೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ೧೦೦ ರೂ. ದಂಡ ಆಯಿತು. ದಂಡ ವಸೂಲು ಮಾಡಿದರು. ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಒಡೆಯುವುದು, ಬೀಸುವುದು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಟಿ.ಬಿ. ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ

೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪ್ರಭಾತಫೇರಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಕಾನೂನು ಮುರಿದು ಒಮ್ಮೆ ಬಂಧನಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸಿ ಬಂಧಿತಳಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಆರು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ೧೫೦ ರೂ. ಜುಲ್ಮಾನೆ, ಜುಲ್ಮಾನೆ ತೆರದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಆರು ವಾರ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು. ಏಳೂವರೆ ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವೆಲ್ಲೂರು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಅವರು ೧೯೪೧ರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಮಾಡಿದರೂ ಅವರ ಬಂಧನ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ೧೯೪೨ರಲ್ಲೂ ಚಳವಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಅವರು ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದರು. ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಯಜಮಾನರು ಜೈಲು ಕಂಡು ಮನೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಅವರೇ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅತಿಥಿಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗೆ ಅವರು ಒಮ್ಮೆ ಅವಿರೋಧವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಆಗಿದ್ದರು. ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಹಾಗೂ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕಾರ್ಮಿಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲೂ ಸದಸ್ಯಳಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದರು.

ಕೆ. ಚಿದಾನಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಿ

ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅನುಮತಿಪಡೆದು ೧೯೪೧ರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬರು. ಅವರು ಅಧ್ಯಾಪಕವೃತ್ತಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಸಾಂಬಮೂರ್ತಿ ಮೈದಾನದನಲ್ಲಿ ದ.ಪ. ಕರಮರಕರರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಮಾಡಿ ಆದವಾನಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ ಪಾದಯಾತ್ರೆಯಿಂದ ದಿ॥ ಪಿ.ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರೊಂದಿಗೆ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು.

೧೯೪೨-೪೫ರ ಕೊನೆಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದಿ॥ ವೈ. ರಾಮರಾವ್, ಎ. ಬಸಣ್ಣ, ಕೆ. ಶಾಮಾಚಾರ್, ಬಿ. ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್ಯ, ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ, ಬಿಂದುಮಾಧವ, ಎಚ್.

ಬಸವಣ್ಣಗೌಡ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿ ಸಂಬಂಧೀ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕರಪತ್ರಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೂ ಹೊರಗೂ ಹಂಚಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

೨೬ ಜನವರಿ ೧೯೪೩ರಂದು ಸಾಂಬಮೂರ್ತಿ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ (ಬಳ್ಳಾರಿ) ಅವರು ಮತ್ತು ಸಂಗಡಿಗ ಆರ್. ಹನುಮಂತರಾವ್, ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜಾರೋಹಣಮಾಡಿ ಕರಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹಂಚುವಾಗ ಅವರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ೯ ತಿಂಗಳ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಆಲೀಪುರ ಜೈಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಾವಧಿಯನ್ನು ಕಳೆದರು.

ಎಸ್.ಕೆ. ರಾಮಾಚಾರ್

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭ ಆದಾಗ ಅವರು ರಾಯದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಂಗಡಿ ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಇದ್ದರು. ಆಗ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮತ್ತು ವರ್ತಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಗೆ ದುಡಿಯುತ್ತಲಿದ್ದು ಸಿ.ಐ.ಡಿ.ಗಳು ಅವರ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಇಟ್ಟೇ ಇದ್ದರು. ಗಾಂಧಿ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಿಂದುಮಾಸ್ತರರು ಬಂದು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದರು. ಪೋಲೀಸರು ಅದಕ್ಕೆ ತಡೆಯೊಡ್ಡಿದರು. ಅವರು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಶಾಲೆಯ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿ, ಒಳಗೆ ಹೊಡೆದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೪ರಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಮುಷ್ಕರ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಮುಕ್ಕಾಲು ಪಾಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗದ ಸುಮಾರು ೮೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾಲಕರಿಗೆ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಸೈಕ್ಲೊಸ್ಟಾಯಿಲ್ ಮಾಡಿದ ನೋಟೀಸು ಹೋಯಿತು. ಆ ನೋಟೀಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರೆಂದು ಅವರು ಪಾಲಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಯಾರೂ ನೋಟೀಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಅವರು "ಪೋಲೀಸ್ ಆತ್ಯಾಚಾರ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಒಂದು ಬುಲೆಟನ್ ಹಂಚಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಒಂದು ಘಟನೆ, ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆ ಸುಟ್ಟ ಪ್ರಕರಣ, ಅವರಿಗೆ ಎಸ್.ಐ. ಹೊಡೆದದ್ದು, ಮುಂತಾದ ವಿವರಗಳಿದ್ದುವು. ಅದೇ ದಿನ ಅವರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ೨೭-೧೦-೪೨ಕ್ಕೆ ಆರು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಆಗಿ ಆಲಿಪುರಂ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ೬-೪-೪೩ಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಬಿ. ಉದ್ದಾನಪ್ಪ

೧೯೪೨ರ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳವಳಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರು ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಮೂರು ಮೈಲು ದೂರದ ಬಿಸರಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಸಿ, ೨೮-೧೦-೪೨ರಂದು ಸಂಜೆ ೫ಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮೇನ್ ಬಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಧ್ವಜ ಹಿಡಿದು ಉಪ್ಪು ಮಾರುತ್ತ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಘೋಷಣೆ ಕೂಗಿದರು. ಅದೇ ದಿನ ಅವರ ಬಂಧನ ಆಗಿ

೨-೧೧-೪೨ಕ್ಕೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ, ೫೦ ರೂ. ದಂಡ ಆಯಿತು. ಆಲಿಪುರಂ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಅವರ ಕೈದಿ ನಂ. ೬೦೪೦ ಇತ್ತು. ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಆದ ಲಾಠೀಚಾರ್ಜಿನಿಂದ ಒಂದು ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಲಾಠಿಯ ಸಿಬಿರು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಅಪರೇಶನ್ ಆದರೂ ಗುಣವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಡಿ.ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣರಾವ್

೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಳ ಬಂದಾಗ, ರಾಜಾಜಿ ಮತ್ತು ಟಿ. ಪ್ರಕಾಶಂ ಅವರು ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಬಂದು ಅವರು ಮತ್ತೆ ನೌಕರಿಗೆ ಮರಳಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಇವರಿಗೆ ಪೋಲೀಸ್ ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ನೌಕರಿ ನೀಡಲು ಸಿದ್ಧವಾದರು. ಆದರೆ ವಿದೇಶೀಯ ಸರಕಾರವಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಗುಲಾಮಿ ನೌಕರರಾಗಲು ಸಿದ್ಧವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅವರ ನಿಲುವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದರು.

೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆಯ ಮಂದಿಯೆಲ್ಲ ಭೂಗತ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಪೋಲೀಸರು ಅವರ ಮನೆ, ಅವರ ತಮ್ಮ ಡಿ.ಎಚ್. ರಾಘವೇಂದ್ರ ರಾವ್‌ನ ಖಾದಿ ಅಂಗಡಿ ಝುಬ್ತಿ ಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರು.

ಡಿ. ರಾಮಮೂರ್ತಿ

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾದಾಗ ಅವರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿ ತರುಣರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಕಡೆ ೧೦-೧೦ ತರುಣರ ಗುಂಪುಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕನನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಅಪರಾತ್ರಿ ದೂರದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಭೆಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಂಪಿನ ನಾಯಕರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಸೂಚನೆ ಗುಂಪಿಗೆ ಮುಟ್ಟತ್ತಿತ್ತು. ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರೆಲ್ಲ ಬಂಧಿತರಾದುದರಿಂದ ಧರ್ಮಾವರಂ ವೇಣು ಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ ಅವರಿಗೆ ಆಗ ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬುಲೆಟನ್ ಹಂಚುವುದು, ಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಘೋಷಣೆ ಬರೆಯುವುದು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಂಕರ ಕುರ್ತುಕೋಟಿ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಬಂದು ವಿಧ್ವಂಸಕ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸಲು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅವರು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಚಳವಳಿ ಉಗ್ರವಾಗಿ ನಡೆಸಲು ಅವರು ನೀಡಿದ ಸೂಚನೆ ಮಾನ್ಯಮಾಡಿ, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೫ರಿಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರತಾಳ ಮತ್ತು ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸಲು ಸೂಚನೆ ಇಟ್ಟರು. ಅವರೇ ಚಳವಳಿಯ ನಾಯಕತ್ವವಹಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ೧೦-೯-೪೨ರಂದು, ತನ್ನ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಾತಾಪಿತರ ಏಕಮಾತ್ರ ಜೀವನಾಧಾರವಾಗಿದ್ದ, ಶಾಲಾ ನೌಕರಿ ತ್ಯಜಿಸಿದರು.

ಎಂ. ಬಿಂದುಮಾಧವ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೊಟ್ಟೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡ್ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಾಲೆಯ ಮತ್ತು ಊರಿನ ಅನೇಕ ತರುಣರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ

ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಭಾರತ ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆಯ ಬಾಲಕರಾಗಿದ್ದ ಗೊರ್ಲಿ ಶರಣಪ್ಪನವರು ಆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತರುಣರ ಸಂಘಟನೆಗಾಗಿ ದುಡಿದವರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರು ಬಂಧಿತನಾಗಿ ೧೮ ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ವೆಲ್ಲೂರು ಮತ್ತು ತಂಜಾವೂರು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಜೈಲಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದನಂತರ ಮತ್ತಷ್ಟು ದೃಢನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ತರುಣರ ಸಂಘಟನೆಗಾಗಿ ದುಡಿದರಲ್ಲದೆ ಅವರ ಶಾಲೆಯ ಇತರ ಸಹಪಾಠಿಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅನೇಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯುತ್ ಫೆಸ್ಟಿವಲ್‌ಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಗಾಂಧೀಭವನ, ಕೂಡ್ಲಿಗಿಯ ಗಾಂಧೀಮಂಟಪಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಅವುಗಳ ಯೋಗ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗಳ ಕಡೆಗೂ ಅವರು ಗಮನ ಹರಿಸಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಎರಡು ವ್ಯಾಯಾಮಶಾಲೆಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಅಪಾರ, ಎಂ. ಬಿಂದುಮಾಧವ ರವರು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿದ್ದರು.

ಎಸ್. ನಾರಾಯಣರಾವ್

"ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿರಿ!" ಚಳವಳಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಫಾರ್ಮ್‌ನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ವಾರ್ಡ್ಲಾ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಡಿ. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯವರು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗುಪ್ತಸಭೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉತ್ತೇಜಕ ಭಾಷಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಆಂದೋಲನದ ಸಂಚಾಲಕರಾಗಿದ್ದ ಡಿ. ವೇಣುಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯರ ಆದೇಶದಂತೆ ಎಂಟು ಜನ ಸಂಗಡಿಗರೊಂದಿಗೆ ಶಾಲೆ, ಕೋರ್ಟು, ಸರ್ಕಾರೀ ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಲು ಅನೇಕ ದಿನ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮಾಡಿದರು. ಸಂಗಡಿಗರು ಯಾರೆಂದರೆ ೧. ಬಿ. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ, ೨. ಪ್ರಹ್ಲಾದಾ ಚಾರ್, ೩. ಎನ್. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ, ೪. ಪಿ. ರುಕ್ಮಾಜಿರಾವ್, ೫. ಡಿ. ರಾಮಾಚಾರ್, ೬. ಬಸವರಾಜ್, ೭. ಆರ್. ಶಂಕರಶಾಸ್ತ್ರಿ, ೮. ಸಿ. ನಾರಾಯಣ. ಬಳ್ಳಾರಿ, ರಾಯದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿಯ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸಿ ಜನಜಾಗೃತಿ ಮಾಡಿದರು. ಅವರು ಬಾಲಕರೆಂಬ ಕಾರಣದಮೇಲೆ ೧೦೦ ರೂ. ದಂಡ ವಿಧಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಆದರೂ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹ ಕುಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಚಳವಳಿಯಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅವರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ವಾರೆಂಟು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಅವರು ಭೂಗತನಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ಸೋಲಾಪುರದವರೆಗೆ ಪ್ರಚಾರ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ೧೯೪೩ರ ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಸಿದಾಗ ಬಂಧಿಸಿ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಮುಂದೆ ತಂದರು.

ಹಾಲಹರವಿ ಸೀತಾರಾಮ ರೆಡ್ಡಿ (೧೯೦೦-೧೯೭೨)

೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಮದ್ರಾಸ್ ಶಾಸನಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡಿ ೧೯೪೧ರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ೬

ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ, ೨೦೦ ರೂ. ದಂಡಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೯ಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಎರಡು ವರ್ಷ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರು.

೧೯೪೬ ರಿಂದ ೪೮ರ ವರೆಗೆ ಅವರು ಮದ್ರಾಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಸಚಿವರಾಗಿಯೂ ೧೯೪೯–೫೦ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ ೧೯೫೨ರ ವರೆಗೆ ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ ಕೇಂದ್ರ ಎಣ್ಣೆಬೀಜಗಳ ಸಮಿತಿ, ಬಟ್ಟೆ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಮಿತಿ, ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಮಿತಿ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ದುಡಿದರು. ಅನೇಕ ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ೧೯೬೦ ರಿಂದ ೧೯೬೫ರ ವರೆಗೆ ಕಾಫಿ ಬೋರ್ಡ್‌ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ ನಿಯೋಜಿಸಿದ ಜಾಗತಿಕ ಕಾಫೀ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಭಾರತದ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಮಂಡಿಸಿದರು.

ಕೆ. ಚಂದ್ರಶೇಖರಾಚಾರ್

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ "ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ" ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರು ೧. ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರ ಗುಪ್ತ, ೨. ಕೆ. ಚಂದ್ರಶೇಖರಾಚಾರ್, ೩. ಎಸ್. ದೊಡ್ಡನಗೌಡ, ೪. ದಾಸರ ದೊಡ್ಡಬಸಪ್ಪ ಇವರುಗಳು ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬಳ್ಳಾರಿ ಆಲಿಪುರಂ ಸೆರೆಮನೆ ವಾಸವಾಯಿತು. ಅವರು ೨೬–೧೦–೪೨ರಂದು ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ೬ ತಿಂಗಳು ಜೈಲುವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಉಳಿದವರು ಬೇರೆ ತಾರೀಖುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಜೈಲು ಸೇರಿದರು.

ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರ ಗುಪ್ತ

ಖಾದಿ ಉತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜೀವನ ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ "ಚಲೇಜಾವ್" ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅವರು ತಾ॥ ೧೦–೯–೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್‌ರಿಂದ ಹದಿನೆಂಟು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬಳ್ಳಾರಿ ಆಲಿಪುರಂ ಜೈಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಬಿ. ಗೋಪಾಲರೆಡ್ಡಿ, ಎಂ. ವೈದ್ಯನಾಥಯ್ಯ ಮಧುರೆ, ಡಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ವಿಶಾಖ ಪಟ್ಟಣ ಇವರೆಲ್ಲರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ೧೯೪೩ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದರು.

ಬೆಲ್ಲದ ಚನ್ನಪ್ಪ

೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಚ್ ೬ಕ್ಕೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ೬ ತಿಂಗಳ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ, ೮೦೦ ರೂ. ದಂಡ ಆಯಿತು. ಆಲಿಪುರಂ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದೆ. ಮುಂದೆ ೧೬–೮–೪೧ ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾದ ಅಂಬಲಿ, ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ, ವಾಲಿ, ಚನ್ನಪ್ಪ, ನೇಸ್ವಿ, ಸಾಣಿಕೊಪ್ಪ ಇವರೆಲ್ಲರ ಜೊತೆ ಸಂಪರ್ಕವಿಟ್ಟು ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರಾಗಿ ಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಕಟ್ಟಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಅನಂತಶಯನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೆ ನಡೆಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅವರೂ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರಲ್ಲದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೊಬ್ಬರ ಪರ ಒಂದು ಖಟ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಕಾಲತು ನೀಡಿದರು. ಸರಕಾರ ಇದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ೧೨-೯-೧೯೪೨ರಂದು ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ವೆಲ್ಲೂರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ೧೬-೧೨-೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.

ಅಸುಂಡಿ ತಿರುಮಲರಾವ್

೧೯೪೨ನೇಯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೯ನೇ ತಾರೀಖು ಅವರ ಸಹಚರರಾದ (ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು): ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಕೆ.ಎಸ್. ಜುಬಣ್ಣ, ರಾರಾವಿ ವೀರಣ್ಣ ಮತ್ತು ಶೀರೆ ಗಣಪತಿ, ಎಚ್. ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ವಕೀಲರಾದ ಕಟ್ಟಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್, ಎಸ್.ವಿ. ದೇಸಾಯಿ, ರೈತರಾದ ರಾಮ ಸಾಗರದ ಗೆಣಿಕಿಹಾಳು ಭೀಮಪ್ಪ, ಅನಂತಶಯನ ಗುಡಿಯ ರೈತರಾದ ಎಂ. ಭೀಮಣ್ಣ ಮತ್ತು ವಿ. ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಇವರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೭ರಂದು ಹೊಸಪೇಟೆ ಸಬ್‌ಜೇಲ್‌ನಿಂದ ವೆಲ್ಲೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೇಲ್‌ಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಸುಮಾರು ಹದಿನಾರು ತಿಂಗಳ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯನಂತರ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು. ಸ್ಥಳೀಯ ನಾಯಕರಾದ ಬೂದಿಹಾಳು ಅನಂತಾಚಾರ್ಯರು ಅಸುಂಡಿ ತಿರುಮಲರಾವ್ ರವರ ಜೊತೆಗೆ ವೆಲ್ಲೂರು ಮತ್ತು ತಂಜಾವೂರಿನ ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ರಕಾಶ ಅವರು ಹೊಸಪೇಟೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪರವಾಗಿ ೩೦೦೦ ರೂ ದೇಣೀಗೆ ಅವರಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದರು.

ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪ

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾದಾಗ ಅವರು ಕೆಲವು ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾತಫೇರಿ ವಗೈರೆ ಮಾಡುತ್ತಲ್ಲಿದ್ದರು. ಕೋರಿಶೆಟ್ಟಿ ಜಂಬಣ್ಣ, ಎಸ್. ಗಣಪತಿ ಮುಂತಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ೯-೯-೪೨ ರಂದು ಅವರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ಆ ದಿನ ಅವರ ಜೊತೆ ಅಸುಂಡಿ ತಿರುಮಲರಾವು ಮುಂತಾದ ಒಂಬತ್ತು ಜನರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ವೆಲ್ಲೂರು, ತಂಜಾವೂರು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ೧೯೪೪ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದರು. ೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟೂರು ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ, ಗೆಣಿಕಿಹಾಳು ಭೀಮಪ್ಪಾ, ದಳವಾಯಿ ಅಂಬಣ್ಣ ಇವರುಗಳು ಅವರ ಊರಿಂದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಹಿಂಡಲಗಿ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು.

ಕೋರಿಶೆಟ್ಟಿ ಜಂಬಣ್ಣ

೯-೯-೧೯೪೨ರಂದು ರಾತ್ರಿ ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಇವರೊಬ್ಬರು.

ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ೨೫ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳಿಂದ ಎರಡು ವರ್ಷ ಅವರನ್ನು ಡಿಬಾರ್ ಮಾಡಿತ್ತು. ಬಂಧನ : ೯-೯-೧೯೪೨ ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ, ಬಿಡುಗಡೆ : ೩೧-೧೨-೧೯೪೩ ತಂಜಾವೂರಿನ ಸ್ಪೆಶಲ್ ಜೇಲ್‌ನಿಂದ.

ಬಿ. ವರ್ಧಮಾನಪ್ಪ ಜೈನ್

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರ ಜೊತೆ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯ – ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು ವಗೈರೆ–ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ೯-೯-೪೨ರಂದು ತಿರುಮಲರಾವ್ ಮತ್ತು ೧೨ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ಅವರು ಏಳು ಸ್ನೇಹಿತರು ಸೇರಿ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಿ, ಎರಡು ಕೋಣೆ, ಲೈಬ್ರಿ ಸುಟ್ಟರು. ಅವರ ಜೊತೆ ಇದ್ದ ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಂಧನ ಮರುದಿನ ಆಗಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬಿ. ವರ್ಧಮಾನಪ್ಪ ಜೈನ್ ರವರ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದರು. ಅವರು ೭ ಜನರ ಬಂಧನ ಆಗಿ ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ೭೫ ದಿನ ರಿಮಾಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಇದ್ದು ವಿಚಾರಣೆ ಆಗಿ, ಖಟ್ಲೆ ರುಜುವಾತು ಆಗದೆ ಬಿಟ್ಟರು. ಬಿಡುಗಡೆ ಆದಾಗ ಅವರ ಮನೆ ಶೋಧಿಸಿ, ಕೆಲವು ಆಕ್ಷೇಪಾರ್ಹ ಕಾಗದಗಳು ಸಿಕ್ಕದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಬಂಧಿಸಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ರಿಮಾಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರು. ಹೊಸಪೇಟೆ ಅ॥ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಮುಂದೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟರು (೧೯೪೩).

ಸಜ್ಜೇದ ವೀರಣ್ಣ

೮-೯-೪೨ರ ರಾತ್ರಿ ಚಿಮಿಣಿ ಎಣ್ಣೆ ವಗೈರೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ರೆವಿನ್ಯೂ ಡಿವಿಜನಲ್ ಆಫೀಸರರ ಕಚೇರಿಗೆ ೧೧ ಗಂಟೆಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ರಿಜರ್ವ್ ಪೋಲೀಸು ಕಾವಲು ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಬ್ ರಿಜಿಸ್ಟಾರರ ಕಚೇರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲೂ ಕಾವಲು ಇತ್ತು. ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಪೂರ್ವದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬೀಗ, ಉತ್ತರ–ದಕ್ಷಿಣ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಒಳಗಡೆಯಿಂದ ಚಿಲಕ ಹಾಕಿದ್ದರು. ೯-೯-೪೨ರ ರಾತ್ರಿ ಏಳು ಜನ ಸೇರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಹೋದರು. ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಳಹೋಗಿ ಲೈಬ್ರರಿ, ಲ್ಯಾಬೊರೆಟರಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟರು. ಮರುದಿನ ಅವರು ಏಳು ಜನರದೂ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಹೊಸಪೇಟೆ ಲಾಕಪ್ಪಿನಲ್ಲೇ ಅವರನ್ನು ಇಟ್ಟು ಜಾಯಿಂಟ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಮುಂದೆ ಖಟ್ಲೆ ಹಾಕಿದರು. ೧೭-೧೨-೪೨ರಂದು ಅದನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿ ಸೆಶನ್ಸ್‌ಗೆ ಕಮಿಟ್ ಆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರ್ದೋಷಿಗಳೆಂದು ೧೯-೧-೪೩ಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದರು.

ಡಾ॥ ಅಲಬೂರು ನಂಜಪ್ಪ

ಕೂಡ್ಲಿಗಿ (ತಾ) ಕೊಟ್ಟೂರಿನವರಾದ ಇವರು ೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಪೂರ್ಣ ಹರತಾಳಕ್ಕೆ ಕರೆಕೊಟ್ಟು ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಶರಣುಹೊಡೆದರು. ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಮೆನನ್ನರ ಮಗನನ್ನೇ ಮನವೊಲಿಸಿ ಮನೆಗೆ ವಾಪಾಸ್ ಕಳಿಸಿದಾಗ ಮೆನನ್ ಪೂರ್ಣ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದರು. ಕೂಡಲೆ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ತುರ್ತುಕರೆ ಹೋಯಿತು. ರಿಜರ್ವ್ ಪೋಲೀಸರ ಯಮದೂತರ ಪಡೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದವು ವ್ಯಾನ್‌ಗಳು. ಕಾಲೇಜಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ನಿಷ್ಕರುಣೆಯಿಂದ ಮನಬಂದಂತೆ ಏಟುಹಾಕಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಥಳಿಸತೊಡಗಿದರು.

೧೯೪೨ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦ರಂದು ಇತರ ಆಪಾದತರೆಲ್ಲರೂ ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮತ್ತೆ ವೆಲ್ಲೂರು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕರೆತರಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಲಯೋಧನಿಗೆ ವೀರೋಚಿತ ಸ್ವಾಗತ ದೊರೆಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಆನಂದಾಶ್ರು ಭರಿತರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಮುದ್ದಾಡಿದರು. ಆಮೇಲೆ ೧೯೪೪ರ ಜನವರಿಯವರೆಗೂ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧ ಕೈದಿಯಾಗಿ ವೆಲ್ಲೂರು ಮತ್ತು ತಂಜಾವೂರು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿದ್ದರು ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರೂ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬಣಕಾರ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪ

೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಬೆಣಕಲ್ ಅಜ್ಜಯ್ಯನವರೊಡನೆ ೧೬-೩-೧೯೪೧ರಂದು ಕೊಟ್ಟೂರಿನಿಂದ ಯುದ್ಧ ವಿರೋಧಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಗುತ್ತಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ (ಹಾವೇರಿ ತಾ॥) ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಲು ಅವರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿ,೨೩-೩-೪೧ರಂದು ಆ ಊರಿಂದ ರಾತ್ರಿ ರೈಲಿಗೆ ಹಿಂಡಲಗಿಗೆ ಒಯ್ದುಬಿಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ೫-೫-೪೧ರಂದು ಯರವಡಾ ಜೈಲಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಹಿಂಡಲಗಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೊತೆ ಹರಾಳು ಗ್ರಾಮದ ಬಸವನಗೌಡ ದೇಸಾಯಿ, ಮಡಿವಾಳರ ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಕೊಟ್ಟೂರಿನ ಸಿರಿಗೆರೆ ರಾಮಶೆಟ್ಟಿ, ಬೇವಿನಾಳು ತಿಮ್ಮಪ್ಪ, ಎಸ್. ಗೋವಿಂದರಾವ್, ಕೆ.ಎಸ್. ಅಡವಿಗೌಡ, ಕಸೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ರಪ್ಪ, ಕುರುಗೋಡಿನ ರಾಮಚಂದ್ರ ಗುಪ್ತ, ರಾಮಸಾಗರದ ಭೀಮಪ್ಪ, ಉಜ್ಜಿನಿ ಮರುಳುಸಿದ್ಧನಗೌಡ, ಹಡಗಲಿ ತಾ॥ ಕೊಗಲಿಯ ಸಣ್ಣವೀರಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಣ್ಣಯ್ಯ ಇದ್ದರು. ೮-೧೨-೪೧ರಂದು ಬಣಕಾರ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪ ರವರ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ತೊಪ್ಪಲ ಸಿದ್ಧನಗೌಡ

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾದಾಗ ಕೊಟ್ಟೂರಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡು ಬಾರಿ-ಬೆಳಗು, ಬೈಗು-ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಾಯಕರಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ರಂಗಾರಿ ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಸು. ಗೋವಿಂದ ರಾವ್, ಎಚ್.ಎಂ. ಬಸಯ್ಯ, ಟಿ.ಆರ್.

ವೀರಪ್ಪ, ಎಚ್.ಎ. ಬಸಪ್ಪ ರವರು ತೊಪ್ಪಲ ಸಿದ್ಧನಗೌಡರ ಜೊತೆಗಾರರು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಕೆಲಸ ಅವರದು. ೧೭-೯-೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಂಧನವಾಗಿ ೧೫ದಿನ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ಸಬ್‌ಜೈಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ೧೪-೧೦-೧೯೪೨ಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಒಂದು ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣದಾಹ ಅವರನ್ನು ಕಾಲೇಜು ಹಾಗೂ ವಕೀಲಿ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿ ಮುಂದೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿತು.

ಎಚ್. ಬಸಪ್ಪ

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾದಾಗ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಅವರ ಊರಾದ ತೂಲಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ದಿ॥ ಎಂ. ಬೊಮ್ಮಲಿಂಗಯ್ಯ, ಎಂ. ಭರಮನಗೌಡ, ಜಿ. ಮರುಳಪ್ಪ, ಮೆದ್ದಿನಕೇರಿ ಕಲ್ಲಪ್ಪ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಊರ ಚಾವಡಿಗೆ ಮತ್ತು ದನಗಳ ದಡ್ಡಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ ಟಪ್ಪಾಲುಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಭಾವಿಗೆ ಎಸೆದರು. ಊರಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕರಪತ್ರಗಳನ್ನು ಗೋಡೆಗೆ ಆಂಟಿಸಿದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಘೋಷಣೆ ವಗೈರೆ ಗೋಡೆ ಮೇಲೆ ಬರೆದರು. ಮುಂದೆ ಅವರ ಬಂಧನ ಆಗಿ, ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ಸಬ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂರುವರೆ ತಿಂಗಳು ಇಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಂದ ೧೦-೧೨-೪೨ಕ್ಕೆ ವೆಲ್ಲೂರಿಗೂ ಮುಂದೆ ೩೦-೯-೪೩ಕ್ಕೆ ತಂಜಾವೂರಿಗೂ ಒಯ್ದರು.

ಎಂ. ಬೊಮ್ಮಲಿಂಗಯ್ಯ

೨-೧೨-೪೨ ರಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ಲಿಗಿಯಿಂದ ವೆಲ್ಲೂರಿಗೆ ಒಯ್ದು ಮುಂದೆ ೧-೧೦-೪೩ ಕ್ಕೆ ತಂಜಾವೂರಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ೭ ಮಂದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರನ್ನೇ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಈ ಏಳು ಜನರ ಪೈಕಿ (ಎಂ. ಬೊಮ್ಮಲಿಂಗಯ್ಯ, ಟಿ. ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ, ಟಿ.ಬಿ. ಕೇಶವರಾವ್, ಬಿ. ಅನಂತಾಚಾರ್, ಎಚ್. ಸೀತಾರಾಮ ರೆಡ್ಡಿ, ಬಿಂದುಮಾಧವ, ಟಿ.ಎಸ್. ಗುರುಲಿಂಪ್ಪ) ಎಂ. ಬೊಮ್ಮಲಿಂಗಯ್ಯ ಮಾತ್ರ ೪-೨-೧೯೪೪ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಆದರು. ಉಳಿದವರು ಜೂನ್‌ವರೆಗೆ ಜೈಲಿನಲ್ಲೇ ಇದ್ದರು. ಎಂ. ಬೊಮ್ಮಲಿಂಗಯ್ಯ ರವರು ಬಿಡುಗಡೆ ಆದಾಗ ಇದ್ದ ಅವರ ತಾ॥ ವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರಿ ಎ. ಶಾಂತವೀರಪ್ಪ ಒಳ್ಳೆಯ ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವರನ್ನೂ ಟಿ.ಎಂ. ಚನ್ನಬಸಯ್ಯನವರನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ೧೯೪೪ರ ಮಾರ್ಚಿಯಲ್ಲೇ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಚಳವಳಿ ಸೇರಿದವರ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರ ಕೆಂಡ ಕಾರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ ಸಾಹಸದ್ದೇ. ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟೂರು, ಉಜ್ಜಿನಿ, ತೂಲಹಳ್ಳಿಗಳು ಇವರ ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳು.

ಟಿ.ಎಂ. ಚನ್ನಬಸಯ್ಯ

೨-೧೦-೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ, ಅವರು, ವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀ ಜಯಂತಿ ಆಚರಿಸಿದರು. ಆ ಊರಿನ ಬಿ. ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜಿ. ಮರುಳಪ್ಪ ಇವರು ಆ ದಿನ

ಸಂಜೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಆಜ್ಞೆ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ಅವರ ಶಾಲೆಯ ಬಾಲಕರು ಮೆರೆವಣಿಗೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಇಬ್ಬರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಚಳವಳಿಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದವು. ೨೭.೧೧.೪೨ ರಂದು ಶಾಲೆಯಲ್ಲೇ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಕೂಡ್ಲಿಗಿ, ವೆಲ್ಲೂರು, ತಂಜಾವೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದು ೩೧.೧೨.೪೩ ರಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಎಸ್. ಬಸೆಟ್ಟಪ್ಪ

೪.೧೨.೪೨ ರಂದು ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ, ಹೊಸಪೇಟೆ ಸಬ್ ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅವರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ಷೇಪಣೀಯವಾದ, ರಾಜದ್ರೋಹಕರ ಕರಪತ್ರಗಳ ಪ್ರಸಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಹೊಸಪೇಟೆ ಜಾಯಿಂಟ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಕೋರ್ಟನಲ್ಲಿ ಮೊಕದ್ದಮ್ಮೆ ಹೂಡಿದರು. ೧೫–೨೦ ದಿನ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಹಿತು. ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಪಾಟೀಸವಾಲು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೨.೧.೧೯೪೩ ರಂದು ಪುರಾವೆ ದೊರೆಯದೆ ಅವರನ್ನು ಮುಕ್ತ ಮಾಡಿದರು. ಹೊರ ಬಂದೊಡನೆ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವಾರೆಂಟ್ ಕಾದಿದ್ದಿತು. ಅವರನ್ನು ವೆಲ್ಲೂರಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ೩೧.೩.೧೯೪೩ ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು. ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲು ಅವರು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಶನ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂತಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ತೇರ್ಗಡೆ ಆದ ವಿಚಾರ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತಿಳಿಯಿತು. ಆದರೆ "ರಾಜದ್ರೋಹಿ"ಯಾದ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲಸ ಸಿಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಎಂ. ಮರುಳನಗೌಡ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ (ಉಜ್ಜಿನಿ) ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯ, ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಘೋಷಣೆ ಬರೆಯುವುದು, ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಈಚಲುಮರ ಕಡಿಯುವುದು, ಸೆಂದಿ ಅಂಗಡಿಗಳ ನಾಶ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ರಾತ್ರಿ ಕೊಟ್ಟೂರಿಗೂ ಜಗಳೂರಿಗೂ ಹೋಗಿ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ರಂದು ಅವರ ಊರಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ತೆಗೆದರು. ಸುತ್ತಲ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಸಭೆ, ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ಆಗ ಅವರ ಜೊತೆ ಸಹಕರಿಸಿದವರು ಅವರ ಊರಿನ ಎಸ್. ಬಸೆಟ್ಟಪ್ಪ, ಕರಿವೀರಪ್ಪ, ಎಂ. ರುದ್ರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕೆ. ಗೂಳಪ್ಪ. ಆಗ ಅವರ ಊರಿನ ಪೋಸ್ಟ್ ಡಬ್ಬಿ ಕಳವಾಗಲು ಅವರನ್ನು ಐದು ಜನರನ್ನೂ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ವೆಲ್ಲೂರು, ತಂಜಾವೂರು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಡೆಟನ್ಯೂ ಅಂತ ಇಟ್ಟು ೧೯೪೩ ರ ಕೊನೆಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.

ನೆಗಳೂರು ಧರ್ಮಣ್ಣ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ, ಬನ್ನಿಮಟ್ಟ ಲಂಕೆಪ್ಪ, ಶಿವಪುರ ಏಕಾಂಬ್ರಪ್ಪಾ, ನೆ. ಇಮಾಮಸಾಹೇಬ, ಗುಂಜಳದ ನಾಗಪ್ಪ ಸೇರಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ೧೫.೮.೧೯೪೨ ರಂದು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಪ್ರಭಾತಫೇರಿ, "ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ" ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪತ್ರ ವಿರರಣೆ, ಹೆಂಡದಂಗಡಿ

ಮುಂದೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಶುರುಮಾಡಿದವು. ಇದು ನಿತ್ಯದ ಚಟುವಟಿಕೆ ಆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅವರ ಜನರ ಬಂಧನ ಆಗಿ ೧೯.೧೦.೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ೧೮ ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು. ಆಲಿಪುರಂ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿ ೨.೧.೧೯೪೪ಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಬನ್ನಿಮಟ್ಟ ಲಂಕೆಪ್ಪ

೧೪.೧೦.೧೯೪೨ರಂದು ಅವರು ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸೇಂದಿಯನ್ನು ಊರ ಹೊರಗೆ ತಡೆದು ಚೆಲ್ಲಿಬಿಟ್ಟರು. ಅಂದೇ ರಾತ್ರಿ ಅವರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಖಟ್ಲೆ ನಡೆಯಲು ಮತ್ತಿಹಳ್ಳಿ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರು ಅವರ ಪರ ವಕೀಲಿ ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ನಡೆಸಿದರು. ಬನ್ನಿಮಟ್ಟ ಲಂಕೆಪ್ಪ, ಧರ್ಮಣ್ಣ, ಏಕಾಂಬ್ರಪ್ಪ, ನೆ. ಇಮಾಮು ಸಾಬ ತಲಾ ೧೮ ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಅಲಿಪುರಂ ಕ್ಯಾಂಪ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಜೈಲು ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಶಿಕ್ಷಣಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು ಅನೇಕ ಭಾಷೆ, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಇತಿಹಾಸ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಲಿತುಕೊಂಡರು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ತಮ್ಮ ಬನ್ನಿಮಟ್ಟ ರಾಮಪ್ಪ ಕೂಡ, ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವನು, ಭೂಗತನಾಗಿ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ

೬.೨. ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಚಯ

೨.೧. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಚಯ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತೀ ಪ್ರಾಚೀನ ನಿವೇಶನ ಮತ್ತು ಚರಿತ್ರೆ ಹೊಂದಿದ ಜಿಲ್ಲೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ. ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಚತ್ರದುರ್ಗ ಉತ್ತರಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ರಾಯಭಾರಿಯಂತಿದೆ. ಆಂಗ್ಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿಟಲ್‌ಡ್ರೂಗ್ ಎಂದು ಹೆಸರಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಸೀತಳ ಅಥವಾ ಚಿತ್ರಕಲ್ಲುದುರ್ಗ, ಚಿತ್ತರಕಲ್ಲು, ಸಿದ್ಧರಕಲ್ಲು, ಚಿತ್ತಮಲೆಗುಡ್ಡ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂಳ್ಗಲ್ಲು, ಸೂಳನಕಲ್ಲು, ಬೊಮ್ಮತ್ತನಕಲ್ಲು, ಬೆಮ್ಮತ್ತನೂರು ಅಥವಾ ಬೆಮ್ಮತ್ತೂರು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೇರೆಗಳೆಂದರೆ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳಾರಿ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅನಂತಪುರ (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ) ಆಗ್ನೇಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತುಮಕೂರು, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ದಾವಣಗೆರೆ, ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ನೈಋತ್ಯಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮೊದಲು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೯ ತಾಲೂಕುಗಳಿದ್ದವು. ದಾವಣಗೆರೆ ನೂತನ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ ತರುವಾಯ ದಾವಣಗೆರೆ, ಹರಿಹರ ಮತ್ತು ಜಗಳೂರು ತಾಲೂಕುಗಳು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದವು. ಉಳಿದಂತೆ ಚಳ್ಳಕೆರೆ, ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ, ಹೊಸದುರ್ಗ, ಹಿರಿಯೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರುಗಳು ಮಾತ್ರ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿವೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ೧೩-೩೪ ಮತ್ತು ೧೫-೨೦ರ ಅಕ್ಷಾಂಶ ೭೫-೩೭ ಮತ್ತು ೭೭-೦೧ ರೇಖಾಂಶದಲ್ಲಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ೧೦.೮೨೫ ಚ.ಕಿ.ಮೀ ಇದ್ದು, ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ೮೮ ಮೈಲಿ, ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮವಾಗಿ ಸುಮಾರು ೧೦೦ ಮೈಲಿದೆ. ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ೭ನೇ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಈಗ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ದಖನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಳೆ ಬೀಳುವಲ್ಲಿ ಇದು ಎರಡನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ವಾರ್ಷಿಕ ಮಳೆ ೬೫೫ ಮೀ.ಮೀ ಇದೆ. ಆಗಾಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಅನಾವೃಷ್ಟಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬರಗಾಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶವೆಂದರೆ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡ ಕೋಟೆಗಳು ಗೋಚರಿಸುವುದು ಸಹಜ. ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ನಾನಾ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಜಟಿಂಗರಾಮೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ ೩೪೬೯ ಅಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ೨೩೧೭, ನುಂಕಪ್ಪನ ಗುಡ್ಡ ೩೦೨೨, ಜೋಗಪ್ಪನ ಗುಡ್ಡ ೨೯೩೬, ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾಲೂಕಿನ ದೊಡ್ಡಹಟ್ಟಿ, ರಂಗಪ್ಪನ ಗುಡ್ಡ, ವಡ್ಡರಗುಡ್ಡ, ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲೂಕಿನ ನೀರಗುಡ್ಡ, ಕೊಟಕಲ್ ಗುಡ್ಡ, ತಿರುಮಲ ದೇವರಗುಡ್ಡ, ಹಾಲುರಾಮೇಶ್ವರ, ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಉತ್ತರ ಸರಣಿಬೆಟ್ಟ, ಹಿಂದಸಕಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತಾಲೂಕಿನ ಜೋಗಿಮಟ್ಟಿ ೩೮೦೨೩,

ಧವಳಪ್ಪನಗುಡ್ಡ ೩೨೮೫, ಭೀರನಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡ ೩೮೬೩, ಈಚಲುಗುಡ್ಡ ೩೮೦೪, ಓಬಳದೇವರಗುಡ್ಡ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಜಲಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ಮಹತ್ತರವಾದ ಸ್ಥಾನವೇನು ಪಡೆದಿಲ್ಲ. ವೇದಾವತಿ, ಚಿನ್ನಹಗರಿ ಜನಿಗೆಹಳ್ಳ, ಸುವರ್ಣಮುಖಿ ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳು ಹರಿದು ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಪವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿವೆ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವೇದಾವತಿ ನ ೨೦೮ ಕಿ.ಮೀ. ಜನಗಿಹಳ್ಳ ೧೨೮ ಕಿ.ಮೀ ಸುವರ್ಣಮುಖಿ ಹಳ್ಳ ೧೧ ಕಿ.ಮೀ. ಹರಿದು ೨೦೨೦ ಎಕರೆಗೆ ನೀರೊದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಭದ್ರಾಜಲಾಶಯದಿಂದ ೪೭,೪೬೦ ಎಕರೆ, ವಾಣಿವಿಲಾಸದಿಂದ ೧೦,೦೦೦ ಹೆಕ್ಟೇರ್, ಗಾಯತ್ರಿ ಜಲಾಶಯದಿಂದ ೯೨೮ ಹೆಕ್ಟೇರು, ರಂಗಯ್ಯನದುರ್ಗ ಜಲಾಶಯದಿಂದ ಸು.೧೦೦೦ ಎಕರೆಗೆ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ, ರಾಣಿಕೆರೆ, ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿ, ಭರಮಸಾಗರ, ಗೌರಸಮುದ್ರ, ನಾಗಸಮುದ್ರ, ಗೋನೂರು, ಪರಶುರಾಂಪುರ, ಬುಕ್ಕಂಬುದಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೆರೆಗಳಿಂದಲೂ ನೀರಾವರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ನದಿ ವೇದಾವತಿ. ವೇದ ಮತ್ತು ಅವತಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಹೊಳೆಗಳು ಸೇರಿ ವೇದಾವತಿ ನದಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಹೊಸದುರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮೀಪದಿಂದ ಹರಿದುಬಂದು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿದುರ್ಗದಿಂದ ವಾಣಿವಿಲಾಸ ಸಾಗರ ಸೇರುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲೂಕಿನಿಂದ ಚಳ್ಳಕೆರೆ ತಾಲೂಕನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಘಟಪರ್ತಿಯಿಂದ ಆಂಧ್ರಕ್ಕೆ ಹರಿದು, ತರುವಾಯ ಚಿನ್ನಹಗರಿ ನದಿಯನ್ನು ಕೂಡುವುದು.

ಜನ್ನಿಗೆಕಹಳ್ಳ ಅಥವಾ ಚಿನ್ನಹಗರಿ ನದಿ ಈ ಭಾಗದ ಜನರಿಗೆ ಪವಿತ್ರವಾದದು. ಈ ನದಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿಯೂ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿಯೂ ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಗಂಗೆಪೂಜೆ, ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲದೆ, ವಾಸಿಸುವ ಮನೆಗೆ ಆಪು ಕೊಯ್ಯಲು, ಮೀನು ಹಿಡಿಯಲು, ಕುರಿ ಮೇಕೆಗಳನ್ನ ಮೇಯಿಸಲು ಮತ್ತು ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸಲು ನೆರವಾಗಿದೆ. ಈ ನದಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸಮೀಪದ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಜಗಳೂರು ತಾಲೂಕುಗಳ ಮೂಲಕ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಮುಂದೆ ರಾಯದುರ್ಗ ತಾಲೂಕನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತುಂಗಾಭದ್ರ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು ಸಮೀಪ ರಂಗಯ್ಯನದುರ್ಗ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಟ್ಟರಹಳ್ಳಿ, ದೇವಸಮುದ್ರ ಕೆರೆಗಳ ನೀರು ಬಂದು ಈ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವರ್ಣಮುಖಿ ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ಹೊಳೆ. ಇದರ ಮೂಲ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸು. ೭ ಕಿ.ಮೀ. ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲೂಕು ಇಕ್ಕನೂರಿನ ಬಳಿ ಈ ಹೊಳೆ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಚಳ್ಳಕೆರೆ ತಾಲೂಕಿನ ರಾಣಿಕೆರೆಗೆ ಫೀಡರ್‌ನಾಲೆ, ಹಿರಿಯೂರು ಧರ್ಮಪುರ ಫೀಡರ್ ನಾಲೆಗಳಿಂದ ನೀರಾವರಿ ಕೃಷಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಸೂಕ್ತ.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ೩೭೦ ಕಿ.ಚ.ಮೈಲಿಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ೩೦ ರಕ್ಷಿತ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ. ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗ ಕಣಶಿಲೆಯ ಬೋಳು ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಕಣಿವೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲು ದಕ್ಷಿಣ ಆಗ್ನೇಯದಿಂದ ಉತ್ತರ ವಾಯವ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಸಮಾನಂತದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿವೆ. ಪೂರ್ವದ ಸಾಲು ಹಿರಿಯೂರಿನ ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ಮುತ್ತಿಗಾರಹಳ್ಳಿ ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸು.೧೨ ಮೈಲು ಉದ್ದ ರಸ್ತೆ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥಾ ಬೃಹತ್ ಅರಣ್ಯಗಳು ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದು, ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದು ಸುಂದರವನ ತೋಪು, ನದಿ, ಹಳ್ಳ ಕೊಳ್ಳಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ತೋಟ, ಸಸ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಸರ ಸಂಬಂಧಿತ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಫಲವತ್ತಾದ ಮಣ್ಣಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಬೆಳೆ ಪಡೆಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಇಂದಿರಾ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಲಭಿಸಿದೆ.

೨.೨. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಎಂದೊಡನೆ ಸಾಕು ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಲಗಳ ಪ್ರದೇಶ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗೂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚರಿತ್ರೆ ಮನೆಮಾತಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸಾಧನೆಗಳ ಪ್ರತೀಕ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಕಥೆಗಳು ಅಪಾರ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸುವ ಕೋಟೆ, ದೇವಾಲಯ, ಮುದ ನೀಡುವ ಸರಳ ಭಾಷೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ನಾಡಿನ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ಚಿರಪರಿಚಿತ.

ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯ ಭೂಶೋಧನೆಗಿಂತ ಮೊದಲು ೧೯೨೯ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪುರಾಣ, ದಂತಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ದ್ವಾಪರಯುಗದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾರತ ದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸದೇ ಮಹಾಭಾರತದ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಹಿಡಿಂಬಾಸುರ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಪಾಂಡವರು ವನವಾಸ ಬಂದಾಗ ಕುಂತಿಯ ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ಭೀಮನಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಿಡಂಬಾಗೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆದುದು ಇಲ್ಲಿಯೆ. ಇಂದಿಗೂ ಇವರ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಹಿಡಂಬೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಹಿಡಂಬೇಶ್ವರ, ಧರ್ಮೇಶ್ವರ, ಭೀಮೇಶ್ವರ, ಫಾಲ್ಗುಣೇಶ್ವರ, ನಕುಲೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಸಹದೇವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆ ಪ್ರಕಾರ ಭೀಮ ಹಿಡಂಬಿ ಎನ್ನುವ ರಾಕ್ಷಸಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇವಳು ಹಿಡಿಂಬಾ ರಾಕ್ಷಸನ ತಂಗಿ. ಇವರು ವಾಸಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಕುಂತಲನಗರ ಅಥವಾ ಕುಪ್ಪಟುರು ಎನ್ನುವ ರಾಜಧಾನಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಉತ್ತರಕ್ಕುಂಟು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಸುರ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಹರಿಹರ, ದಾವಣಗೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಮೂಲಕ ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ದೈತ್ಯ ಎನ್ನುವ ಗುಹಸುರ, ದೇವರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಹರಿ ಮತ್ತು ಹರರ ಪಾತ್ರ ದೊಡ್ಡದು. ಜನಮೇಜಯನೆಂದು ಖ್ಯಾತನಾದ ಅರ್ಜುನನ ಮೊಮ್ಮಗ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಆಳಿದವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಮಾಯಣದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಾರುವ ಜಟಿಂಗರಾಮೇಶ್ವರ, ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿವೆ. ಜಟಾಯು ಎಂಬ ಪಕ್ಷಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ತಡೆದಾಗ ಅವನಿಂದ ಸಂಹಾರಕ್ಕೊಳಗಾಯಿತು. ಪುರಾಣದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಈ ಪ್ರದೇಸಟಉಉ ಅಶುರರನಾಡು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಅಸುರರು, ರಾಕ್ಷಸರು, ದೈತರು ಎಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರು ಹೆಚ್ಚಿರುವುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮವನ್ನು ಇವರು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರು. ಇಂಥಾ ವೈರುಧ್ಯಗಳು ಚರಿತ್ರೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಯುಗ, ಆದಿಶಿಲಾಯುಗ, ಮಧ್ಯಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ನವಶಿಲಾಯುಗ, ಬೃಹತ್ ಶಿಲಾಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮುಂತಾದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಸಿಂಧೂ, ಕ್ರೇಟ್ ಮತ್ತು ಸುಮರ್‌ಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩ರಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಸ್ಥಳೀಯರು ರೊಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇವರ ಕಾಲಮಾನ ಕ್ರಿ.ಪೂ.೮೦೦೦ದಿಂದ ೬೦೦೦ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ.

ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಗಿರಿಕಂದರಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಬೇಟೆಗಾರಿಕೆ ಸಮುದಾಯಗಳಿದ್ದವು. ಕ್ರಿ.ಪೂ.೪ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಂದರು ಇಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾಣಗಳ ಪ್ರಕಾರ

ಕಲಿಂಗವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಡೀ ಭಾರತವನ್ನು ಆಳುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರವೇಲನ ಹಥಿಗುಂಪುಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ.೭ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಂದರು, ಕುಂತಲ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದ ೨/೩ ಭಾಗವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ತರ ಭಾರತ, ಸಿಲೋನ್, ಕುಂತಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಳಿದವರು ನಂದರು, ಕದಂಬ ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರು.

ಮೌರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದುದರ ಬಗ್ಗೆ, ರಾಜ್ಯಾಳ್ವಿಕೆ, ಪ್ರಜಾಸೇವೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ನಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೆದುರು ನಿತ್ರಾಣರಾಗಿದ್ದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಟಿಬೆಟ್‌ನ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ತಾರನಾಥನು ಅಶೋಕನ ತಂದೆ ಬಿಂದುಸಾರನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನಂತೆ.

ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ೧೮೯೨ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ ಅವರು ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿಲೋನಿನ ಮಹಾವಂಶದ ಪ್ರಕಾರ ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಹೊಂದಿದ್ದ ಎನ್ನುತ್ತವೆ. ಅಶೋಕನ ಶಿಲಾಶಾಸನ ಚಿನ್ನಹಗರಿ ನದಿ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಸಿದ್ದಾಪುರದ ಬಳಿಯಿದೆ. ಇದರ ಸಾರ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ದೇವನಾಮ್‌ಪ್ರಿಯ, ರಾಜನಿಗೆ ಆಯಪುತ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಹಾಮಾತ್ರರು ಸುವರ್ಣಗಿರಿ ಮುಖ್ಯಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ಅಶೋಕನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಮೌರ್ಯರ ನಂತರ ಕದಂಬರು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಕೆರೆ, ಶಾಸನ, ದೇವಾಲಯಗಳು ಇವರ ಕಾಲದ ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳು. ಗಂಗರು, ಚಾಲುಕ್ಯರು ಆಳಿದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ತೈಲಪ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಅರಸರ ಕಾಣಿಕೆಗಳು ಅಪಾರ. ಚೋಳರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿವೆ. ನೊಳಂಬವಾಡಿಯನ್ನು ಜಗದೇಕ ಪಾಂಡ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಜಯ ಪಾಂಡ್ಯ ಪಡೆಯಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದೆ ಈ ನಾಡು. ಪೆರುಮಾಳದೇವ ದಂಡನಾಯಕ ಇಲ್ಲಿನ ಆಡಳಿತ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಎರಡನೇ ಬಲ್ಲಾಳ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ್ದ. ತರುವಾಯ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದು ಹೃದಯ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ದೇವರಾಯ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕಲಾಪೋಷಣೆ, ಇತರೆ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದು ಸ್ಮರಣೀಯ, ಬೇಟೆಗೆ ಬಂದ ಗಜಬೇಟೆಗಾರ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯ ಇಲ್ಲಿನ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಇನಾಂ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ದೇವರ ಪೂಜೆಗೆ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಸುವುದರನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಮಚ್ಚೆನಹಳ್ಳಿ ಶಾಸನ.

ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರಿಂದ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಭವ್ಯ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರೆಂದರೆ ತಿಮ್ಮಣ್ಣನಾಯಕ, ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನಾಯಕ, ಭರಮಪ್ಪನಾಯಕ, ಕಸ್ತೂರಿ ರಂಗಪ್ಪನಾಯಕ, ಮದಕರಿನಾಯಕ ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಮಹಾತಿರುವು ಬಂದಿದ್ದು ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಂದಲೇ ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕೆಲಸಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿ ಹರತಿ, ಮುತ್ತೋಡು, ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿ, ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು, ರಾಯದುರ್ಗ ಮೊದಲಾದವು ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟುಗಳು.

ಮೈಸೂರು ಅರಸ ೩ನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೬ ಪೌಜುದಾರಿಗಳು ೧೦೧ ಉಪವಿಭಾಗದ ತಾಲೂಕುಗಳಿದ್ದವು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ೧೩ ತಾಲೂಕುಗಳು ಅಂದು ಸೇರಿದ್ದವು. ೧೮೩೪ರಲ್ಲಿ ೬ ಪೌಜುದಾರಿಗಳನ್ನು ೪ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಗ್ರಾಮ. ಮಧುಗಿರಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಗ್ರಾಮ ಮಂಜರಾಬಾದ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ್ದವು. ಪೌಜು ದಾರಿ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಲ ತುಮಕೂರಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೂಪರಿನ್‌ಟೆಂಡೆಂಟ್ ನ್ಯಾಯಾಂಗದ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ.

೧೮೬೨ರಲ್ಲಿ ಬೌರಿಂಗ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದಾಗ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ೮ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗವೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ೮ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸೇರಿ ೩ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಾ ವಿಂಗಡಣೆಗಳು ಜಿಲ್ಲಾ ಸೂಪರಿಟೆನ್‌ಡೆಂಟ್ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ೧೮೭೯ರಲ್ಲಿ ಕಮಿಷನ್ ಪುನರ್ ಜಾಗೃತಿಗೊಂಡಿತು. ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚೀಫ್ ಕಮಿಷನರ್ಸ್ ಮತ್ತು ಅಮಿಲ್ದಾರರಿಗೆ ಹಂಚಿದ್ದರು.

೧೮೬೩ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ವಿಭಾಗ ರದ್ದಾಯಿತು. ಇದು ನಗರ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಆದ ನಂದಿದುರ್ಗ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಸಿರಾ ತಾಲೂಕು ೧೮೬೬ರವರೆಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆನಂತರ ಅದು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ವರ್ಗವಾಯಿತು. ೧೮೮೬ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಪಾವಗಡ ತಾಲೂಕು ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿತು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ರೂಪು ಪಡೆದ ನಂತರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಏಕೀಕರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡಿದೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ.

ಎಸ್. ವಾಸುದೇವರಾವ್

ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಭಾಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ಇವರು ೧೯೨೦ ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಿಲಕ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು

ನಾನಾಮುಖವಾಗಿದ್ದವು. ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಓದುವವರೇ ಇಲ್ಲದಂತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಚಾರ, ವಾಚನಾಲಯ ಮತ್ತು ತಿಲಕ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗಣಪತಿ ಉತ್ಸವ, ಪರದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರದಹನ, ಖಾದೀ ಪ್ರಚಾರ, ಗೀತಾ ಜಯಂತಿ ಆಚರಣೆ, ಸಂಗೀತಕಛೇರಿ, ಸಂಘದ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವ ಮುಂತಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಇವೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು. ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು, ಎಂ. ವೆಂಕಟ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ, ಡಿ.ಕೆ. ಭಾರದ್ವಾಜ್, ಡಾ॥ ಹರ್ಡೀಕರ, ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಬಳ್ಳಾರಿ ರಾಘವಾಚಾರ್ ಇವರುಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೪೨ರ ಹೋರಾಟದಲ್ಲ ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದಾದುದು. ರೈಲು ಕಂಬಿಗಳನ್ನು ಕೀಳುವುದು ಅಥವಾ ತಪ್ಪಿಸುವುದು, ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುವುದು, ಅಂಚೆಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು, ಅಂಚೆಕಚೇರಿಗಳನ್ನು, ಶಾಲಾ ಪೀಠೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ಸುಡುವುದು, ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯದಂತೆ ಅಥವಾ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಈ ಚಳವಳಿಯ ರೂಪವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಚಾರ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಅಂದರೆ ಸೇತುವೆಗಳನ್ನು ಕೆಡಹುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು.

ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು

ತಾ॥ ೮.೩.೧೮೯೩ ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ದಿ॥ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯೀಸರು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವರ ಮೇಲೆ ಅತೀವ ಪ್ರಭಾವ ಮಾಡಿತು. ಅವರ ಭಕ್ತರಾದರು.

೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಧ್ವಜಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನಾಯಕರಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮುರಿದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಿಲ್ಲಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಆಜ್ಞೆ ಇತ್ತು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು. ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ವಾಯುಬಾಧೆಯಿಂದ ಕೈಕಾಲುಗಳು ಊದಿದವು. ಓಡಾಡಲೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳು ಚಿಕ್ಕವರಾಗಿದ್ದು ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ದೇಶಸೇವೆ ಈಶಸೇವೆಯೆಂದು ಏಕಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ರೋಗಬಾಧೆಯನ್ನೂ ಮನೋಬಾಧೆಯನ್ನೂ ಸಹಿಸಿ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ವರುಷಕಾಲ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಕುಟುಂಬವೇ ನಾಶವಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ದೇಶಪ್ರೇಮದಿಂದ ವಿಚಲಿತರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಿಂದ ಮೈಸೂರ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾದರು. ಗೃಹಕೈಗಾರಿಕೆಗಳಿಗೂ, ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರಕ್ಕೂ ಸತತವಾಗಿ ದುಡಿದರು. ಹರಿಜನರು ಹುಲ್ಲೂರು ಬಳಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗೆ 'ಶ್ರೀನಿವಾಸಪುರ' ವೆಂದು ಜೋಯಿಸರ ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ

ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಹಲವಾಗಲು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ೧೯೦೨ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಾದ ಅವರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರಾದರೂ ಅವರ ಧೀರೆ ತಾಯಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ತಾಯಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಕರೆದು ತಂದರು. ೧೯೧೫ ರಲ್ಲಿ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಮುಗಿಸಿ, ಮುಂದೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅನಿಬೆಸೆಂಟರ ಬರಹಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. 'ನ್ಯೂ ಇಂಡಿಯಾ' ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ತರಿಸಿ ಸತತವಾಗಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಎಂಟ್ರೆನ್ಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಪಾಸಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಅವರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು. ೧೯೨೩ ರಿಂದಲೇ ಖಾದಿ ಧರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಲಿ ಸೋದರರ ಜೊತೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಿರಲು ಕೆಂಟೋನ್ ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ೧೯೨೧ ರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ನಾಲ್ಕಾಣೆ ನೀಡಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯರಾದರು. ನಿಟ್ಟೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಆಗ ಅವರ ಸಹಪಾಠಿಗಳು. ಪದವೀಧರನಾದಾಗ ಪುಣೆಗೆ ಕಾನೂನು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೋದವರು ೧೯೨೪ ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಭವ್ಯತೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಈಗಲೂ ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟಿದಂತೆ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಇವೆ, ಎಂದು ನೆನಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಳವೀಯಜೀ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಿಯಾದುದು; ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಂದರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಇವರ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಬೆಳಗಾವಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ವಾತಾವರಣ ಇವರಮೇಲೆ ಚಿರವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟುಮಾಡಿತು.

೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿ ಆರಂಭಿಸಿ ಶೀಘ್ರಯಶಸ್ಸು ಗಳಿಸಿದರು. ೧೯೩೦ರ ಚಳವಳಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂಕೋಲ, ಸಿದ್ದಾಪುರ ಚಳವಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೩೦ ರಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿ ಶನಿವಾರ ಕೆಲವು ಮಿತ್ರರು ಸೇರಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವಂದನೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರ್ಕಾರದವರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮಿಷನ್ ಆಗಿದ್ದವರು "ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರೆ ನೀವು ವೃಥಾ ದೊಡ್ಡವರಾಗುತ್ತೀರಿ" ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಎಸ್. ವಾಸುದೇವರಾವ್ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದರು. ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಡಾ॥ ಹರ್ಡೀಕರರು ಬಂದಾಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಯಶಸ್ವಿ ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಚಳ್ಳಕೆರೆ, ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು, ಜಗಳೂರು, ಹಿರಿಯೂರು, ಹೊಸದುರ್ಗಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹೋಗಿದ್ದರು.

೧೯೩೭ರ ಚುನಾವಣೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷದಿಂದ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಡಿ.ಎಚ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ ನಿಂತಾಗ, ಅವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವುದಾಗಿ ಮಾತುಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು ಎಂದೂ ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರಲ್ಲವಾದರೂ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ಕಡೆಗೆ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನವರೇ ಗೆದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರೇನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಪ್ರಥಮ ಸಭೆಯು ಅನಂತಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟಿ ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿತು. ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು. ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಪ್ರಚಾರ ಬಲವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಲೂ ಜನರಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಮುಂದೆ ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ, ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಅವರು ಕಾನೂನು ಮುರಿಯಲು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕು ತುರುವನೂರಿನಲ್ಲಿ ಈಚಲಮರ ಕಡಿಯುವ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ನಿತ್ಯ ೫-೧೦ ಜನರಂತೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡುವ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿ ಅದರಂತೆ ಮೊದಲ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ಅವರ ಜೊತೆ ರಾಜಶೇಖರಯ್ಯ ಹಿರೇಮಠ, ಎಸ್. ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ನಾಗರತ್ನಮ್ಮ ಹಿರೇಮಠ, ತಿಪ್ಪಣ್ಣ, ರಾಮರೆಡ್ಡಿ ಇದ್ದರು. ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ೧೫ ದಿನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಾಗಿತು. ಅವರಿಗೆ ೧೮ ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ, ೮೦೦ ರೂ ದಂಡ ಆಯಿತು. ದಂಡ ವಸೂಲಿಗೆಂದು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದಿರಲು ಊರ ಹೆಂಗಸರೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಸೇರಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದರಂತೆ. ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ ಪಟ್ಟಬಂಧದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆಯ ನಂತರ ಅವರ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು. ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗುಂಪು ಚಿತ್ತದುರ್ಗದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಗೆದ್ದರು. ಇದು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮೊದಲ ಜಯ.

ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರಾಜ್ಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಇವರು ಸ್ವಾಗತ ಸಮಿತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ. ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರು ಖಾದೀ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಉದ್ಘಾಟನೆಗಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅಧಿವೇಶನದ ಅನಂತರ ಅವರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರವಾಸ ಮಡಿದರು; ಎಸ್.ಸಿ. ದಾಸಪ್ಪ ಅವರ ಜೊತೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೈಸೂರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೆಂದು ಆರಿಸಿದರು.

೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ ಯಿಂದ ಮರಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಯಶವಂತಪುರ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲೇ ಮಿತ್ರರ ಜೊತೆ ಅವರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳು ಕೆ.ಜಿ.ಎಫ್. ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ತೀವ್ರ ಮಲೇರಿಯಾ ಆಗಿ, ಕ್ಷಯವಿರಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆ ಮೂಡಿತ್ತು. ಜೈಲು ಡಾಕ್ಟರರು ಅವರ ಮೇಲೆ ಅನುಕಂಪ ತಳೆದು "ನೀವು ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಿ ಏಕೆ

ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬಾರದು? ಏಕೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ತಾಪತ್ರಯೆ"? ಅಂದರು. ಅವರು ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದರು. ೧೯೪೩ ರ ಕೊನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು. ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಿಂದ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಗೆ ಅವರು ಮತ್ತು ದಿವಾಕರರೂ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡರು. ಆಗ ಅವರು ಕೆ.ಪಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರು ದೆಹಲಿಯಿಂದ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೊಡಗಿನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ಅವರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ೧೫-೨೦ ದಿನ ಅವರನ್ನು ಮೈಸೂರು ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆಗ ರೈಲ್ವೆ ನೌಕರರೂ ಮುಷ್ಕರ ಹೂಡಿದ್ದರಿಂದ ಸ್ಟೇಷನ್ ಬರಿದಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಅನಂತರ ಒಂದೆರಡು ವಾರ ಮೈಸೂರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಸದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗೋಳೀಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಆರು ಜನ, ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ೨-೩ ಜನ ಮಡಿದರು. ಚಳವಳಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹರಡಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಬಲವಾಗಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಸ್. ವಾಸುದೇವರಾವ್ ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ಇಂದಿಗೂ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ವಿಧಾಯಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಮರೆಡ್ಡಿ, ಕೃಷ್ಣಾ ರೆಡ್ಡಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ಕೊಟ್ರೆ ನಂಜಪ್ಪ, ಎ.ಎಸ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ಆಚಾರ್, ಭೀಮಪ್ಪ ನಾಯಕ್ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದವರು. ತುರುವನೂರಿನ ರೈತರನೇಕಂತೂ ಭಾರಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದವರು. ಹೊಳಲ್ಕೆರೆಯ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಶೆಟ್ಟಿ ಎಂಬುವರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೇ ಪ್ರಥಮ ಬಂಧಿತ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ.

ಎ.ಎಸ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ಆಚಾರ್

೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೩ಕ್ಕೆ ತುರುವನೂರಲ್ಲಿ ಜಂಗಲ್ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಅವರೇ ಬೆಂಗಳುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ನಾಯಕರ ಅನುಮತಿಪಡೆದು ಬಂದಿದ್ದರು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಸುಭಾಸ್ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ನಡೆಸಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ತುರುವನೂರಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಹಿತ ೧೬ ಜನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಬಂಧಿತರಾಗಲು, ಮುಂದೆ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೨೯ಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ೧೮ ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ, ೫೦೦ ರೂ ದಂಡ ಆಯಿತು. ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಮತ್ತು ಎಂ. ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿ ಇವರ ವಕೀಲಿ ಸನದನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡರು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಆಚಾರ್ ಇವರನ್ನು ಮುಂದೆ ೧೯೪೦ರ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರು ಜೈಲಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು. ತುಮಕೂರಲ್ಲಿ ಆಗ ಎಂ.ಎನ್. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಇದ್ದರು. ೧೦.೯.೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಇವರ ಬಿಡುಬಡೆ ಆಯಿತು. ಫೈಜಪುರ, ತ್ರಿಪುರಾ, ಹರಿಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಇವರು ಸೇರಿ ೮-೧೦ ಜನ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಆಗ ಎ.ಎಂ.ಸಿ.ಸಿ. ಮತ್ತು ಕೆ.ಪಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಸದಸ್ಯರೂ ಆಗಿದ್ದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಚಳವಳಿಯ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಹಿಂದೂಪುರ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಜಿ. ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಕೆ.ಎಚ್. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ರಾವ್, ಎಸ್. ವಾಸುದೇವರಾವ್ ಅವರ ಜೊತೆ ಬುಲೆಟನ್ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಎಂ. ರಾಮರೆಡ್ಡಿ

೧೯೩೭ರಿಂದಲೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು, ಆ ವರ್ಷ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕನ್ವೆನ್‌ಶನ್ ನಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ, ಶಿವಪುರ, ವಿದುರಾಶ್ವತ್ಥ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗಳಿಗೆ ಎ.ಎಂ.ಸಿ.ಸಿ. ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ತೆರಳಿದ್ದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಸಮಿತಿಯವರು ಕೆ.ಜಿ.ಎಫ್.ನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಜೈಲು ಸೇರಿರಲು, ತುರುವನೂರಲ್ಲಿ ಈಚಲಮರ ಕಡಿದು ಜಂಗಲ್ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಣಹಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರು ತುರುವನೂರಲ್ಲಿ ಗ್ರೂಪ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಗಿದ್ದರು. ೩.೯.೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡುವ ಮೊದಲ ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ನಾಗರತ್ನಮ್ಮ ಹಿರೇಮಠ ಮತ್ತು ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ಭಾಷಣಮಾಡಿದರು. ಸುಮಾರು ೭-೮ ಸಾವಿರ ಜನರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಆ ದಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಮಾಡಿ ಬಂಧಿತರಾದರವೆಂದರೆ ನಿಜಲಿಗಪ್ಪನರವರು, ರಾಜಶೇಖರಯ್ಯ ಹಿರೇಮಠ, ಕೃಷ್ಣಾರೆಡ್ಡಿ ಪಂಡಿತ, ಪಿ. ಚೆನ್ನಾರೆಡ್ಡಿ, ರಾಮಗಿರಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಎಸ್.ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ಆಚಾರ್, ದುಮ್ಮಿ ಮುರಿಗಪ್ಪ, ನಾಗಪ್ಪ, ತಿಮ್ಮನಗೌಡರ ತಿಪ್ಪಣ್ಣ, ನಟೇಕಲ್ ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಎನ್.ಎನ್. ಚಂದೂರ್, ಬಳ್ಳಾರಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ನಾಗರತ್ನಮ್ಮ ಹಿರೇಮಠ ಹಾಗೂ ರಾಮರೆಡ್ಡಿ ಹೀಗೆ ೧೫ ಜನ. ಅವರ ಬಂಧನದ ನಂತರವೂ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ನಡೆದು ಪೋಲೀಸರು ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಭಾಗವಹಿಸಿದವರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಂಧಿಸಿದಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲು ಸಾಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವರ ಖಟ್ಲೆಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ೨೦ ದಿನ ನಡೆದು ೧೮ ತಿಂಗಳ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ, ೫೦೦ರೂ. ಜುಲ್ಮಾನೆ ಕೊಡಲು ತಪ್ಪಿದರೆ ೬ ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು.

ಪಿ. ಚನ್ನಾ ರೆಡ್ಡಿ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರ ನಾಯಕರ ಬಂಧನಾನಂತರ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಎಂ. ಶಿವಯ್ಯ, ತುರುವನೂರಿನ ಗೌಡ್ರ ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ ಇವರುಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿ॥ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾ॥ ಖಾನಾಮಡು ಹೈಸ್ಕೂಲನಿಂದ ಸೈಕ್ಲೊಸ್ಟೈಲನ್ನು ತಂದು, ದರ್ಶಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು, ಸತ್ಯ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಸೇರಿ ಬುಲೆಟಿನ್ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ವಾರೆಂಟು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿ॥ ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯ ಆಫೀಸಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿನ ಫರ್ನಿಚರ್, ರಿಕಾರ್ಡ್ ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್‌ನ ನೀರಿನ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಪೂರ್ತಿ ಸುಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು.

ಗಾರೆಹಟ್ಟಿ ಪಟೇಲ್ ಸೋಮಣ್ಣ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲವರನ್ನು ಈ ಸಂಬಂಧ ಬಂಧಿಸಿ ಅರಸೀಕೆರೆಗೆ ಒಯ್ದರು. ಪಂಡ್ರಳ್ಳಿ, ಗುಡ್ಡದರಂಗಪ್ಪನ ಹಳ್ಳಿ, ಕಡಬನಕಟ್ಟೆ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟವರದೆ ಜಗಳೂರು ತಾ॥ ಕಲ್ಲೇದೇವಪುರದ ಸ್ಕೂಲನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು. ತುರುವನೂರು ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮೇಲೆ ಧ್ವಜ ಹಾರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕೆಲವರ ದಸ್ತಗಿರಿ ಆಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ೧.೭.೨೯೪೩ ರಂದು ಅವರ ಬಂಧನವಾಗಿ ೮.೧೦.೧೯೪೩ ರ ವರೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಡಿಟೆನ್‌ಶನ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಕೆ. ಸಂಜೀವ ರೆಡ್ಡಿ

ರೈತರಾಗಿದ್ದ ಇವರು ತುರುವನೂರು ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಕೆಲಸ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅನೇಕ ದಿನಗಳು ಮಾಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಎಂ. ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿ ಯವರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ನೂಲುವುದನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಲು ತುರುವನೂರು ಆಂಜನೇಯ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಟೆಹಬ್ಬವನ್ನು ಮಹದೇವ ದೇಸಾಯಿ ಅವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ತುರುವನೂರಲ್ಲಿ ಮಿಡ್ಲ್ ಸ್ಕೂಲ್ ರೆಕಾರ್ಡುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ಡಿಸೆಂಬರ್ ೫ಕ್ಕೆ ತುರುವನೂರು ಪೋಲಿಸ್ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮೇಲೆ ಧ್ವಜ ಹಾರಿಸಿ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮೇಲೆ 'ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಛೇರಿ' ಎಂದು ಬೋರ್ಡ್ ಹಾಕಿದರು. ಮೊದಲು ಇವರು, ಅನಂತರ ಬುಡೇನ್‌ಸಾಬ್, ಜಿ. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಎನ್. ಸಿದ್ದಣ್ಣ ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬರನಂತರ ಒಬ್ಬರು ಧ್ವಜ ಹಾರಿಸಿ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಶಿಕ್ಷೆವಿಧಿಸಿದರು (೮.೧೨.೧೯೪೨). ಬಿಡುಗಡೆಯನಂತರವೂ ಮತ್ತೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಡಿಟೆನ್‌ಶನ್ ಗೆ (೭.೪.೧೯೪೩) ಒಳಪಡಿಸಿದರು.

ಜಿ. ನಾರಾಯಣರಾವ್

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ 'ಪ್ರಳಯ' ಎಂಬ ಭೂಗತ ಬುಲೆಟನ್ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದು. ಎಸ್. ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಕೆ.ಎಚ್. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣರಾವ್, ಪಿ. ಚೆನ್ನಾರೆಡ್ಡಿ ಇವರುಗಳು ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಗುಪ್ತ ಮಾರಾಟದ ಕೆಲಸ ನಾರಾಯಣ ರಾವ್ ಇವರದು. ಇದರ ೨೩ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯ ತನಕ ವಿತರಣೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಈ ಬುಲೆಟನ್‌ನ ಪ್ರಕಟಣಾಮೂಲದ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುವವರಿಗೆ ೨೦೦ ರೂ. ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಸರಕಾರ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಡೆಸೆಂಬರ್ ೧೨ರ ರಾತ್ರಿ ಅವರ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಜಬ್ತಿಮಾಡಿ, ಆಗ ಸಿಕ್ಕ ಬುಲೆಟನ್ ಪ್ರತಿ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಧಿಸಿದರು. ಅದೇ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್‌ನ ನೀರಿನ ಟ್ಯಾಂಕ್, ತಾಲ್ಲೂಕು ಆಫೀಸು ಕಟ್ಟಡ, ಜಿಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ಚಳವಳಿಗಾರರು ಅಗ್ನಿಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿದರು.

ಪೋಲೀಸರು ಅವರಿಂದ ಚಳವಳಿಯ ಗುಟ್ಟುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿ ವಿಫಲರಾಗಿ, ಇವರ ತಾಯಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ಅವರಿಗೆ ೧೦೦ರೂ. ಬಹುಮಾನದ ಆಸೆ ತೋರಿಸಿ, ಬುಲೆಟನ್ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಚಳವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಅಲ್ಲಯೂ ವಿಫಲರಾದರು. ದಿ॥ ರೇವಣಸಿದ್ದಪ್ಪ, ರಾಮಗಿರಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಕುನ್ನಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಸಂಜೀವರಡ್ಡಿ, ನರಸಿಂಹರಡ್ಡಿ, ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ಗೋವಿಂದರಡ್ಡಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು.

ಮುಂದೆ ಐದು ತಿಂಗಳು ಅಂಡರ್ ಟ್ರಯಲ್ ಆಗಿದ್ದ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಏಳು ದಿನ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಅವರಿಗೆ ೨೮.೪.೧೯೪೩ ರಂದು ೧೮ ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆವಿಧಿಸಿದರು.

ಕೆ. ಎಚ್. ರಂಗನಾಥ್

೧೯೩೭ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಕೆ.ಎಫ್. ಪಾಟೀಲರು ಬರೆದಿದ್ದ ಸುಭಾಷ್‌ಚಂದ್ರ ಬೋಸರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಇಂದು ಕೂಡ ಸುಭಾಸ್‌ಚಂದ್ರ ಬೋಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಲವು. ಅವರ ತಂದೆಯವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರತಿ ಇತ್ತು. ದ್ವಿತೀಯ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭ ಆದಾಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಇವರು ಆಗ ವಿಕಸಿತವಾಗಿದ್ದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಂಗ್ಲವಿರೋಧಿ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆ. ಕಂಚಪ್ಪನವರು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುಂಚಟಗರ ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಆ ಹಾಸ್ಟಲ್ ಮತ್ತು ರೆಡ್ಡಿ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಎಸ್. ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಮುಲ್ಲಂಗಿ ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ಆಚಾರ್, ಭೀಮಪ್ಪ ನಾಯಕ, ಕೊಟ್ರೆ ನಂಜಪ್ಪ, ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸ್, ಹಾಗೂ ಕೆ. ಕೆಂಚಪ್ಪ ಆಗ ಊರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು. ಕೆಂಚಪ್ಪನವರದಂತೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವ. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುರುವನೂರು ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಬಂಧಿತರು ಬಿಡುಗಡೆ ಆಗಿ ಬಂದರು. ಇವರಿಗೆ ಊರಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ಸ್ವಾಗತ ನೀಡಿದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಿಂದಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಉತ್ಸಾಹ ಮೇರೆ ಮೀರಿತು. ಸುಭಾಸರು ಭಾರತದಿಂಧ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುದು ಮತ್ತು ಜರ್ಮನಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಬರಬಹುದೆಂಬ ವದಂತಿ ಆಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚರ್ಚೆ ಆಗುತ್ತಲಿತ್ತು.

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಆಗುವುದಕ್ಕು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊದಲು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರೀ ಹೈಸ್ಕೂಲಲ್ಲಿ ಮುಷ್ಕರ ನಡೆಸಿದರು, ಚಳವಳಿಗೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ನೀಡಿತ್ತು. ಚಳವಳಿ ಶುರು ಆದಾಗಲೇ ನೂರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆ

ತ್ಯಜಿಸಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮುಂತಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಿಂದ ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು ೧೫೦ ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಷ್ಟು ಬಂಧಿತರಾಗಿರದ್ದರು. ಊರಲ್ಲಿ ಈ ಚಳವಳಿ ಬರೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳದ್ದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಶಾಲೆ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಶಾಲೆ, ಸರಕಾರೀ ಕಛೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಸಿದರು. ತಂಡತಂಡಗಳಾಗಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆದಿತ್ತು. ಕೆ. ಕೆಂಚಪ್ಪನವರು ಆಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡು ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದವರು, ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಇತ್ತು, ಕೋರ್ಟನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಕೋರ್ಟ್ ಎದುರು ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆದಾಗ, ಭಾರಿ ತೀವ್ರಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಗೋಳೀಬಾರಾಗಿ ಕೆಲವರಾದರೂ ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಭೀಮಪ್ಪ ನಾಯಕರ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಅದು ತಪ್ಪಿತು. ಹಮಾಲರೂ ರೈತರೂ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಹಿರಿಯೂರಲ್ಲಿ ಆಗ ಚಳವಳಿ ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡು ತಿಂಗಳಾದರೂ ಪಿಕಟಿಂಗ್ ವಗೈರೆ ಸಾಗಿತ್ತು. ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ಮೊದಲ ವಾರದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯ ಮುಂದೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಸಿ ಜಿ. ಅಂಜನಪ್ಪ ಬಂಧಿತರಾದರು. ಇದೇ ರೀತಿ ೯.೯.೧೯೪೨ ರಂದು ಕೆ.ಹೆಚ್. ರಂಗನಾಥ್, ಕೃಷ್ಣಶೆಟ್ಟಿ, ಜಯಣ್ಣ, ರುದ್ರಪ್ಪ, ಜಯರಾಮ ರೆಡ್ಡಿ, ಸೊರೇನಹಳ್ಳಿ ಎನ್.ಜಿ.ಬಸಪ್ಪ, ಕೆ.ಬಿ. ಓಬಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರ ಜೊತೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಸಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ಥಾನ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಮುಂದೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ೧೯೪೩ ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಎಚ್. ಸಿ. ನಾರಾಯಣ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಭಾರತ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾನೂನು ೨೬ ರ ಪ್ರಕಾರ ಅವರನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಸೋದರ ಗೋಪಾಲ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ಇಬ್ಬರೂ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಲಾಕಪ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅವರನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲಿಗೆ ಒಯ್ದರು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೂ ಎಸ್.ಐ. ಅವರಿಗೂ ತೀರ ಜಗಳ ಆಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅವರು ಇವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವಾಗ ಇವರು ತೀರ ಅಪಾಯಕಾರಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು.

ಎಚ್.ಎಸ್. ಪಾಂಡುರಂಗ ಜೋಯಿಸ್

ಅವರ ಪೂಜ್ಯ ಪಿತೃವರ್ಯರಾದ ದಿ॥ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು ತಾಯ್ನಾಡಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ತ್ಯಾಗ, ಬಡವರ ಮೇಲಿನ ಅನುಕಂಪ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು ಅವರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಯ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿದವು. ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ, ಸರ್ದಾರ್ ಪಟೇಲ್, ಪಂಡಿತ್ ನೆಹರು ಮುಂತಾದ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರ ಭಾಷಣಗಳು ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಿದ್ದವು. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಭೀಮಪ್ಪ ನಾಯಕ್, ಎಸ್. ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಸಿ. ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮ ಮುಂತಾದವರ ಸಹವಾಸ, ಸಹಕಾರಗಳೂ ಇವರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದವು.

ಬೆಂಗಳೂರು ನ್ಯಾಷನಲ್ ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಬೆಂಗಳೂರು ಬನಪ್ಪಾ ಪಾರ್ಕನಲ್ಲಿ ನಾರಿಮನ್ನರ ಭಾಷಣ ಕೇಳಲು ಹೋಗಿ ಪೋಲೀಸರ ಲಾಠೀ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವನು, ವ್ಯಾಸಂಗ ತ್ಯಜಿಸಿ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜು ಪಿಕಟಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡರು. ಇವರ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕೆ.ವಿ. ವಸಂತಯ್ಯ ಆಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ತಂಡಕ್ಕೆ ಎಚ್.ಎಸ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಸಭೆ, ಮೆರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲೂ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ತ್ಯಜಿಸಿದರು.

ಎಸ್.ಆರ್. ಸಿದ್ದಪ್ಪ

೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ರೈತಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಇವರ ಊರಾದ ಹೊಳಲ್ಕರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ರಂಗಾಪುರದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ರೆ ನಂಜಪ್ಪನವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಎಚ್. ಸಿದ್ಯಯ್ಯ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಕಳ್ಳಿ ತಿಪ್ಪಣ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಗುದ್ಲೆಪ್ಪ, ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಕಜರಿಸ್ವಾಮಿ ಮುಂತಾದ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಯಕರೂ ತಾಳಕೆರೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ, ಕೆ.ಸಿ. ರಡ್ಡಿ, ಟಿ. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಭೀಮಪ್ಪ ನಾಯಕ್, ಮಾಧವರಾವ್ ಮುಂತಾದ ಧುರೀಣರೂ ಬಂದಿದ್ದು, ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ೧೦,೦೦೦ ಜನ ಹಾಜರಿದ್ದು ೪೫ ಪಲ್ಲ ಅಕ್ಕಿಯ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಸಹಪಂಕ್ತಿಭೋಜನ ಕೂಡ ನಡೆಯಿತು.

೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ, ೫೦೦ ರೂ. ಜುಲ್ಮಾನೆ; ಜುಲ್ಮಾನೆ ಕೊಡಲು ತಪ್ಪಿದರಿಂದ ೬ ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು, ಹಾಸನ ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನಭವಿಸಿದರು. ಒಂದು ವರ್ಷದನಂತರ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಿದ್ದಪ್ಪ

ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೯೩೬ರಿಂದಲೂ ಸಂಚಾರಮಾಡಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಲು ನೂರಾರು ಸಭೆ ನಡೆಸಿ ಜನಜಾಗೃತಿ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲದೇ ಅವರ ಊರಾಗಿದ್ದ ರಂಗಾಪುರದಲ್ಲಿ ದಿ॥ ಎಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ರೈತ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಸಿದರು. ೧೨,೦೦೦ ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು (೧೯೩೮). ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಗಡೂರು ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರಿಂದ ಒಂದು ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆ ನಡೆಸಿದರಲ್ಲದೆ ಚರಕಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ನೂಲು ತೆಗೆಸಿದರು.

ಮೈಸೂರು ದೇಶದವರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ ಕಡೆ ಲೀಡರುಗಳೂ ಅವರ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವರ ಗ್ರಾಮದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆ ನೋಡಿ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಊರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಭೆಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಗುರುಬಸಪ್ಪ, ಸಂಕೋಳ

ದೇವಪ್ಪ, ಗೌಡ್ರ ಈಶ್ವರಪ್ಪ, ಹರೆಹಳ್ಳ ರುದ್ರಪ್ಪ, ಎಸ್.ಆರ್. ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಸಂಕೋಳ ನಂದಿಬಸಪ್ಪ, ಜಂತುಕೊಳಲ ನಾಗಪ್ಪ, ಗಿರೇ ತಿಮ್ಮಜ್ಜನ ಬಸಪ್ಪ, ನಾಯ್ಕರ ಕರಿಯಪ್ಪ, ನಾಯ್ಕರ ಹಳ್ಯಪ್ಪ, ಹರಿಜನರ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ – ಹೀಗೆ ಅನೇಕರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಾವಾಚಾ ಮನಸಾ ದುಡಿದು ಜೈಲುವಾಸ ಸಹ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಎಂ. ಲಿಂಗಪ್ಪ

೧೯೪೨ ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ರೆ ನಂಜಪ್ಪ, ಮಲ್ಲಾಡಿಹಳ್ಳಿ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣರೆಡ್ಡಿ ಪಂಡಿತರು ಅವರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿತ್ರಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ಕ್ಯಾಂಪು ಹಾಕಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದ್ದರು. ದಾವಣಗೆರೆ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಪ್ಪ, ಕೊಟ್ರೆ ನಂಜಪ್ಪ, ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ದಾವಣಗೆರೆ ಶಿವಪ್ಪ, ಬೆನ್ನೂರು ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ, ಶಾಮನೂರು ಕಲ್ಲಪ್ಪ, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಮುಂತಾದವರಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಅದೇ ಊರಿನ ನೂರಾರು ಜನ ರೈಲುಗೇಟು ಮುರಿದು ಬಂದಿದ್ದರು. ರಸ್ತೆಗೆ ಹಾಕಲು ತಂದ ಜಲ್ಲಿಕಲ್ಲನ್ನು ಜನ ಪೋಲೀಸರ ಕಡೆ ತೂರಲು ಪೋಲೀಸರು ಏಟು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಗುಂಡುಹಾರಿಸಿದಾಗ ಕೆಲವರು ಸತ್ತರು. ಎಲ್ಲರೂ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಸಿಕ್ಕ ಕಡೆ ಓಡಿದರು.

ಡಿ.ಸಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ

೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ದಿ॥ ಭಾಸ್ಕರಾಚಾರ್, ಅವರ ಸೋದರ ಸೂರಾಚಾರ್ ಮತ್ತು ಡಿ.ಸಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಹೊಸದುರ್ಗ ಮಿಡ್ಲ್ ಸ್ಕೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮಾಡುವಾಗ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕೇಸು ಹಾಕಲು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿ ರೆಡ್ಡಿ ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ನ ಜಯರಾಮರೆಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹಿತರು, ನರಸಿಂಹಯ್ಯಂಗಾರ್, ಕೆ.ಎಚ್. ರಂಗನಾಥ್, ಎಸ್. ರಂಗರಾವ್, ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸ್ ಮುಂದಾದವರ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಭೂಗತ ಕೆಲಸ, ಕೋರ್ಟ್ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಡೆಟನ್ಯೂ ಆಗಿ ಇದ್ದರು. ೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದಾಗಲೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ರೇವಣಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಪಂಚಾಕ್ಷರಯ್ಯ, ಬಾಗೂರು ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಬಿ.ಎನ್. ನರಸಿಂಹರೆಡ್ಡಿ, ಹೀಗೆ ಐದು ಜನ ಕೂಡಿ ಹೊಸದುರ್ಗ ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಿಂದ ಮೇಲ್ ಬ್ಯಾಗ್ ತರುವ ರನ್ನರ್‌ನಿಂದ ಬ್ಯಾಗ್ ದರೋಡೆ ಮಾಡಿದರು. ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಅವರು ಇರಲು ಒಂದು ವರ್ಷದನಂತರ ಕೇಸು ಪತ್ತೆ ಆಯಿತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ ವಿಚಾರಣೆ ಆಗಿ ಕೇಸು ವಜಾ ಆಯಿತು. ನೂರಾರು ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಆರ್ಥಿಕ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಗೂ ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ನೀರಗುಂದ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಜಾಲಿಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಸರಕಾವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಬಿ.ಎನ್. ನರಸಿಂಹರೆಡ್ಡಿ

೧೯೪೨–೪೩ರಲ್ಲಿ ಬಾಗೂರು ಸೇಂದಿ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟರಲ್ಲದೆ ದೇವಪುರ ವನದಿಂದ ಮಧುರೆಗೂ ಬಾಗೂರಿಗೂ ಸೇಂದಿ ತರುವ ಗಾಡಿಗಳ ಸೀಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಇನ್ನಿತರ ಐದು ಜನ ಸೇರಿ ಹೊಸದುರ್ಗ ರೋಡ್ ನಿಂದ ಬಾಗೂರು ಮತ್ತು ಹೊಸದುರ್ಗಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪೋಸ್ಟನ್ನು ೧೧.೩.೧೯೪೩ರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೪.೩೦ಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರು ರನ್ನರ್‌ಗಳಿಂದ ಕಸಿದಿದ್ದರು. ಮಲ್ಲಪ್ಪನಹಳ್ಳಿಯ ಹುಣಿಸೆಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ರಾತ್ರಿಯೇ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿ ಹೊಂಚುಹಾಕಿ ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

ಒಂದು ವರ್ಷದನಂತರ ರೇವಣಸಿದ್ದಪ್ಪ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು, ಅದರಿಂದ ಅವರ ದಸ್ತಗಿರಿ ಆಯಿತು. ಆರು ತಿಂಗಳು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಖಟ್ಲೆ ನಡೆಯಿತು. (ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಂ. ೫೭, ೪೪–೪೫ರದು) ಕೆ. ಕೆಂಚಪ್ಪ, ಹೆಚ್. ಎಸ್. ವೆಂಕಟಾಚಲಯ್ಯ ಅವರ ಪರ ವಕೀಲಿ ನಡೆಸಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಖಟ್ಲೆ ಖುಲಾಸೆ ಆಯಿತು.

ಎನ್. ಉಗ್ರಯ್ಯ

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಆಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿ ನಂ.೪ರ ತಂತ್ರಿ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ ತಂತ್ರಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಹೇಮಾವತಿಯ ಸೇಂದಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟು ಭಸ್ಮಮಾಡಿದರು. ಅಂತೂ ಸಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ ಈ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಗ್ರಾಮದವರ ಸಹಕಾರವೂ ಅಷ್ಟೇ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ್ದು. ಇವರನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಬಂದವರಿಗೆ ಒಂದು ತೊಟ್ಟು ನೀರನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣ ಮುಖಿನದಿಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಜವನಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಛಿದ್ರಮಾಡಲು ಮದ್ದನ್ನು ಇಟ್ಟು ಸಿಡಿಸಿದಾಗ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಿರಿಯೂರ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಮದ್ದೇರಹಳ್ಳಿ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಿ. ರಂಗಯ್ಯ ಮತ್ತು ಗೋವಿಂದಸ್ವಾಮಿ ಪೋಲೀಸಿನವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದರು, ಉಗ್ರಯ್ಯ ಮತ್ತು ಇವರು ಸಿಗದೆ ಪರಾರಿಯಾದರು.

ಬಸವರಾಜ ಹಿರೇಮಠ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ತಿಪಟೂರಿನ ಎರಡು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಿದ್ದರು ಇವರಲ್ಲಿ ಇವರೂ ಒಬ್ಬರು. ಆಗ ಡಿ.ಎಸ್. ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಟಿ. ದಾಸಪ್ಪ, ಎಸ್.ಆರ್. ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರು. ರಾಜ್ಯ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಜಡ್ಜ್ ಡಿ.ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಅವರು ಆಗ ಬನಾರಸ್‌ನಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಂದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು–ಪುಣೆ ರೈಲುಗಾಗಿ ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಲು ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಸೈನಿಕರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು.

ಎರಡು–ಮೂರು ಜನರಿಗೆ ಗುಂಡು ತಗಲಿತು. ರೈಲು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ೪–೫ಸಾವಿರ ಜನ ರೈಲ್ವೆ ಗುಡ್ಸ್‌ಶೆಡ್ ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟರು. ತುಮಕೂರಿನಿಂದ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಶಾಮಕ ದಳ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಪೂರ್ತಿ ಸುಟ್ಟುಹೋದವು. ಹಾಸ್ಟೆಲ್‌ಗಳು ಬರಿದಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಊರು ಬಿಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ಡಿ.ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಒಂದು ಖಂಡನಾಸಭೆ ಕೂಡ ಆಯಿತು.

ಎಸ್. ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವನ್ನು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡುವ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅದರ ಯತ್ನವಾಗಿ, ಮಿಲಿಟರಿ ಬರದಂತೆ ತಡೆಯಲು ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿದರು. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಸಿಡಿಮದ್ದನ್ನು ತರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಮದ್ದು ಸಿಡಿಯದೆ ಸೇತುವೆ ಹಾರಿಸಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಚಳ್ಳಕೆರೆ–ಹಿರಿಯೂರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಲ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಮೇಲೆ ವಾರೆಂಟ್ ಹೊರಟು ಅವರು ಮನೆಗೆ ಬಾರದೇ ಇದ್ದರು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಹೆತ್ತು, ಹಡೆದ ಕೂಸಿಗೆ ಅಸೌಖ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಒಮ್ಮೆ ರಾತ್ರಿ ಅವರು ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಕಾದಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರಿಂದ ಅವರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಇದ್ದರು. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯೀಸರೂ, ಎಸ್.ರಂಗರಾಯರೂ ಇದ್ದರು. ಜೋಯೀಸರಿಗೆ ಕೈಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಏಳಲು ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಇವರು ಅವರ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅವರ ತಂದೆ ಮತ್ತು ಹೆಂಡತಿಗೆ ಅಸೌಖ್ಯ ಆಗಲು ಪೆರೋಲ್‌ನಿಂದ ಊರಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರ ತಂದೆ ದೈವಾಧೀನರಾದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೂವರೂ ಸೋದರರೂ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡಿದ್ದರು.

ಕಾಸಲ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶೆಟ್ಟಿ

೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಂದಾಗ ಅವರ ಕೈಯಿಂದ ಹರಿಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯ, ಗೋಶಾಲೆ, ಆದಿಕರ್ನಾಟಕರ ಹಾಸ್ಟೆಲ್, ಚಲುವಾದಿ ಹಾಸ್ಟೆಲ್, ವೈಶ್ಯ ಹಾಸ್ಟೆಲ್, ಅಶಕ್ತ ಪೋಷಕ ಸಂಘ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸ್ಥಾಪಕರೂ ಉದಾರಧನದಾತರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಈಗ ಡಿ.ಆರ್. ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ದಾವಣಗೆರೆ ಬಾಪೂಜಿ ಎಜುಕೇಶನ್ ಅಸೋಶಿಯೇಶನ್ ಮತ್ತು ದಾವಣಗೆರೆ ಎಜುಕೇಶನ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳ ಸ್ಥಾಪಕ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿಯೂ ಅವರಾಗಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಉದಾರ ಸಹಾಯ ನೀಡಿದ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವೆಚ್ಚ ಅಪಾರ, ಎಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಗಳಿಗೂ ಅವರು ಹೋಗುತ್ತಿದು, ಹರಿಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಈ ಪೈಕಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ. ಅನೇಕ ವರ್ಷ ಅವರು ತಾ॥ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

ಆಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ (೧೯೪೧) ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಅವರು ಸ್ವಾಗತ ಸಮಿತಿಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಇದ್ದರು.

ಚಳವಳಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ೧೯೩೯, ೧೯೪೨ ಮತ್ತು ೧೯೪೭ ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಜೈಲುವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು.

ಸಿ.ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಾರ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ ನಡೆಸುವುದು, ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ದಳದ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂಘವು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗೀತಾ ಜಯಂತಿ, ವಿನಾಯಕನ ಹಬ್ಬ ಇತ್ಯಾದಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳು ನಡೆಯಲು ಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಗದೆ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದರು. ಎರಡು ಬಾರಿ ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಬಳ್ಳಾರಿ-ಬೆಂಗಳೂರು ರೋಡಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೈಲಿ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತ್ರಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕಂಬಗಳನ್ನೂ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದ್ದರು. ಇವರ ಊರಾದ ಚಳ್ಳಕೆರೆಯ ಕೆ.ಮುರಿಗಪ್ಪ, ಯಜ್ಞನಾರಾಯಣ ದೀಕ್ಷಿತ್, ಸಾನೇಕೆರೆಯ ರಾಜಶೇಖರಯ್ಯ, ದಾಸಯ್ಯಗಳ ಲಿಂಗಪ್ಪ ಇವರುಗಳ ಬಂಧನವಾಗಿ, ಮೊದಲ ಇಬ್ಬರು ಹನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಇನ್ನೂ ಹಲವು ತರುಣರು ಚಳವಳಿಯ್ಲಲಿ ಇದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಕುರಡಿಹಳ್ಳಿಯ ಹನುಮಂತರೆಡ್ಡಿ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಪಟೇಲಿಕೆಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಸಾನೇಕೆರೆ, ಸಿದ್ದಾಪುರ, ಚಳ್ಳಕೆರೆ ಸೇಂದಿ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನೂ ಸುಟ್ಟರು.

ಬಿ.ವಿ. ಚನ್ನವೀರ ರೆಡ್ಡಿ

ಕೊಲ್ಲಾರಯ್ಯ ಮೇಷ್ಟ್ರು ಅವರ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರ ಮನವೊಲಿಸಿ ಅವರ ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಲು ಅಗತ್ಯವಾದ ಏರ್ಪಾಟುಮಾಡಿದರು. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಧೀರ್ಘ ವಿರಾಮದನಂತರ ಅವರು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯ ಆದುದು ಕೊಲ್ಲಾರಯ್ಯ ಅವರಿಂದ. ಅವರು 'ತಾಯಿನಾಡು' ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಆಗಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ನೆಹರು ಅವರ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ, ಪೋಲೀಸರಿಂದ ಗೋಲೀಬಾರ್ ಮುಂತಾದ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮೇಷ್ಟ್ರು ಅವರಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಗರ ಬಡತನಕ್ಕೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧದ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ವಿಚಾರ ಪ್ರಚೋದಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾತ್ಮರ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಕಟ್ಟಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ಅವರ ಎಳೆಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ತೀವ್ರಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿ ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿದ್ದರು.

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ

೬.೩. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣೀಯ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮಲೆನಾಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ೩ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧. ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶ, ೨.ಅರೆಮಲೆನಾಡು ೩. ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶ ದಟ್ಟ ಅರ್ಯಣದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, ಹೊಸನಗರ, ಸಾಗರ, ಸೊರಬ ತಾಲೂಕುಗಳನ್ನು ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದು, ಇವು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಗರದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇವೆ. ಭದ್ರಾವತಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಶಿಕಾರಿಪುರ ಇವು ಅರೆ ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿವೆ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನಳ್ಳಿ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ.

೬.೩.೧. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನಲೆ

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮೌರ್ಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಮೌರ್ಯರ ನಂತರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತವನ್ನಾಳಿದ ಶಾತವಾಹನರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೪ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ದಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಪ್ರದೇಶ ಅವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೬ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಕದಂಬರನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೭ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ 'ಹುಂಚ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಾಂತರಸ ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಅರಸ ಎಂಬ ರಾಜನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಆಳಿದ್ದನು. ೮ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹೊಯ್ಸಳರ ಅಧೀನವಾಗಿತ್ತು. ೧೨ನೇ ಶಾತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಳಾಚೂರಿಗಳು ಅಧಿಪತ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ೧೪ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಕೆಳದಿಯ ರಾಜರು ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದರು. ನಂತರ ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನೆಡೆಸಿದರು. ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಇವನ ಮಗ ಟಿಪ್ಪ್.ಸುಲ್ತಾನ್ ಕೆಳದಿ ಅರಸರ ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ನಂತರ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು.

೧೮೩೦ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನಗರದ ಬಂಡಾಯ ಸಂಭವಿಸಿ ಕಂದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ನಡೆದ ರೈತ ಹೋರಾಟದ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ಬೂದಿಬಸಪ್ಪ ಅವರು ವಹಿಸಿದ್ದರು ಇದರ ನಂತರ ಬ್ರಿಟಿಷರು

ಮೈಸೂರನ್ನು ತನ್ನ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ೧೮೩೧ರಿಂದ ೧೮೮೧ರವರೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೪೨ರ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಈಸೂರು ಎಂಬ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಾಮ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟೀಷ್‌ರೆ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಈಸೂರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ.

"ಬ್ರಿಟೀಷ್‌ರೆ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ" ಎಂಬ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ದಿನಾಂಕ ೮-೮-೧೯೪೨ ರಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ಜನ ಸಮುದಾಯವು ಪ್ರವಾಹೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಂದಾಗಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಬಿಸಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಗೂ ತಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಲೇಬೇಕೆಂಬ ಹಟ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಗಾಢವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಆಂದೋಲನವು ತೀವ್ರವಾಗಿ ದೇಶದೆಲ್ಲೆಡೆ ಹಬ್ಬತೊಡಗಿತ್ತು. ಈ ಆಂದೋಲನದ ಬಿಸಿ ಮಲೆನಾಡ ಮಡಿಲಲ್ಲಿದ್ದ ಈಸೂರಿಗೂ ತಾಗಿತ್ತು.

ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಾಂಗ್ರೇಸ್ ನಾಯಕರೆಲ್ಲಾ ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೮-೮-೧೯೪೨ ರಂದು ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಸಭೇ ಸೇರಿ, 'ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ಭಾರತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಎಂಬ ಕರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನತೆಗೆ ಈ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ, 'ಮಾಡಿರಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿಯಿರಿ' ಎಂಬ ಕರೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಕರೆಯ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರ ಹೃದಯಾಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸರ್ವತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಜನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದರು. ಆ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲದೆ, ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಮುಗ್ಧ ರೈತ ಸಮುದಾಯದವರು ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿದರು. ಆಗ ಹಿಂಸೆ, ಅಹಿಂಸೆಗಳ ಪರಿವೆಯೂ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು.

ಸಮಗ್ರವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ "ಈಸೂರು" ಎಂಬ ಒಂದು ಪುಟ್ಟಗ್ರಾಮ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಡಬೇಕಾದಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಬಗೆ ಮರೆಯಲಾಗದ ಒಂದು ಘಟನೆ.

ಈ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಐದು ಜನ ನೇಣುಗಂಬವನ್ನೇರಿದರು ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಜನ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬರುವವರೆಗೆ ಕೆಲವರು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರ ಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರು ಮಾಡಿದ ತ್ಯಾಗ, ಬಲಿದಾನ, ಧೈರ್ಯ, ಸ್ಥೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಸಗಳ ಪರಿ ಎಂತಹದಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ಅಂದಿನ ಪುಟ್ಟ ಈಸೂರಿನ ಜನ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಪರಾಕ್ರಮ ಮರೆಯಲಾಗದು.

ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಾಗೂ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೀರ್ತಿ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ದಿಗಂತ ವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೨೮-೯-೧೯೪೨ ರ ಘಟನೆ ಇಂದಿಗೂ ಜನತೆ ಈಸೂರನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

ನೈದಿಲೆಯ ಪರಿಮಳದಂತೆ, ವಸಂತದ ತಂಗಾಳಿಯಂತೆ, ಸಂಗೀತದ ಸುಮಧುರ ಗಾನದಂತೆ, ಈಸೂರಿನ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾದ ಚರಿತ್ರೆಯು ಸದಾಕಾಲವು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸವಿಯುವಂತಹುದು. ಈಸೂರಿನ ಹುತಾತ್ಮರು ಪೂರ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅಮರತ್ವ ಪಡೆದು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವರು. "ಏಸೂರು ಕೊಟ್ಟರೂ ಈಸೂರು ಕೊಡೆನು" ಎಂಬ ಹೆಸರು ವೀರರ ಮೃತ್ಯು ಸಂಜೀವಿನಿಯಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿದ ರಣದುಂಭಿ ಇದಾಯಿತು.

ಈಸೂರು ಗ್ರಾಮವು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ (ಹಿಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ) ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಂಜನಾಪುರ ಹೋಬಳಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಹಳ್ಳಿ. ಅಲ್ಲಿಯ ಮನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ಐದು ನೂರು. ಪ್ರಜಾಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರದ ಐನೂರು. ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಮೂವತ್ತೆರೆಡು ಮೈಲಿ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕ್ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಐದು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಊರಿದು. ಊರಿನ ಅರ್ಧ ಭಾಗ ಜನರು ರೈತರು ಮತ್ತು ಉಳಿದವರು ಕೈಕಸುಬು ಮತ್ತು ಕೂಲಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುವವರು. ಜಮೀನು ಇಲ್ಲದವರೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನ.

ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೪೨ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ ರಂದು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಅಧಿವೇಶನ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿತ್ತು. ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿಯ ಹುರುಪು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹಾನ್ ನಾಯಕರೆಲ್ಲಾ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೮ ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಕೊಟ್ಟ "ಬ್ರಿಟೀಷರೇ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ" ಘೋಷಣೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಆಗಸ್ಟ್ ೯ ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಂಧನದೊಂದಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮುಖಂಡರ ಬಂಧನಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದವು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಮೆರವಣಿಗೆ, ಸಭೆಗಳು, ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರ, ಗೋಲಿಬಾರು, ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳ ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ಕೂಲಿಗಾರರ ಮುಷ್ಕರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದುವು. ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಬಿಸಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ತಟ್ಟಿದ್ದು, ಈಸೂರಿಗೂ ಪಸಿರಸಿತ್ತು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಹಿರಿಯ ಮುಖಂಡರಾದ ಶ್ರೀ ಟಿ. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ಹೆಚ್.ಸಿ. ದಾಸಪ್ಪ, ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ, ಟಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಕೆ.ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ, ಸಾಹುಕಾರ್ ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಎಮ್.ಎನ್. ಜೋಯಿಸ್, ವೀರಣ್ಣಗೌಡ, ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮನ್ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕರ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖಂಡರಾದ ಶ್ರೀ ಹೆಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ಕೆ.ಆರ್. ಮಾಧವರಾವ್, ಕೆ.ಜಿ. ಒಡೆಯರ್, ಹೆಚ್.ಎಸ್. ರುದ್ರಪ್ಪ, ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವಾಸಪ್ಪ

ಗೋಗಿ, ಹನುಮಂತರೆಡ್ಡಿ, ಶಿರಾಳಕೊಪ್ಪದ ಮರಿಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ, ಟಿ. ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ, ಕುಪ್ಪೆಲೂರು ಬಂಗಾರಪ್ಪ ಎಮ್. ಶಿವಪ್ಪ, ತಡಗಣಿಯ ಟಿ. ಶಿವಪ್ಪ, ಕುಸ್ಕೂರು ಬೂದೆಪ್ಪಗೌಡ, ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಣ್ಣೆ-ಕೊಪ್ಪದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪಗೌಡ, ಸಂಗಪ್ಪನಾಯಕ, ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ ಶಿವಾಜಿಗೌಡ, ನ್ಯಾಮತಿಯ ಸರಗುಂಟೆ ನಾಗಪ್ಪ, ಎನ್.ಎಸ್. ಹಾಲಪ್ಪ, ರಾಚಪ್ಪ ನರಿಹರಿಜೋಯಿಸ್ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕರ ಬಂಧನವಾಗಿತ್ತು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾದ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ನಿಧಿಗೆ ರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಮಣ್ಣ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಉದ್ಯಾನವನ ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಯ ಚಳುವಳಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಭಾಷಣ, ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಖಂಡರ ಬಂಧನದ ನಂತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಚಳುವಳಿಯ ನೇತಾರರಾದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತ ಕರಪತ್ರಗಳೇ ಸಂದೇಶ-ಸೂಚಿ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಗಳಾದುವು. ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೂ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರ ತಲ್ಲಣಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯ ಅವರದಾಯಿತು. ಟಿಕೆಟ್ ಇಲ್ಲದೇ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸುವುದು. ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಚಳುವಳಿಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಸಿ. ಲಿಂಗಪ್ಪ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಂತೆ ಅವರ ಹಳ್ಳಿ ಈಸೂರಿಗೆ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರಬೇಕಾಯಿತು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಶ್ರೀ ಸಿ.ಎಮ್. ಪಾಪಣ್ಣ, ಚಿಕ್ಕಜೋಗಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಪೂಜಾರಿ ವೀರಬಸಪ್ಪ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಸೈಕಲ್ ಮೇಲೆ ಈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರಿ ನಂಜುಂಡಯ್ಯ ಮತ್ತು ಸಹಾಯಕ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಪಿ. ಹಾಲಪ್ಪ ಮಾಸ್ತರರ ಮನ ಒಲಿಸಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಬಾತ್‌ಫೇರಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಚಳುವಳಿ, ಮಾರನೇಯ ದಿನ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗೂ ನಂತರ ಊರಿನ ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಹಬ್ಬಿತು.

ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು, ಸಾಹುಕಾರ್ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪನವರು ಮತ್ತು ನಾಗೇಶಾಚಾರ್ ಸಹೋದರರಾದ ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯ ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್, ಥಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರ್, ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಿ. ಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಒಡನಾಡಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಸಿ. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಎನ್.ಎಸ್. ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ, ಎನ್. ವಿಠೋಬರಾವ್, ರೇವಪ್ಪಯ್ಯ, ಅಂಗಡಿ ಹಾಲಪ್ಪ, ಆರ್. ಹೊಳೆಬಸಪ್ಪ, ಗೌಡ್ರ ಶಂಕ್ರಪ್ಪ, ನಗರದ ರಾಮಪ್ಪ, ಎ. ರಂಗಪ್ಪ, ಕೆ. ರಂಗಪ್ಪ, ಸಿ. ವೀರಪ್ಪ, ಶ್ರೀಮತಿ ಗೋವಿಂದಮ್ಮ, ಈಶ್ವರಮ್ಮ ಮತ್ತು ಹಾಲಮ್ಮನವರಲ್ಲದೆ ಶಾಲೆಯ ಮಕ್ಕಳೂ ಸಹ ಹೆಚ್ಚಿನ ನೆರವು ನೀಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಬಿಸಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿ, ಊರಿನ ಹಿರಿಯರೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರು, ವೃದ್ಧರು ಭಾಗವಹಿಸಿ ಚಳುವಳಿ ತೀವ್ರಗೊಂಡಿತು.

ಊರಿನ ಹಿರಿಯರಾಗಿದ್ದ ಅಂಗಡಿ ಹಾಲಪ್ಪನವರಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಭಾಗವಹಿಸತೊಡಗಿದರು. ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳಾದ ಪಣಿಯಪ್ಪಚಾರ್ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ ರವರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಅವರ ಹೆಂಡಿತಿಯರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಗೋವಿಂದಮ್ಮ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರಮ್ಮನವರೂ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದರು. ಅವರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾದ ಊರಿನ ಇತರ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮ, ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ಹಾಲಮ್ಮ ಮುಂತಾದವರು ಮುಖ್ಯರು. ಇವರ ಹುರುಪು ತರುಣರನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸತೊಡಗಿತು.

ಈಸೂರಿನ ಚಳುವಳಿಯ ಮೂಲಕ :

ವೀರಭದ್ರಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಗಾರರ ಗುಂಪು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನೆರೆಯ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಗಂಟೆಯ ಝೇಂಕಾರವು, ನಿನಾದವು ಊರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ತರುಣರು ಜಾಗಟೆಯ ನಾದವನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿ ಊರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವೆರಡರಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಶಾಲಾ ಬಾಲಕರು ಜೇನು ಹುಳುಗಳಂತೆ ಸಂಘಟಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ದೊಡ್ಡವರ ಉತ್ಸಾಹ ಅವರ ಮನೆಯ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತಿತ್ತು.

ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಾಗಿ – ಧೈರ್ಯ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಶೌರ್ಯಗಳ ಸಂಘಟನೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಜನಸಂದಣಿ, ಈಸೂರಿನ ವೀರಭದ್ರಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂದಿನ ಎತ್ತರವಾದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗೂಡಿ "ಭಾರತ್ ಮಾತಾ ಕೀ ಜೈ", "ವಂದೇ ಮಾತರಂ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ರಣಭೇರಿಯಂತೆ ಮೊಳಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗಂಟೆ ಜಾಗಟೆಗಳ ನಾದದೊಂದಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿನ ನಸು ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದಾಗ ಅದರ ಝೇಂಕಾರ ನಭೋ ಮಂಡಲದುದ್ದಕ್ಕೂ ಹರಡಿ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕಾಶಕ್ಕೇರಿದ್ದ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜವನ್ನು ಬಿಚ್ಚುವಾಗ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ "ಬೋಲೋ ಭಾರತ್ ಮಾತಾ ಕೀ ಜೈ" ಎಂಬ ಘೋಷಣೆ ಸಿಡಿಲಿನಾರ್ಭಟದಂತೆ ಮೊಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜ ಹಾರಿಸಿದ ನಂತರ ದಿನನಿತ್ಯವೂ 'ವಿಜಯೀ ವಿಶ್ವ ತಿರಂಗಾ ಪ್ಯಾರಾ' ಗೀತೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈಸೂರು – ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮದ ಘೋಷಣೆ :

ತಾರೀಖು ೨೬–೯–೧೯೪೨ರಂದು ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ನೆರೆಯ ಗ್ರಾಮದ ನಿವಾಸಿಯಾದ ಪಟೇಲ್ ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಕಾರಿಪುರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ರಂಗನಾಥ ರಾವ್ ಇವರುಗಳು ಈಸೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಬಾಕಿ ವಸೂಲಿಗೆ ತಮ್ಮ ಖಾತೆ ಕಿರ್ದಿ ಪುಸ್ತಕಗಳೊಂದಿಗೆ ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಗ್ರಾಮದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರಾಗಿದ್ದ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲಾ ಗುಂಪಾಗಿ, ಅವರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ, ನೀವುಗಳು "ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಡಿ, ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಿ" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಇದೇ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪಟೇಲರು ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಭೋಗರೊಂದಿಗೆ ಹುಡುಗರು

ಚರ್ಚೆಗೆ ಇಳಿದಿದ್ದರು. ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಪಟೇಲರು ಬಗ್ಗದಿದ್ದಾಗ, ಹುಡುಗರು ಖಾತೆ-ಕಿರ್ದಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಪಟೇಲ್, ಶ್ಯಾನುಭೋಗರಿಗೆ 'ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಡಿ' ಎಂಬ ಉತ್ತರ ಬಂತು, ಪಟೇಲ್, ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು ಕೋಪಗೊಂಡು ಪುಸ್ತಕ ಪಡೆಯದೆ ವಾಪಸು ಹೋದರು ಹಾಗೂ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಈಸೂರಿನ ಹುಡುಗರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಕಾರಿಪುರದ ಅಮಲ್ದಾರರಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಿದರು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಮಲ್ದಾರರು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ತಾವೇ ಖುದ್ದಾಗಿ ಈಸೂರಿಗೆ ಮಾರನೇ ದಿನ ಭೇಟಿ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದರು.

೧೯೪೨ರ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೨೭ನೇ ದಿನ ಈಸೂರಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಕಾರಣದ ಮಹಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಲಾದ ಅತೀ ಪ್ರಮುಖ ದಿನ. ಅಂದು ಊರಿನ ಮುಂದಾಳುಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ, ನಾಗವಂದದ ಭರಮಪ್ಪನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಅದು ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಮಂತ್ರಲೋಚನಾ ಸಭೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಈಸೂರಿನ ಮುಖಂಡರು ಅಂದಿನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರು ನೀಡಿದ್ದ ಕರೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಇತರರಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ, ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದಂತೆ ಅಂದೇ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಈಸೂರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಳ್ಳಿಯೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ಕೊಂಡಿ ಕಳಚಿದಂತಾಯಿತು.

ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿನೆಯದಾಗಿ ಶ್ರೀ ಎನ್. ವಿಠೋಬರಾವ್ ಅವರಿಂದ ಬರೆಸಲ್ಪಟ್ಟ "ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ. ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ....?" ಎಂಬ ಫಲಕ ಊರಿನ ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಯಿತು. ಸಾಹುಕಾರ್ ಜಯಣ್ಣರನ್ನು ಅಮಲ್ದಾರರನ್ನಾಗಿಯೂ, ಕೆ.ಜಿ. ಮಲ್ಲಪ್ಪಯ್ಯ ಎಂಬುವವರನ್ನು ಪೋಲೀಸ್ ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರರನ್ನಾಗಿಯೂ ಈಸೂರಿನ ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಿಸಿತು. ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಪಟೇಲ್ ಚೆನ್ನಬಸವಯ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ರಂಗನಾಥರಾವ್ ರವರು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಖಾತೆ-ಕಿರ್ದಿ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗಾಗಿ ಈಸೂರಿಗೆ ಬಂದರು. ಇವರು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತ ವರದಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದು ಹೊಸತಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದಿದ್ದ ಪಟೇಲರು ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಭೋಗರನ್ನು ಹೊಸ ಸರ್ಕಾರದ ಮುಂದೆ ಹಾಜರಾಗುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ಅವರು ಈಸೂರಿಗೆ ಬಂದೊಡನೇ ಕರೆತರಲಾಯಿತು. ಅವರು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ,

ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಸರ್ಕಾರದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದ ಪಟೇಲ್ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಭೋಗರಿಗೆ ತಲಾ ೫೦ ರೂ. ಜುಲ್ಮಾನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಜುಲ್ಮಾನೆ ಕೊಡಲು ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಒಂಟಿಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಈಸೂರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ವೀರರ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಆಟ ಸಾಗದೆಂದು ತಿಳಿದ ಪಟೇಲ್ ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಭೋಗ್ ರಂಗನಾಥರಾವ್ ಅವರು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರದ ಆದೇಶದಂತೆ ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆಂಗ್ಲ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇವೆಂದು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು, ಒಂಟಿಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಲಾಯಿತು.

ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು ಅದೇ ದಿನ ಸಂಜೆ ಅಮಲ್ದಾರರನ್ನು ಕಂಡು ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಆದ ಹೊಸ ಸರ್ಕಾರದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಸರ್ಕಾರ ತಮಗೆ ನೀಡಿದ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೆ ಹತ್ತಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುತ್ತ, ನೆರೆದಿದ್ದ ಇಡೀ ಊರಿನ ಜನಗಳ ಮುಂದೆ ತನಗಾದ ಅವಮಾನವನ್ನು ಅಮಲ್ದಾರರ ಮುಂದೆ ಗೋಳಾಡಿದ್ದನು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಧಣಿ ವಿ.ಎನ್. ಚೆನ್ನಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರಿಗೆ ತತ್‌ಕ್ಷಣವೇ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ತಿಳಿಯದಾಗಿತ್ತು.

ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ಕಾರ ರಚನೆಯಾದದ್ದು ಜನಜನಿತವಾಯಿತು. ಸುತ್ತಣ ಗ್ರಾಮಗಳಿರಲಿ, ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯಾದ್ಯಂತ ಈಸೂರಿನ ಈ ಘಟನಾವಳಿಗಳು ರೆಕ್ಕೆ-ಪುಕ್ಕಗಳೊಂದಿಗೆ ವರ್ಣಮಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವಂತೆ ಪಟೇಲ್ ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮೊಂಡಗೈ ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ರಂಗನಾಥರಾವ್‌ರಿಂದ ಈಸೂರಿನ ಈಚಿನ ವಿದ್ಯಾಮಾನಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲೇ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಅಮಲ್ದಾರ್ ವಿ.ಎನ್. ಚೆನ್ನಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರಿಗೆ ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ವರ್ಷದ ನವತಾರುಣ್ಯದ ಚೆಲುವನಾಗಿದ್ದ, ಗುಲಾಬಿ ಗಲ್ಲದ ಆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ದೊರೆ, ಅದು ತನಗೇ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಆದ ದೊಡ್ಡ ಅವಮಾನವೆಂದು ಬಗೆದರು.

ಪರಿವರ್ತನಾಘಟನೆ – ೨೮.೦೯.೧೯೪೨ :

ಶಿಕಾರಿಪುರದ ಅಮಲ್ದಾರರಾದ ವಿ.ಎನ್. ಚೆನ್ನಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರು, ಪೋಲಿಸ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಜಮೀರ್-ಉದ್ದೀನ್-ಷರೀಫ್, ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಎಸ್.ಎಲ್. ಕೆಂಚೇಗೌಡ, ದಫೇದಾರ್ ಸತ್ತಾರ್, ಪೋಲಿಸ್ ಪೇದೆಗಳಾದ ಜೆಟ್ಟಪ್ಪ, ರಾಮಯ್ಯ, ಇಸಾಕ್‌ಮಿಯಾ, ರೆವಿನ್ಯೂ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಮುನಿಯಪ್ಪ ಮುಂತಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸುಮಾರು ೧೦-೩೦ ಗಂಟೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಳ್ಳಿ ಈಸೂರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹಾಗೂ ಅದರೊಟ್ಟಿಗಿದ್ದ ಬಾಳೆಕಂಬ, ಮಾವಿನ ತೋರಣ, ಹೂವಿನಹಾರ ಸಮೇತ ಅಗಸೆ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನಾಮಫಲಕವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿ;

ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಶ್ರೀ ಗುರಪ್ಪನವರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನೇರವಾಗಿ ಶ್ರೀ ವೀರಭದ್ರಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹತ್ತಿರ ಬಂದರು. ಅಮಲ್ದಾರರು ಬಂದಿದ್ದು ತಿಳಿದ ಹುಡುಗರು ತಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಜಾಗಟೆ ಹೊಡೆಯಲಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಅನೇಕ ಹುಡುಗರು ಮನೆಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕಡೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿನಂತಿಸಿದರು. ಯುವಕರ ಗುಂಪು ಹೆಚ್ಚಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಜೈಕಾರಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾದವು. ಇದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದ ಪೋಲಿಸರು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಧ್ವಜವನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆಗ ಧ್ವಜ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಲಾಠೀ ಪ್ರಹಾರವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಧ್ವಜವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕಾಲಲ್ಲಿ ತುಳಿದು ನಾಶಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಹುಡುಗರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಅಮಲ್ದಾರರು ಮತ್ತು ಇತರೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಡಿ ಎಂದೂ, ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಿರೆಂದೂ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಡುಗರ ಒತ್ತಾಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅಮಲ್ದಾರರು ಮೌನವಾಗಿ ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದರೂ, ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಕೆಂಚೇಗೌಡರು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೆ ಹುಡುಗರನ್ನು ತಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೊಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹುಡುಗರ ಕೂಗಾಟ, ಚೀತ್ಕಾರ, ಬಿಡದೇ ಬಾರಿಸಿದ ಜಾಗಟೆಯ ಶಬ್ದ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಊರಿನ ದೊಡ್ಡವರು, ಹೆಂಗಸರು ಬರಲು ಅನುವಾಯಿತು. ಮೋರಿ, ಸೇತುವೆ ಒಡೆಯಲು ಹೋದವರು ಗಂಟೆ, ಜಾಗಟೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಓಡಿ ಬಂದರು. ಗಣೇಶನ ಹಬ್ಬದ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರೂ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಕೈ ತೊಳೆದು ಧಾವಿಸಿ ಬಂದರು. ಕೆಲವೇ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಜನಸಾಗರವನ್ನು ಕಂಡ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದಿಗಿಲಾಗಿ ಲಾಠೀ ಪ್ರಹಾರ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಆವೇಶಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಸಮತೋಲನ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಅದು ಫಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರ್ ಭುಜಕ್ಕೆ ಬಿತ್ತು. ಅವರು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಮಕ್ಕಳತ್ತ ಹಾರಿಸಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಡು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಬಂದ ಶ್ರೀ ಸಂಡದ ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ ಅವರ ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಿತ್ತು. ಅವರೂ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಗಾಯಗಳಾದುವು. ಅವರಿಗಾದ ರಕ್ತ ಸಿಕ್ತ ಗಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಜನ ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದ ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಎಸ್.ಎಲ್. ಕೆಂಚೇಗೌಡರನ್ನೂ ಮತ್ತು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಇತ್ತವರು ಅಮಲ್ದಾರರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವರನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನೂ ಜನ, ಪೋಲಿಸರ ಲಾಠಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಸೌದೆಯ ತುಂಡುಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿರಿಯರೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಏಳೆಂಟು ಜನರಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪೋಲಿಸರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರ ಮುಂದೆ ಏನೂ

ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗದೆ ಜನರ ಹೊಡೆತಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಗಿ ಒದ್ದಾಡಿದರು. ಸಿಡಿದೆದ್ದಿದ್ದ ಯುವಕರು ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಮರದ ಗೂಟಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದರು. ಈ ಘಟನೆ ನಡೆದಾಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಗಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಲು ಕ್ಷರಣರಾದ ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟರೆಂಬ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಅಮಲ್ದಾರ್ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪೆಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಅವರು ಸಾಯಂಕಾಲ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆ ವೇಳೆಗೆ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟರು. ಪೋಲಿಸ್ ಪೇದೆಗಳು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಏಟು ಬೀಳುತ್ತವೆಯೋ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಮುಖ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದವರಂತೆ" ನಟಿಸಿದರು. ಗುಂಡೇಟಿನಿಂದ ಅತೀ ಗಾಯಗೊಂಡಿದ್ದ ಕೆಲವರನ್ನು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮೆಗ್ಗಾನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸಾಗಿಸಲಾಯಿತು. ಈಸಾಕ್ ಮಿಯಾ ಎಂಬ ಪೋಲಿಸ್ ಪೇದೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆರೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಜೊಂಡಿನಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯವರೆಗೆ ಅಡಗಿದ್ದು, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಲುಪಿದನು.

ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ೩೦ ರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಈಸೂರಿಗೆ ಬರುವರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯಿಂದ ಭಯಭೀತರಾದ ಜನ ಮನೆಯ ಮುದುಕರನ್ನು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಯ ಬಂಧುಗಳ ಮನೆಗಳನ್ನು ಅಡಗುದಾಣಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಹೊಂಗಸರಾದಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಸುತ್ತಲಿನ ಕಾಡುಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಮನೆ ಮಠಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಹೆಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳಾದಿಯಾಗಿ ಈಸೂರಿನ ಜನಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗಬಹುದಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಎಲ್ಲಾದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರಿದ ಜಿಂಕೆಗಳಂತೆ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾದರು.

ಮಿಲಿಟರಿಯವರ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ:

ತಾ॥ ೩೦-೯-೧೯೪೨ನೇ ಬುಧವಾರ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಶ್ರೀ ನವನೀತಂ ನಾಯ್ಡು ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಶ್ರೀ ಬಾಬುರೆಡ್ಡಿಯವರು ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಅರ್ಧ ಮೈಲು ದೂರದಿಂದಲೇ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುತ್ತ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವ ಪಡೆಯಂತೆ ನಿಸ್ತೇಜವಾಗಿದ್ದ ಈಸೂರನ್ನು ಸುಮಾರು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧೨ ಗಂಟೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

ಅದೇ ತಾನೇ ಮುಗಿದಿದ್ದ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಹಿಟ್ಲರ್ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗದೇ ಇದ್ದ ಪೋಲೆಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನುಗ್ಗಿಸಿ ಅಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಿತ್ತು ಈಸೂರಿಗೆ ಬಂದ ಸೈನ್ಯದ ರೀತಿ.

ಒಂದು ದೇಶ ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಸಹಜವಾದರೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಹಿಂಸಾ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತವಾದ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುತ್ತಾ ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ಈಸೂರಿನ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಆತಂಕ, ಭಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುವವರಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಜನವಾಗಿದ್ದ ಈಸೂರು, ಸೈನಿಕರ ಧಾಳಿಗೆ ಸುಲಭದ ತುತ್ತಾಯಿತು. ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬೀಗ ಹಾಕಿದ ಮನೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಜನರಿಲ್ಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪೋಲಿಸರು, ಸೈನಿಕಾದಳ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಗಮನಿಸಿ, ನಿರಾಶರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಕೆಲವರನ್ನು ಶಿಕಾರಿಪುರಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಟೇಲ್ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಭೋಗರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು, ಸರ್ಕಾರಿ ರಿವಾಲ್ವರ್, ಪೋಲಿಸ್ ಸಮವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಬೋಗರ ದಫ್ತರಗಳು ಕಳುವಾಗಿವೆಯೆಂಬ ಆರೋಪವನ್ನು ಈಸೂರಿನ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಹೇರಿ ದಾವೆಯನ್ನು (ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕೇಸನ್ನು) ದಾಖಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಮಿಲಿಟರಿಯವರಿಂದ ಈಸೂರಿನ ಲೂಟಿ :

ದಿನಾಂಕ ೨-೧೦-೧೯೪೨ರಿಂದ ೮-೧೦-೧೯೪೨ ರವರೆಗೆ, ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದ ಈಸೂರಿನ ಮನೆಗಳ ಬೀಗ ಒಡೆದು, ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಡವೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ನಗನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ದೋಚಿ, ಇದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾಶ ಮಾಡಿದರು.

ಇವರ ಈ ದಾಳಿ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಸತತವಾಗಿ ಘಜನಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ನಡೆಸಿದ ಧಾಳಿಯಂತಿತ್ತು. ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇತರರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸುವ ಕೆಲಸ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆದವು. ಮುದಕರಿದ್ದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅವರಿಗೆ ಅನ್ನ ಬೇಯಿಸಲು ಆಗದ ಹಾಗೆ, ಇದ್ದ ಪಾತ್ರೆ, ಪಡಗಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡದಂತೆ ದೋಚಿದರು. ಊರುಬಿಟ್ಟು ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಚಳುವಳಿಗಾರರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲು, ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದವರು ಹಳ್ಳಿಗೆ ವಾಪಸ್ಸು ಬರದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಗುವುದೆಂಬ ಸುತ್ತ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಡಂಗುರ ಸಾರಿಸಿದರು.

ಬಂಧನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ :

ಊರಿನ ಎಲ್ಲಾ ಜನಾಂಗದ ಮುಖಂಡರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಸಿದ್ದಪಡಿಸಿ, ನಂತರ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಸಿದ್ದಪಡಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಜನಾಂಗದ ಮುಖಂಡರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು ದೇವಾಂಗ ಮತದ ಗೌಡ್ರ ರಾಮಪ್ಪ, ಚಿಂದಿ ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ, ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ, ಹರಿಜನರ ತೇಜಪ್ಪ, ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ, ಲಿಂಗಾಯತರ ಎಂ. ವೀರಬಸಪ್ಪ, ಜಿ. ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ, ಗೌಡ್ರು ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪಯ್ಯ, ಸಾಹುಕಾರ್ ರುದ್ರಪ್ಪ, ಚಿಪ್ಪಿಗರ ದುರುಗೋಜಪ್ಪ, ಆಚಾರ್ ಸಹೋದರರು, ಚಳುವಳಿಯ ನೇತಾರರಾಗಿದ್ದ ಸಾಹುಕಾರ್ ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ, ಕೆ. ಗುರಪ್ಪ, ಕೆ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್, ಹೊಳೆಬಸಪ್ಪ, ಅಂಗಡಿ ಹಾಲಪ್ಪ, ಗೌಡ್ರ ಶಂಕರಪ್ಪ, ನಗರದ ರಾಮಣ್ಣ, ಅಂಚೆ ರಂಗಣ್ಣ, ಸಿ. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಎನ್.ಎಸ್. ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ, ವಿಠೋಬರಾವ್, ಸಿ. ಲಿಂಗಪ್ಪ ಮುಂತಾದರ ಪಟ್ಟಿಯೂ ತಯಾರಾಯಿತು. ಹಾಲಮ್ಮ,

ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ಪಾರ್ವತಮ್ಮ, ಬಾಲಕ ಜಯಣ್ಣ ಅವರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಲು ವಾರೆಂಟ್ ಹೊರಟಿತು. ಹಳ್ಳಿ ಸೇರಿದ ಅನೇಕ ಜನ ಮುದುಕರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಿಂಸಿಸಿ ಲಂಚ ಪಡೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೂ ಆಯಿತು. ಸಾಕ್ಷಗಳಾಗಲು ತಯಾರು ಮಾಡಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ವಯಸ್ಸಿನವರಾದ ರೋತೆ ಶಂಕ್ರಪ್ಪ ಮರಿಶಿವಪ್ಪಳಿ ಶಿವಪ್ಪ, ಪಟೇಲ್, ಶ್ಯಾನುಭೋಗರಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದು ಪಟ್ಟಿ ತಯಾರಿಸಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮೊದ ಮೊದಲು ಸಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಹೊಡೆತಗಳೊಂದಿಗೆ ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ತಲೆ ಮರೆಸಿಕೊಂಡ ಸಿ. ಲಿಂಗಪ್ಪ ಬಂಧನ :

೧೫-೧೦-೧೯೪೨ ರೊಳಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತು ಜನರ ಸೆರೆಯೂ, ೨೨-೧೦-೧೯೪೨ ರೊಳಗೆ ಮತ್ತೆ ಮೂರು ಜನರ ದಸ್ತಗಿರಿಯೂ, ೨೪ನೇ ತಾರೀಖಿನೊಳಗೆ ಒಬ್ಬರ ದಸ್ತಗಿರಿಯೂ ಆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಸ್ತಗಿರಿಗೆ ತಾ. ೩೧-೧೦-೧೯೪೨ ರೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕವರು ನಲ್ವತ್ತು ಜನರು. ಸಿ. ಲಿಂಗಪ್ಪನ್ನು ಕೊನೆಯದಾಗಿ ೨-೧೧-೧೯೪೨ ರಂದು ಹಿಡಿಯಲಾಗಿ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಒಟ್ಟು ನಲ್ವತ್ತೊಂದು. ಅವರೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಣೆ ಸಾಗರದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನವೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪು :

ಈಸೂರು ಮೊಕದ್ದಮೆಯ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಸರ್ಕಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಸಾಗರದ ಪುರಸಭೆಯ ಕಛೇರಿಯನ್ನೇ ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿ ಶ್ರೀ ಸುಂದರರಾಜಾರಾಯರನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.

ಸರ್ಕಾರಿ ವಕೀಲರಾಗಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಾಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅಪರಾಧಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ವಕೀಲರಾದ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಎ. ಪಂಚಾಕ್ಷರಯ್ಯ, ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ, ಭವಾನಿಶಂಕರರಾವ್, ಕುಕ್ಕೆ ಸೀತಾರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಸಾಗರದ ವಕೀಲರುಗಳಾದ ರಾಮಾಚಾರ್, ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಾಳೂರು ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಇವರು ವಕಾಲತ್ತು ವಹಿಸಿದರು. ತಾರೀಕು ೪-೧೧-೧೯೪೨ರಿಂದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವಿಚಾರಣೆ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಈಸೂರಿನ ಈ ಮೊಕದ್ದಮೆಯ ನ್ಯಾಯ ವಿಚಾರಣೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಪೂರೈಸಿ ತಾ॥ ೫-೧೨-೧೯೪೨ ರಂದು ತೀರ್ಪು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಅಂದಿನ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ೧) ಕೆ. ಗುರಪ್ಪ, ೨) ಕೆ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ೩) ಪಿ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ, ೪) ಹಾಲಪ್ಪ, ೫) ಜಿ. ಶಂಕರಪ್ಪ, ೬) ಎಸ್. ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ, ೭) ಸಿದ್ಲಿಂಗಪ್ಪ, ೮) ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್, ೯) ಫಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರ್,

೧೦) ನಾಗೇಶಾಚಾರ್ ಮತ್ತು ೧೧) ಎನ್.ಎಸ್. ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ ಸೇರಿದಂತೆ ಹನ್ನೊಂದು ಜನಕ್ಕೆ ಮರಣ ದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

೧) ಕೆ. ಹುಚ್ಚುರಾಯ, ೨) ಜಿ. ಶಿವಪ್ಪ, ೩) ಗೌಡ್ರ ರಾಮಣ್ಣ, ೪) ಜಿ. ಬಸಣ್ಣ, ೫) ಹುಚ್ಚಳ್ಳಿ ಈರಪ್ಪ, ೬) ವಿಠೋಬರಾವ್, ೭) ಹುಚ್ಚುರಾಯ ಚಿಂದಿ, ೮) ತೇಜಣ್ಣ, ೯) ಜಿ. ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ, ೧೦) ಕಾಡಿಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ, ೧೧) ಜಿ. ಸಣ್ಣರುದ್ರಪ್ಪ, ೧೨) ಪಟೇಲ ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ, ೧೩) ಎನ್. ಸಣ್ಣಶಿವಪ್ಪ, ೧೪) ಯು. ಚಂದ್ರಶೇಖರಪ್ಪ, ೧೫) ಸಣ್ಣಜ್ಜಿ ವೀರಪ್ಪ, ೧೬) ಸಿ. ಹುಚ್ಚರಾಯ ಮತ್ತು ೧೭) ಜಯಪ್ಪ ಸೇರಿದ ಹದಿನೇಳು ಜನರನ್ನು ನಿರಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

೧) ಹಾಲಮ್ಮ, ೨) ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ೩) ಪಾರ್ವತಮ್ಮ, ೪) ಎನ್. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ೫) ಸಿ. ಸುಬ್ರಾಯ, ೬) ಎನ್.ಎಸ್. ದುರುಗೋಜಿ ಉರುಫ್ ಎನ್. ದುರುಗಪ್ಪ, ೭) ಎ. ರಂಗಪ್ಪ, ೮) ಹೆಚ್. ನೀಲಕಂಠಪ್ಪ, ೯) ಎನ್. ರಾಮಣ್ಣ, ೧೦) ಯು. ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ, ೧೧) ಎಂ. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ೧೨) ಎಂ. ವೀರಬಸಪ್ಪ ೧೩) ಸಿ. ಲಿಂಗಪ್ಪ ಸೇರಿದ ಹದಿಮೂರು ಜನರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ತಾ॥ ೭-೧೨-೧೯೪೨ ರಂದು ತೀರ್ಪು ನೀಡುತ್ತಾರೆಂದು ೪-೧೨-೧೯೪೨ ರಂದು ತುಂಬಿದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರೂ, ತೀರ್ಪು ೫-೧೨-೧೯೪೨ ರಂದೇ ನೀಡಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅಪರಾಧಿಗಳ ಬಂಧುಗಳಾಗಲೀ, ಮನೆಯವರಾಗಲೀ, ಯಾರೂ ೫-೧೨-೧೯೪೨ ರಂದು ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆರೋಪಿಗಳಾದ ಅವರನ್ನು ನೋಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾಯಿತು.

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೇಂದ್ರ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ :

ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದವರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್, ಫಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರ್ ಮತ್ತು ನಾಗೇಶಾಚಾರ್ ಸಹೋದರರು ಒಂದು ಕುಟುಂಬದವರಾದರೆ, ಎನ್.ಎಸ್. ದುರುಗೋಜಿರಾವ್ ಮತ್ತು ಎನ್.ಎಸ್. ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ ಸಹೋದರರು ಇನ್ನೊಂದು ಕುಟುಂಬದವರು. ಸಿ. ಸುಬ್ರಾಯಪ್ಪ ಮತ್ತು ಎನ್. ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಸಹೋದರರು ಮಗದೊಂದು ಕುಟುಂಬದವರು. ಶ್ರೀಮತಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಪಿ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅಕ್ಕ-ತಮ್ಮಂದಿರು.

ಅಂದು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವರಲ್ಲಿ ಮರಣ ದಂಡನೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಗುರಪ್ಪ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಎನ್.ಎಸ್. ಹುಚ್ರಾಯಪ್ಪ ಅವಿವಾಹಿತರು. ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಸಿ. ಸುಬ್ರಾಯಪ್ಪ, ಎನ್. ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಹದಿನೇಳು ವರ್ಷದೊಳಗಿನವರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇತರರೆಲ್ಲರೂ ವಿವಾಹಿತರು.

ತೀರ್ಪು ಹೊರಬಿದ್ದ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾದ ಪೋಲಿಸರು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ೨೪ ಜನ ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಪೋಲಿಸ್ ವ್ಯಾನಿನಲ್ಲಿ ಲಾಕಪ್ಪಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು ಮತ್ತು ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿ ಹಾಕಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗೆ ಸುಳಿವು ಸಿಗದ ಹಾಗೆ ಪೋಲಿಸ್ ವ್ಯಾನಿನಲ್ಲಿ ಬೀರೂರು ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದ ಹತ್ತಿರ ತಂದು ಒಂದು ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದರು.

ಸಾಗರದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ನಂತರ ಅವರೆನ್ನೆಲ್ಲ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸಿ, ತಾ॥ ೬-೧೨-೧೯೪೨ರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಯಶವಂತಪುರ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ವ್ಯಾನಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ (ಈಗಿನ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲ್) ಕರೆದೊಯ್ದರು.

ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮನವಿ :

ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಧುರೀಣರೂ, ವಕೀಲರೂ ಆಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಹೆಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರು, ಶ್ರೀ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಕೆ.ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ ಮುಂತಾದ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾಗಿದ್ದ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಎನ್.ಜಿ. ರುದ್ರಪ್ಪನವರೂ ಮತ್ತು ತೆರೆಮರೆಯ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಾಗರದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ದಿನಾಂಕ ೫-೧೨-೧೯೪೨ ರ ತೀರ್ಪು ಅಮಾನುಷವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ, ನ್ಯಾಯಾಬಾಹಿರವೆಂದೂ, ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ (ಹೈಕೋರ್ಟಿಗೆ) ಆ ತೀರ್ಪಿನ ಮರುಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಅರಿಕೆ (ಅಪೀಲು) ಮಾಡಿ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಉಚ್ಚನ್ಯಾಯಾಲವು ಕೇವಲ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ೧೯೪೩ನೇ ಜನವರಿ ೯ರ ರಾತ್ರಿ ೮-೩೦ಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮರುಪರಿಶೀಲಿತ ತೀರ್ಪನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದ ಜೆ.ಸಿ. ರೈಲಿಯವರು ನೀಡಿದ ತೀರ್ಪು ಆಂಗ್ಲ ಸರ್ಕಾರದ ಅಂದಿನ ಧೋರಣೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ತೀರ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗರದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಮೇರೆಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಹನ್ನೊಂದು ಜನರಲ್ಲಿ – ಕಮ್ಮಾರ ಗುರಪ್ಪ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್, ಹಾಲಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜಿ. ಶಂಕರಪ್ಪನವರ ಮರಣ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಿದರು. ಉಳಿದ ಆರು ಜನರಲ್ಲಿ ನಾಗೇಶಾಚಾರಿಯವರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಐದು ಜನರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪ / ಪಿ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ, ಫಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರಿ ಮತ್ತು ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ ಇವರಿಗೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಎನ್.ಎಸ್. ಹುಚ್ಚುರಾಯರಿಗೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ, ಶ್ರೀಮತಿ ಹಾಲಮ್ಮ, ಪಾರ್ವತಮ್ಮ, ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ಹೆಚ್. ನೀಲಕಂಠಪ್ಪ ಸುಬ್ರಾಯ ಮತ್ತು ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪನವರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಉಳಿದ ಎನ್.ಎಸ್. ದುರುಗೋಜಿ, ಎನ್. ರಾಮಣ್ಣ, ಎಮ್. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಎ. ವೀರಬಸಪ್ಪ

ಮತ್ತು ಎ. ರಂಗಪ್ಪ ಇವರುಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಹಾಕಿ, ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಆದೇಶಿಸಲಾಯಿತು.

ಮರಣದಂಡನೆಯಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ ಪಡೆದ ಶ್ರೀ ನಾಗೇಶಾಚಾರ್, ಫಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರ್, ಎಸ್. ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ, ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪ, ಪಿ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಮತ್ತು ಎನ್.ಎಸ್. ಹುಚ್ಚುರಾಯಪ್ಪ ಇವರನ್ನು ತಾ॥ ೧೧-೧-೧೯೪೩ ರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸೆಲ್‌ಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ ಇತರೆ ಖೈದಿಗಳ ಜೊತೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ದಿನನಿತ್ಯವೂ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸುವ ದಿನವನ್ನೇ ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸೆಲ್‌ಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡುದುದಲ್ಲದೆ ಮೃತ್ಯು ದವಡೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದಂತಿತ್ತು.

ಮರೆಯಲಾಗದ ಹುತಾತ್ಮರು :

ದಿನಾಂಕ ೮-೩-೧೯೪೩ ರಂದು ಗುರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಪ್ಪನವರಿಗೆ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದಂತೆ ಹಾಲಪ್ಪ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ ರವರನ್ನು ದಿನಾಂಕ ೯-೩-೧೯೪೩ ರಂದು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲಾಗಿ ಅವರೂ ವೀರಸ್ವರ್ಗ ಪಡೆದು ಅಮರರಾದರು. ಶವಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಪಡೆದ ಶ್ರೀಮತಿ ಗೋವಿಂದಮ್ಮ, ಈಶ್ವರಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿ ನಂಜಪ್ಪಾಚಾರ್ ಸರ್ಕಾರದ ಷರತ್ತುಗಳಂತೆ ಯಾವ ವೀರೋಚಿತ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸದೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲೇ ಶವ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸಿದರು.

ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ದಿವಸ ನಾಲ್ಕು ಜನರನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ದಿನಾಂಕ ೧೦-೩-೧೯೪೩ ರಂದು ಶಂಕರಪ್ಪನವರನ್ನೂ ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದರು. ಅವರೂ ಅಮರರಾದರು.

ಒಂದು ಗ್ರಾಮದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಕುಟುಂಬವನ್ನೂ, ದೇಶದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನೂ, ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳಿವೆ. ಈಸೂರು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಇದು ಒಂದು ಉಜ್ವಲ ಉದಾಹರಣೆ.

ಈಸೂರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ನೇತಾರರು

ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪಶೆಟ್ಟರು

ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟರು ಅಪ್ಪಟ ಗಾಂಧಿವಾದಿಗಳು. ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರು. ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲದ ಜೀವನ. ಸದಾ ಖಾದಿಧಾರಿಗಳು. ಸುದರ್ಶನ ಖಾದಿ ನಿಲಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಖಾದಿ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಸುಮಾರು ಹದಿನೇಳು ವರ್ಷ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದವರು. ೧೯೩೯ ರ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆ ವಾಸಅನುಭವಿಸಿದವರು. ದರ್ಜಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದವರು. ಈಸೂರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ದಳ್ಳುರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು

ಪೋಲಿಸರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಾಗಪ್ಪಶೆಟ್ಟರು ಭೂಗತರಾಗಿ ವೇಷ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಎಸೆದ ಸೇವೆ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ.

ಭೂಗತರಾದ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪಶೆಟ್ಟರು ೧೯೪೨ನೇ ನವೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಆರ್.ಎಸ್. ಭೀಮಣ್ಣ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ವೇಷ ಮರೆಸಿ ರೈತನಾಗಿ ಈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಬೀಜದಕಾಳು ಕೇಳುವ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮನೆಯವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಸಾಯಂಕಾಲ ಶ್ರೀ ಹೆಚ್. ರಾಮಪ್ಪನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀ ಹೆಚ್. ರಾಮಪ್ಪ, ಸಿ. ತುಕ್ಕೋಜಿರಾವ್, ಬೇಗೂರು ಬೂದೆಪ್ಪ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಜನರಿಗೆ ನೈತಿಕ ಸ್ಥೈರ್ಯ ನೀಡಿ, ಧೈರ್ಯ ತುಂಬಿದರು. ಬಂಧುಗಳು ಮತ್ತು ಊರಿನ ಇತರರು ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದ್ದೇ ಕಾರಣವಾಗಿ, ದುಃಖತಪ್ತರಾಗಿ ಬಳಲಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಮನೋಸ್ಥೈರ್ಯ ತುಂಬುವ ಕಾರ್ಯ ಸರಳವಾದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರ ಮನೆಯೂ ಲೂಟಿ ಆದಾಗ, ಬೇರೆಡೆಯಿಂದ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ವಿಚಾರಣೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಕೀಲರನ್ನು ನೇಮಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅವರೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸುವುದು ಮೊದಲನೇಯ ಹಂತದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು.

ಈಸೂರಿನವರ ಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರದವರು ಮಾಡಿದ್ದ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅರಿಕೆಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪಶೆಟ್ಟರು ದಿನಾಂಕ ೯-೮-೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಗಿ ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದರು. ಈಸೂರಿನವರಿಗಾಗಿ ಅವರು ಪಟ್ಟಶ್ರಮ ಮತ್ತು ವಹಿಸಿದ ಮಹತ್ತರವಾದ ಪಾತ್ರ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯ. ಎಲ್ಲಾ ರಾಜಕೀಯ ಬಂಧಿಗಳ ಬಿಡುಗಡೆಯೊಂದಿಗೆ ೮-೧೨-೧೯೪೩ ರಂದು ಶ್ರೀ ನಾಗಪ್ಪಶೆಟ್ಟರೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಭೂಗತರು

ಸಾಹುಕಾರ್ ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ

ವಿವಾಹಿತರು, ಹಾಲಮ್ಮ ಮತ್ತು ಚಂದಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರು, ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಹೋದರ ರುದ್ರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅವರ ಪುತ್ರ ಶಾಂತವೀರಪ್ಪ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರು. ತಂದೆ ತಾಯಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ನೇತಾರರು ಪ್ರಭಾವೀ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದವರು. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇವರದು ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರ, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ. ಸೆರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ ಗಲ್ಲುಗಂಬವನ್ನೇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಇವರು, ಸೆರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದೇ ಮಲೆನಾಡಿನ ಗೊಂಡಾರಣ್ಯ ಕವಲೆದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದಾಗ ವಿಧಿವಶರಾದರು.

ಅಂಗಡಿ ಹಾಲಪ್ಪ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೇಮಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬರುವವರೆಗೆ ಸೆರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಭೂಗತರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದವರು. ಸೆರೆಗ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ, ಇವರೂ ಗಲ್ಲುಗಂಬವನ್ನೇರಬೇಕಿತ್ತು.

ನೇಣುಗಂಬಕ್ಕೇರಿದ ತ್ಯಾಗಿಗಳು

ಕೆ. ಗುರಪ್ಪ

ಅವಿವಾಹಿತರು, ಕಮ್ಮಾರ ಕೆಲಸ ಇವರ ವೃತ್ತಿ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಸಭ್ಯತೆ, ವಿನಯಪರತೆ ಇವರ ಗುಣಗಳು. ತಂದೆ ತಾಯಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಾಗೇಶಾಚಾರ್ ಅವರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ. ತಾ ೮.೩.೪೩ರಂದು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಇವರು ಈಶ್ವರಪ್ಪನವರ ಮಗ. (ಖೈದಿ ನಂ. ೨೮೬೮)

ಕೆ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ

ಅವಿವಾಹಿತರು. ವ್ಯವಸಾಯ ಇವರ ವೃತ್ತಿ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ನಾಗೇಶಾಚಾರ್ ಅವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಸಾಧಾರಣ. ತಂದೆ ತಾಯಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸೌಮ್ಯತೆ, ನಾಯಕನನ್ನು ದೃಢತೆಯಿಂದ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವರದು. ತಾ ೮.೩.೪೩ರಂದು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಇವರು ಬಸಪ್ಪನವರ ಮಗ. (ಖೈದಿ ನಂ. ೨೮೬೯)

ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಗೋವಿಂದಮ್ಮ. ವಯಸ್ಸಾದ ತಾಯಿ ತುಂಗಮ್ಮ, ಸಾಕು ಮಗು ಸರಸ್ವತಿ ಇವರು ಸಂಸಾರದ ಸದಸ್ಯರು. ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದು ಇವರ ವೃತ್ತಿ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಇವರು ಮೂರು ಜನ ಸಹೋದರರು. ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳೇ ಮತ್ತು ಖಾದಿಧಾರಿಗಳೇ. ಇವರ ಮನೆ ಈಸೂರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ನೆಲೆ. ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯುವ, ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಸಹಕಾರ ಕೊಡುವ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ಇವರದು. ಸ್ವಲ್ಪ ಜಮೀನು ಇತ್ತು. ವಾಸಕ್ಕೆ ಮನೆ ಇತ್ತು. ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಉತ್ತಮ. ತಾರೀಖು ೦೯.೦೩.೪೩ರಂದು ಗಲ್ಲಗೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಇವರು ಪಂಪಪ್ಪಾಚಾರಿಯವರ ಹಿರಿಯ ಪುತ್ರ. (ಖೈದಿ ನಂ. ೨೮೭೦)

ಬಡಕಳ್ಳಿ ಹಾಲಪ್ಪ ಬಿ. ಹಾಲಪ್ಪ

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಪತ್ನಿ ವೀರಮ್ಮ. ಚಿಕ್ಕಮಗಳು ಶಂಕ್ರಪ್ಪ ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರು. ಸ್ವಂತ ಮನೆ, ಜಮೀನು ಇತ್ತು. ವಿದ್ಯೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ. ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು. ತಂದೆ ತಾಯಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮೃದು ಸ್ವಭಾವದವರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ

ಭಾಗವಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಹೆಸರಿನ ಸಾಮ್ಯತೆಯಿಂದ, ತಲೆ ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಂಗಡಿ ಹಾಲಪ್ಪ ಎ.ಹಾಲಪ್ಪ ನವರ ಬದಲು ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಗಿ ತಾ.೯.೩.೪೩ರಂದು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಇವರು ಬಿ.ಬಸಪ್ಪನವರ ಮಗ (ಖೈದಿ ನಂ.೨೮೭೪)

ಗೌಡ್ರ ಶಂಕ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಶಂಕರಪ್ಪ

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಪತ್ನಿ ನೀಲಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸಾದ ತಾಯಿ ಶಂಕ್ರಮ್ಮ, ಅವಿವಾಹಿತ ಸಹೋದರ ಗುರುಬಸಪ್ಪ ಇವರ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರು. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು. ಸ್ವಂತ ಮನೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಜಮೀನು ಇವರ ಆಸ್ತಿ. ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಾಧಾರಣ. ಹೊಳೆಯಪ್ಪನವರ ಹಿರಿಯ ಪುತ್ರ. ನಾಟಕ ಕಲೆ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪಾತ್ರ ಅವರ ಅಭಿರುಚಿ. ಉತ್ತಮ ಭಾಷಣಕಾರರು ಮತ್ತು ವಿಚಾರಪರರು. ಧೈರ್ಯ, ಸ್ಥೈರ್ಯ ಅವರ ಹುಟ್ಟು ಗುಣಗಳು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಅವರು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪಾತ್ರ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿ ತಾ. ೧೦.೦೩.೪೩ರಂದು ನೇಣುಗಂಬವನ್ನೇರಿದರು. ಖೈದಿ ನಂ. ೨೮೭೫

ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾದವರು

ಎಸ್.ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ ಸಂಡದ ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಪತ್ನಿ ಚನ್ನಬಸಮ್ಮ, ತಾಯಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ, ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ಸಿದ್ದಿಂಗಮ್ಮ, ರಾಜ, ವೀರಪ್ಪ ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳು ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರ. ಸ್ವಂತ ಮನೆ, ಜಮೀನು ಇತ್ತು. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರು. ಶಾಂತ ಸ್ವಭಾವ. ಮಾತು ಕಡಿಮೆ, ಮೌನ ಹೆಚ್ಚು. ಈಸೂರಿನ ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದವರು. ತಾ.೨೮.೯.೪೨ರಂದು ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಗುಂಡೇಟಿಗೆ ತುತ್ತಾಗ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸೇರಿದು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮೇಗಾನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಇವರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ಸಾಗರದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಶಿಕ್ಷೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ೧೯೪೭ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ಪಡೆದರು.

ಫಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರ್

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಪತ್ನಿ ಈಶ್ವರಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕ ಮಗಳು ಸುಶೀಲರೊಂದಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಸಂಸಾರ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದು ಇವರ ವೃತ್ತಿ. ಗಲ್ಲಿಗೇರಿದ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್‌ರ

ಸಹೋದರರು. ಖಾದಿಧಾರಿಗಳು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರು. ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಉತ್ತಮ. ತಾ.೨೮.೯.೪೨ರಂದು ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಗುಂಡೇಟಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸೇರಿದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಯ ಮೆಗಾನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ಸಾಗರದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿನ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಶಿಕ್ಷೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ೧೯೪೭ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ಪ್ರಧಾನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದರಾ ಗಾಂಧಿಯವರಿಂದ ೧೯೭೨ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ಪಡೆದರು.

ನಾಗೇಶಾಚಾರ್

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಪತ್ನಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮೌನೇಶಾಚಾರ್ ಎಂಬ ಒಬ್ಬನೇ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನ ಮಗ. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ ಮತ್ತು ಫಣಿಯಪ್ಪಾ ಚಾರ್ ಇವರ ಸಹೋದರರು. ೧೯೩೯ರ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದವರು. ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದ ಕೆಲಸ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿ. ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ಖಾದಿಧಾರಿಗಳು. ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಮನುಷ್ಯ. ಯಾವ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಗರದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮರಣ ದಂಡನೆಯ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು.೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಸಹೋದರನೊಂದಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರಿಂದ ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ಪಡೆದರು.

ಯು.ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ ಉಜ್ಜಳ್ಳಿ ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಪತ್ನಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ, ಎರಡು ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು, ಅಣ್ಣ ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಅತ್ತಿಗೆ ಗೌರಮ್ಮ, ತಾಯಿ ಹಾಲಮ್ಮ ಇವರ ಕುಟುಂಬ ವರ್ಗದವರು. ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು. ಸ್ವಂತ ಮನೆ, ಜಮೀನು ಇತ್ತು. ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸಾಧಾರಣ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದರು. ಇವರ ಬಂಧನ ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ. ಸಾಗರದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೂ ಈ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೇ ಖಾಯಂ ಮಾಡಿತು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ೧೫.೧೦.೪೭ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ಪ್ರಧಾನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರಿಂದ ೧೯೭೨ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ಪಡೆದರು.

ಹೆಚ್.ನೀಲಕಂಠಪ್ಪ

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೌರಿಕರು. ಆಚಾರ್ ಸಹೋದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಚಳವಳಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರೇರಿತರಾದವರು. ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ದಸ್ತಗಿರಿ ಹರಿಹರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಾಲಿ ವಾಣದಲ್ಲಿ. ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನಿಂದ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲೂ ಅದು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ತಾರೀಕು ೧೫.೧೦.೪೭ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ಪ್ರಧಾನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾ ಗಾಂಧಿಯವರಿಂದ ೧೯೭೨ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ಪಡೆದರು.

ಎನ್.ಆರ್.ಸುಬ್ರಾಯಪ್ಪ

ಇವರು ಅವಿವಾಹಿತರು. ಇವರ ಕಿರಿಯ ಸಹೋದರ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಸಹ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದನು. ಹಿರಿಯ ಸಹೋದರ ಎನ್.ಆರ್.ದುರುಗೋಜಿರಾವ್, ವಯಸ್ಸಾದ ತಾಯಿ ಮರಿಯಮ್ಮ, ಅತ್ತಿಗೆ ಮರಿಯಕ್ಕ, ಅಣ್ಣನ ಮಕ್ಕಳು ವಿಠೋಬ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಬಾಯಿ ಇವರ ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರು. ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದರ್ಜಿ ಕೆಲಸ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಹುಲ್ಲಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ. ಬಡತನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಸಹೋದರ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಿಗಲು ನಿಧಾನವಾಯಿತು. ಆದರಿಂದ ಇವನೂ ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಬೇಕಾಯಿತು ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ದೃಢಕಾಯದವನು. ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೂ ಅದನ್ನೇ ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಿತು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ೧೫.೧೦.೪೭ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದನು. ೧೯೭೨ರಲ್ಲ ಪ್ರಧಾನಿ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರಿಂದ ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ಪಡೆದರು.

ಕೆ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪ

ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯ. ವಿದ್ಯೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆ ತಾಯಿ, ಪತ್ನಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಾಗೇಶಾಚಾರ್ ಅವರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಬಡತನದ ರೇಖೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮರಣ ದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಿತು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಅವಧಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ತಾ. ೧೫.೧೦.೪೭ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಶ್ರೀಮತಿ ಹಾಲಮ್ಮ

ಚಳವಳಿಯ ನೇತಾರರಾಗಿದ್ದ ಸಾಹುಕಾರ್ ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪನವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ. ಸಂಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಯವರು, ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಧೀರ ಮಹಿಳೆ, ಸಾಗರ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಾ. ೫.೧೨.೪೨ರಂದು ಜೀವಾವಧಿ

ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅದೂ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಶ್ರೀಮತಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮ

ಇವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧ ಪಿ. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪನವರ ಸಹೋದರಿ. ವಿವಾಹಿತರು. ಪತಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಧೀರ ಮಹಿಳೆ, ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನವಿತ್ತು. ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಶ್ರೀಮತಿ ಸಿದ್ಧಮ್ಮ

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಪತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಂಗಿ ಹಾಲಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದರು. ವಾಸಕ್ಕೆ ಮನೆಯಿತ್ತು. ಜಮೀನು ಇತ್ತು. ಧೀರ ಮಹಿಳೆ. ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಅದನ್ನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯವೂ ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಎ.ರಂಗಪ್ಪ ಅಂಚೆ ರಂಗಪ್ಪ

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಪತ್ನಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ, ಕಿರಿಯ ಮಗ ಶೇಖರಪ್ಪ ಇವರ ಸಂಸಾರದ ಸದಸ್ಯರು. ತಂದೆ ತಾಯಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ವೃತ್ತಿ ವ್ಯವಸಾಯ ಮತ್ತು ವಾಹನಗಳ ಡ್ರೈವರ್. ಸ್ವಂತ ಜಮೀನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬಡತನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ದೇಶಾಭಿಮಾನಿ. ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರ, ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿ ದೇವಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥ ೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ೨೪ದಿವಸ ಸೆರೆಮನೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ಪಡೆದವರು.

ಮಡಿವಾರ ಹನುಮಂತಪ್ಪ

ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಡಿವಾಳರು. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜ್ಞಾನವಿತ್ತು. ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವೂ ಇತ್ತು. ಪತ್ನಿ ಗಂಗಮ್ಮ, ಕಿರಿಯ ಪುತ್ರ ಪರಸಪ್ಪ, ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರಿ ಮತ್ತು ಸಹೋದರ ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ ಇವರ ಕುಟುಂಬದವರು. ವಾಸಕ್ಕೆ ಸೋಗೆ ಮನೆ. ಜಮೀನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬಡತನದಲ್ಲಿದ್ದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ. ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಪಿನಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಎಂ.ವೀರಬಸಪ್ಪ ಮೂಡುಬಾಗಿಲ ವೀರಬಸಪ್ಪ

ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು ೭೦ ವರ್ಷ ಸ್ವಂತ ಮನೆ, ಜಮೀನು ಇತ್ತು. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಪತ್ನಿ ಮಹದೇವಮ್ಮ, ದತ್ತು ಪುತ್ರ ಹಾಲಪ್ಪ ಇವರ ಕುಟುಂಬದವರು. ಊರಿನ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು. ಯುವಕ ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ನಾಯಕರ ಭಾಷಣ, ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಲು ಪ್ರೇರಣೆ ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿ ಆದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಿಗದಿತವಾಯಿತು. ಮೈಸೂ ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ೩೦ ದಿವಸ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಎನ್.ರಾಮಣ್ಣ ನಗರದ ರಾಮಣ್ಣ

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ಪತ್ನಿ ಸೀತಮ್ಮ, ಐದು ವರ್ಷದ ಪುತ್ರ ಕರಿಬಸಪ್ಪ ಇವರ ಸಂಸಾರ, ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತ, ಕಾಲು ಊನ, ಹುಲ್ಲಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ. ಬಡತನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅತಿಯಾಗಿ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿ. ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿತು. ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾದರು. ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆನಿಗದಿತವಾಯತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಪಿ.ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ

ವಿವಾಹಿತರು, ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರೈತರು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಪತ್ನಿ ಗೌರಮ್ಮ, ಸಹೋದರಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಇವರ ಕುಟುಂಬದವರು. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸಾಧಾರಣ ಸ್ಥಿತಿ, ವಾಸಿಸಲು ಮನೆ, ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಜಮೀನು ಇತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಚಳವಳಿ ಇವರನ್ನೂ, ಇವರ ಸಹೋದರಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮನನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ದಸ್ತಗಿರಿ ಆದರು. ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮರಣ ದಂಡನೆಯ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಲಲಿತಾಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾದರು. ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ೨೪ದಿನ ಸೆರೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಎನ್.ಎಸ್.ದುರುಗೋಜೀರಾವ್

ವಿವಾಹಿತರು, ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಪತ್ನಿ ಸುಬ್ಬಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸಾದ ತಂದೆ ರುಕ್ಮಪ್ಪ, ತಾಯಿ ಅಂಬಾಬಾಯಿ, ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ರಾಜೇಶ್ವರ, ಸಹೋದರ ಎನ್.ಎಸ್.ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ ಮತ್ತು ಎನ್.ಎಸ್.ಭೀಮರಾವ್‌ರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅವಿಭಕ್ತಕುಟುಂಬ. ವಾಸಿಸಲು ಸೋಗೆ ಮನೆ. ಗ್ರಾಮ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸಹೋದರ ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದನು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಇವರೂ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದರು ಮತ್ತು ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಿಗದಿತವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ಪಡೆದವರು.

ಎನ್.ಎಸ್.ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ

ಅವಿವಾಹಿತ. ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದರ್ಜಿ ಕೆಲಸ. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬದವನು. ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸಾಧಾರಣ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದು ಅವನಲ್ಲಿಯ ಕಲೆ. ಎನ್.ಎಸ್.ದುರುಗೋಜಿರಾವ್ ಇವನ ಹಿರಿಯ ಸಹೋದರರು. ಚಳವಳಿಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದನು. ಇವನ ಬಂಧನ ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲೂಕಿನ ನ್ಯಾಮತಿಯಲ್ಲಿ. ಸೆರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಸಮಾರು ೧೭ ದಿನ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯ ಶಿಕ್ಷೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಐದುವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಿಗದಿತವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದನು. ಇವರಿಗೆ ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ದೊರಕಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಗೌರವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯೂ ದೊರಕಿದೆ.

ಆರ್.ಹೊಳೆಬಸಪ್ಪ

ವಿವಾಹಿತರು, ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲ ರೈತರು. ಪಾರ್ವತಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹವಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಂತ ಮನೆ ಮತ್ತು ಜಮೀನು ಇತ್ತು. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ತಮ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿ. ಚಳವಳಿ ಇವರನ್ನು ಭಾಗಿಯಾಗಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿತು. ಇವರು ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹಿರೇಕೆರೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ನಂತರ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಏಳು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಿಗದಿತವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ೨೪ದಿವಸ ಸೆರೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಇವರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ದೊರಕಿದೆ.

ಕೆ.ರಂಗಪ್ಪ

ಇವರು ವಿವಾಹಿತರು. ವ್ಯವಸಾಯ ಇವರ ವೃತ್ತಿ ಸ್ವಂತ ಮನೆ, ಜಮೀನು ಇರಲಿಲ್ಲ, ವಿದ್ಯಾವಂತರಲ್ಲ ಪತ್ನಿ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಮಗಳು ಇವರ ಕುಟುಂಬದವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ಇವರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಿತು. ಇವರು ಶಕಾರಿಪುರದ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಗದಿತವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿ ಗಾಯತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ತಾ.೨೧.೧೦.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು. ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ೨೮ ದಿನಗಳ ಸೆರೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ತಾಮ್ರ ಪತ್ರ ಪಡೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಆರ್.ಶಾಂತವೀರಪ್ಪ

ಅವಿವಾಹಿತ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಊರಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದ ಸಾಹುಕಾರ್ ರುದ್ರಪ್ಪನವರ ಏಕೈಕ ಪುತ್ರ, ಈಸೂರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಚಳವಳಿಯ ನೇತಾರರಾಗಿದ್ದ ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ ಈತನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಹಾಲಮ್ಮ ಈತನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ. ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪನವರ ಇನ್ನೋರ್ವ ಪತ್ನಿ ಚಂದಮ್ಮ ಇವರ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಮಲ್ದಾರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಜಯಣ್ಣ ಈತನ ಅಕ್ಕನ ಮಗ. ಈತನ ತಂದೆಯವರೊಂದಿಗೆ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದರು. ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದನು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಅವಧಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧಾರವಾಯಿತು. ಶಿಕ್ಷೆ ಪೂರ್ಣ ಅನುಭವಿಸಿ ತಾ.೧೬.೭.೪೬ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದನು. ೧೯೪೭ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ. ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ೩೦ ದಿನಗಳ ಸೆರೆವಾಸ ಅನುಭವ.

ಸಿ.ಲಿಂಗಪ್ಪ ಲಿಂಗೋಜಿ

ಇವರು ಅಂದು ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಅವಿವಾಹಿತರು ಪ್ರೌಢ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದವರು. ೧೯೩೯ರ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ದೃಶ್ಯ, ೪೨ರ ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಇವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು. ಇವರು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದ ನಂತರ ಜೀನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕರು. ಸಾಗರ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಶಿಕ್ಷೆ ಮೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಿಗದಿಯಾಯಿತು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಿಕ್ಷೆಯ ನಂತರ ವಿಶೇಷ ರಿಯಾಯಿತಿಯಡಿ ತಾ. ೧೨.೩.೪೫ರಂದು ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಸಿ.ಹನುಮಂತಪ್ಪ

ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನ್ಯಾಮತಿಯಲ್ಲಿ ತಾ.೧೫.೧೦.೪೨ರಂದು ಹುಚ್ಚರಾಪ್ಪನೊಂದಿಗೆ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾಯಿತು. ತಾ.೫.೧೨.೪೨ರಂದು ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದನು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ನಿರಪರಾಧಿಯೆಂದು ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲಿನಿಂದ ತಾ.೧೦.೧.೪೩ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದನು.

ಸಾಹುಕಾರ್ ರುದ್ರಪ್ಪ

ಈಸೂರಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದ ಹಿರಯರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇವರ ಇಡೀ ಮನೆತನವೇ ಭಾಗವಹಿಸಿತ್ತು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ವಿವಾಹಿತರು. ಪತ್ನಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಂತವೀರಪ್ಪ ಇವರ ಏಕೈಕ ಪುತ್ರ. ದಸ್ತಗಿರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಅಜ್ಞಾತ ವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆಗ ಸಹೋದರ ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪನವರು ನಿಧನರಾದರು. ನಂತರ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹಾಜರಾದರು. ತಾ.೧೭.೪.೪೩ರಂದು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ನಿರಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ತಾ.೧೦.೬.೪೩ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದರು.

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಹೆಸರು	೦೫.೧೨.೧೯೪೨ರಂದು ಸಾಗರದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ	೦೯.೦೧.೧೯೪೩ರಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಶಿಕ್ಷೆ	ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಿದ ದಿನ	ಬಿಡುಗಡೆಯ ದಿನ	೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸೆರೆಮನೆ
೦೧	ಕೆ. ಗುರಪ್ಪ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	೦೮-೦೩-೧೯೪೩	–	–
೦೨	ಶ್ರೀ ಕೆ.ಮಲ್ಲಪ್ಪ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	೦೮-೦೩-೧೯೪೩	–	–
೦೩	ಶ್ರೀ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	೦೯-೦೩-೧೯೪೩	–	–
೦೪	ಶ್ರೀ ಬಿ.ಹಾಲಪ್ಪ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	೦೯-೦೩-೧೯೪೩	–	–
೦೫	ಶ್ರೀ. ಜಿ.ಶಂಕರಪ್ಪ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	೧೦-೦೩-೧೯೪೩	–	–
೦೬	ಶ್ರೀ ಎನ್.ಎಸ್.ಹುಚ್ಚರಾಯಪ್ಪ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	–
೦೭	ಶ್ರೀ ಫಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರ್	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	–	೧೫.೧೦.೧೯೪೭	–
೦೮	ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಐದು ವರ್ಷ	–	೧೫.೧೦.೧೯೪೭	–
೦೯	ಶ್ರೀ ಕೆ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಹತ್ತು ವರ್ಷ	–	೧೫.೧೦.೧೯೪೭	–
೧೦	ಶ್ರೀ ಪಿ.ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಹತ್ತು ವರ್ಷ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	೨೪ ದಿವಸ
೧೧	ಶ್ರೀ ನಾಗೇಶಾಚಾರ್	ಮರಣ ದಂಡನೆ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	–	೧೫.೧೦.೧೯೪೭	–
೧೨	ಶ್ರೀಮತಿ ಹಾಲಮ್ಮ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	–
೧೩	ಶ್ರೀಮತಿ ಸಿದ್ದಮ್ಮ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ '	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	–

೧೪	ಶ್ರೀಮತಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	–
೧೫	ಶ್ರೀ ಎನ್.ಆರ್.ಸುಬ್ರಾಯಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	–	೧೫.೧೦.೧೯೪೭	–
೧೬	ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ನೀಲಕಂಠಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	–	೧೫.೧೦.೧೯೪೭	–
೧೭	ಶ್ರೀ ಯು. ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	–	೧೫.೧೦.೧೯೪೭	–
೧೮	ಶ್ರೀ ಎನ್.ಎಸ್.ದುರುಗೋಜಿರಾವ್	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಹತ್ತು ವರ್ಷ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	–
೧೯	ಶ್ರೀ ಎ.ರಂಗಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಹತ್ತು ವರ್ಷ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	೨೪ ದಿನ
೨೦	ಶ್ರೀ ಎನ್.ರಾಮಣ್ಣ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಹತ್ತು ವರ್ಷ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	–
೨೧	ಶ್ರೀ ಎಂ.ಹನುಮಂತಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಹತ್ತು ವರ್ಷ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	–
೨೨	ಶ್ರೀ ಎಂ.ವೀರಬಸಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಹತ್ತು ವರ್ಷ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	೩೦ ದಿನ
೨೩	ಶ್ರೀ ಸಿ.ಲಿಂಗಪ್ಪ (ಲಿಂಗೋಜಿ)	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ಮೂರು ವರ್ಷ	–	೧೨.೦೩.೧೯೪೫	೧೫ ದಿನ
೨೪	ಶ್ರೀ ಎನ್.ಹನುಮಂತಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	ನಿರಪರಾಧಿಯೆಂದು ಬಿಡುಗಡೆ	–	೧೦.೦೧.೧೯೪೩	–
೨೫	ಶ್ರೀ ಸಾಹುಕಾರ್ ರುದ್ರಪ್ಪ	ತಾ॥೧೭.೦೪.೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ಬಿಡುಗಡೆ	೦೯.೦೬.೧೯೪೩ರ ತೀರ್ಪಿನ	–	೧೦.೦೬.೧೯೪೩	–

		ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ				
೨೬	ಶ್ರೀ ಆರ್.ಶಾಂತವೀರಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	೪ ವರ್ಷ	–	೧೬.೧೦.೧೯೪೬	೫೦ ದಿನ
೨೭	ಶ್ರೀ ಆರ್.ಹೊಳೆಬಸಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	೭ ವರ್ಷ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	೨೪ ದಿನ
೨೮	ಶ್ರೀ ಕೆ.ರಂಗಪ್ಪ	ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ	೧೦ ವರ್ಷ	–	೨೧.೧೦.೧೯೪೬	೨೮ ದಿನ

ದಸ್ತಗಿರಿಗೆ ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸಿದ	–	೫೦ ಜನರ ಮೇಲೆ	ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದವರು	–	೨/೧೯
ದಸ್ತಗಿರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದವರು	–	೧	ಮಹಾರಾಜರ ಪುತ್ರಿಯ ನಾಮಕರಣದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದವರು	–	೧೨/೭
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬರುವವರೆಗೂ ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದವರು	–	೧/೪೮	೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದವರು	–	೭
ಸಾಗರ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಂದ ನಿರಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದವರು	–	೨೨/೨೬			
ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರು	–	೫/೨೧			

ಭೂಗತರಾಗಯೇ ಉಳಿದವರು

೧. ಸಾಹುಕಾರ್ ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ (ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮರಣ ಹೊಂದಿದವರು)

೨. ಅಂಗಡಿ ಹಾಲಪ್ಪ (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬರುವವರೆಗೆ ಭೂಗತರಾದವರು)

ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

೧. ವಿ.ಎಸ್.ಚೆನ್ನಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಅಮಲ್ದಾರ್

೨. ಎಸ್.ಎಲ್.ಕೆಂಚೇಗೌಡ ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್

ಸ್ವಘೋಷಿತ ಸರ್ಕಾರದ ಹಳ್ಳಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು

೧. ಜಯಣ್ಣ ಅಮಲ್ದಾರ್

೨. ಕೆ.ಜಿ.ಮಲ್ಲಪ್ಪಯ್ಯ ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್

ಸಾಗರದ ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತೀರ್ಪಿನ ಪ್ರಕಾರ ನಿರಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಇದ್ದವರು.

೧. ವಿಠೋಬರಾವ್ ಎಸ್.

೨. ಜಯಣ್ಣ

೩. ಡಾ ಸಿ.ಹನುಮಂತಪ್ಪ

ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿ ಮೃತರಾದವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯರು

೧. ಶ್ರೀಮತಿ ಈಶ್ವರಮ್ಮ ಫಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರ್

೨. ಶ್ರೀಮತಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಯು. ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ

೩. ಶ್ರೀಮತಿ ಚನ್ನಬಸಮ್ಮ ಎಸ್.ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ

೪. ಶ್ರೀಮತಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಆರ್.ಹೊಳೆಬಸಪ್ಪ

೫. ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಎನ್.ಎಸ್.ದುರುಗೋಜಿರಾವ್

೬. ಶ್ರೀಮತಿ ಸುವರ್ಣಮ್ಮ ಶ್ರೀಮತಿ ಅನುಸೂಯಮ್ಮ ಆರ್.ಎಸ್.ಶಾಂತವೀರಪ್ಪ

೭. ಶ್ರೀಮತಿ ಲಲಿತಮ್ಮ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ

ಈಸೂರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರು

೦೧. ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಸಿದ್ಧಯ್ಯನವರು

೦೨. ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಸಿ.ದಾಸಪ್ಪನವರು

೦೩. ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಎಸ್.ರುದ್ರಪ್ಪನವರು

೦೪. ಶ್ರೀ ಕಡಿದಾಳ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರು

೦೫. ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಆರ್.ನಾಗಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟರು

೦೬. ಶ್ರೀಮತಿ ಯಶೋಧರಾ ದಾಸಪ್ಪ

೦೭. ಶ್ರೀಮತಿ ರತ್ನಮ್ಮ ಮಾಧವ ರಾವ್

೦೮. ಶ್ರೀ ಬದರಿ ನಾರಾಯಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್

೦೯. ಶ್ರೀ ಕೆ.ಜಿ.ಒಡೆಯರ್

೧೦. ಶ್ರೀ ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಪರಿಚಯ

ಕಡಿದಾಳ ಮಂಜಪ್ಪ

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಗಾರರಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಅಗ್ರಮಾನ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾ॥ ಹಾರೊಗೊಳಿಗೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅವರು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಹೈಸ್ಕೂಲಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಬರಹಗಳಿಂದ ಹಾಗು ನೆಪೋಲಿಯನ್, ಅಲೆಗ್ಸಾಂಡರ್ ಮುಂತಾದವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ಮುಂದೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂದುವರಿಸಿದಾಗ ಯಂಗ್ ಇಂಡಿಯ, ಇಂಡಿಯನ್ ರಿವ್ಯೂ, ಮಾಡರ್ನ್‌ರಿವ್ಯೂ, ಹಿಂದೂ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಓದುವ ಗೀಳು ಬಹಳ. ಅವರು ರಾಮಾಯಣ, ಭಾಗವತ, ಮಹಾಭಾರತ ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಟಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೂ ಆಗಲೇ ಓದಿದ್ದರು. ಇವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಅವರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆಗಳ ಉದ್ದೀಪನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯಟ್, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎ. ಮುಗಿಸಿ, ಪೂನಾಕ್ಕೆ ವಕೀಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೋದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಯರವಾಡ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಉಪವಾಶ ಮಾಡಿದಾಗ ೨–೩ ಬಾರಿ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿಸಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಆರಂಭಿಸಿ ಆಗಲೇ ಎಂದರೆ ೧೯೩೫ರಲ್ಲೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯರಾದರು. ಆಗ ಡಾ॥ ಪಾರ್ಥನಾರಾಯನ ಪಂಡಿತರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಗಣ್ಯ ನಾಯಕರೆನಿಸಿದ್ದರು. ಎಸ್.ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿರಾವ್, ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಚನ್ನಗಿರಿಯ ಸೋಮಣ್ಣ, ಷಿಕಾರಿಪುರದ ವಾಸಪ್ಪ ಗೋಗಿ, ಮರಿಸ್ವಾಮಿ, ಹಿರೇಮಠ ಇವರೆಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆ.ಆರ್. ಮಾಧವರಾವ್, ಭೂಪಾಳಂ ಸೋದರರು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರು. ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಆಗಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡು ಶಿವಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೂ ಹೋಗಿದ್ದರು.

೧೯೩೯ರ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಅವರು ಚಳವಳಿಯ ಸಂಘಟನೆಗಾಗಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರಾದರೂ ಅವರ ಬಂಧನ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮೇಲೆ ವಾರೆಂಟ್ ಇತ್ತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ನಡೆಸಿದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಲು ಬಂದಿದ್ದ ಮಹದೇವಭಾಯಿ ದೇಸಾಯಿ ಅವರ ಜೊತೆ ಒಂದು ದಿನ

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸಮಾಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು.

೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಕನ್‌ವೆನ್‌ಶನ್ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆ.ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಲು ಅವರು ಸ್ವಾಗತ ಸಮಿತಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಆಗಿದ್ದರು. ೧೯೪೧ ರ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿದ್ದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಭೂಗತರಾಗಿ, ೧೫-೧೦-೧೯೪೨ ರಂದು ಅವರ ಬಂಧನ ಆಗುವ ತನಕ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ವೇಷ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸಿ ಚಳವಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಬಂಧಿತನಾಗಬಾರದಾಗಿ ನಾಯಕರ ಆದೇಶವಿತ್ತು. ಅವರ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ವಾರೆಂಟುಗಳಿದ್ದವು. ಒಮ್ಮೆ ಸಕಲೇಶಪುರಕ್ಕೆ ಮಾರವಾಡಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಂತೆ ಮಾರುವೇಷದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದು ಈಗಲೂ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು. ಭದ್ರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮುಷ್ಕರ ನಡೆದಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕೆಲಸ ಕೂಡ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಹಾಸನ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಓಡಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದು ಅವಳನ್ನು ಮೂಡಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ತಮ್ಮನೂ ಆಗ ಅಸೌಖ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದ. ಅವರ ಬಂಧನವಾದ ಮೂರು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಅವರ ಮಗ ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಮೈಸೂರು, ಕರುಹಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೦ ತಿಂಗಳು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಬಿಡುಗಡೆ ಆದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮತ್ತು ಎಚ್.ಎಸ್. ರುದ್ರಪ್ಪನವರೂ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗೆ ಅವಿರೋಧವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡರು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಅವರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದರು.

೧೯೪೦ರ ವರೆಗೆ ಅವರ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೇ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮದುವೆ ಆದನಂತರ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿನ ಅಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಂಗಿ ಮಾನಪ್ಪ, ದಿ॥ ಕಾಳಿಂಗಯ್ಯನ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಕಾಮತ್, ಎಂ. ಗುರುಮೂರ್ತಿ ಇವರನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕು. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಕಾಮತ್‌ರವರು ೧೯೩೯ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನವತಿಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡಿಗೆ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ನಿಂತ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಹುರಿಯಾಳುಗಳು ಸೋತರು, ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಊರಿನಿಂದಲೇ ೪೦-೫೦ ಜನರು ಬಂಧಿತರಾಗಿದ್ದರು.

೧೯೩೭-೩೮ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅವರು ಮತ್ತು ಯು.ಮಂಜುನಾಥಯ್ಯ (ಶಿವಮೊಗ್ಗ) ಆನಂದಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಎ.ಆರ್. ಬದರೀನಾರಾಯಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅವರೇ ಡಿ.ಎಲ್.ಬಿ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು.

ಷಿಕಾರಿಪುರ ತಾ॥ ನಲ್ಲಿ ವಾಸಪ್ಪ ಗೋಗಿ, ಮರಿಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ, ಶಿವಾಜಿಗೌಡ ಪ್ರಮುಖರು. ಕೋನೆಯವರು ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತೀರ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಓಡಾಡಿದ್ದರು. ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಹಳದಿಮರ ರಂಗಪ್ಪ, ಮರೂರು ರುದ್ರಪ್ಪಗೌಡ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಬಾಪಟ್ ಪ್ರಮುಖರು. ಹೊನ್ನಾಳಿಯವರಾದ ಎಚ್.ಎಸ್. ರುದ್ರಪ್ಪ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಹೊನ್ನಾಳಿ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಕೆಲಸ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರು ಚನ್ನಗಿರಿಯವರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಭೂಪಾಳಂ ಚಂದ್ರ ಶೇಖರಯ್ಯ, ಕೆ.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ, ಕಾಳೋಜಿರಾವ್ ಜಾಧವ್, ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು. ಕೆ.ಆರ್. ಮಾಧವರಾವ್, ಕೆ.ಜಿ. ಒಡೆಯರ್ ಅವರುಗಳು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಡಿದಾಳ್ ಮಂಜಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆಳೆಯಲು ಆಗ ಅನೇಕ ಯತ್ನಗಳು ಆದವು. ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷದ ಕೆಲನಾಯಕರು ಅವರಿಗೆ ಮುನಿಸೀಫ್ ಹುದ್ದೆ ಕೊಡಿಸುವುದಾಗಿ ಆಮಿಷ ತೋರಿಸಿದ್ದರು.೧೯೪೧-೪೨ರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅ॥ ಕಮಿಶನರ್ ಹುದ್ದೆ ನೀಡುವ ಮಾತು ಬಂತು. ಅವರು ಅದನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದರು. ಅಂದಿನ ಉತ್ಸಾಹದ, ತ್ಯಾಗದ ವಾತಾವರಣ ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದು. ಅವರು ಆಗ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣ ಕೊಡಲೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತೆಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಓಡಾಟ, ಹಗಲು ಉದ್ಯೋಗ, ಇದು ಇವರ ಆಗಿನ ಚಟುವಟಿಕೆ. ಒಂದು ಮುರುಕು ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಊರಿನಿಂದ ಉರಿಗೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಭೆಗಳಿಗೆ ಜನರನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಜಾಗಟೆ ಬಡೆದು ಅವರು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದೂಇದೆ.

೧೯೩೮-೩೯ ರಲ್ಲಿ ಯೂತ್ ಲೀಗ್ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ವರ್ಗ, ಸಭೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಡಾ॥ ಹರ್ಡೀಕರ, ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮಲ್ಯ ಮುಂತಾದವರ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ೧೯೪೩-೪೪ ರಲ್ಲಿ ಮಲೆನಾಡು ರೈತರ ಸಂಘ ಒಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಅದರ ಶಾಖೆಗಳಿದ್ದವು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಗೇಣಿದಾರರ ಸಂಘವನ್ನೂ ಅವರು ಸಂಘಟಿಸಿದ್ದು, ಇದೇ ಮುಂದೆ ಕಾಗೋಡು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು ಚಳವಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ಅನೇಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಆಗ ನಡೆಸಿದ್ದರು.

ಟಿ.ಡಿ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ

ಇವರು ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸ್ವದೇಶೀ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿದ ಈ

ಚಳವಳಿಯು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಗರದಲ್ಲಿಯೂ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಗಾಂಧಿ ಪಾರ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ನಡೆಯಿತು. ಹಿರಿಯ ಮುಖಂಡರುಗಳಾದ ಡಾ॥ ವೈ.ಪಾರ್ಥನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತರು, ದಿ॥ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ದಿ॥ ಟಿ.ಸಿ.ಎಸ್. ಮಣಿಯಂ, ದಿ॥ ಸೋಮಣ್ಣ ಸೆಟ್ಟರು ಮುಂತಾದವರು ಚಳವಳಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಧರಿಸಿದ್ದ ಪರದೇಶೀ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬೆಂಕಿಗೆ ಹಾಕಿ ಸುಟ್ಟರು.

ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಆಜಾದ್ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖಂಡರುಗಳಾದ ಮಾಜಿ ಮಂತ್ರಿ ದಿ॥ ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ರತ್ನಮ್ಮ ಮಾಧವರಾವ್, ಅವರ ಪತಿ ದಿ॥ ಕೆ.ಆರ್. ಮಾಧವರಾವ್, ದಿ॥ ಸೋಮಣ್ಣಸೆಟ್ಟರು, ದಿ॥ ಸಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿಸೆಟ್ಟರು, ದಿ॥ ಮರಿಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ, ದಿ॥ ಕೆ.ಜಿ. ಒಡೆಯರ್, ದಿ॥ ನಿದಿಗೆ ರುದ್ರಪ್ಪ, ಡಾ॥ ವೈ. ಪಾರ್ಥನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತ, ಇನ್ನೂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಲವಾರು ಮುಖಂಡರುಗಳು ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ದಿ॥ ಎಸ್.ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿರಾಯರು ಅಂದು ಅವರ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ ಪಡೆಗೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ದಿ॥ ಕೆ.ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂರವರು ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದು ಯಶೋದಮ್ಮ ದಾಸಪ್ಪನವರು ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು. ಇದಾದನಂತರ ಅವರ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಬೇಕಾಯಿತು.

೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಶಂಕರನಾರಾಯಣರು ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಿ ಖಾದಿ-ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಚಳವಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಹರಿಸಿ, ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುದಲಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ದಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಂದ ಆರಿಸಿದ ೫೨ ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದರು. ಪುಂಡಲೀಕಜೀ, ವಡವೀ ಮಾಸ್ತರರವರಲ್ಲಿ ಖಾದಿ-ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಜಿ. ನಾರಾಯಣ ಅವರೂ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದರು. ೮-೧೦ ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು 'ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು. ಅವರಗಳೆಲ್ಲಾ ಅವರವರ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದೆವು. ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಅನೇಕರು ಕೈಸೆರೆಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಮತ್ತು ಮಿತ್ರರಾದ ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ, ಜಗನ್ನಾಥ ಇವತೊಡನೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಬುಲೆಟನ್‌ಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹಂಚಿದರು. ಜಗನ್ನಾಥ ಮತ್ತು ಟಿ.ಡಿ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಊರಿನ ಹತ್ತಿರ ರೈಲಿನ ಕಂಬಿಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಫಿಶ್‌ಪ್ಲೇಟನ್ನು ಕಿತ್ತರು. ಅನಂತರ ಅವರು ಸಿದ್ದಾಪುರ ಗಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಚಳವಳಿಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾದಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಎಸ್. ಆರ್ ನಾಗಪ್ಪ ಸೆಟ್ಟರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಖಾದಿ-ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಸರಂಜಾಂ ಕಾರ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ

ಮಾಡಿದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸಿದ್ದರು.

ಕೆ.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈ ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ.ಗೆ ಇವರು ಮತ್ತು ಕಾಳೋಜಿರಾವ್, ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಮಹಾತ್ಮರ ಬಂಧನವಾಗಿ, ಆ ದಿನ ಸಂಜೆ ಶಿವಾಜಿ ಪಾರ್ಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಇದೆಯೆಂದು ವರ್ತಮಾನ ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಲು ಲಾಠೀ ಚಾರ್ಜ್, ಅಶ್ರುವಾಯು ಪ್ರಯೋಗ, ಗೋಲಿಬಾರ್‌ಗಳಾಗಿ ಕೆಲವು ವೀರಬಾಲಕರು ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಚ್ಯುತ ಪಡವರ್ಧನರು ಒಂದು ಸಂದೇಶ ಕಳುಹಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಊರುಗಳಿಂದ ಬಂದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ತಮ್ಮ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು, ಇಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬಾರದು ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು, ಮೂರ್ತಿಯವರು ಪಣೆಗೆ ಬಂದರು. ಮುಂಬೈಯಂತೆ ಅಲ್ಲೂ ಗಲಾಟೆ. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಗಂಗಾಧರರಾಯರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಯತ್ನವಾಗಿದೆ, ಅವರು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಬಂತು. ಮುಂದೆ ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಭಾಷ್ಯಂ, ಕೆ.ಸಿ.ರೆಡ್ಡಿ, ದಾಸಪ್ಪ ಮುಂತಾದ ನಾಯಕರ ಬಂಧನದ ವಾರ್ತೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರು ಹರಿಹರದಲ್ಲಿ ರೈಲು ಇಳಿದು, ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲೇ ಇಳಿದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಗಳಿಂಧ ಮನೆ ಸೇರಿದರು. ಅವರು ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪಶೆಟ್ಟರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಶಿಬಿರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅಂಥವರ ಗುಂಪುಮಾಡಿ ಕೆಲಸ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಭದ್ರಾವತಿಯ ಕಬ್ಬಿಣ, ಕಾಗದ, ಸಿಮೆಂಟ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಷ್ಕರವಾಯಿತು. ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ದಿ॥ ಎನ್.ಜಿ. ರುದ್ರಪ್ಪ, ನಾಗಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟಿ ಚಂದಾ ಎತ್ತುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಮಿಕ ಕುಟಂಬಗಳನ್ನು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿದರು.

ಎಚ್. ವೆಂಕಟಪ್ಪ

೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಕ್ಕೆ ಬಂದು ಡಾ॥ ಪಾರ್ಥನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತರ ಜೊತೆ ಅವರ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಆಫೀಸಿನ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಪಂಡಿತರು ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದು ಕಡಿದಾಳ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಹಾಗು ದಿ॥ ಕೆ.ಆರ್. ಮಾಧವರಾಯರು ಡಿ.ಸಿ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಪಂಡಿತರ ದವಾಖಾನೆಯೇ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಆಫಿಸಾಗಿತ್ತು. ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಒಂದು ರಹಸ್ಯ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಸಾಗರದ ಮುಖಂಡರಾದ ದಿ॥ ರುದ್ರಪ್ಪ ಗೌಡರು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾಗ ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ೧೦-೧೫ ದಿನ ಲಾಕಪ್ಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅಪಾರ ಹಿಂಸೆಕೊಟ್ಟು ಕಡೆಗೆ ಆರು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ಜಸ್ಟಿಸ್ ನಾಗೇಶ್ವರ ಅಯ್ಯರ್ ಸಮಿತಿಯ ಮುಂದೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ನುಡಿಯಲು

ಅವರನ್ನು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ಸಮಿತಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಜೈಲುವಾಸದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಹೇಳಲು ಆಗಲೂ ಇಲ್ಲ. ಶಿಮವೊಗ್ಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು.

ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮೂರ್ತಿ

೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಿನಿಂದಲೇ ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನೆಡೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾದರು. ಶಾಲೆ ತ್ಯಜಿಸಿ ಚಳವಳಿ ಸೇರಿದರು.

೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಪೋನ್ ವೈರ್ ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮತ್ತು ಕೆ.ಜಿ. ವೇದವ್ಯಾಸ ಮುಂತಾದ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಸ್ಪೋರ್ಟ್ಸ್ ರೂಮಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಭದ್ರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬುಲೆಟನ್ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನವರಿ ೧೪೪ (೧೯೪೩) ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೫ ಗಂಟೆಗೆ ಬಂದ ಪೊಲೀಸರು ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಅವರ ಕೆ.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಸುಬ್ರಾವ್ ಹೀಗೆ ಮೂವರ ಮನೆ ಶೋಧಿಸಿದರು. ಆಗ ಇವರ ಬಳಿ ಕಟ್ಟಿಂಗ್ ಪ್ಲೇಯರ್, ಒಂದು ರಿವಾಲ್ವರ್, ಕೆಲವು ಸ್ಫೋಟಕಗಳು ಇದ್ದರೂ ಅವು ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಬುಲೆಟಿನ್ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಮೂರು ಮನೆಗಳು ಒಮ್ಮೆಗೇ ಝುಬ್ತಿ ಆದವು. ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ, ಬುಲೆಟನ್ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬಗ್ಗೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆವಿಧಿಸಿದರು.

ವೈ.ಕೆ. ತಿಮ್ಮರಸಯ್ಯ

೧೯೨೪ ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಸರಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ-ಸಹ ಪಾಠಿಗಳಾಗಿದ್ದ ದಿ॥ ಎಂ.ಕೆ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ಸಿ.ಎಂ. ಪಾಪಣ್ಣ, ಸಿ.ಪಿ. ಮುಗಿಗಪ್ಪ, ಎಂ.ವಿ. ಈಶ್ವರಪ್ಪ, ಎಸ್. ಗೋಪಾಲ ಗೌಡ, ಸಿದ್ದೋಜಿರಾವ್, ಎಚ್, ರಾಮು, ಶಂಕ್ರಪ್ಪ ಗೌಡ ಇವರೆಲ್ಲ ಖಾಧೀಧಾರಿಗಳು. ವೈ.ಕೆ. ತಿಮ್ಮರಸಯ್ಯ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾರಿ ಖಾದೀ ಧರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ದಿ॥ ಎಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರ ಪ್ರಭು, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ರಾವ್, ದಿ॥ ಎಸ್. ಗೋಪಾಲ ಗೌಡ, ಎಂ.ಪಿ. ಈಶ್ವರಪ್ಪ, ಸದಾಶಿವರಾವ್, ಹೀಗೆ ಅನೇಕರ ಭಾಷಣಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ವೈ.ಕೆ. ತಿಮ್ಮರಸಯ್ಯ ರವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರೂ ಗುರುಗಳು ಆದವರು ದಿ॥ ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರು.

ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಂಘ, ಕ್ಯಾಂಟೀನ್, ಶಾಲಾಪತ್ರಿಕೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಅವರದೇ ಮೇಲುಗೈ. ಶಾಲಾ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಆರಂಭ ಆದಾಗ ಅವರ ಮಿತ್ರಮಂಡಳಿಯ ಗುಪ್ತ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ನುಸುಳಿ ಬಂದು ಸೀಮೆಎಣ್ಣೆ ಸುರಿದು ಬೆಂಕಿ ಇಡಲಾಯಿತು.

ಕೆ.ಎಚ್. ಶ್ರೀನಿವಾಶ ಶೆಟ್ಟಿ

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದಲೂ ಜಲಿಯನ್‌ವಾಲಾ ಬಾಗ್ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದಿಂದಲೂ ಚಳವಳಿಯ ಕಡೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾದ ಇವರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ರಾಮಣ್ಣ ಶೆಟ್ಟಿ ಪಾಕಿನಲ್ಲಿ ಧ್ವಜಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಮುಂದೆ ಸೇಂದಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ವನಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಗ ಭೂಪಾಳಂ, ಪಟ್ಟ ನಂಜಪ್ಪ, ಬಿ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿ, ಬೈರಪ್ಪ ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಎಚ್.ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಕೂದುವಳ್ಳಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರು, ರಾಮರಾವ್ ಪವಾರ್, ಕಾಳೋಜಿ ರಾವ್, ಖಾದಿ ಭಂಡಾರರಾದ ಶಂಕ್ರಪ್ಪ, ದಾವಣಗೆರೆಯ ಖಾದಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಎಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ದಿನಕರ್, ಗಿರಿಮಾಜಿರಾಯರು, ಕೆ.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ, ಕೆ.ಆರ್. ಮಾಧವರಾವ್, ಪಾರ್ಥನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತ್, ಕಡಿದಾಳ ಮಂಜಪ್ಪ, ಎಸ್.ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿರಾವ್, ಅನಂತ ಶರ್ಮ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಚಟ್ಟಿ, ಟಿ.ಜಿ. ನಾರಾಯಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಚನ್ನಗಿರಿ ಸೋಮಣ್ಣ ಶೇಟ್ಟರು, ಭೂಪಾಳಂ ಚಂದ್ರಖರ ಶೆಟ್ರು, ಇವರೆಲ್ಲರ ಜೊತೆ ಇದ್ದು ಇವರು ಹರಿಜನ ಸೇವಕ ಸಂಘ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಯುವಜನ ಸಂಘ, ಮೈಸೂರು ಸೇವಾದಳ, ಹರಿಜನಾಶ್ರಮ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಯು. ಗುರುನಾಥಾರಾಧ್ಯ

೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪ ಶೇಟ್ಟರು ಅರಣ್ಣ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಕ್ಯಾಂಪನ್ನು ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಆ ಕ್ಯಾಂಪಿಗೆ ಹೊನ್ನಾಳಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಷಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೩೦೦ ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿದಿನ ನಾಲ್ಕು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಗಂಧದ, ಈಚಲ ಮರ ಕಡಿದು ಬಂಧಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೨.೧೦.೧೯೩೯ರಂದು ಗುರುನಾಥಾರಾದ್ಯ ಅವರು ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಎಚ್.ಎಂ. ಸಿದ್ದಯ್ಯರೊಡನೆ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಪೋಲೀಸರು ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ೧೪.೧೦.೧೯೩೯ರಂದು ಅವರಿಗೆ ೬ ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ, ೫೦ರೂ ದಂಡ, ದಂಡ ನೀಡದಲ್ಲಿ ಆರು ವಾರ ಸಾದಾ ಸಜೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ಶಿವಮೊಗ್ಗಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಇದ್ದು, ಮುಂದೆ ಬೆಂಗಳುರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ೩೨.೪.೧೯೪೦ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು. ೧೯೪೨ ರ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸಿ, ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಎಲ್. ಬಾಲಾಜಿ ಸಿಂಗ್

೧೯೪೨ರ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದರು. ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧ ರಿಂದ ಭದ್ರಾವತಿಯ ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಉಕ್ಕು ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಏಳು ಸಾವಿರ ಜನರನ್ನೂ

ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಮುಷ್ಕರ ಹೂಡಿ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮೆರವಣಿಗೆ, ಸಾಯಂಕಾಲ ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆ, ಈ ರೀತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡಿ, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ರೈತರನ್ನು ಹುರಿದಂಬಿಸಿ, ಈಚಲ, ಗಂಧದ ಮರ ಕಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರು. ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨ ರಂದು ಬಂಧಿಸಿ ಅರೆಸ್ಟ್ ಮಾಡಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ನಂಬಿದ್ದ ಅವರ ತಾಯಿ ಹೆಂಡತಿ, ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಒಂದು ವರ್ಷದನಂತರ ಎಲ್ಲರ ಜೊತೆ ಅರವ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಬರಬಾರದೆಂದು ನೋಟೀಸ್ ಜಾರಿಮಾಡಿದರಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲೂ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲಸ ಕೊಡದಂತೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದ್ದರು.

ಕೆ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ ಪಿಳ್ಳೆ

೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಭದ್ರಾವತಿಗೆ ಬಂದು ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಮಿಶನ್ ಶಾಪಿನಲ್ಲಿ ಟರ್ನರ್ ಆಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರು.

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಶುರು ಆದಾಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿಯವರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಂಧಿಸಿದರು; ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅವರು ತಯಾರಿಸುವ ಕಬ್ಬಿಣ ಒಯ್ದು ನಮ್ಮ ಜನರನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆಂದು ಸ್ಟ್ರೈಕ್ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ೧೯೪೨ ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಒಂದನೆಯ ತಾರೀಕಿನ ವರೆಗೆ ಸ್ಟ್ರೈಕ್ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಒಂದನೆಯ ತಾರೀಖು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜೈಲಿಗೆ ಒಯ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೈಸೂರು ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲು ಕ್ಯಾಂಪ್, ಕೆಲವು ದಿನ ಮೈಸೂರು ಸಬ್ ಜೈಲ್, ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು ಸಬ್ ಜೈಲ್ ಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು. ೧೯೪೩ ರ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.

ಬಿ.ಆರ್. ಶಾಮ ಐತಾಳ್

ಇವರು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ್ಲಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬಂದಿರಲು, ಅವರ ಭಾಷಣದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಆಗಿನಿಂದಲೇ ಚಳವಳಿಯ ಕಡೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಜೊತೆ ರಾಜಾಜಿಯವರೂ ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರೂ ಬಂದಿದ್ದರು.

೧೯೪೦ ಮತ್ತು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೈಸೂರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನಗಳಿಗೆ ಅವರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ ರಿಂದ ೧೯೪೮ರ ವರೆಗೆ ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು.

೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿದಾಗ ಅವರು ನೇರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದರು. ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆ, ಮೆರವಣಿಗೆ, ಪ್ರಚಾರ, ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಂಘಟನೆಯ ಕೆಲಸ

ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವರು ಮತ್ತು ಶಾಂತವೇರಿ ಗೋಪಾಲಗೌಡರು, ನಾಗಭೂಷಣರಾವ್, ದೇವರಗುಡಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪಗೌಡ, ನಾರಾಯಣ ಶೆಟ್ಟಿ ಬಸವಾನಿ, ರಘುರಾಮ್ ಭಟ್, ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಯ ಕಾಮತ್, ಡಿ.ಟಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ಹೀಗೆ ಎಂಟು ಜನರು ಮಾಡಿದರು. ಕೊಪ್ಪ ರೋಡಿನ ಮೂರು ಮೈಲು ಫಾಸಲಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಳೆಬೈಲ್ ಎಂಬ ಊರು ಹತ್ತಿರ ಎರಡು ಸಾರಿ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಮೂರನೆಯ ಬಾರಿ ಕೊಪ್ಪ ರೋಡಿನಲ್ಲಿ ೧೦ ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿ ೨,೦೦೦ ಅಡಿ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಕೊನೆಯ ಇಬ್ಬರ ವಿನಾ ಉಳಿದ ಆರು ಜನರನ್ನು ೧೫.೧೧.೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಖಟ್ಲೆ ಹಾಕಲು, ಏಳು ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ಅವರು ಜೈಲುವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ೨೨.೬.೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು. ಕೊನೆಯ ಇಬ್ಬರು ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಡೆಯ ತನಕ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ.

ಏ. ಗುರುಮೂರ್ತಿ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಊರಾದ ಅರಗದ ಪುರಪ್ರಮುಖರು, ಮಹಿಳೆಯರು, ಯುವಕರು, ಬಾಲಕ ಬಾಲಕಿಯರು ದಿನಂಪ್ರತಿ ಪ್ರಭಾತ್‌ಬೇರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಭೆ ಕೂಡ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭದ್ರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮುಷ್ಕರಕ್ಕೆ ಹಣವೊದಗಿಸಲು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಳಂಗಯ್ಯನ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್, ಗುಡ್ಡೆಕೇರಿ ದುಗ್ಗಪ್ಪ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಎಂ.ಜಿ. ಶಂಕರಪ್ಪ ಗೌಡರು, ಜ್ವರಾರಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್, ಕಡಿದಾಳ ಮಂಜಪ್ಪ ಸಂಗ್ರಹಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಈ ಹಣವನ್ನು ಮುಷ್ಕರಕಾರರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಗುರುಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಈ ಹಣವನ್ನು ಎಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ಎಚ್. ಎಸ್. ರುದ್ರಪ್ಪ, ಭೂಪಾಳಂ ಪುಟ್ಟನಂಜಪ್ಪ ಇವರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಪಾಡ್ರೆ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಕಾಮತ್ ಈ ಹಣದ ಖಜಾಂಚಿ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಚಳವಳಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೧೬ ರಂದು ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಬಂಧಿಸಿದರು. ಕೆ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಕಾಮತ್, ದಿನೇಶ್, ಎಸ್. ಬೀಮರಾವ್, ಟಿ. ಭಾಸ್ಕರ, ಉಡುಪಿ ಮಂಜಪ್ಪ, ಎಸ್. ಸದಾಶಿವರಾವ್, ಎಸ್. ಡಾಕಪ್ಪ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಭು, ಜೆ. ಶ್ರೀಪತಿರಾವ್, ಎಂ.ಜೆ. ರಮಾನಾಥ, ಪಿ. ವಿರೋಬ, ಅರಗದ ಅನಂತ ಭಟ್ಟ, ರಾಮಯ್ಯ, ಗುಂಡಯ್ಯ, ಡಿ. ಕೃಷ್ಣೇಗೌಢ, ಶೇಷಪ್ಪ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಎಲವಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಚಿದಂಬರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮುಂತಾದವರನ್ನು, ಭಾರತ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾನೂನಿನಂತೆ ಬಂಧಿಸಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜೈಲಿಗೆ ಒಯ್ದರು ಅಲ್ಲಿ ಎಚ್.ಸಿ. ದಾಸಪ್ಪ, ಕಡಿದಾಳ ಮಂಜಪ್ಪ ಅವರ ಜೊತೆ ಇದ್ದರು. ತೀರ್ಥಹಲ್ಲಿಯಿಂದ ೧೫೦ ಜನರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಗ ಸೇರಿದ್ದು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದ ಬಿ.ಎನ್. ಶಂಕರಪ್ಪ, ಟಿ. ಪುರಷೋತ್ತಮ, ಸಿ.ಎಂ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ, ಕಾಸರವಳ್ಳಿ ಗಣೇಶ್ ಇವರನ್ನು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಸೈಕ್ಲೋಸ್ಟೈಲ್ ಕಳವು ಮಾಡಿದರೆಂದು ಆಪಾದಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರು. ಶಾಂತವೇರಿ ಗೋಪಾಲಗೌಡ, ಶಿವರಾಮ ಐತಾಳ, ಕಡಿಪಾಡೆ ವೆಂಕಟರಾಯ ಕಾಮತ್ ಇವರ ಮೇಲೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಆಪಾದನೆ ಬಂತು. ಮೊದಲ ಇಬ್ಬರ ಬಂಧನ ಆದರೂ ಮೂರನೆಯವರು ಸಿಗದೆ ಅವರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ೫೦೦ ರೂ. ಬಹುಮಾನ ಘೋಸಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಕರುಹಟ್ಟಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಚಿಕ್ಕಮಂಗಳೂರು ಸಬ್, ಜೈಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇವರಿದ್ದಾಗಲೇ ಈಸೂರಿನವರಿಗೆ ಫಾಶಿಆಯಿತು. ೧೯೪೩ರ ಜೂನ್ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದರು.

ಬಿ.ಆರ್. ಶಿವರಾಮ ಐತಾಳ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ-ಕೊಪ್ಪ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವಂಗಿ-ಬಸವಾನಿ ಸಮೀಪ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಆಗಿನ ಟಿ.ಸಿ.ಸಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಶಾಮ ಐತಾಳ, ಗೋಪಾಲಗೌಡ, ಕಿಟ್ಟಪ್ಪ, ಕಾಮತ್, ನರಹಿಂಹ ಭಟ್ ಮೊದಲಾದವರ ಜೊತೆ ಇವರು ಸಹಕರಿಸಿದ್ದರು, ಅವರ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆದಾಗ, ಧುರೀಣರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ಎಲ್ಲ ನಡವಳಿಕೆ ನಡೆಸಿದ್ದರು.

೧೯೪೬ರಿಂದ ಅಖಿಲ ಮೈಸೂರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಸದಸ್ಯನಾಗಿಯೂ ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಯಲ್ಲೂ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರು. ಟಿ.ಸಿ.ಸಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ, ಖಜಾಂಚಿ ಆಗಿಯೂ ದುಡಿದರು. ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸೆಕ್ಯುರಿಟಿ ಆ್ಯಕ್ಟ್ ಪ್ರಕಾರ ಡಿಟೆನ್ಯನ್ ವಾರಂಟ್ ನಂತೆ ರಾಜಕೀಯ ಬಂದಿತರಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಲಾಕಪ್, ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲ್, ಡಿಟೆನ್ಷನ್ ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಗಳಲ್ಲೂ ವಾಸಮಾಡಿದರು.

ಬಸವಾನಿ ರಾಮಶರ್ಮ

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಎಲ್ಲ ಅಧಿವೇಶನಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ಎ.ಐ.ಸಿ.ಸಿ. ಸದಸ್ಯರೂ ಆಗಿದರು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ.ಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಡಾ॥ ಹರ್ಡೀಕರ, ಡಾ॥ ಪಾರ್ಥನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತ್ ಮುಂತಾದವರ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದು ಸೇವಾದಳದ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಅಪಾರ ವೆಚ್ಚಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂತ್ರಸ್ತ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಕುಟುಂಬಪೋಷಣೆಗೂ ವೆಚ್ಚಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಡಾ॥ ಡಿ.ಕೆ. ಭಾರದ್ವಾಜರು ಸೆರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರೆಲ್ಲ ಇವರ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ವಿವಿಧ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಸುಮಾರು ೨ ಲಕ್ಷರೂ ಬೆಲೆಯ ಇವರ ಆಸ್ತಿ ಮುಂದೆ ಸಾಲಿಗರ ಪಾಲಾಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಬರಲು ಇವರೇ ಕಾರಣ. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಅಂಕೋಲ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ವಿಸಾಪುರ, ಹಿಂಡಲಗಿ ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೩೨-೩೩ ರಲ್ಲೂ ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಾರವಾರ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು.

ಬರ್ಸಿನ ದ್ಯಾವಪ್ಪ ನಾಯ್ಕ

ಕೆ.ಜಿ. ಒಡೆಯರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಶಿಬಿರ ಶುರು ಆದಾಗ ಇವರು ನಾನು ಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳು ಆ ಶಿಭಿರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಪ್ರಭಾತ್ ಪೇರಿ, ಹಣಸಂಗ್ರಹಣ ಪಿಕಟಿಂಗ್ ಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೦.೧೦.೧೯೩೯ರಂದು ಸಾಗರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಮಾಡಿದ ಮೊದಲ ಬ್ಯಾಚಿನಲ್ಲಿ ಕೆ.ಜಿ. ಒಡೆಯರ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಅವರ ಜೊತೆ ಬಂಧಿತರಾದರು. ೧೪.೧೦.೧೯೩೯ರಂದು ಇವರಿಗೆ ಎಂಟು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ಇವರ ಜೊತೆ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಹೊಂದಿದ ಇತರರೆಂದರೆ ಬಸವಣ್ಣೆಪ್ಪ, ಮಾಧು ನಾಯ್ಕ, ಬಂಗಾರಪ್ಪ, ಗುರುಶಿದ್ದಯ್ಯ. ಒಟ್ಟು ಆರು ಜನ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಸಬ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಪುನಃ ೧೯೪೭ರಲ್ಲೂ ಇವರಿಗೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಒಂದೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಎಂ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಸಾಗರ ಊರಿಂದ ನಾಲ್ಕೇ ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಾರರೆಲ್ಲ ಕೆ.ಜಿ. ಒಡೆಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ನದಿದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಒಡೆಯರೂ ಅವರ ಶ್ರೀಮತಿಯವರೂ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಊರಿನ ಕೋಡ್ಯ ಎಂಬವನೊಬ್ಬ ತಾಳಗುಪ್ಪ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ದಿನಾಲು ಸುದ್ದಿ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಒಮ್ಮೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಪೊಲೀಸರು ಇವರ ಶಿಬಿರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ, ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೊಳೆಯನ್ನು ಈಜಿ ದಾಟಿ ಪಾರಾದರು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಡೆದ ಈಸೂರು ಪ್ರಕರಣದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಫಾಶಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಆದವರ ಬಗ್ಗೆ 'ಮರ್ಸಿ' ಅರ್ಜಿಗಾಗಿ ಸಹಿ ಪಡೆಯಲು ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಬಿಟ್ಟರು ಓಡಾಡಿದರು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾನೂನಿನಂತೆ ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಅವರು ಒಂದು ವರ್ಷ ಜೈಲಿನಲಿದ್ದರು.

ಎಚ್. ನೀಲಕಂಠಪ್ಪ

ಆಂಗ್ಲರು ಜನರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಹಿಂಸೆ, ಅವರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ವಿಚಾರಗಳೀಂದ ಮನನೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿಗೆ ಸೇರಿದರು. ಈಸೂರು ಊರಲ್ಲಿ ಸಾಹುಕಾರ ರುದ್ರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಪಟೇಲ್ ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ ಗೌಡ್ರು ಮತ್ತು ಇವರನ್ನು ಮೊದಲಗೊಂಡು ಸುಮಾರು ೨೫ ಜನರಿಂದ ಈಸೂರು ಚಳವಳಿ ಶುರು ಆಯಿತು. ಈಸೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಸಭೆ ಸೇರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸಭೆಯು ಜಯಪ್ಪ ಎಂಬುವರನ್ನು ಅಮಲ್ದಾರರಾಗಿ ಆರಿಸಿದ್ದು ಅವರೇ

ಸಭೆಗೆ ನಾಯಕರು. 'ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಎಂಬ ಗಾಂಧೀವಾಣಿಯೇ ಈ ಸಭೆಗಳ ಘೋಷಣೆ. ಪ್ರತಿದಿನ ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾತ್ ಫೇರಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಊರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಕಾನೂನುಗಳು ನಮಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಾರಲಾಗಿತ್ತು.

ರಾಮಳ್ಳಿ ಹೊಳೆಬಸಪ್ಪ

೧೯೪೨ ರ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ನಾಗೆವಂದದ ಭರಮಣ್ಣ ಎಂಬುವರು ಈಸುರಿಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇವಕರಾಗಿ ಬಂದರು. ಮೊದಲು ಭರಮಣ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಊರಿನ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಯಪ್ಪ, ಅಂಗಡಿ ಹಾಲಪ್ಪ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತು ಊರ ಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು.

ಜೈಕಾರಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾ ಊರಿನ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಲಕರು ವಿದ್ಯಾಥಿಗಳು ಪ್ರತಿದಿನ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಊರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು ಖಾದಿ ಟೋಪಿ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈಸೂರಿನವರಾದ ಇವರು ೧೯೪೨ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ೨೬ ರಂದು ಈಸೂರಿನ ವೀರರು "ನಾವು ಸ್ವತಂತ್ರರು" ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ೧೦ ವರ್ಷದ ಬಾಲಕ ಜಯಪ್ಪನನ್ನು ಅಮಲ್ದಾರನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರು. ಈ ಬಾಲಕನ ಮುಂದಾಳುತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನದ, ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಹುಡುಗರು ಊರಿನ ಪಟೇಲ್ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾನುಭೋಗರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಅವರಿಂದ ದಫ್ತರಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಸುಟ್ಟರು. ತಾರೀಖು ೨೭.೯.೧೯೪೨ ರ ಭಾನುವಾರ ಈಸೂರಿನ ಶ್ರೀವೀರಭದ್ರದೇವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಢ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜವು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ತಲೆ ಎತ್ತಿ ಹಾರುತ್ತಿತ್ತು. ಜಯಪ್ಪನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರತಿದಿನ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು, ಪಟೇಲರಿಗೆ ತಲಾ ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ದಂಡ ವಿಧಿಸಿದರು. ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಮೂರುತಾಸು ಒಂಟಿಕಾಲಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿತು ಈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ. ಈ ತೀರ್ಮಾನವು ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶೆ ಯಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿತರು ವಯಸ್ಕರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಮೂರು ತಾಸಿನಿಂದ ಒಂದು ತಾಸಿಗಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಹಜವಾಗಿ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲುವ ತೀರ್ಪು ಹೊರಬಿತ್ತು. ಈ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಪಟೇಲ್, ಶಾನಭೋಗರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದೂರಿತ್ತರು.

೨೭.೯.೧೯೪೨ ರ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ರಾಮಳ್ಳಿ ಹೊಳೆ ಬಸಪ್ಪ ಸೇರಿ ಸುಮಾರು ೪೦ ಜನರ ಗುಂಪೊಂದು ಈಸೂರಿಗೆ ೧೧ ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಶಿವಮೊಗ್ಗ-ಶಿಕಾರಿಪುರ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಸೇತುವೆ (ಮೋರಿ)ಯನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಲು ಹೊರಟಿತು, ೨೮ರ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿಯ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜ ಹಾರಿಸಿ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಟ್ರೆಜರಿಯನ್ನು ಲೂಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ವಿಚಾರ ಇತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅವರುಗಳ ನಾಯಕ ನಾಗವಂದದ ಭರಮಣ್ಣ. ಅವರೆಲ್ಲ ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತು ೧೧ ಮೈಲಿಯನ್ನು ನಡೆದು ಹೊರಟರು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸೇತುವೆ ಒಡೆಯುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಸೇತುವೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಲವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ೪೦ ಜನರ ಗುಂಪಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ೪ ಅಡಿಗಳ ದಪ್ಪದಷ್ಟು ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ೪ ಗಂಟೆಯಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಒಂದು ಜೀಪು ಬಂದು ಅವರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಮಾಡಿತು. ಅವರುಗಳು ಜೀಪು ಬಂದ ತಕ್ಷಣ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು ಊರಿಗೆ ಬರುವಾಗ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ತಂತ್ತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರು; ಸಾಲುಕಂಬಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿದರು; ಹಾಗು ಸಾಲು ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ರಸ್ತೆಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಹಾಕಿದರು.

ಒಟ್ಟು ೪೯ ಜನರ ಒಂದು ತಂಡವನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ವಾರೆಂಟು ಹೊರಟಿತು. ಆ ವಾರೆಂಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಸಪ್ಪ ಅವರ ಹೆಸರು ಇತ್ತು. ಅನೇಕ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಇವರು ಮತ್ತು ಅವರ ಕೆಲವು ಗೆಳೆಯರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋದರು. ಸುಮಾರು ೪೦ ಜನರ ಗುಂಪನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಸಾಗರ ಸಬ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪೆಷಲ್ ಫಸ್ಟ್‌ಕ್ಲಾಸ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಕೋರ್ಟು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕೇಸುಗಳ ಪೈಕಿ ೧೨೩ನೆಯದಾಗಿ ಈಸೂರು ಮೊಕದ್ದಮೆ ೧೯೪೨-೪೩ರ ಸಾಲಿಗೆ ದಾಖಲಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ೨೨.೧೦.೧೯೪೨ರ ಸರ್ಕಾರಿ ನೋಟಿಫಿಕೇಷನ್ ೨೦೭೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾರ ದೊಂಬಿ, ಗಲಭೆ, ಖೂನಿಗಳ ಮೊಕದ್ದಮ್ಮೆ ನಡೆಸಲು ನಿಂತರು. ಆಗ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಸಾಗರೋಪಮವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ, ವಿಶೇಷ ನ್ಯಾಯ ಮೂರ್ತಿಗಳ, ವಿಶೇಷ ನಡವಳಿಕೆಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ವಾದವಿವಾದಗಳು ನಡೆದವು. ಸಾವಿರಾರು ಜನಗಳ ಕಣ್ಣಾಲಿಗಳು ತೀರ್ಪ ಹೊರಬೀಳುವ ನ್ಯಾಯ ಪೀಠದತ್ತ ಇಣಿಯಿಣಿಕಿ ನೋಡಿದವು.

೫.೧೨.೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ತೀರ್ಪು ಹೊರಬಿತ್ತು : ೧೧ ಜನರಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು; ೧೩ ಜನರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿಯ ಶಿಕ್ಷೆ, ಇತರರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು.

ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವರು : ೧) ಗುರಪ್ಪ, ೨) ಮಲ್ಲಪ್ಪ ೩) ಸತ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರಿ, ೪) ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ ಸಂಡದ ೫) ಫಣಿಯಪ್ಪಾಚಾರಿ ೬) ಹುಚ್ಚರಾವ್, ೭)ಬಡಕಳ್ಳೀ ಹಾಲಪ್ಪ ೮) ಶಂಕ್ರಪ್ಪ ೯) ಸಿದ್ಲಿಂಗಪ್ಪ ೧೦) ನಾಗೇಶಾಚಾರಿ ೧೧) ದಿ॥ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ, (ಈ ಪೈಕಿ

ಬಡಕಳ್ಳಿ ಹಾಲಪ್ಪನವರನ್ನು ಅಂಗಡಿ ಹಾಲಪ್ಪನವರ ಬದಲಾಗಿ ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬಿ. ಹಾಲಪ್ಪ ನಿಜವಾಗಿ ನಿರಪರಾಧಿ).

ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವರು : ೧) ದುರ್ಗೋಜಿರಾವ್, ೨) ರಾಮಣ್ಣ, ೩) ಅಗಸರನುಮಂತಪ್ಪ ೪) ಎಚ್. ನೀಲಕಂಠಪ್ಪ ೫) ಸುಬ್ರಾಯಪ್ಪ, ೬) ವೀರಬಸಪ್ಪ ೭) ರಂಗಪ್ಪ ೮) ಲಿಂಗಪ್ಪ ೯) ಉಜ್ಜಳ್ಳಿ ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ ೧೦) ಹನುಮಂತಪ್ಪ ೧೧) ಹಾಲಮ್ಮ ೧೨) ಸಿದ್ದಮ್ಮ ೧೩) ಪಾರ್ವತಮ್ಮ.

ಇವರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಖಂಡರಾದ ದಿ॥ ನಿಧಿಗೆ ರುದ್ರಪ್ಪ ಎಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ಎಚ್. ಎಸ್. ರುದ್ರಪ್ಪ, ಎಸ್.ಆರ್. ನಾಗಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟರು, ದಿ॥ ಕೆ.ಆರ್. ಮಾಧವರಾವ್, ಭೂಪಾಳಂ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ ಮುಂದಾದವರು ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೆ ಹಣ ಖರ್ಚುಮಾಡಿ ಮೊದಲ ಒಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಹೈಕೋರ್ಟಗೆ ಅಪೀಲ್ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಅವರು ಹೋದಾಗ ವಿಚಾರಣೆ ಆಗಿ ತೀರ್ಪು ಹೊರಬಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ೧) ಗುರಪ್ಪ, ೩) ಮಲ್ಲಪ್ಪ ೩) ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್, ೪) ಶಂಕ್ರಪ್ಪ ೫) ಹಾಲಪ್ಪನವರಿಗೆ ಗಲ್ಲುಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಉಳಿದವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅವಧಿಯ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು; ಕೆಲವರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು.

ನಂತರ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಖಂಡರಾದ ಹನುಮಂತಯ್ಯ, ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ನವರು, ಕೆ.ಸಿ.ರೆಡ್ಡಿ ಇನ್ನು ಮುಂತಾದವರು ಸೇರಿ ರಾಮಳ್ಳಿ ಹೊಳೆಬಸಪ್ಪ ಇರುವ ೪ ಜನ ಕೇಸನ್ನು ಹೈಕೋರ್ಟಗೆ ಅಪೀಲು ಹಾಕಿಸಿದರು. ಈ ಕೇಸಿನಲ್ಲಿ ಲಾಯರಾದ ದೇವಿದಾಸ್ (ಬೆಂಗಳೂರು), ದಿ॥ ಭಟ್ (ಶಿವಮೊಗ್ಗ) ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಮೀರಿ ವಾದಿಸಿದರು. ಹೈಕೋರ್ಟನಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಬಸಪ್ಪ ಮತ್ತು ರಂಗಪ್ಪನಿಗೂ ೧೦ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಸಾಹುಕಾರ್ ರುದ್ರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಶಾಂತವೀರಪ್ಪನವರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.

ಬಿ. ಸಂಗಪ್ಪ ನಾಯ್ಕ

೧೯೩೭ರ ಹರಿಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಅನವಟ್ಟಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ವೈದ್ಯರಾದ ಡಾ॥ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯರರು ತೆರಳಿದ್ದು ಅವರ ಜೊತೆ ಎಣ್ಣೆಕೊಪ್ಪದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪ ಗೌಡರೂ ತೆರಳಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪ ಗೌಡರು ೧೯೩೯ರ ಜಂಗಲ್ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿದವರು. ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಗೆ ಇವರೇ ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ನಾಯಕರೆನ್ನಬೇಕು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಊರಿಗೆ ಬಂದ ಅವರು ೧೯೩೯ರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಾದ ಬೂದಿ ಬಸಪ್ಪಗೌಡರು, ಹಳೇನಲ್ಲಿಕೊಪ್ಪದ ವೀರಪ್ಪ ಗೌಡರನ್ನು ಕಂಡು ಮುಂದಿನ ಚಟುವಟಿಕೆ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಗಪ್ಪ ನಾಯ್ಕ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿದರು. ಹಿರೇ ಚೌಟ ಶಿವಾಜಿಗೌಡರು ಈ

ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಇವರೆಲ್ಲರ ನೆರವಿನಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆ ಸಭೆ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಆನವಟ್ಟಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆ ಮುಚ್ಚಿಸಲು ಯತ್ನ ನಡೆಸಿದರು. ಆ ಊರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪ ಗೌಡರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿಸಂತೆ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿಸಿ ಸಂಗಪ್ಪನಾಯ್ಕ ಮತ್ತು ನಾನು ಆಗಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಡಿ.ಸಿ. ಒಡೆಯರ್‌ರೂ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು.

೧೯೪೨ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಂಡ ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದರೆ ದಿ॥ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪಗೌಡರು (ಹುನಸವಳ್ಳಿ), ದಿ॥ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಗೌಡರು (ಹಿರೇಯಿಡಗೋಡ), ದಿ॥ ಅಣ್ಣಾಜಿಗೌಡರು (ಮಾವಲಿ), ದಿ॥ ಎಚ್. ಶಿವಾಜಿಗೌಡರು (ಹಿರಿಚೌಟಿ), ದಿ॥ ಮರ್ಶಿ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ (ಮೂಡಿ–ನೆಲ್ಲಿಕೊಪ್ಪ), ಬೂದಿ ಬಸಪ್ಪಗೌಡರು (ಬೆಟ್ಟದ ಕೂರ್ಲಿ), ಕೊಟ್ರ ಗೌಡ (ಎಲಿವಾಳ), ಎಂ.ಕೆ. ವೀರಪ್ಪ ಗೌಡ (ಮಳಲಗದ್ದೆ), ಸಂಗಪ್ಪನಾಯ್ಕ(ಬೆನ್ನೂರು), ವಿರುಪಾಕ್ಷಗೌಡ (ದ್ಯಾವನಹಳ್ಳಿ), ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಸಜ್ಜನಶೆಟ್ಟರು (ದೊಡ್ಡಿ ಕೊಪ್ಪ), ನಾಡಿಗ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ (ಆನವಟ್ಟಿ; ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ), ಶಿದ್ದರಾಮಪ್ಪ ತುಮ್ಮಿನಕಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಪರಶುರಾಮಪ್ಪ ಬಿನ್ ವೀರಪ್ಪ (ಇಬ್ಬರೂ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ) ಎಸ್.ಬಿ. ನೆಜೂರ (ಜಡೆ–ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ), ಲೋಕೇಶಪ್ಪ ಬಿನ್ ಸಂಗಪ್ಪ (ಅನವಟ್ಟಿ; ನ್ಯಾಮತಿಯಲ್ಲಿ).

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪ ಗೌಡರು, ಎಣ್ಣೆ ಕೊಪ್ಪ

ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಣ್ಣೆಕೊಪ್ಪ ಊರಿನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪ ಗೌಡರು ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಹರಿಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿದರು. ಡಾ॥ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯರ್, ದಿ॥ ಕೆ.ಪಿ ರುದ್ರಗೌಡ ಹಾಗೂ ದಿ॥ ಹೆಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಇವರುಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನನಮಾಡಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡರು. ೧೯೩೯–೪೦ರ ಜಂಗಲ್ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ದುಡಿದರು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಪಟೇಲ ಹುದ್ದೆಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಆಗಿನ ಸರ್ಕಾರ ನೀಡಿದ್ದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಪದಕವನ್ನೂ ಮರಳಿಸಿದರು. ಚಳವಳಿಯ ಯಶಸ್ವಿಗಾಗಿ ಅಪಾರವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ೨೫.೧೦.೧೯೪೨ ರಿಂದ ೯.೧೨.೧೯೪೩ ರ ವರೆಗೆ ಅವರು ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ೧೯೪೭ರ ಜವಾಬ್ದಾರೀ ಸರಕಾರದ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು.

ವಿನೋಬಾಜಿಯವರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಸರ್ವೋದಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾದ ಇವರು, ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಯ ಆರನೆ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ೭೦ ಎಕರೆ ತರೀ ಜಮೀನನ್ನು ಭೂಹೀನರಿಗೆ ಹಂಚಿದರು. ಎಣ್ಣೆ ಗೊಪ್ಪ ಗ್ರಾಮವಾಸಿ ಲಿಂಗಪ್ಪ ಗೌಡರ ಪುತ್ರರಾದ ಇವರು ತಮ್ಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗಣ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರೂ ನಾಯಕರೂ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಬೂದಿ ಬಸಪ್ಪ ಗೌಡ

೧೯೪೨-೪೩ ರ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲೂ ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಇವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಟ್ಟಪ್ಪ ನಾಯ್ಕರ ಜೊತೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅವರ ಬಂಧನ ಕೂಡ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ನಾಯ್ಕರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಿತು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾವುಗಳು ಇದ್ದರು. ೧೯೩೯-೪೦ರಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಠಿನ ಶಿಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ೧೯೪೨-೪೩ರಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಡಿಟೆನ್ಯನ್ ಆಯಿತು. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲ್ಲಿಕೊಪ್ಪದ ವೀರಪ್ಪಗೌಡರೂ ಚಿಕ್ಕಡಗೋಡಿನ ಶಿವಪ್ಪಗೌಡರೂ ಅವರ ಸಹಪಾಠಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ತರುಣ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ಸಂಗಪ್ಪ ನಾಯ್ಕರು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು.

ಟಿ.ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ನಾಯ್ಕ

ಮೊದಲು ಇರುವ ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಇವರ ಊರಾದ ತಲ್ಲೂರು ಪಟೇಲಿಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆಕೊಟ್ಟು, ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಇತರ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಪಟೇಲಿಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ೩೩ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಪಟೇಲರ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶ ಕಂಡರು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬುಲೆಟಿನ್ ಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಈಸೂರು ದುರಂತವಾಗಿ, ಸರಕಾರದವರು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ೧.೧೧.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜೈಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ೧೯.೫.೧೯೪೩ ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

೧೯೪೩ರಿಂದ ೧೯೫೦ರ ವರೆಗೆ ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಗೌಡ ಪಟೇಲ

ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳವಳಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಖಾದಿ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪ, ಮೈಲಾರ ಮಹಾದೇವಪ್ಪ, ಮೈಲಾರ ಸಿದ್ದಮ್ಮ, ಹಂಸಭಾವಿಯ ಹುಲ್ಲತ್ತಿಮಾಸ್ತರರು ಹಾಗೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ದೇಶಪ್ರೇಮಿಗಳು ಬಂದು ಇವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಸತಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಚಳವಳಿಗಾರರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆರೆಂದು ದಿ.೧೦.೧೦.೧೯೪೨ರಂದು ಬಂಧಿಸಿ, ಡೆಟನ್ಯೂ ಆಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ೧.೧೭.೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿ, ೧೯.೮.೧೯೪೩ ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು.

ಎಂ.ಕೆ. ವೀರಪ್ಪ ಗೌಡ

೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿ ಒಟ್ಟು ೧೦ ಜನರ ತಂಡದಿಂದ ಜಂಗಲ್ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಅವರ ಜೊತೆ ಬಂಧಿತರಾದ ಇತರರೆಂದರೆ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ಗೌಡ, ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ,

ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪ ಬಿನ್ ಗೋಪಾಲಯ್ಯ, ಹನುಮಪ್ಪ, ಲಿಂಗಪ್ಪ ಗೌಡ, ಹೊನ್ನಪ್ಪ, ಸದಾಶಿವಪ್ಪ ಗೌಡ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪ ಬಿನ್ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ. ದಿ. ೨೫.೧೦.೧೯೩೯ ರಂದು ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಖಟ್ಲೆ ಹಾಕಿ (ಸಿ.ಸಿ. ನಂ. ೨೨೩-೧೯೩೯-೪೦ ರಂದು) ೧.೧೧.೧೯೩೯ ರಂದು ಅವರಿಗೆ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ, ೨೦೦ ರೂ ದಂಡ ಹಾಕಿದರು. ದಂಡ ತೆರದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು. ಮೊದಲು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ೧೯೪೦ ರ ಜೂನ್‌ಕೊನೆಗೆ ಬೆಂಬಳೂರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದ್ದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲೂ ಸಹಕರಿಸಿದರು. ಸೇಂದಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಶಾಂತತಾಭಂಗ ಅಗುವುದೆಂದು ಸರಕಾರವು ಅವರನ್ನು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಿಂದಲೇ ಗಡೀಪಾರು ಮಾಡಿತ್ತು.

ವೀರಪ್ಪ ಗೌಡ ಪಾಟೀಲ

ಇವರು ೧೯೨೮ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಡಾ॥ ಹರ್ಡೀಕರರ ಭಾಷಣ ಕೇಳಿ ಉತ್ಸಾಹಿತನಾಗಿ ನನ್ನ ಸರ್ಜ ಕೋಟನ್ನೂ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನೂ ಬೆಂಕಿಗಾಹುತಿಮಾಡಿ ಅಂದೇ ಖಾಧೀದಾರಿಯಾದರು. ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ದೇಶಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದರು. ಸರದಾರ್ ವೀರನಗೌಡ್ರು ಟಿ. ಆರ್. ನೇಸ್ವಿ, ಕೆ.ಎಫ್. ಪಾಟೀಲ ಎಚ್. ಎಫ. ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಮಹಾ ದೇವ ಮೈಲಾರ ಇವರೆಲ್ಲರ ಸಹವಾಸದ ಪ್ರಭಾವವೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ಆಯಿತು.

ಅವರೂರಾದ ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತೊಟ್ಟೂರಿಗೆ ಬಂದನಂತರ ೧೯೩೯ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದಕೂರ್ಲಿಯ ಬಸಪ್ಪ ಗೌಡ್ರು ಹಾಗೂ ಇನ್ನು ಕೆಲವರ ಜೊತೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರು. ಪಟೇಲಿಕೆಗೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ನೀಡಿದರು. ದಸ್ತಗಿರಿ ಆಗಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ (ಸಿ.ಸಿ.ನಂ. ೨೨೯-೧೯೩೯-೪೦ ರಂದು) ೧೮ ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ, ೨೦೦ರೂ. ದಂಡ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆಯೂ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಸಾಗಿತ್ತು. ಪೋಲೀಸರ ಕಿರುಕುಳ ಅತಿಯಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಸೊರಬ ಟಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದರು. ಮಳವಳ್ಳಿ ಮರಿಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ, ಶಿಕಾರಿಪುರದ ಗಿರಿಮಾಜಿಯವರು ಹಾಗೂ ಎಣ್ಣೆಕೊಪ್ಪ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪ ಗೌಡರು ಅವರಿಗೆ ಆಗ ಜೊತೆಗಾರರಾಗಿ, ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರ ಬಂಧನ ಆಗಿ (ಸಿ.ಸಿ.ನಂ. ೨೦೮-೧೯೪೨-೪೩ ರಂತೆ) ೬ ತಿಂಗಳು ೧೧ ದಿನ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದರು.

೪) ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿ

೪.೧) ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನಲೆ

ಕರ್ನಾಟಕ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ಜಾಗತಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕಿ.ಪೂ. ೧೦೦೦ ದಿಂದ ೮೦೦ರವರೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವ ಪುರಾಣಗಳ (ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತ) ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುವಂತಹ ಐತಿಹ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳಾದ ಅರಕಲಗೂಡಿನ ತಾಲ್ಲೂಕು ರಾಮನಾಥಪುರ, ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶ್ರೀರಾಮದೇವರ ಕಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬಾಣಾವರ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು, ಶ್ರೀರಾಮ–ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವನವಾಸದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬಾಣಾವರ ಬಳಿ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ರಾಮನ ಬತ್ತಳಿಕೆ ಹೋರಲಾರದೆ ಸೋತು ಅದನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟ, ಆಗ ರಾಮ ಆ ಬತ್ತಳಿಕೆಯನ್ನು ತಾನೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ, ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಾಣಾವರ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನು ಕ್ರಿ.ಪೂ.೨೯೮ರಲ್ಲಿ ಭದ್ರಬಾಹು ಎಂಬ ಜೈನ ಮುನಿಯೊಂದಿಗೆ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ ಇಂದಿನ ವಿಂದ್ಯಗಿರಿಯ ಚಂದ್ರಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲೇಖನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಯೂರ ವರ್ಮನ ಆಳ್ವಿಕೆ (ಕ್ರಿ.ಶ.೩೪೮ ರಿಂದ ೩೬೦)ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಕದಂಬ ರಾಜ್ಯದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಬೇಲೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಥಮ ಶಾಸನ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ. ಕದಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುದುದಾಗಿದೆ. ಇದು ಕಾಕುಸ್ಥವರ್ಮನ ಮಗ ಶಾಂರಿವರ್ಮ (ಕಿ.ಪೂ.೪೩೦–೪೬೦)ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ ೪೫೦ರಲ್ಲಿ ಕದಂಬ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯಿಸಿದ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ನಂತರ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಕ್ರಿ.ಶ ೫ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಗಂಗರ ರಾಜ ರಾಚಮಲ್ಲನ ಮಂತ್ರಿ ಚಾವುಮುಡರಾಯನು ಕ್ರಿ.ಶ ೯೦೩ರಲ್ಲಿ ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿ ಎಂಬ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಜಗತ್ ಪ್ರಸಿದ್ದ ೫೭ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಏಕಶಿಲ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೆತ್ತಿಸಿ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ರಿ.ಶ ೧೦೦೬ ರಿಂದ ೧೩೪೮ ರವರೆಗೆ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರ(ಈಗಿನ ಹಳೇಬೀಡು)ನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ದ ಅರಸ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ (ಕ್ರಿ.ಶ ೧೧೦೮ ರಿಂದ ೧೧೪೨ ವರೆಗೆ)ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಬೇಲೂರಿನ ಚನ್ನಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ (ಕ್ರಿ.ಶ ೧೧೭) ಮತ್ತು ಹಳೇಬೀಡಿನ ಹೊಯ್ಸಳೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ (ಕ್ರಿ.ಶ ೧೧೨೧)ಗಳ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತಿಶಿಲ್ಪ ಆಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಮಾನವನನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಿದೆ. ೩ನೇ ಬಲ್ಲಾಳ್ (ಕ್ರಿ.ಶ ೧೨೯೨–೧೩೪೨)ನ ನಂತರ ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅವನತಿಗೊಂಡಿತು. ದೆಹಲಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಖಿಲ್ಜಿ ವಂಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅರಸ ಅಲ್ಲಾಹುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿಯ ದಂಡನಾಯಕ ಮಲ್ಲಿಕಾಫರನು ಕ್ರಿ.ಶ ೧೩೧೧ ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತೊಘಲಕ್ ಸಂತತಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ದ ಸುಲ್ತಾನ ಮೊಹಮದ್ ಬಿನ್ ತೊಘಲಕನು ೩ನೇ ಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೩೨೬ರಲ್ಲಿ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು ಲೂಟಿಮಾಡಿ ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತುದೊಂದಿಗೆ ದೆಹಲಿಗೆ ವಾಪಸಾದನು . ನಂತರ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಹಿಂದೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರಾದ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅರಸ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಅಧೀನಕ್ಕೆ

ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಂತತಿಯವರೇ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಹಾಳು ಬಿದ್ದ ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಳೇಬೀಡು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ ೧೭೮೨ ರಿಂದ ೧೭೯೯ ರವರೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಹುಲಿ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಹೊಂದಿದ್ದ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಕ್ರಿ.ಶ ೧೭೯೨ರಲ್ಲಿ ಸಕಲೇಶಪುರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸೇನೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದನು. ಮಲೆನಾಡಿನ ಪ್ರದೇಶ ಸಕಲೇಶಪುರ ಸುತ್ತಲೂ ದಟ್ಟವಾದ ಮಂಜಿನ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಆವೃತ್ತಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವತ: ಟಿಪ್ಪು ಇದನ್ನು ಮಂಜರಾಬಾದ್ ಕೋಟೆಯೆಂದು ಕರೆದನು. ೧೭೯೯ ರಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ೪ನೇ ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಗೌರ್ನರ್ ಜನರಲ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಹೋದರ ಲಾರ್ಡ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಥರ್ ವೆಲ್ಲೆಸ್ಲೆ ಅವರಿಂದ ದೇವನಹಳ್ಳಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಾ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮೂರನೇ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದರೂ ಅಂದಿನಿಂದ ಕೊನೆಯ ರಾಜ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್‌ವರೆಗೆ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಜವಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಕ್ರೀಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಹಾಸನ ಹಳೇಬೀಡು ರಸೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಭೂ ಉಪಗ್ರಹ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸಂಗಮ ವಂಶದ ಹರಿಹರ ಮತ್ತು ಬುಕ್ಕರಾಯಯೆಂಬ ಸಹೋದರರಿಂದದ ೧೩೩೬ರಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಈ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸಪ್ತ ಮಾತೃಕೆಯರೆಂಬ ಪಾರ್ವತಿಯ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನಪುರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಟಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಸಿಂಹಾಸನಪುರವೇ ಕ್ರಮೇಣ ಹಾಸನವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸಪ್ತಮಾತೆಯರಲ್ಲಿ ಆರು ಮಾತೆಯರು ಸಿಂಹಾಸನಪುರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂಬ್ಬ ಮಾತೆ ಕೆಂಚಾಂಬದೇವಿ ಹಾಲೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹೊಸಕೋಟೆಯೆಂಬಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ. ಸಿಂಹಾಸನಪುರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಆರು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸನಾಂಭದೇವಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುದಾಗಿದೆ. ಇ ದೇವಿಯ ಹೆಸರೇ ಈ ಊರಿಗೆ ಹಾಸನ ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು ಎನ್ನಲಾಗಿವೆ. ಇಂದಿಗೂ ಸಹ ಈ ದೇವತೆ ಹಾಸನ ಜನತೆಯ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ದೇವತೆ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೩ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಪುರದ ಪಾಳೆಯಗಾರನಾದ ಸಂಜೀವಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನ ಎದುರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಳಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುಯೆಂದು ಹರಿಸಿದಳಂತೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಪಾಳೇಗಾರ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹಾಸನ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನೆಂದು ಪ್ರತಿತಿ. ಹಾಸನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಹಾಸನ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕುಂದರಗುಂಡಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ೧೩ನೇ ಶತಮಾನದ ವೀರಗಲ್ಲಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೬.೪. ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಣೆ

ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್

೧೯೨೦ರ ಆ. ೧ ರಂದು ತಿಲಕರು ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಹಾಸನದ ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಲ್ಲರು ಪಾಠಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ತಿಲಕ, ಗಾಂಧೀಜಿ, ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ಭಾವಚಿತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಊರಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಪರದೇಶೀವಸ್ತ್ರ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಹೊರಲಾರದ ಪರದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಮೂಟೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಜ್ಯೂಬಿಲಿ ಮೈದಾನವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಬರಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಇದ್ದ ಮೆರವಣಿಗೆಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪುರಮುಖರು, ಕೂಲಿಗಳು, ರೈತರು, ಹರಿಜನರು ಮಹಿಳೆಯರು ಇವರೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ ದೊಡ್ಡ ಸಮೂಹವೇ ಆಯಿತು.

೧೯೨೭ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾಹತ್ಮರು ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಜಿ॥ ಬೋ॥ ಮುಸಾಫೀರ್ ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕಾರೋನೇಶನ್ ಭವನದ ಮುಂದೆ ವಿಶಾಲ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವುದಕ್ಕೂ ನಿಧಿಯ ಅರ್ಪಣೆಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆಗಿತ್ತು. ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಸಭೆ ಹಿಂದೆ ಆಗಲೀ ಈಚೆಗೆ ಆಗಲೀ ಸೇರಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಮಾಡಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಎಷ್ಟು ಶಾಂತರಾಗಿ ಮಾತನಡುತ್ತಿದ್ದರೊ ಅಷ್ಟೂ ರಭಸದಿಂದ ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾತ್ಮರು ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ನೂರು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಂಗ್ಲೇಯರಿಂದಾದ ಕಷ್ಟನಷ್ಟ, ನೈತಿಕ ಅವನತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಅವರ ಮುಖ ಕೆಂಪಾಗಿ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೀಸೆಯ ತುದಿಗೆ ಬೆಂಕಿಕಡ್ಡಿ ಹಿಡಿದರೆ, ಅದು ಹತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೋ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಜನರು ಗಾಂಧೀಯವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಗಂಗಾಧರರಾಯರ ಭಾಷಣ ದರ್ಶನಗಳನ್ನೂ ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಆ ಸಂಜೆ ಮತ್ತೇ ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿಯವರ ಭಾಷಣವಾಗಿ ಅವರ ಭಾಷಣದ ವಿಷಯವೂ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರವೇ. ಮರುದಿನ ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೊಳೆನರಸೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಕಾರೋನೇಶನ್ ಕಟ್ಟಡದ ಎದುರಿಗಿರುವ ಭಾರಿ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಸೊಗಸಾದ ಚಪ್ಪರ, ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು.

೧೯೩೦ರ ಉಪ್ಪಿನಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಕಾಲ್ಲೂ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಉಲ್ಬಣವಾಯಿತು. ಪರದೇಶಿವಸ್ತ್ರ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಆಗಿನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಹಾಸನವೇ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ

ಪರದೇಶೀವಸ್ತ ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ಪಾನನಿರೋಧ, ಹಿಂದೂ–ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾನಿವಾರಣೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿದವು. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಅರಸೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ತುಂಬ ಉಗ್ರರೂಪ ತಾಳಿತು. ಅರ್ಕಲಗೋಡಿನ ಎ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ ವೇದಾರಣ್ಯ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಿರುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಗೊರೂರು ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆಕಂಡರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಂತೂ ಚಳವಳಿ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಹಾಸನ ಜ್ಯುಬಿಲಿ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸಂಜೆಯೂ ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಪಾನನಿರೋಧ ಮತ್ತು ಸಂತೆಸುಂಕ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಇವು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಅತಿವ್ಯಾಪಕವಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಾದವು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಜನ ಸುಂಕವನ್ನು ಕೊಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಎರಡೇ ವಾರದೊಳಗೆ ಹಳ್ಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಹರಡಿ ಮೂರನೆಯ ವಾರ ಇಡೀ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಯಾವ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಜನ ಸುಂಕವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಕೆಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪ್ರತಿ ಸಂತೆಯಲ್ಲೂ ಲಾಠೀ ಚಾರ್ಜ ಮಾಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಲಾಕಪ್ ಹಿಡಸುವಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ತಂದು ಕೂಡಿಹಾಕಿ ಒದರೆಡು ದಿನ ಬಡಿದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಆದ 'ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಸನದ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹಿಡಿದು ತಂದು ಸೇರಿಸುತ್ತಿದ್ರು, ಅನೇಕ ತಿಂಗಳು ಯಾವ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸುಂಕವೇ ವಸೂಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ಇದರ ಜೊತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಇಡಿ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿತು. ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಅನೇಕ ಪಟೇಲರು ತಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ರಾಜಿನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಹೆಂಡದ ಲಾರಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ವಾರಗಟ್ಲೆ ಹೆಂಡ ಊರೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ಊರ ಜನ ಮಾಡಿದರು.

ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ವಿಭಾಗದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗದ ಪ್ರಯೋಗಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಬಂಧಿತರಾಗಿ ೧೫ ತಿಂಗಳು ಪೂರ್ತಿ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಇವರ ಮಗ ರಾಮಚಂದ್ರ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರ ಗುಂಡಿನೇಟಿಗೆ ಬಲಿಯಾದನು. "ಥಿಂಣಡಿ, ಠಟಿ ಝಚಿ ಛಜಛಿಂಟಜ ಚಿ ಟಚಿಡಿಣಥಿಡಿ. ಊಜ ತಿಟಟ ಛಜ ಡಿಜಟಜಟಛಜಡಿಜಜ ಛಿ ಟಂಟಿರ ಛಿ ಣುಜ ಠಟಂಡುಂಣಾ ಝಣಂಡಿಥಿ ಠಜಿ ಜಿಡಿಜಜಜಂಟ ಜುರ್ಚಿಣಜಥಿ ತಿಟಟ ಛಜ ಡಿಜಟಜಟಛಜಡಿಜಜ" ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅಯ್ಯಂಗಾರರಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮೂರು ದ.ಭಾರತ ಪ್ರವಾಸಗಳಲ್ಲೂ ಇವರು ಅವರೊಡನಿದ್ದರು.

ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ಗಾಂಧೀಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ, ಇತರ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ರ ನಂತರ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಿತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ೧೯೩೦ ರಲ್ಲಿ 'ಭಾರತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಜಾಗೃತಿಯ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದರು. ಗಾಂಧೀಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಹುಭಾಗ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಜೆ.ಸಿ. ಕುಮಾರಪ್ಪ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗ್ರಾಮೋದ್ಯೋಗ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕೆಲವು ವರುಷ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪತ್ರತಿತಿಂಗಳೂ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ, ಕಸ್ತೂರ್‌ಬಾ, ಮೌಲಾನಾ ಆಜಾದ್ ಇವರ ಜೀವನಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಧರ್ಮ' 'ಮಾಹದೇವ ದೇಸಾಯಿ', 'ಭಾರತಭಾಗ್ಯ ವಿಧಾತಾ' (ಗಾಂಧೀಚರಿತ್ರೆ), 'ಗ್ರಾಮಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು', 'ಪೂರ್ಣ ಸ್ವದೇಶಿ' ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು.

ಹಾರನಹಳ್ಳಿ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ

ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜ ಕಲ್ಯಾಡಿ ರಂಗಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದಾಗ ಅವರು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಂಪರೆ, ಪರದೇಶದವರಿಂದ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ಅವರ ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಯ ಡಿ.ವಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯವರ ಪ್ರಭಾವ ಆಯಿತು. ಅವರು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದವರು; ಇವರೊಡೆನೆ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದರು.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಟಿ. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ಅಮೇರಿಕಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಹಾಗೂ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಮಿಲ್ ಡ್ಯೂರಾಂಟ್ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕ ಒಂದನ್ನು ತಂದು ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಸಕಾರದಿಂದ ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಇವರ ಮೇಲೆ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ೧೯೩೭ರಿಂದ ೧೯೪೦ ರವರೆಗೆ ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಸಭೆ, ಮೆರವಣಿಗೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮುಖಂಡರಾದ ಡಾ॥ ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ ಭಾಷಣ ಇವರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು.

ಇವರ ಗ್ರಾಮ ಹಾರನಹಳ್ಳಿ (ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು) ಮೊದಲಿನಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಹೆಸರಾದ ಊರು. ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಮಹದೇವ ದೇಸಾಯಿ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಹಾರನಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹೆಂಗಸರು ಗಂಡಸರು ಆದಿಯಾಗಿ ಎರಡುನೂರು ಜನ ಬಂದು ಸಭೆ, ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಮಹದೇವದೇಸಾಯಿಯವರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಗಳಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಾಮದ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಣೆ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂತ ಸರ್ಕಾರದವರು ಪುರಸಭೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದರು.

ಗ್ರಾಮದ ಪ್ರಮುಖ ಹಿರಿಯರಾದ ಇವರ ಸೋದರಮಾವ ಶಾನುಭೋಗ ಸೀತರಾಮಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ದಫ್ತರವನ್ನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ವಾಪಾಸುಮಾಡಿ ನೌಕರಿ ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ (೧೯೩೦ರಿಂದ ೧೯೪೭ರ ವರೆಗೆ) ಇವರೇ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ಗ್ರಾಮದ ನೂರಾರು ಜನ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು ಸೇಂದಿ ಅಂಗಡಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಈಚಲಮರ ಕಡಿದುಹಾಕುವುದು, ಅರಣ್ಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆದವು. ಇವರ ಗ್ರಾಮದ ಇತರ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೆಂದರೆ ಹೆಚ್. ರಾಮಯ್ಯ, ವೆಂಕರಾಮಯ್ಯ, ಮುದ್ದುರಂಗಾನಾಯ್ಕ, ಹೆಚ್. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಹಾಲಿ ಇವರು ಹೆಚ್. ಎಸ್. ದ್ಯಾವರಯ್ಯ, ಹೆಚ್.ಎನ್ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ಮಾಯಾಚಾರ್, ಬೋರಪ್ಪ ಮುಂತಾದವರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಭಾಬವಹಿಸಿದರು. ಇಂಟರ್ ಮೇಡಿಯೇಟ್ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಇವರು ತರಗತಿ ಬಿಟ್ಟು ಹಾರನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅದನ್ನು ಕೇಂದ್ರಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅರಸೀಕೆರೆ, ಹಾಸನ, ಮೈಸೂರು ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿ ತೀರ್ವವಾದ ಚಳುವಳಿ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೪೨ನೇ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ನಲ್ಲಿ ಅರಸಿಕೆರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯ – ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿರುವುದು, ರೈಲ್ವೆ ಸೇತುವೆ ಒಡೆಯುವ ಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು.

೧೯೪೬–೪೭ ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇವಾದಳದ ದಂಡನಾಯಕ ಆಗಿ ನೇಮಕ ಗೊಂಡರು. ಹೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾನಾ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಿಭಿರಗಳನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿದರು. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸೇವಾದಳದ ದಂಡ ನಾಯಕನಾಗಿ ಡಾ॥ ಹರ್ಡೀಕರರೊಡನೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದರು. ದೆಹಲಿಯ ಭಂಗಿ ಕಾಲೋನಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಡಾ॥ ಹರ್ಡೀಕರ್, "ಇವನು ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕ ಸೇವಾದಳದ ದಂಡನಾಯಕ" ಎಂದು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ನಗುತ್ತಾ. "ಓ ! ದಂಡನಾಯಕನೇ ? ನಾನಾದರೋ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಯಂಸೇವಕನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಹಾಸ್ಯದ ಚ್ಬಟಾಕಿ ಹಾರಿಸಿ ನಂತರ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಮೊದಲನೇ ಗುರು ಎಂದರೆ ಡಿ.ವಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿಗಳು; ಅವರು ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಾಗ್ಮಿಗಳು; ಶಿವಪುರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದಾಗ ಮೂರನೇ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನೇಮಕವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

ಅನಂತರ ರಾಮಸ್ವಾಮಿಯವರ ಆದರ್ಶ ಗುರುಗಳೆಂದರೆ ಡಾ॥ ಹರ್ಡೀಕರರು. ಅವರು ಇವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್, ಸೇವಾದಳ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ತಿಳಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಬಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಎ.ಜಿ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ ಹಿರಿಯರು ಮತ್ತು ದಾರಿದೀಪಕರು.

ಎ.ಚ್. ಕೆ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಊರ ಹಾಸನ ಹತ್ತಿರದ ದಾಸರಕೊಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹೆಂಡದಂಗಡಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೆಂಡವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುರಿದು ಅಂಗಡಿ ಸುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಲಾಠೀಚಾರ್ಜ ಆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಈಚಲುಮರ ಕಡಿಯುವಾಗ ಗೋಳೀಬಾರ್ ಆಗಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಏಟು ಬಿತ್ತು. ಅವರ ಬಂಧನ ಆಗಿ (ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್) ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಸಜ ಆಯಿತು. ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಆಗ ಎಚ್. ಸಿ. ದಾಸಪ್ಪ ತಾಳಕೆರೆ, ರಂಗರಾವ್, ಬಿ.ಎನ್. ಬೋರಣ್ಣ ಗೌಡ ಇವರೆಲ್ಲ ಇದ್ದರು.

೧೯೪೬–೪೭ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಾಸನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಬ್ಯೂಗಲ್ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ನಾಣಿ, ಬಸವಾಗಟ್ಟದ ನಂಜಪ್ಪ, ಚಿಕ್ಕೇ ಗೌಡ, ಕೆ.ಜಿ. ಕರೀಗೌಡ ಇವರೆಲ್ಲ ಜಾಥಾ ಹೊರಟಿರಲು ಹೊಳೇನರಸೀಪುರದ ಬಳಿ ಬಂಧಿಸಿ, ಹೊಳೇನರಸೀಪುರ, ಸಕಲೇಶಪುರ ಜೈಲುಗಳ್ಲಲಿ ಇಟ್ಟರು.

ಎಚ್. ವೀರಬಸಪ್ಪ

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಗಾಂಧೀಜಿ ಯವರ ಭಾಷಣ ಕೇಳಿ ಅವರ ಕಪ್ಪು ಟೋಪಿಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಹಾಕಿ ಖಾದಿ ಟೋಪಿ ಧರಿಸಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಸಭೆ, ಮೆರವಣಿಗೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗದಂತೆ, ಲಾಯರುಗಳು ಕೋರ್ಟಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ಪ್ರಚಾರ, ಸರಕಾರಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ಧ್ವಜಾರೋಹಣ ಹಾಗೂ ಹಾಸನ, ಬೇಲೂರು, ಚನ್ನರಾಯ ಪಟ್ಟಣ, ಹೊಳೆನರಸೀಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಚಾರ, ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ತಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡರು. ಸಿಂತ್ರಗೌಡ, ಬಿ.ಎ. ಶರ್ಮ, ಕೆ.ಸಿಂಗ್, ಕರಡಣ್ಣಯ್ಯ, ನಾಣಿ, ಸುಬ್ಬರಾಯ, ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ನಾರಾಯಣ ಗೌಡ ಇವರೆಲ್ಲ ಇವರ ಜೊತೆಗಾರರು. ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಪಂಚಾಕ್ಷರಯ್ಯ, ಕರಿಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಹೋಟೆಲ್ ವಿಠಲಮೂರ್ತಿ, ಚೆನ್ನಪ್ಪಯ್ಯ, ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ಶ್ರೀಕಂಠಶೆಟ್ಟಿ, ವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟಿ, ಕಾಂತರಾಜಪುರದ ಕೆ.ಲಕ್ಕಪ್ಪ, ಭೋಜಪ್ಪ, ಸಣ್ಣನಂಜಪ್ಪ, ಶಿವನಂಜೇಗೌಡ, ಶಿವಪ್ಪ ಸೋದರರು,ನರಸಣ್ಣ, ಭಾದರಗಿರಿ ರಾಮಶೆಟ್ಟಿ, ಬೇಲೂರಿನ ಭೋರಣ್ಣಗೌಡ, ಬಸವೇಗೌಡ, ಚೆನ್ನೇಗೌಡ, ವೀರಭದ್ರೇಗೌಡ ಇವರುಗಳ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಸುಂಕ ತೆರದಂತೆ ಪ್ರಚಾರ, ಟಿಕೆಟ್ ಇಲ್ಲದೆ ರೈಲು ಪ್ರಯಾಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳುರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಎಚ್.ಎನ್. ವೆಂಕಟಪ್ಪ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ೨೦೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಟಿಕೆಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲು, ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಭಾರಿ ಸಭೆ ನಡೆಸಿದರು. ಆಗ ವೆಂಕಪ್ಪನವರು ಲಾವಣಿ

ಹೇಳಿದರು. ಬಂದವರಿಗೆಲ್ಲ ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು. ಮೈಲಾರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಬಳಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ರೂಮು ಹಿಡಿದು ಅಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರೊಡನೆ ಟೆಲಿಫೋನ್ ವೈರ್ ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಸೇಂದಿ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿಹಾಕುವುದು, ಸೇಂದಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪೀಪಾಯಿಗಳ ಗಟ್ಟೆ ತೆಗೆಯುವುದು, ಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟದ ಗಡಿಗೆಗಳನು ಒಡೆಯುವುದು, ಈಚಲಮರ ಕಡಿಯುವುದು, ಹೀಗೆಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎ.ಜಿ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ ಹಾಗು ಬೇಲೂರು ಬೋರಣ್ಣಗೌಡರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನ್ಯಾಷನಲ್ ಪ್ರೆಸ್ ಮಹಡಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಗುಪ್ತಸಭೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಇವರ ಜೊತೆ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಮುಖಂಡರು; ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಗೋರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಸಂಪತ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಭೋರಣ್ಣ ಗೌಡ, ಲಕ್ಕಪ್ಪ ಗೌಡ, ಡಾ॥ ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯರ್. ಜಿ.ಎ. ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಗೌಡ, ಎಸ್.ಎ. ಕರೀಂಖಾನ್ ಮುಂತಾದವರು.

ಜಿ.ಎಸ್. ಸಂಪತ್ತಯ್ಯಂಗಾರ್

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕೂಡಲೇ ಸುಮಾರು ೭-೮ ದಿವಸಗಳು ಗೌಪ್ಯವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ದುಡಿದರು. ಹಾಸನದ ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಗಾಂಧೀ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗಿ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದರು. ೧ ೧/೨ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹಾಸನ, ಸಾಗರ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಇದ್ದರು.

ಬಿ.ಎಂ ಮುಂಜಪ್ಪ ಗೌಡ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ, ಇವರ ಮುಖಂಡರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ವಿದ್ಯುತ್ ಕಂಬ ಕೆಡುವುದು, ದುದ್ದ-ಹಾಸನದ ನಡುವೆ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದರು. ವೆಂಕಟಪ್ಪ, ದಾಸಯ್ಯ ಅವರ ಜೊತೆ ಹಳ್ಳಿಯ ರೈತರೂ ಪಟೇಲರೂ ಚೇರ್ಮನ್ನರೂ ಸಹಕರಿಸಿದ್ದರು. ಆಗಸ್ಟ್ ೨೦ಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೆಂಗಳ್ರರಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪುನಃ ೫.೧೨.೧೯೪೨ಕ್ಕೆ ಹಾಸನಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು. ಎಚ್.ಎಸ್. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ, ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ, ಭಾಷ್ಯಂ, ಗಂಗಿರೆಡ್ಡಿ, ಗೊರೂರು ಮುಂತಾದ ೪೦ ಜನರ ಜೊತೆ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ಸೇರಿ ೮೦ ಜನರನ್ನು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ೧೯೪೩ ರ ಮೇ ೨೦ಕ್ಕೆ ಅವರ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಎಚ್.ಆರ್. ಸಂಜೀವಯ್ಯ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಸಾಲಗಾಮೆ, ಹಳೇಬೀಡು, ಜಾವಗಲ್ಲು, ಗಂಡಸಿ, ಯಲಗುಂದ, ಹಗರೆ ದುದ್ದ, ಹುಲ್ಲಗುಂಡಿ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾರದ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ತೆರದಂತೆ ಇತರ

ಸಹಪಾಠಿಗಳ ಜೊತೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡಿದರು. ಸೇಂದಿ, ಸಾರಾಯಿ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಕೂಡ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮಾಡಿದರು. ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಅಮೃತಮಹಲ್ ಕಾವಲುಗಳಲ್ಲೇ ಜಾನುವಾರುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಚಾರ ಕೂಡ ಮಾಡಿದರು. ಆಡುಗೋರು ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ, ದಾಸರಕೊಪ್ಪಲು ಮಳ್ಳಪ್ಪ, ದುದ್ದದ ಮಂಜಪ್ಪ, ಹಾರುವನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ೮ ಜನ, ನಿಟ್ಟೂರಿನಲ್ಲಿ ೬ ಜನ, ಗಂಗೂರಲ್ಲಿ ೨೦ ಜನ ರಾಮೇ ದೇವರಪುರದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಹೀಗೆ ಅನೇಕರ ಅವರ ಜೊತೆ ಕೆಲಸಮಾಡಿ, ಆಗಿನ ಅವರ ಚಳವಳಿ ಅಡಗಿಸಲು ಕುದುರೆಸವಾರರ ಮಿಲಿಟರಿ ಬಂದು ಯಲಗುಂದ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಲಾಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಂಪ್ ಮಾಡಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ಇದ್ದು ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೆಲ್ಲ ತೀರ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಸಂಜೀವಯ್ಯ ಮತ್ತು ಅವರ ತಮ್ಮ ಸೋಮಣ್ಣ, ಸಾಲಗಾಮೆ ರಾಜಣ್ಣ ಹಾಗು ಇತರರನ್ನು ೩.೧೨.೪೨ರಂದು ಬಂಧಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಮೂರೂವರೆ ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ, ೬೦೦ ರೂ. ಜುಲ್ಮಾನೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ೧೬.೬.೪೪ ರಂದು ಬೆಂಗಳೂರು ಜೈಲಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದರು.

ನಿಟ್ಟೂರು ದೊಡ್ಡಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟಿ

೧೯೪೨ ರ ಚಳವಳಿ ಶುರು ಆದಾಗ ಅವರು ಹಾಸನ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸುತ್ತಲ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಕೊಡಬೇಡಿರೆಂದೂ ಸಂತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ತೆರಬೇಡಿರೆಂದೂ ಪ್ರಚಾರಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಊರ ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯ, ಕಾಲಾಚಾರಿ, ಸೊಪ್ಪಿನ ಹಳ್ಳಿ ಕುಳ್ಳೇಗೌಡ, ಹಲಸಿಹಳ್ಳಿ ಸಂಜೀವೇಗೌಡ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೇಂದಿ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನೂ ಲೂಟಿಮಾಡಿದ್ದರು. ಜಾವಗಲ್ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ ತೆರಬೇಡಿರೆಂದು ಭಾರಿ ಸಭೆಸೇರಿಸಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆಯೇ ಅವರ ಊರನ್ನು ೩೦೦ ಮಿಲಿಟರಿ ಕುದುರೆಸವಾರರ ಸಹಿತ ಮುತ್ತಿ, ೫೦-೬೦ ಜನರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಂಧಿಸಿದರು ನಂತರ ನಂಜೇಗೌಡ, ಸಾಂಬಯ್ಯ, ಮುಪ್ಪಣ್ಣಯ್ಯ, ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯ, ಮಾದೇಗೌಡ, ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ರಂಗಯ್ಯ, ಬಸವೇಗೌಡ, ಕಾಳಾಚಾರಿ ಅವರನ್ನು ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ೮ ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ೨೦೦ರೂ ದಂಡ, ದಂಡ ತೆರದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ೨ ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು (೨೯.೧೦.೧೯೪೨) ದಂದ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿದರು. ಹಾನಸ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ಇದ್ದು, ಮುಂದೆ ಮೈಸೂರು ಜೈಲಿಗೆ ರವಾನಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಊಟ ತಿಂಡಿ ವ್ಯವಸ್ತೆ ಸರಿ ಇರದಿದ್ದರಿಂದ ೧.೬.೪೩ರಿಂದ ಐದು ದಿನ ಪ್ರರ್ತಿ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಹಾಸನ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೊತೆ ಬೋರಣ್ಣ ಗೌಡರು, ಕಣಗಾಲ್ ಕೆ.ಪಿ. ಚಿಕ್ಕೇ ಗೌಡ, ಅಡಿಗೂರು ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ, ಕೆ. ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಇವರೆಲ್ಲ ಇದ್ದರು. ೧.೯.೧೯೪೩ಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಬಸವೇಗೌಡ

ಇವರ ಊರ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ ನಂಜೇಗೌಡರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಊರಲ್ಲಿ ಧ್ವಜ ಹಿಡಿದು ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕಂದಾಯ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು

ಸುತ್ತಲ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಸೇಂದಿ ಅಂಗಡಿ ಲೋಟಿಮಾಡಿದರು. ಮಂಗಳವಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜಾವಗಲ್ ಸಂತೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಸುಂಕ ಕೊಡಬೇಡಿರೆಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದರು ಪೋಲೀಸರು ಲಾಠೀಚಾರ್ಜು ಮಾಡಲು ಜನ ಚದರಿದರು. ಇವರು ಪಾರಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ಹಳೇಬೀಡು ಸೇರಿ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಸೇಂದಿ ಅಂಗಡಿ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ೧೪ ಮೈಲಿ ನಡೆದು ನಿಟ್ಟೂರಿಗೆ ಬಂದರು.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಮಿಲಿಟರಿ ಊರಿಗೆ ಸುತ್ತುಹಾಕಿ ೪೦-೫೦ ಜನರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯಲಗುಂದಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ಅವರ ಪೈಕಿ ೧೦ ಜನರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಂಧಿಸಿದರು (೨೫.೧೦.೧೯೪೨). ಮುಂದೆ ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಮೊಕದ್ದಮೆ ಹೂಡಿ, ಕಂದಾಯ ಪಾವತಿ ಮಾಡದಂತೆ ಜನರಿಗೆ ಬೋಧನೆಮಾಡಿದ ಆಪಾದನೆಗಾಗಿ ೮ ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ, ೨೦೦ ರೂ. ದಂಡ ಆಯಿತು (೨೯.೧೦.೧೯೪೨). ದನಕರುಗಳನ್ನು ಜಪ್ತಿಮಾಡಿ ಜುಲ್ಮಾನೆ ವಸೂಲು ಮಾಡಿದರು. ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರೂ ಮಗಳವಳ್ಳಿ ಬೋರಣ್ಣ ಗೌಡರೂ ಇವರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ, ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿದರು. ೧೦.೧೧.೧೯೪೨ಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಜೈಲಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು.

ಕಾಳಾಚಾರಿ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸಿ ನಿಟ್ಟೂರು ಮಠದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ನಡೆಸಿದರಲ್ಲದೆ, ಸುತ್ತಲ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕರನಿರಾಕಣ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಜಾವಗಲ್ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಲಾಠಿ ಚಾರ್ಜ್ ಆಯಿತು. ಅವರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ರಾತ್ರಿ ಹಳೇಬೀಡಿಗೆ ಬಂದು ಮರುದಿನ ಆ ಊರಲ್ಲೂ ಸಭೆ ನಡೆಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನಿಗೆ ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ ಹಾಕಿ ಅಮವಾನ ಮಾಡಿದರು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಬಂದು ಊರನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಹಾಸನ ಅಡಿಷನಲ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ೮ ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ೨೦೦ ರೂ ಜುಲ್ಮಾನೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ಅವರ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಜಪ್ತಿಮಾಡಿ ದಂಡ ವಸೂಲು ಮಾಡಿದರು. ಹಾಸನ ಜೈಲು, ಮುಂದೆ ಮೈಸೂರು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು.

ಎಸ್. ಬಸವೇಗೌಡ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೋರಣ್ಣ ಗೌಡರ ಆದೇಶದಂತೆ ಪಾಲುಗೊಂಡರು. ಅವರು ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆಗ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಶಾಲೆ ಬಿಡುವಂತೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು

ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ತರರು ಅವರನ್ನು ಕರೆಸಿ, ನೀನು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಪಡೆದಿರುವ ಸ್ಕಾಲರ್ ಶಿಪ್ ಹಣ ವಾಪಸು ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮೂರು ವರ್ಷ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಡಿಬಾರ್ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೆದರಿಸಿದರು.

ಜಾವಗಲ್, ಹಳೇಬೀಡು ಸಂತೆಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಹೋಗಿ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ಕೊಡದಂತೆ ಪ್ರಚಾರ, ಹರಿಜನ ಕಾಲೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯದಂತೆ ಪ್ರಚಾರ, ಹೆಂಡದಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಮರಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಹೆಂಡದ ಗಡಿಗೆ ಒಡೆಯುವುದು, ಮುಂತಾದ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು. ಬೋರಣ್ಣಗೌಡರ ಬಂಧನದ ಪ್ರತಿಭಟನಾರ್ಥ ೧೬.೯.೧೯೪೨ರಂದು ಬೇಲೂರಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಪ್ರದರ್ಶನ ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ೫.೯.೧೯೪೨ರ ಗುಪ್ತಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಜಾವಗಲ್ ಸಂತೆ ಹಳೇಬೀಡು ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ಕೊಡದಂತೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಹೆಂಡದಂಗಡಿ ನಾಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿತ್ತು.

೨೯.೧೦.೪೨ರಂದು ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರೂ ಅಮಲ್ದಾರರೂ೨೦೦ ರಿಜರ್ವ ಪೋಲೀಸರು ಬೆಳಗ್ಗೆ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೇ ಬಸವೇಗೌಡರ ಮನೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ಇವರನ್ನು ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸದಲ್ಲಿ ಊರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಾಗಿ ಊರ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದರು. ಅವರಿಂದ ಊರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಬೇಡವೆಂದು ಅವರೇ ಪೋಲೀಸರ ವಶವಾದರು. ಅವರ ಚೀಲೂರು, ಗಂಗೂರು ಹಾಗೂ ಮತ್ತಿಘಟ್ಟ ಗ್ರಾಮಗಳಿಂದ ಒಟ್ಟು ೧೫ ಜನರನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಳೇಬೀಡಿಗೆ ನಡಿಗೆಯಲ್ಲೇ ಕರೆದುತಂದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ವ್ಯಾನಿನಲ್ಲಿ ಸಕಲೇಶಪುರಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ರಿಮ್ಯಾಂಡಿನಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ೩೦.೧೦.೪೨ ರಂದು ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದು, ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಶನ್‌ನ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಹಾಕಿ ಅಪಾಲಜಿ ಬೇಡುವಂತೆ ಹೆದರಿಸಿದರು.

ಪಟೇಲ್ ಬಿ.ಟಿ. ನಂಜೇಗೌಡ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಹಾಸನದ ಎ.ಜಿ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಹಾಸನ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಭಾಷ್ಯಂ, ಸಿದ್ದಯ್ಯ, ಹನುಮಂತಯ್ಯ, ತಾಳಕೆರೆ, ಬೋರಣ್ಣಗೌಡ, ಮುಂತಾದವರೂ ಇವರಿಗೆ ಸಲಹೆಸೂಚನೆ ಕಳುಹಿಸ್ಮತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಲು ಇವರ ದೊಡ್ಡ ತಂಡವೇ ಇತ್ತು. ಒಂದು ಸಾವಿರ, ಕೆಲವು ಸಲ ಐನೂರು, ಕಡಿಮೆ ಅಂದರೆ ೨೦೦ ಜನ ಗುಂಪು ಕಟ್ಟಿ ಚಳವಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಂಗೂರು, ಅರಸೀಕೆರೆ, ಸಾಣೇಹಳ್ಳಿ, ಅಡಗೂರು, ಹಳೇಬೀಡು, ಲಿಂಗನಕೊಪ್ಪಲು, ಜಾವಗಲ್, ನಿಟ್ಟೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪು ಮಾಡಿ, ಸಂತೆಸುಂಕ ಕೊಡದಂತೆ ಪ್ರಚಾರ, ಈಚಲ ಕಡಿಯವುದು, ಸೇಂದಿ ಅಂಗಡಿ ಲೂಟಿ, ರೈಲುಹಳಿ ಕೀಳುವುದು, ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು.

ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡುವುದು, ಕರೆಂಟು ಕಂಬ ಸುಡುವುದು, ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಶನ್ ಲೋಟಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಲುಕ್ಸಾನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮಂಜಪ್ಪ ಗೌಡ್ರು, ಪುಟ್ಟೇಗೌಡ್ರು, ನಂಜುಂಡಯ್ಯ, ಅನಂತರಾಮಯ್ಯ ಹೀಗೆ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದು ಹಳೇಬೀಡಿಂದ ಗವಿಯಪ್ಪಶೆಟ್ರು, ಮರಿಸಿದ್ದಪ್ಪ ಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಪುಟ್ಟಯ್ಯ, ಮಲ್ಲೇಶಪ್ಪ ಸಾಣೇಹಳ್ಳಿ ಅಖಂಡಶೆಟ್ಟಿ, ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ರುದ್ರೇಗೌಡ, ಎಸ್. ಗಂಗಾಧರಪ್ಪ, ಲಕ್ಕಜ್ಜೇಗೌಡ, ಸಣ್ಣ ವೀರೇಗೌಡ, ನಿಂಗೇಗೌಡ, ಚನ್ನಯ್ಯ, ಕೆಂಚಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರು, ಗಂಗೂರಿನ ಮಲ್ಲೇಗೌಡ, ಕರಿಗೌಡ, ತಿಮ್ಮೇಗೌಡ, ಈರೇಗೌಡ, ರಂಗಪ್ಪ, ಹುಲಿಗೌಡ, ಲಿಂಗನಕೊಪ್ಪಲಿನ ಮಲ್ಲೇ ಗೌಡ, ರಾಮೇಗೌಡ, ಅಡಗೂರಿನ ಮಡಿವಾಳಯ್ಯ, ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ತಿಪಟೂರಿನ ಟೈಲರ್ ರಂಗಪ್ಪ, ಗಂಗಪ್ಪ ಹೀಗೆ ಅನೇಕರು, ಬೇಲೂರು, ಹಳೇಬೀಡು, ಜಾವಗಲ್, ಹಾಸನ, ಅರಸೀಕೆರೆ ಗಂಡಸಿ, ಹುಲ್ಲುಗುಂಡಿ ಸಂತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ಕೊಡದಂತೆ ಜೋರಾಗಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡಿದರು. ಬಾಣಾವರ, ಅರಸೀಕೆರೆ, ಕಡೂರು, ತಿಪಟೂರುಗಳಲ್ಲಿ ರೈಲುಹಳಿ ಕಿತ್ತರು.

ಕೇಸ್ ನಂ. ೪೬ರಂತೆ (೪೨–೪೩ರದು) ೧೪.೧೧.೧೯೪೨ ರಂದು ಬಂದಿಸಿ ಹಾಸನ, ಬೆಂಗಳೂರು ತುಮಕೂರು ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು.

ಎ.ಎಸ. ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಊರಾದ ಅಡಗೂರು ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಯವರಾದ ಸಾಣೇಹಳ್ಳಿ ಗಂಗಾಧರಪ್ಪ ಎಂಬವರು ಇವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಅವರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ಮುಂದೆ ಎ.ಜಿ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರು ಅವರ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಗುಂಪು ಸೇರಿಸಿ ಸಂತೆಸುಂಕ ಕೊಡಬಾರದೆಂದೂ, ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯಬಾರದೆಂದೂ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಳೇಬೀಡು, ಜಾವಗಲ್ ಸಂತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಅವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಹಳೇಬೀಡಿನ ಸಂತೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಪೋಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗೂ ನುಗ್ಗಿದರು. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಅವರ ಬಂಧನ ಆಯಿತು. ಬೇಲೂರು ಬಂದೀಖಾನೆ, ಮುಂದೆ ಹಾಸನ ಬಂಧೀಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರು.

ಎಚ್.ಸಿ. ಸಿಂತ್ರಗೌಡ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅವರು ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಟಿಕೇಟು ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುವ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಹಾಸನದಿಂದ ಗುಂಪುವಾರು ವಿಂಗಡಿಸಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಒಂದೊಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಇವರ ನೇತೃತ ಗುಂಪನ್ನು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಕ್ಕೆ

ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮಾಡಲು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಗೋಳೀಬಾರಾಗಿ ಪ್ರಾಣಹಾನಿ ಕೂಡ ಆಯಿತು. ಗುಂಡೇಟು ತಿಂದ ಕೆಲವನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೂ ಸೇರಿಸಿದರು. ಇವರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಿಂದುರಿಗೆ ೮ ದಿನ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆಯೇ ಇದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ಕಳೆದು ಆಮೇಲೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಇದ್ದು, ಊರಲ್ಲಿ ಗಲಾಟೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಊರಿಗೆ ಬಂದಾಗ. ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು.

ರಾಯಪ್ಪ

ಹೊಳೇನರಸೀಪುರದವರಾದ ಇವರು ೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸೇರಿದರು. ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಟೆಲಿಫೋನ್ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಎಸ್.ಸಿ. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಗುಂಡೂರಾಮಯ್ಯ ಇವರಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನವಿತ್ತರು. ಇವರ ಜೊತೆ ಕೆಲಸಮಾಡಿದವರೆಂದರೆ ಸಿ. ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಮತ್ತು ಎಚ್.ಎಸ್. ವೈರಮುಡಿ ಗೌಡ. ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಹಾಸನ ಫಸ್ಟ್‌ಕ್ಲಾಸ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ರ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಇವರಿಗೆ ತಲಾ ಎರಡು ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ೨೦೦ ರೂ ದಂಡ ವಿಧಿಸಿದರು. (ಸಿ.ಸಿ.ನಂ. ೫೧-೪೨-೪೩). ೧.೧೨.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ಹಾಸನ ಜೈಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು; ೧೯.೮.೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರು.

ಕೆ.ಎಂ. ವೆಂಕಟರವ್ಮಣ ಶೆಟ್ಟರು ೧೯೩೦, ೧೯೪೨ ಮತ್ತು ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅರಸೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳುಗಳಾಗಿದ್ದು ಒಟ್ಟು ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಜೈಲುವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು.

ಡಿ.ವಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಾಪಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ೧೯೩೦, ೪೨,೪೭ರಲ್ಲಿ ಜೈಲುವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು.

ಬಿ.ಆರ್.ಎಸ್. ಬಕ್ಕಪ್ಪನವರು ೧೯೩೦ ಮತ್ತು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಜೈಲುವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು.

ಬಿ. ನಂಜಪ್ಪ ಬಾಗಿವಾಳು ಗ್ರಾಮದವರಾಗಿದ್ದು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು.

ಹೆಚ್.ವಿ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ ಹಾರನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದವರಾಗಿದ್ದು ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಧೀರ್ಘಕಾಲ, ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು; ಇದೇ ಊರ ಮುದ್ದುರಂಗನಾಯ್ಕರು ೧೯೩೦ ಮತ್ತು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು; ಇದೇ ಊರ ಎಚ್. ರಾಮಯ್ಯ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು.

ಅರಸೀಕರೆಯ ಎಸ್. ಸಿದ್ದಣ್ಣಯ್ಯ ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಜಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು.

ಅರಸೀಕೆರೆ ಕೆ.ಎನ್. ವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟರು ೧೯೪೨ರ ಚಲೇ ಜಾವ್ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಸಿದ್ದರು. ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಮಿತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಆಗಿದ್ದರು.

ಇವರು, ಎ.ಕೆ. ಚನ್ನಕೇಶವ ಶರ್ಮ, ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ೩ ೧/೨ ತಿಂಗಳು, ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ೮ ತಿಂಗಳು ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ತಾ॥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರ ಸಮಿತಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರು.

ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಬಿ.ಎನ್. ಶ್ರೀಕಂಠಭಟ್ಟರು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು, ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು.

ಕೆ. ಪಂಚಾಕ್ಷರಯ್ಯ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷ ಕಾರಾಗೃಹ ವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಮತ್ತು ಟಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎಲ್.ಎ ಆಗಿದ್ದರು.

ಬಿ.ಕೆ. ಷಡಕ್ಷರಯ್ಯ ೧೯೩೮ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಗೆ ಅರಸೀಕೆರೆಯಿಂದ ಆರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದು ಪುರಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆದರು. ಎಚ್. ಚನ್ನಪ್ಪಯ್ಯ ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳು, ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು ಸ್ತಾನಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಆನಿವಾಳದ ನಂಜಪ್ಪ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಏಳೂವರೆ ತಿಂಗಳು ಸ್ತಾನಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದು ಟಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಹಾಗೂ ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಆಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಸಹಕಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಮೋಘ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಿ. ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಬಾಗಿವಾಳು ಊರವರಾಗಿದ್ದು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಮೂರೂವರೆ ತಿಂಗಳು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಹಾಗೂ ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದು ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ಗಂಡಸಿಯಿಂದ ಎಂ.ಎಲ್.ಎ. ಆಗಿ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡಿದ್ದರು.

ಡಾ॥ ಅನಂತಸಿಂಗ್ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಒಂದುವರ್ಷ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ಪರಸಭಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಎಚ್.ಎಸ್. ದೇವರಯ್ಯ ಹಾರನಹಳ್ಳಿಯವರಾಗಿದ್ದು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಸಶ್ರದ ಸಜೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು.

ಬಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ ಬಾಣಾವರದವರಿದ್ದು ರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಕೊಪ್ಪ ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು. ಡಾ॥ ಎ.ಆರ್. ಕರಿಸಿದ್ದಪ್ಪ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು.

ಬಾಗಿವಾಳು ತೊಟ್ಟಪ್ಪನವರು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು.

ಎಚ್.ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಹಾರನಹಳ್ಳಿಯವರಾಗಿದ್ದು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧ ಕೈದಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಜಿ.ಎನ್. ವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟರು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳು, ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಕಾರಾಗೃಹವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಟಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಅರಸೀಕೆರೆ ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಯಣ ಶೆಟ್ಟರು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ೩ ತಿಂಗಳು ಹಾಗೂ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳು ಜೈಲುವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಬಿ. ವಿಠಲಾಚಾರ್ಯರು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಆರೂವರೆ ತಿಂಗಳು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳಾಗಿ ಇದ್ದವರು.

ಡಿ. ಶಂಕರಸಿಂಗ್ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಆರೂವರೆ ತಿಂಗಳು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದು, ಅರಸೀಕರೆ ಟಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕೂಡ ಇದ್ದರು.

ಜಾವಗಲ್ಲು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರ ಮಗ ನಾಗಭೂಷಣ ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾವಗಲ್ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರ ಮಗ ಶಂಕರರಾವ್ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಕಾಶೀ ವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟರು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಕಾಲ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು, ಟಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಸದಸ್ಯರೂ ಆಗಿದ್ದರು.

ಹಾರನಹಳ್ಳಿ ಸಣ್ಣನಿಂಗಪ್ಪ ೧೯೩೮ರಲಿ ಮೂರೂವರೆ ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು. ಇದೇ ಹಾರನಹಳ್ಳಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬೀರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮರಿಯಪ್ಪ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾಗಿವಾಳು ಬೊಮ್ಮೇಗೌಡರ ಮಗ ನಂಜೇಗೌಡ ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಸಿ.ಎಚ್. ವಿರುಪಣ್ಣ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಸ್ತಾನಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಇದೇ ಊರ ಎಚ್.ಸಿ. ಸುಬ್ಬರಾಯರು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಕಾರಾಗೃಹವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿರುವ ಇವರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಕ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆತಿದೆ.

ಅಗ್ಗುಂದದ ಎ.ವಿ. ಮಹೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾಗದೆ ಅನೇಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು ಆಕಸ್ಮಾತಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಪೋಲೀಸರು

ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಅರಸೀಕೆರೆ ಕರೆದು ತರುವಾಗ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲು ಗಾಡಿಯಿಂದ ಹೊನ್ನವಳ್ಳಿ ರೋಡ್ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿ ದುಮುಕಿ ರಾತ್ರಿ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲೂ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಇದೇ ಊರ ಸಿ. ವೀರಪ್ಪಯ್ಯ ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ಟಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆದರು.

ಅರಸೀಕೆರೆ ಕೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಶೆಟ್ಟರು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಊರ ಕೊಲ್ಲ ರಾಜಶೇಖರ ಶೆಟ್ಟರು ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರೂವರೆ ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಊರ ಎ.ಎಸಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಐದು ತಿಂಗಳು, ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು ಈಗ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘಗಳ ಅ॥ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಊರ ಜೆ. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಊರ ಡಿ. ನಾರಾಯಣರಾಯರು ೧೯೪೭ರಲಿ ಎರಡು ಕಠಿಣಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹಳೇಬೀಡು ಹೋಬಳಿ ಶಿವನೇಹಳ್ಳಿ ರಾಮೇಗೌಡ ಮಗ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹಾರನಹಳ್ಳಿ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ೧೯೪೨ ಮತ್ತು ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು ಹಾಸನದ ಖ್ಯಾತ ಆಡ್ವೋಕೇಟರು. ಡಿ.ಸಿ.ಸಿ. ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆದರು.

ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಬಿ.ಎಸ್. ನಂಜುಂಡ ಶೆಟ್ಟಿ, ಬಿ.ಜಿ. ವಾಸ್ಮದೇವ ಶೆಟ್ಟಿ ಹಾಗು ಕೆ.ಆರ್. ವಾಸುದೇವರಾಯರು, ಇವರೆಲ್ಲ ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇದೇ ಊರ ಪಿ.ಎಸ್. ಸೂರಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟರು ೧೯೩೮, ೧೯೪೨ ಮತ್ತು ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟರು. ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದವರು. ಟಿ.ಕೆ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಶೆಟ್ಟರು, ೧೯೩೮ ರಿಂದ ೧೯೪೭ರ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡವರು. ಇದೇ ರೀತಿ ಎಂ.ಎನ್. ಬಸಪ್ಪ ೧೯೩೮ ಮತ್ತು ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರಾಗಿ ಇದ್ದವರು. ಹಾರನಹಳ್ಳಿ ಎಚ್.ಬಿ. ಲಿಂಗಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟರು ಇದೇ ರೀತಿ ೧೯೩೮ ಮತ್ತು ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವರು. ಕಾಳಣಕೊಪ್ಪಲು ಕೆ.ಎಚ್. ಹನುಮಂತಪ್ಪ ೧೯೩೮, ೧೯೪೨ ಮತ್ತು ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡು ಪೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವರು. ಅರಸೀಕೆರೆ ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರು ೧೯೪೨ ಮತ್ತು ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದವರು. ಎಚ್.ಎಸ್. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪನವರು ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಜಿ.ಎಸ್. ಬಸವರಾಜ್ (ವಕೀಲ) ಬಿ.ಎಸ್. ವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟಿ, ಎ.ಕೆ. ಅಪ್ಪಾಸ್ವಾಮಿ ಮೊದಲಿಯಾರ್, ಕೆ.ಬಿ. ಚಿಕ್ಕಯ್ಯ. ಕೆ. ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ, ಬಿ.ಎಸ್. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಇವರೆಲ್ಲ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಅರಸೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡವರು.

ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಜೋಯಿಸ್ ೧೯೩೯, ೧೯೪೨ ಹಾಗು ೧೯೪೭ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲು ಗೊಂಡಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಸರಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿಗೆದ್ದು ಬಂದಿದ್ದರು.

ಜೆ.ಎನ್. ಗುಂಡಪ್ಪ

೨೬.೧೧.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಜಾವಗಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಂತೆಸುಂಕ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಹಳ್ಳಿಗರು ಇದ್ದರು. ಈ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಎಚ್.ಕೆ. ನಾಗಭೂಷಣ, ಎಚ್.ಕೆ. ಶಂಕರರಾವ್, ಜೆ.ಎಸ್. ಮುಕುಂದಯ್ಯ, ಜೆ.ಎಸ್. ಬೀರೇಗೌಡ, ನಿಟ್ಟೂರು ದೊಡ್ಡಯ್ಯಶೆಟ್ಟಿ, ಸಾಹುಕಾರ ಕೆಮರಶೆಟ್ಟಿ, ಮತಿಘಟ್ಟ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಎಂ.ಸಿ. ನಂಜಪ್ಪಯ್ಯ ಮತ್ತು ಜೆ.ಎನ್. ಗುರುಡಪ್ಪ ಇವರೆಲ್ಲ ಇದ್ದರು. ಗುಂಡಪ್ಪ ಮತ್ತು ಇವರ ಜೊತೆಗಾರ ನಾಗಭೂಷಣ, ಶಂಕರ ಇವರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಾಸನ ಜೈಲಿಗೆ ರಿಮ್ಯಾಂಡ್ ಮಾಡಿ ೧೨ ದಿನಗಳನಂತರ ೮.೧೨.೧೯೪೨ರಂದು ಸ್ಪೆಷಲ್ ಫಸ್ಟ್‌ಕ್ಲಾಸ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಮುಂದೆ ವಿಚಾರಣೆ ಆಗಿ ೧೩ ಜನರಿಗೆ ಆರು ತಿಂಗಳು ಕಠಿಣ ಸಜ, ೫೦ ರೂ. ಜುಲ್ಮಾನೆ, ಜುಲ್ಮಾನೆ ಕೊಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ಜೈಲುವಾಸವನ್ನು ಹಾಸನ, ಮೈಸೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರು.

ಅನಿವಾಳದ ನಂಜಪ್ಪ

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾ॥ನಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಯ ಪ್ರಧಾನ ನಿರ್ದೇಶಕನಾಗಿದ್ದರು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಸೀಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ಜನಜಾಗೃತಿ ಆಯಿತು. ಪ್ರತಿದಿನ ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆ ಸೇರಿದಾಗ ಹತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಜನ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೆರವಣಿಗೆಗಳು ನಡೆದಾಗಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಮಕ್ಕಳೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಸ್ಥೆರಿ ೧೦,೦೦೦ ಜನರಾದರೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಫೀಸಿನ ಮುಂದೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿ, ಅಫೀಸಿನ ಮೇಲೆ ಧ್ವಜ ಹಾರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದಾಗ, ಇವರು ಬಂಧಿತರಾಗಿ, ಮರುದಿನ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದರು. ಡಾ॥ ಕರಿಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಬಿ. ನಂಜಪ್ಪ ಕೂಡ ಹೀಗೆ ಬಂಧಿತರಾದವರಾಗಿದ್ದು, ಆಗ ೨೦,೦೦೦ ಜನ ಕಛೇರಿ ಎದುರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆ ಮಾಡುವ ಚಳವಳಿ, ಮದ್ಯದ ಅಂಗಡಿಗಳ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಈಚಲಮರ ಕಡಿಯುವುದು, ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಸುವುದು, ರೈಲ್ವೆ ಬ್ರಿಡ್ಜ್ ಹಾಳುಮಾಡುವುದು ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ ಸುಡುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಡೆದವು.

೧೯.೨.೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಇವರ ಬಂಧನ ಆಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲಿಗೆ ಒಯ್ದರು.

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರೆಂದರೆ ಎ.ಜಿ. ರಾಮ ಚಂದ್ರರಾವ್, ಬೇಲೂರಿನ ಬಿ.ಎನ್. ಬೋರಣ್ಣಗೌಡ, ಹೊಳೇನರಸೀಪುರದ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ ಶೆಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಗುಂಡೂರಾಮಯ್ಯ, ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣದ ಅಂಕಂ ಸಂಜೀವಶೆಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ನರಸಣ್ಣ, ಕಾಂತರಾಜಪುರದ ಬೋಜಪ್ಪ, ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಡಿ.ವಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ, ಶಂಕರಸಿಂಗ್, ಬಿ.ವಿಠಲಾಚಾರ್, ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ಜಿ. ವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟಿ, ಡಾ॥ ಕರಿಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಕೆ. ಪಂಚಾಕ್ಷರಯ್ಯ, ಕೆ.ಎಂ. ವೆಂಕಟರಮಣ ಶೆಟ್ಟಿ, ಎ.ಕೆ.ಸಿ. ಶರ್ಮ, ಎಚ್. ಚನ್ನಪ್ಪಯ್ಯ, ಎಚ್. ರಾಮಯ್ಯ, ಮುದ್ದುರಂಗ ನಾಯಕ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಶೆಟ್ಟಿ. ಸಿ.ಎಚ್. ವಿರುಪಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರು.

ನ್.ಎಸ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ರೈಲು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಮತ್ತು ವೈರ್ ಕತ್ತರಿಸುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗಾಮಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಆಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಇವರ ಹೋಟೆಲ್‌ಗೆ ನಿಯಂತ್ರಿತ ದರದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳ ಪೂರೈಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಭೆಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಇವರು ಮತ್ತು ಇವರ ತಮ್ಮ ಎನ್.ಎಸ್. ಶೇಷತರಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಆಗ ಇಡೀ ಸಂಸಾರದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹಾಗೂ ಹೋಟೆಲ್ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಹೊಣೆ ಅವರ ತಮ್ಮಂದಿರ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಇವರು ಮತ್ತು ಇವರ ತಮ್ಮನೂ ಧೀರ್ಘಕಾಲ ಹಾಸನ ಜೈಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು.

೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇವರು ಅವರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ನಿಯೋಜಿತರಾದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಹಾಗೂ ಅವರ ಜೊತೆಗಾರರ ನಿಕಟಸಂಪರ್ಕಪಡೆದರು.

ಮದ್ರಾಸ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಶ ಮಾಡುವಾಗ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲಾ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲೂ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದರು. ಖಾದಿ ಹೊತ್ತು ಮನೆಮನೆಗ ಮಾರಿದ್ದಾರೆ.

ತಿರುಚನಾಪಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತರಾದ ಇವರು ಮೊದಲು ತಿರುಚನಾಪಳ್ಳಿಯಲ್ಲೂ ನಂತರ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಆಲ್ಲಿಪುರಂ ಜೈಲಿನಲ್ಲೂ ಇದ್ದರು. ತಿರುಚಿನಾಪಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಜೊತೆ ರಾಜಾಜಿ, ಕಾಮರಾಜ್ ಮುಂತಾದ ನಾಯಕರೂ ಇದ್ದರು.

ಎಸ್. ಚಲುವರಾಯ್

ಶಿವಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆರಲ್ಲದೆ ಇವರ ಊರಾದ ಸಕಲೇಶಪುರದಲ್ಲಿ ಊರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಖಜಾಂಚಿ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಿ.ಎನ್. ಬೋರಣ್ಣಗೌಡರ ನಿರ್ದೇಶನದಂತೆ ಎಲ್ಲರೀತಿಯ ರಾಜಕೀಯ, ರಚನಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡರಲ್ಲದೆ, ಡಾ॥ ಹರ್ಡೀಕರ, ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ, ಭಾಷ್ಯಂ, ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ, ವಿ.ಎಸ್. ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಡಾ॥ ಪಾರ್ಥನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತ್ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ನಯಕರುಗಳು ಇವರಿಗೆ ಊರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರ ಭಾಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಸಹಕರಿಸಿದ್ದರು. 'ಫ್ರೆಂಡ್ಸ್ ಯೂನಿಯನ್' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚರ್ಚಾಕೋಟಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಪುರಸಭಾ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಎಸ್.ಎಂ. ರಾಮ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಮುಖಂಡತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿದರು.

ಶಿವಪುರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಲ್ಲಿ ಇವರ ಸಹಪಾಠಿಗಳಾದ ನಿಟ್ಟೂರು ಮಂಜಯ್ಯ, ಎನ್.ಟಿ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಪ್ಪ, ಎಸ್.ಆರ್. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ, ಶಾಪ್ ಬಸಪ್ಪ, ಎನ್.ಕೆ. ಪುಟ್ಟೇಗೌಡ, ಎಸ್.ಕೆ. ಕರೀಂಖಾನ್ ಮೊದಲಾದವರ ಜೊತೆ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು.

ಅಂ.ಕಂ. ಸಂಜೀವ ಶೆಟ್ಟಿ

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಟ್ಟದ ರಾಜಕೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಎಚ್.ಸಿ. ದಾಸಪ್ಪನವರು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿ, ಯಾಚೇನಹಳ್ಳಿ ಮಲ್ಲಯ್ಯ ನವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮರು ಭಾಷಣಮಾಡಿದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಣಾಟಕ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸರಕಾರ ಒಂದು ವರ್ಷ ಪ್ರಕಟಿಸದಂತೆ ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸಿತು. ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ರೈತರು ಪಾಲುಗೊಂಡಿದ್ದರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭ ಆದಾಗ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಕರನಿರಾಕರಣ, ಸರಕಾರೀ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಸೇಂದಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್, ಈಚಲು ಮರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಯಿತು. ಸಿ.ಟಿ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಶೆಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಅದೇ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಶೆಟ್ಟರ ದಸ್ತಗಿರಿ ಆಯಿತು. ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಂತೆ ಸುಂಕ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಉಗ್ರಪ್ರತಿಭಟನೆ ಆಯಿತು. ೧೯೪೨ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಜೈಲಿಗಟ್ಟಲಾಯಿತು.

ಎಚ್.ಎಸ್. ಹೊಂಗೇ ಗೌಡ

ಕೆ.ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ, ಟಿ. ಮರಿಯಪ್ಪ, ಕೆ.ಸಿ. ರೆಡ್ಡಿ ಮುಂತಾದ ನಾಯಕರು ಇವರ ಊರಾದ ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿ

ಚಳವಳಿಸೇರಿದರು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಇವರ ಊರಿನ ಬೋರೇ ಗೌಡ, ರಾಜೇ ಗೌಡ, ಎಚ್.ಜಿ. ಶಿವೇಗೌಡ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸುತ್ತಲ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂಕ ಕೊಡದಂತೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ನಡೆಸಿದಾಗ ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ೨೧ ದಿನ ಕಸ ಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ, ಕೇಸ್ ನಡೆಸಿ ಮುಂದೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಶಿಕ್ಷೆ ೫೦ ರೂ. ದಂಡ; ದಂಡ ತೆರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ೧೫ ದಿನ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು. ದಂಡ ತೆರಲಿಲ್ಲ. ೧೨.೧೦.೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಜೈಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ೨೫.೧೨.೧೯೪೨ಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಯಿತು.

ಎಚ್.ಜಿ. ಶಿವಣ್ಣ

ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಾಲೆ ತ್ಯಜಿಸಿದ ಇವರು ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವರ ಊರಲ್ಲಿ ಸಂತೆ ಸೇರದಂತೆ ಪಿಕೆಟಿಂಗ್ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಪೋಲೀಸರು ಆಗ ಇವರ ಮೇಲೆ ನಿಗಾ ಇಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಪೋಲೀಸ್ ಪೇದೆಯೊಬ್ಬನು ಇವರ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಪೊಲೀಸರ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಸುಳಿವು ತಿಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರ ಹೆಂಡತಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಅವರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟು ರಾತ್ರಿ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಧಾರ ಸೂಚಿ

೦೧. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು. ಕಾಮತ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು, (ಸಂ-೧),

೦೨. ಅದೇ, ಪು-೯೫೧

೦೩. ಅದೇ, ಪು-೯೮೦

೦೪. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು, ಸಂ ೨, ಪು-೫೧೮

೦೫. ಅದೇ, ಪು-೫೧೨

೦೬. ಅದೇ, ಪು-೫೮೩

೦೭. ಅದೇ, ಪು-೭೧೭

೦೮. ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ ೧೯೯೩

೦೯. ಅದೇ, ಪು-೨೮೩

೧೦. ಅದೇ, ಪು-೩೦೧

೧೧. ವಿ.ಎಸ್.ಹೆಗಡೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಕರಪತ್ರಗಳು, ಪು-೨೬೮

೧೨. ಅದೇ, ಪು-೨೭೦

೧೩. ಪ್ರೊ.ಡಿ.ಲಿಂಗಯ್ಯ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ನೆನಪುಗಳು, ಪು-೧೭೪

೧೪. ಅದೇ, ಪು-೧೭೮

೧೫. ಅದೇ, ಪು-೧೮೩

೧೬. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಟೀಕೂರ್ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ, ಪು-೩೭

೧೭. ಅದೇ, ಪು-೪೨

೧೮. ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ವಸಾಹತು ಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪು-೧೩೨

೧೯. ವಿ.ಶಂಕರನ್ ನಾಯರ್, ರೋಲ್ ಆಫ್ ಸ್ಟುಡೆಂಟ್ಸ್ ಇನ್ ಫ್ರೀಡಂ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ವಿತ್ ಸ್ಪೆಸಿಯಲ್ ರೆಫರೆನ್ಸ್ ಟು ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ, ಪು-೪೬

೨೦. ಅದೇ, ಪು-೫೧

೨೧. ವೀರತಪ್ಪ ಕೆ., ಈಸೂರ್ ಎಪಿಸೋಡ್, ಪು-೨೧೧

೨೨. ಅದೇ, ಪು-೨೧೯

೨೩. ಸಿ.ಲಿಂಗಪ್ಪ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈಸೂರು, ಪು-೦೬

೨೪. ಅದೇ, ಪು-೧೮

೨೫. ಅದೇ, ಪು-೫೫

೨೬. ಅದೇ, ಪು-೬೭

೨೭. ಬಿ.ಶೇಷಾದ್ರಿ, ಟಿ.ಆರ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಸಂ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಪು-೯೯

೨೮. ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬುಡಕಟ್ಟು ವೀರರು, ಪು-೨೮

೨೯. ಅದೇ, ಪು-೩೯

೩೦. ಅದೇ, ಪು-೫೭

೩೧. ಡಾ.ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ, ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ದರ್ಶನ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ,

೩೨. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಪೆಸೆಂಟ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಫ್ರೀಡಂ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪು-೫೮

೩೩. ತಂಬಣ್ಣ ವಿಜಯ ಪೂಣಚ್ಚ ಸಂ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ ೪, ಚರಿತ್ರೆ, ರೈತ ಚಳವಳಿಗಳು, ಪು-೮೬೦

೩೪. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ರಾವ್ ಎನ್.ಆರ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಂಗೆಯ ಸಾವಿರ ತೊರೆಗಳು, ಪು-೩೩೮

೩೫. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಮೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಪು-೯೨

೩೬. ಅದೇ, ಪು-೧೫೧

ಅಧ್ಯಾಯ - ೭

ಸಮಾರೋಪ

ಅಧ್ಯಾಯ – ೭

ಸಮಾರೋಪ

ಭಾರತ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ 'ಬ್ರಿಟಿಷರೆ, ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳವಳಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಅಂತಿಮ ಹಂತದ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯ ನೇತಾರರಾಗಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯೇ ಈ ಚಳವಳಿಯ ರೂವಾರಿ. ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ೧೯೪೨ ಆಗಸ್ಟ್ ೮ರಂದು ಬಾಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಭೆಸೇರಿ ಈ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಚಳವಳಿಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿ ದೇಶದ ಜನರಿಗೆ 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ' ಎಂಬ ಕರೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷತ್ ದೈವ ಸ್ವರೂಪಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಕರೆಗೆ ದೇಶದ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳ, ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿವಿಧ ಮತಧರ್ಮದವರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪುರುಷರು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ, ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಾಗಿ ಹೆಬ್ಬಯಕೆಯಿಂದ ಈ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವ ಕೊನೆಯ ಅಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯ ಜನರು ಸಾಗರೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರೈತರು, ಮಹಿಳೆಯರು, ಆದಿವಾಸಿಗಳು, ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರು, ಕಾರ್ಮಿಕರು, ನಗರವಾಸಿಗಳು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಈ ಚಳವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸೇವೆ ಶ್ಲಾಘನೀಯ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ, ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ 'ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು', ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಕೆ.ಶ್ರೀನಿವಾಸ್‌ರಾವ್ ಅವರು 'ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ' ಭಾರತ ಗೆಜೆಟೀಯರ್, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಿಂದ ಪ್ರಳಯ ತುಮಕೂರಿನಿಂದ 'ತ್ರಿಶೂಲ' ಮತ್ತು 'ಢಮರುಗ' ಸರ್ಕಾರದ ನಿಷೇಧಾಜ್ಞೆಯ ನಡುವೆಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಜನಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದವು.

೧೯೩೦ಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪಕ್ಷ ಎಂದು ಟೀಕಿಸಿದ್ದರೂ ೧೯೩೦ರ ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ನಾಯಕರಾದ ಸರಕಾರ ವೀರನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ್, ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಹೊಸಮನಿ, ಅಪ್ಪನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ್, ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅಂಬ್ಲಿ, ಚನ್ನಪ್ಪ ವಾಲಿ ಇನ್ನಿತರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದವರ ಪಕ್ಷ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸಿತು.

ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾದರಿ ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಕೊಡುಗೆ ಮತಹತ್ವದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರೈತರ ಕರನಿರಾಕರಣೆ ಚಳವಳಿ ಅರಣ್ಯ ಚಳವಳಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲಾಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ದುಮಕಲು ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರು ಗಾಂಧಿವಾದಿಗಳ ಪಾತ್ರ ಅಮೋಘವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯು ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಗೆ ಮೊದಲು ಮೂರು ಬಾರಿ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ಮಿಕರು, ರೈತರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮಹಿಳೆಯರು, ಹಿರಿಯರು ಕಿರಿಯರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿದರು.

೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎನ್.ಎಸ್.ಹರ್ಡಿಕರ್ ಅವರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಸೇವಾದಳವನ್ನು ಹುಬ್ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು ದೇಶ ಪ್ರೇಮ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಛಲ ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಂದಿನ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರಾದ ಆರ್.ಆರ್.ದಿವಾಕರ ಹುಕ್ಕೇರಿಕರ, ಡಿಪಿ.ಕರ್ಮಾರ್ಕರ್, ಅನ್ನು ಗುರೂಜಿ, ಬಿದರಿ ವಾಲಿ, ಅಂಬ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರರು ಈ ಚಳವಳಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗ ಚುರುಕುಗೊಳ್ಳಲು ಸಂಘಟನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು.

ಭೂಗತರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪ ಇನ್ನಿತರ ಇಬ್ಬರು ಸಹವರ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪೊಲೀಸರ ಗುಂಡಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಹುತಾತ್ಮರಾದದ್ದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಹಳೆ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಲು ಪ್ರೇರಕವಾಯಿತು.

ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ರೈಲ್ವೆಹಳಿಗಳನ್ನು ಕೀಳುವುದು, ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ, ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಟಪಾಲುಗಳನ್ನು ಕಸಿದು ಸುಡುವುದು, ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲಾ ಕಛೇರಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಡುವುದು ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಅನೇಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು, ಚಳವಳಿಗಾರರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಬಂದಿಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಕಾಯಿಲೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಪೊಲೀಸರ ಕ್ರೂರ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣತೆತ್ತರು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯು ಅನೇಕ ವಿಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳನ್ನು, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದೆ. ಈ ವೈಶಿಷ್ಟತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ವಿವರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ವರ್ಣರಹಿತವಾಗಿಯೂ, ಶುಷ್ಕಾಗಿಯೂ, ಅನಾಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೧೮೮೫ರಲ್ಲಿಯೇ ಅಖಿಲಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಸ್ಥಾಪನಾ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಇದ್ದುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ.

ಭಾರತಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಮದ್ರಾಸ್, ಬಾಂಬೆ, ಹೈದರಾಬದ್ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗದಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುರಿ ಸಾಧನೆಗೆ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯೆ ಸರಿ. ಇದೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಮಹಾ ತಿರುವನ್ನು ತಂದಿತು.

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿ ಸಾಮೂಹಿಕ ಜನಾಂದೋಲನವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಚಳವಳಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ, ಒಂದು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ವಿವಿಧ ವರ್ಗದ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು, ಮತ ಧರ್ಮದವರು, ಹಿರಿಯರು ಕಿರಿಯರು ಪಕ್ಷ ಪ್ರದೇಶ, ಧರ್ಮಗಳ ಭೇದ ಭಾವಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದ್ದ ನಿಜಕ್ಕೂ ಇತರೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳು, ದೇಶದವರು ಕೊಂಡಾಡುವ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾದರಿಯ ಉದಾಹರಣೆ.

ಈ ಚಳವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಗಾಂಧಿವಾದಿ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು.

ಖಾದಿ ಉತ್ಪಾದನೆ, ಖಾದಿ ಮಾರಾಟ, ಖಾದಿ ಪ್ರಚಾರಗಳನ್ನು, ಹರಿಜನರ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸರ್ವೋದಯ, ನವೋದಯ, ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಈ ತತ್ವಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈಸೂರು ದುರಂತ ಇಡೀ ದೇಶದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವಂತಾಯಿತು.

ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ದಂಗೆದ್ದ ಈಸೂರಿನ ಜನ ಈಸೂರನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಗ್ರಾಮ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸರಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ದೇಶದ ಮೊದಲನೇ ಗ್ರಾಮ ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ಈಸೂರಿನ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಯಾಗಿದ್ದ ಐದು ಜನರಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ, ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಾದವು. ೧೯೪೨ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಘಟನೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಳವಳಿಯ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಾಸ್ಯದ ನೊಗವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಲು ಈ ಚಳವಳಿ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ದೇವಮಾನವನ ಬರುವಿಕೆಗಾಗಿ ಕಾಯುವುದು ನಿರರ್ಥಕ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಬೇಕಾದವನು ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ನೀಗಬೇಕಾದವನು ಮನುಷ್ಯನೇ ವಿನಾ ದೈವವಲ್ಲ. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಮಿಗಿಲು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ತೋರಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವು ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾಗಿತ್ತು. ಅದೊಂದು ಸಾತ್ವಿ ಕತೆಯ ತೇಜೋಪುಂಜವಾಗಿತ್ತು. ಅಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲ, ಶಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲ, ಗುಂಡಿಗೆ, ಬಂದೂಕಿಗೆ ಎದೆಯೊಡ್ಡುವ ಹೋರಾಟ ಅದಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಅಧರ್ಮವಾಗಿತ್ತು. ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ತಟ್ಟಿದ್ದ ಕಳಂಕ ಅದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಬಗೆಯ ಕಳಂಕ ಅಧರ್ಮದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟವೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವಾಗಿತ್ತು. ಸೂರ್ಯಮುಳುಗದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಣಿಸಿದ ಹೋರಾಟ ಅದಾಗಿತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ನಾಲ್ಕೂ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಡಿದರು. ಅವರು ಮಾಡಿ ಮಡಿದರು. ಅನೇಕರು ಮನೆ ಮಾರುಗಳನ್ನು ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧಿಗಳು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಬರಹಗಾರರೂ ಆಗಿದ್ದ ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದರು, ಸಾವಿರಾರು ಮಹಿಳೆಯರು ವಿಧವೆಯಾದರೂ. ನಾಡಿಗಾಗಿ ನುಡಿಗಾಗಿ ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದವರು ಅಂದು ಮಡಿದಿದ್ದರೂ ಇಂದಿಗೂ ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರ ರಕ್ತಾಭಿಷೇಕದಿಂದ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ೧೯೪೭ರಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೂರ್ಯ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದನು. ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪ, ಧನಸೆಟ್ಟಿ ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ನಾರಾಯಣ ಡೋಣಿ, ಮೆಣಸಿನಹಾಳ ತಿಮ್ಮನಗೌಡ, ಮಲಿಕ್‌ಸಾಬ್, ಮರ್ದಾನ ಸಾಬ್, ಗೌಸ್‌ಸಾಬ್, ಖಾದರಸಾಬ್, ಅಬ್ದುಲ್ ಗಫಾರ್ ಚಾಕಾಬಾಯಿ, ವೀರಯ್ಯ ಹಿರೇಮಠ, ತಿರುಕಪ್ಪ ಮಡಿವಾಳರ

ಮೊದಲಾದವರು ಸುರಿಸಿದ ರಕ್ತ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ, ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಗುನಗುತ್ತ ನೇಣುಗಯಲನ್ನೇರಿದ ದೇಶ ಪ್ರೇಮಿಗಳು, ಶಾಂತಿ ಕ್ರಾಂತಿಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆದ ಈ ಚಳವಳಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಥಕ್ಕೆ ಎರಡೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗಗಳೇ

ವಸಾಹತು ವಿರೋಧಿ, ಏಕಾಧಿಪತ್ಯ ವಿರೋಧಿ ಚಳವಳಿಗಳ ಸಂಗಮಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕವು ಶೋಷಣಾತ್ಮಕವಾದ ಏಕಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ಸಾಧಿಸಿತು. ಈ ಯಶಸ್ಸು ಕೇವಲ ಪರಕೀಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧವಷ್ಟೇ ಆಗಿರದೆ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪಾಳೆಗಾರಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧದ ಯಶಸ್ಸು.

ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಆಡಳಿತಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಕಾಲದ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಪರಿಪರಿಯಾದ ಪರಿತಾಪಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಳಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆಯುವ ಹೋರಾಟದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಮೋಚನಾ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ತಮ್ಮ ನಾಡು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನದ ಪ್ರಾರಂಭ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷೋಜ್ಜೀವಿನಿ ಸಭಾ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದವು. ಮಹಿಳೆಯರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಹಾಗೂ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹವನ್ನೂ ತಡೆಗಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾಗುವ ಸೂಚನೆಗಳೂ ಕಂಡೂಬಂದವು. ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ ಹಾಗೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಯಂಥ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸುಧಾರಣಾ ನೀತಿ ಮುಂದುವರಿದರಲಿಲ್ಲ. ಕಾದರೆ ಸುಧಾರಣಾವಾದಿಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅವರ ಸಾಧನೆ ಗೌಣವೆಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ದೇಶೀಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರಿನ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದಿಗಳಿಗೆಅದು ಏರುದಾರಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರುಗಳಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಬರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಆಳರಸರ ಏಕಾಧಿಪತ್ಯದ ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾದರಿ ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಬಿರುದು ಗಳಿಸಿದ ಹಮ್ಮಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ರಾಜಕೀಯವಾದ ವಿರೋಧವನ್ನು ನಿರ್ದಯವಾಗಿಬಗ್ಗು ಬಡಿಯಿತು. ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವು ಹೊಂದದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ರಾಜರು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರವಾದಿಗಳನ್ನು ಹದ್ದುಬಸ್ತಿನಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಮೈಸೂರಿನ ವಸಾಹತು ವಿರೋಧಿ ಹಾಗೂ ಏಕಾಧಿಪತ್ಯ ವಿರೋಧಿ ಚಳವಳಿಯೇ

ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗ ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಜಲಿಯನ್‌ವಾಲಾ ಬಾಗ್ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿರುವ ವಿಧುರಾಶ್ವತ್ಥದ ದುರಂತದ ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡರು, ಹಾಗಾಗಿ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಹರಿಪುರ ಗೊತ್ತುವಳಿ ದಕ್ಕುವಂತಾಯಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಉದಾರವಾದಿ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಜಾತಿ ಚಳವಳಿಗಳು ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ ಚಳವಳಿ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಚಳವಳಿಯು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಿಂದ ದೂರವಾಗಿದ್ದದ್ದು ನಿಜವಾದರೂ ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅದು ವಸಾಹತುಪರ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ವಿರೋಧವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗದು. ಚಳವಳಿಯ ನಾಯಕತ್ವ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿರಲು ಕಾರಣ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕತ್ವ ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಕೆಳಜಾತಿಗಳ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ತುಡಿತಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದುದು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆರಂಭ ಕಾಲದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕತ್ವವು ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ವಸ್ತುನಿಷವಿವಾಗಿ ಅರಿಯುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂಥ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾದ ತುರ್ತನ್ನು ಅದು ಅರಿಯದಾಯಿತು. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ನಾಯಕತ್ವಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಈ ನಾಯಕತ್ವ ಕ್ಷೇತ್ರೀಯವಾದ ಇತಿಮಿತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕವೊಂದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ನಿಗದಿಯಾದ ಸಂವೈಧಾನಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ್ದವರ ವಿರುದ್ಧ ಇದು ನಡೆದದ್ದು. ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಏಕಾಧಿಪತ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಕುತ್ತು ತಾರದಂಥ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದಿಗಳು ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರದ್ಧತಿಗೆ ಒತ್ತಾಯಿಸದೆ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲೇ ಒಂದು ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರದ ರಚನೆಗಾಗಿ ತುಡಿದಿದ್ದರು.

ರೈತಚಳವಳಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಹೈದರಾಬಾದು ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಜಮೀನುದಾರರಿರಲಿಲ್ಲ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸರ್ಕಾರದ ಶೋಷಣಾತ್ಮಕ ಕಂದಾಯ ನೀತಿ, ನೀರಾವರಿಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದುದು, ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ಷಾಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಮತ್ತು ಇತರೆ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪಗಳಿಂದಾಗಿ ರೈತರು ಬೆಳೆದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂಥಾದ್ದೇನೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಜೊತೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಈಗಾಗಲೇ

ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ, ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾದ ಕೃಷಿ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಮಂದಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕತ್ವ ಉಳಿಯಿತು. ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಜಮೀನು ಹೈದರಾಬಾದು ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಉಳುವವರಿಗೇ ಜಮೀನು ದೊರೆತು ರೈತರಾ ಜನಗಳು ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಶೋಷಣೆ, ಜಪ್ತಿ, ಸುಸ್ತಿಸಾಲ ಇವೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದವು. ವಸಾಹತು ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ಪ್ರಖರವಾಗಿ ಇದು ಕಂಡು ಬಾರದ ಕಾರಣ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತನ್ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವಷ್ಟು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇಲ್ಲಿ ಪಕ್ವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ರೈತರು ಹಾಗೂ ಗೇಣೀದಾರರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವ ಕೆಲವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಕೈಗೊಂಡರು.

ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ನಂತರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಒಡಕು ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ರೈತರು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕರು ಯಾವುದೇ ವರ್ಗ ಸಂಘಟನೆಗಳ ರೀತಿ ಭಾಗವಹಿಸದೆ ವಸಾಹತು ವಿರೋಧಿ ಚಳವಳಿಯಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ. ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳು ಸಮತಾವಾದಿಗಳು ರೈತರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಫಲ ದೊರೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲವೆನ್ನಬೇಕು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದ ರೈತರು ಸಂಘಟಿತರಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಮಲನಾಡು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಸಿದ ಬಳಿಕವೇ ಹೋರಾಟಗಳು ಆರಂಭವಾದವು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿ'ಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಧೈರ್ಯ, ದೇಶ ಪ್ರೇಮ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದುದ್ದು. ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರ ಆದೇಶಗಳಂತೆ ತೀವ್ರಗಾಮಿಗಳಾಗಿ, ಮಂದಗಾಮಿಗಳಾಗಿ, ಭೂಗತರಾಗಿ ಚಳವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರು ಹಾಸನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ಸರಕಾರದ ದೌರ್ಜನ್ಯ ದರ್ಪಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಿಲಿಟರಿ ಮತ್ತು ಪೊಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಎದೆಯೊಡ್ಡಿ ಹೋರಾಡಿದ ವೀರ ತರುಣ ಯುಕರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ–ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಕೊಡುಗೆ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ.

ಸೂರ್ಯಮುಳುಗದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಮಣಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಅದ್ಭುತ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನದೊರೆತಿದೆ. ಹಾಗೆ ಭಾರತವು ಸಹಾ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿರೆಂಬ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದ್ದು ಚಾರಿತ್ರಾರ್ಹ ಘಟನೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೊಡುಗೆ ಅಪಾರವಾದುದು.

ಅನುಬಂಧಗಳು

೧. ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು

೨. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಪಟ್ಟಿ

೩. ಈಸೂರಿನ ವೀರರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೊ.ದೊಡ್ಡರಂಗೇಗೌಡರು ವಿರಚಿತ ಲಾವಣಿ

೪. ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯ ನಮೂನೆ

೫. ಛಾಯಚಿತ್ರಗಳು

೬. ನಕ್ಷೆಗಳು

೧. ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಅ. ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳು

೦೧. ಸೂರ್ಯನಾಥ್ ಯು.ಕಾಮತ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಗೇಯಗೀತೆಗಳು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೮೮

೦೨. ಸೂರ್ಯನಾಥ್ ಯು.ಕಾಮತ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು, ಸಂ ೧,೨ ಮತ್ತು ೩, ಗೀತ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦

೦೩. ತಿ.ತಾ.ಶರ್ಮ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಸರ್ಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೫೭

೦೪. ಎನ್.ಪಿ.ಶಂಕರ ನಾರಾಯಣ ರಾವ್, ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ರಾಷ್ಟ್ರೋತ್ಥಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೮

೦೫. ಮೂಲ, ಆರ್.ಸಿ.ಮಂಜುಂದಾರ್, ಅನು, ಎ.ವಿ.ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಭಾಗ ೨, ಸಂ ೨೪,

೦೬. ಪಿ.ಎನ್.ಶಂಕರನಾಯಣರಾವ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಂಗೆಯ ಸಾವಿರ ತೊರೆಗಳು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್, ೧೯೯೧

೦೭. ಜಿ.ಎನ್.ದೀಕ್ಷಿತ್, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ಸಂ ೨, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೨

೦೮. ತಂಬಂಡ ವಿಜಯ ಪೂಣಚ್ಚ (ಸಂ), ವಿಶ್ವಕೋಶ ೪ ಚರಿತ್ರೆ, ರೈತ ಚಳವಳಿಗಳು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೯

೦೯. ಅ.ನ.ಕೃ, ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೪೭

೧೦. ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಗತ ವೈಭವ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೭೮

೧೧. ಡಾ.ಟಿ.ಗೋವಿಂದಯ್ಯ, ಕರ್ನಾಟಕದ ನೀರಾವರಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೪

೧೨. ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು, ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಕಾಸ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೫೭

೧೩. ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಥೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೧

೧೪. ಡಾ.ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತಿಹಾಸ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೩

೧೫. ತಿ.ತಾ.ಶರ್ಮ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೧

೧೬. ಡಾ.ಹೆಚ್.ಎಸ್.ಗೋಪಾಲರಾವ್, ನಮ್ಮ ನಾಡು ಕರ್ನಾಟಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೩

೧೭. ಪಾಟೀಲ್ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ನವ ಕರ್ನಾಟಕ ನಿರ್ಮಾಪಕರು, ಭಾಗ ೧, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೨
೧೮. ಡಾ.ಹೆಚ್.ಎಸ್.ಗೋಪಾಲರಾವ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಇತಿಹಾಸ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ೧೯೯೬
೧೯. ಎನ್.ವಿ.ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಂ.ಕೇಶವ ಭಟ್ಟ, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ಪ್ರಕಾಶನಮಂದಿರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೦
೨೦. ಡಾ.ಬಸವರಾಜ ಎನ್.ಅಕ್ಕಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್, ಧಾರವಾಡ, ೨೦೦೪
೨೧. ವಿ.ಎಸ್.ಹೆಗಡೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಕರಪತ್ರಗಳು, ರಮಣಶ್ರೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಸಿರ್ಸಿ, ೨೦೦೫
೨೨. ಪ್ರೊ.ಜಿ.ಆರ್.ರಂಗಸ್ವಾಮಯ್ಯ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಚರಿತ್ರೆ, ಚೇತನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೧
೨೩. ದಿವಾಕರ್ ಆರ್.ಆರ್. (ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಂಪರೆ ಭಾಗ ೧ ಮತ್ತು ೨,
೨೪. ದಿವಾಕರ್ ಆರ್.ಆರ್., ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಕಥೆ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೧೯೫೬
೨೫. ಷೇಕ್ ಆಲಿ ಬಿ. ಮತ್ತು ರಂಗಸ್ವಾಮಯ್ಯ ಜಿ.ಆರ್., ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ,
೨೬. ಸೂರ್ಯನಾಥ್ ಯು.ಕಾಮತ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತಿಹಾಸ,
೨೭. ಮೂಲ, ತಾರಾಚಂದ್, ಅನು, ಜಿ.ಎಸ್.ದೀಕ್ಷಿತ್, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ಸಂ–೨, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ
೨೮. ಪ್ರೊ.ಬಿ.ಷೇಕ್ ಆಲಿ, ಪ್ರೊ.ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ, ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂಪುಟ ೭, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ,
೨೯. ಡಿ.ವಿ.ಗುಂಡಪ್ಪ, ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರುಗಳು - ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಆರು ದಶಕಗಳು, ಜ್ಞಾಪಕ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೧
೩೦. ಕೆ.ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮೂರ್ತಿ, ಈಸೂರು ದುರಂತ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೧೯೪೬
೩೧. ದಿವಾಕರ್ ಆರ್.ಆರ್., ಕರನಿರಾಕರಣೆಯ ವೀರಕಥೆ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೧೯೫೫
೩೨. ಡಿ.ಲಿಂಗಯ್ಯ, ಶಿವಪುರ ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೯
೩೩. ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜಕೀಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೩
೩೪. ದಿನಾಕರ್ ಆರ್.ಆರ್., ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೦
೩೫. ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್, ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾಗೃತಿ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೫೬
೩೬. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ ಸಂ–೨, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೩

೩೭. ಕೆ.ವೀರತಪ್ಪ, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೭
೩೮. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಆರ್.ಹೆಚ್., ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ಸಂ-೨, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೮
೩೯. ವಿ.ಎಸ್.ನಾರಯಣರಾವ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೭೮
೪೦. ಹೆಚ್.ಎಸ್.ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ, ಹೋರಾಟದ ದಿಟ್ಟಹೆಜ್ಜೆಗಳು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೨
೪೧. ದೃವನಾರಾಯಣ (ಸಂ)., ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋಂದೋಲನ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ರಾಯಚೂರು, ೧೯೭೧
೪೨. ತಿ.ತಾ.ಶರ್ಮ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೫೭
೪೩. ಎಂ.ಎನ್.ಜೋಯಿಸ್, ಕರ್ಮಯೋಗಿ (ತಗಡೂರು ರಾಮಚಂದ್ರ ರಾವ್ ಅವರ ಆತ್ಮಕಥನ ಮತ್ತು ಅವರ ಗೌವಾರ್ಥ ಅಭಿನಂದನಾಗ್ರಂಥ), ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೪
೪೪. ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ., ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ದರ್ಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೧
೪೫. ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ., ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸ ಪರಂಪರೆ, ಸಿ.ವಿ.ಜಿ.ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫
೪೬. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಕೆ., ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ದರ್ಶನ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ೨೦೦೫
೪೭. ಶೇಖರಯ್ಯ ಎಂ., ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಗಣ್ಯಮಾನ್ಯರು, ಅರುಣೋದಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೧೯೯೮
೪೮. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಟಿ.ಆರ್., ಮತ್ತು ಶೇಷಾದ್ರಿ ಬಿ. (ಸಂ), ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೮
೪೯. ಸೂರ್ಯನಾಥ್ ಯು.ಕಾಮತ್, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಗೆಜಿಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ೧೯೭೬
೫೦. ನಾಗೇಶ್ ಹೆಚ್.ವಿ., ಪುನೀತ್ ಎ.ಇ., ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೈತಹೋರಾಟಗಳು, ಚಂದ್ರನಾಥ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೮೪
೫೧. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ವೈ.ಎಸ್., ನಾನು ಕಂಡ ಮಲೆನಾಡು, ಚಂದ್ರಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೧
೫೨. ರಾಜಶರ್ಮ ಬಸವಾನಿ ಮತ್ತು ಟಿ.ಡಿ.ಶಂಕರನಾರಾಯಣ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ನೆನಪುಗಳು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಂಘ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೧೯೯೨
೫೩. ಸೂರ್ಯನಾಥ್ ಯು.ಕಾಮತ್, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತೆಲಗಾವಿ, ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ (ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೦

೫೪. ಗಿರಿಜ ಟಿ., ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ದರ್ಶನಿ, ರೇಖ ಪ್ರಕಾಶನ, ದಾವಣಗೆರೆ, ೧೯೯೧
೫೫. ಸತ್ಯನ್ ಬಿ.ಎನ್., ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ ಗೆಜೆಟಿಯರ್, ಸರ್ಕಾರಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೬೭
೫೬. ಆರಾಧ್ಯ ಆರ್.ಎಸ್. ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮುಂದಾಳುಗಳು, ತುಮಕೂರು
೫೭. ಮೂಲ, ಎಸ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ, ಅನು-ಸಿ.ನಾಗಣ್ಣ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ವಸಹಾತು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦
೫೮. ದಿನಕರ್ ಡಿ.ಎಸ್., ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ನೆನಪುಗಳು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ೧೯೯೩
೫೯. ಸಿ.ಎಸ್.ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಉಜ್ವಲ ಕಿಡಿ, ಪಾಂಡುರಂಗ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೭
೬೦. ಎಂ.ಎನ್.ಜೋಯಿಸ್, (ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥ) ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯದೆಡೆಗೆ, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ.ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೧
೬೧. ಮೋಹನ ನಾಗಮ್ಮನವರ (ಸಂ)., ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಂದೋಲನದ ಪ್ರಮುಖ ಧಾರೆಗಳು, ಅಖಿಲಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಂದ್ರ ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಿತಿ, ಧಾರವಾಡ, ೨೦೦೩
೬೨. ಮೋಹನ ಕೃಷ್ಣ ರೈ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭
೬೩. ಶ್ರೀರಂಗ ಪುರೋಗಾಮಿ, ೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳವಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರು
೬೪. ಡಿ.ಲಿಂಗಯ್ಯ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಸಂದರ್ಶನ, ಬನಶಂಕರಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೧
೬೫. ತಿ.ತಾ.ಶರ್ಮ, ಮೈಸೂರು ಇತಿಹಾಸದ ಹಳೆಯ ಪುಟಗಳು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೨
೬೬. ತಿ.ತಾ.ಶರ್ಮ ಮತ್ತು ಪುರೋಗಾವಿ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೨
೬೭. ಶ್ರೀಧರ ಮೂರ್ತಿ ಹೆಚ್.ಎಸ್., ಒಡೆಯರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೨
೬೮. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಯು.ಕಾಮತ್, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೨
೬೯. ಶ್ರೀಮೂರ್ತಿ ಹೆಚ್.ಎಸ್., ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಹೋರಾಟ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ,
೭೦. ಕಕ್ಕಿಲಾಯಿ ಬಿ.ವಿ., ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೭

೭೧. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪುಜಾರಹಳ್ಳಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬುಡಕಟ್ಟು ವೀರರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೨

೭೨. ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಕರ್ನಾಟಕ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಸಚಿವಾಲಯ, ನವದೆಹಲಿ, ೧೯೯೫

೭೩. ಪ್ರೊ.ಹೆಚ್.ಎಂ.ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಆರ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣ, ಸಮಗ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ

೭೪. ಬುರ್ಲಿ ಬಿಂದು ಮಾಧವ್ ಸಂ., ಕರ್ನಾಟಕ ದರ್ಶನ, ಧಾರವಾಡ

೭೫. ಆರ್.ಆರ್.ದಿವಾಕರ್, ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೩೬

೭೬. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಎಂ.ವಿ. ಮತ್ತು ಕೇಶವಭಟ್ಟ, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ, ೧೯೭೦

೭೭. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಯು., ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರ, ಸಂ-೧ ಮತ್ತು ೨, ಬೆಳಗಾವಿ, ೧೯೭೩

೭೮. ಬಸವರಾಜ ಮಲಶೆಟ್ಟಿ, ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಮತ್ತು ಲಾವಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೮

೭೯. ವೀರತಪ್ಪ ಕೆ., ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ವಿಜಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೭

೮೦. ಶರ್ಮಾ ತಿ.ತಾ., ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳವಳಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೧೯೯೨

೮೧. ಶಾಂತದೇವಿ ಮಾಳವಾಡ, ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ, ವಾಗ್ದೇವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೫

೮೨. ಶ್ರೀಮತಿ ಎಚ್.ಎಸ್., ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೯

೮೩. ಸರೋಜಿನಿ ಚವಲಾರ, ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು, ೧೯೮೮

೮೪. ಸರೋಜಿನಿ ಶಿಂತ್ರಿ, ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೮೬

೮೫. ಸಿದ್ಧವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ (ಸಂ)., ಗಾಂಧಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ, ಗಾಂಧಿ ಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೬೯

೮೬. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತೆಲಗಾವಿ, ವೆಂಕಣ್ಣಚಾರ್ ಕೆ., (ಸಂ)., ಐತಿಹಾಸಿಕ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಶೋಧನ ಮಂಡಳಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ೧೯೭೯

೮೭. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತೆಲಗಾವಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲಾ ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪಕತೆ ಮತ್ತು ಸಾಧ್ಯತೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪

೮೮. ಪ್ರೊ.ಹೆಚ್.ರಾಮಲಿಂಗಪ್ಪ, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ, ಕಲಾ ಪ್ರಕಗಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೯

೮೯. ಸ್ಟೀವನ್ ಕ್ವಾಡ್ರಸ್ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷ ಸಲ್ಡಾನ್ಹ್, ಆಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕ, ಚೇತನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೫

೯೦. ಎ.ಪಿ.ಶ್ರೀನಿವಾಸ್‌ಮೂರ್ತಿ, ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ, ೧೮೫೭-೧೯೪೭, ಅಭ್ಯುದಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು,

೯೧. ಡಾ.ಎನ್.ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಿ.ವಿ.ಜಿ. ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು,

೯೨. ಬಿ.ಎಸ್.ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ, ಶ್ರೀ ಗೌರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ೨೦೦೩

೯೩. ಪ್ರೊ.ಎಲ್.ಎಸ್.ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ಸಪ್ನ ಬುಕ್‌ಸ್ಟಾಲ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೭

೯೪. ಡಾ.ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ, ವಸಾಹತುಕಾಲೀನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೯

೯೫. ಸಿ.ಲಿಂಗಪ್ಪ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಈಸೂರು, ನಾಮದೇವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರ, ೨೦೦೦

ಆ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪುಸ್ತಕಗಳು

1. Beasant, Annie, How India wrought for freedom, Madras Theosophical Publishing House, 1915
2. Sose Nimai Sudhan, Indian National Movement, Firma K.L.M. Ltd, Culcuttta, 1982
3. Bipan Chandra, India's Struggle for Independence, Viking Penguin Books Ltd, (India) New Delhi, 1988
4. A.R.Desai, Peasant Struggle in India, Oxford University Press, New Delhi, 1979
5. R.C.Dutta, Peasant Movements in India, 1920-1950, Oxford University Press, New Delhi, 1983
6. R.C.Dutta, Economic History of India, Vol-1 &2, The Publication Division, Govt of India, New Delhi, 1960
7. G.S.Halappa, History of Freedom Movement in Karnataka, Vol-2, Govt of Mysore Press, Bangalore, 1960
8. R.C.Mojumdar, History of the Freedom Struggle, Vol-1,2 & 3, Firme K.L.M.Ltd Culcutta, 1962, 1963, 1969
9. EMS.Namboodiripad, A History of the Indian Freedom Struggle, Social Scientist Press, Trivendrum, 1986
10. Dadabhai Naoroji, Poverty and Unbrititsh Rule in India, The Publication Division Govt of India, New Delhi, 1962
11. Jagannath Sarkar, India's Freedom Struggle, Several Streams, People's Publishing House Ltd, New Delhi, 1986
12. Sumit Sarkar, Modern India, Macmillan India Ltd, Madres, 1983
13. S.N.Sen, History of the Freedom Movement of India, Wiley Eastern Ltd, New Delhi, 1989
14. Tomlinson B.R., The Indian National Congress and the Raj, (1929-1942), Mcmillan Press Ltd, London, 1976
15. Chokravarthy, & Taranishankar Chamanlal, India in Revolt-1942, Orient Book Company,Culcutta, 1946
16. Mitra Bejan and Chakraborty, Rebel India, Orient Book Company, Culcutta, 1946

17. Dr. Amba Prasad, The Indian Revolt of 1942, New Delhi, 1958
18. Govind Sahai, '42 Rebellian- An Authentic Review of the Great Upheaval of 1942, New Delhi, 1947
19. Bipin Chandra, India's Struggle for Independence, 1851-1947, Penguin Books, New Delhi, 1988
20. Amalesh Tripathi, Bipin Chandra, Freedom Struggle, New Delhi, 1985
21. M.V.Nadakarni, Formers Movements in India, New Delhi, 1987
22. Muzefar Assadi, Peasants Movements in Karnataka, New Delhi, 1987
23. V.N.Halakatte, Beginning of peasant Movements, State & Society Vol-2,
24. P.C.Joshi, Land reforms in India, Trends & Perspective, Allied Publication, New Delhi, 1975
25. Dr.M.V.Krishna Rao, & Prof.G.S.Halappa, History of Freedom Moment in Karntaka, Vol-1&2, The Govt of Mysore Publication, 1962
26. Nilakanta Shartri K.A., A History of South India,
27. Stein B., Peasant State & Society in Medieval South India,
28. Divakar R.R., Karnataka Though the Ages, Bangalore, 1968
29. Veerathappa K., Esore Episode, Bangalore 1983
30. Mirza M.Ismail, My Public Life – Recollections & Reflections, Landon, 1954
31. A.R.Desai, Social Background of India's Nationalism, Bomba, 1979
32. Nayak Shankarn, Role of Students in Freedom Movement with Special reference to Madras Presidency, New Delhi, 1990
33. Suryanath U.Kamth, Quit India Movement in Karnataka, Lipi Prakashana, Bangalore, 1985
34. Sanjeev Desai, Calender of Quit India Movement in the Bombay Presidency, Bombay, 1985
35. Tandalkar T.G., Mahatma Life of Mohandas Karamachand Gandhi, Vol-1, New Delhi, 1969
36. Suryanath U. Kamath., Documents on No Tax Campaigns in Uttara Kannada- 1932-1934,
37. G.Subramnia Ayyar, Some Economic Aspects of British Rule In India, Madras,

38. Bipin Chandra, Rise & Growth of Economic Nationalism in India, New Delhi, 1998
39. J.Maener, Political Change in an Indian States, 1917-1955, New Delhi, 1977
40. Suryanath U.Kamath, Agrarian Agitations and Freedom Movement in Karnataka, Bangalore, 1982
41. Veeratappa K., Readings in Modern History of Mysore, New Delhi, 1985
42. M.K.Gandhi, An Autobiography,
43. R.L.Handa, History of Freedom Struggle in Princely States, New Delhi, 1968
44. S.H.Patil Bansai, Congress Party & Princely States, 1981
45. Anil Seel, The Emergency of Indian Nationalism, New Delhi, 1968
46. Suntaralingam, Politics & Nationalist Awakening in South India, New Delhi, 1980
47. Hetne Beurne, Political Economy of Indirect rule in Mysore – 1881-1947, New Delhi, 1978
48. S.Chandrashekar, Dimensions of Socio Political Change in Mysore , 1918-1940, New Delhi, 1985
49. Reveender Kumar, Occasional Writing on History & Society – Nationalism & Social Change, Vol-3, New Delhi, 1983
50. B.M.Bhatia, Growth & composition of Middle Class in South India in 19th Century, 1986
51. Chandra Shekhara S., Emergence of Native Politics in Mysore, 1881-1920, Bangalore, 1983
52. M.H.Gopal, The Finals of Mysore State 1799- 1837, Mysore, 1960
53. M.Visweshwarah, Memories of My working Life,Bangalore, 1950
54. R.R.Desai, Social Background of Indian Nationalism Bombay, 1979
55. Abhishankar K., Karnataka State Gezettier – Shimoga District, Govt Press, Bangalore, 1975
56. Anil Saxena, Encyclopedia of Indian History, Vol-24-26, Anmol Publication, New Delhi, 2006
57. Krishnamohan, Indian National Congress & the Freedom Movements, Book Enclave, Jaipur, 1999

58. Chandola R.V., History of Indian Freedom Movements, Enclave, Jaipur, 1988
59. Balan K., India's Freedom Struggle and National Integration, Amar Publication, New Delhi, 1989
60. Sarojini & Raghavendra Rao, Women Freedom Fighters in Karnataka, Prasaranga, Karnataka University, Darwada, 1983
61. Subhas C Kashyap, History of the Freedom Movements, National Publication, New Delhi, 1990
62. C.H.Himsath, Indian Nationalism & Hindu Social Reform, 1965
63. Kennith Jones, The New Cambridge History of India Vol-3, Cambridge, 1994
64. M.V.Nadakrni, Farmers Movements in India, Delhi, 1987
65. Irafan Habeeb, The peasant & Indian History, Kurukshetra, 1982
66. Peter Heehs, India's Freedom Struggle, 1857-1947 Oxford University Press, Culcuta,
67. Bipin Chendra, Modern India, NCERT, New Delhi, 1984
68. Vemai Sadhan Bose, The Indian National Movement, Firma KLM Ltd, Culcutta, 1982
69. Hirendranath Mukharjee, India's Struggle for Freedom, national Book Agency Pvt Ltd, Culcutta, 1962
70. R.R.Sethi, The Last Phase of British Sovereignty in India, S.Chand & Co, New Delhi, 1958
71. R.C.Majumdar, Three Phases of India's Struggle for Freedom, Bharatiya Vidhyabhavan, Bombay, 1961
72. Pattabhi Sitaramaiah, A History of the Indian National Congress, Two Volumes, Madras, 1947
73. Haridas Mukharjee & Uma Mukharjee, Growth of Nationalism in India, Presidency Library, Culcutta, 1957
74. Louis Fisher, The Life of Mahatma Gandhi, Collier Books, New York, 1973
75. Abul kalam Azad, India Wins Freedom, Orient Longman Ltd, New Delhi, 1984
76. B.N.Pandey, The Indian National Movement 1885-1947, The Mcmillan Company of India Ltd., New Delhi, 1979

77. Raj Mohan Gandhi, The Rajaji Story, Bombay, 1978
78. Sumith Sarkar, Primitive Rebellion & Modern Nationalism, New Delhi, 1980
79. Bipin Chandra, Nationalism & Colonialism in Modern India, New Delhi, 1979
80. Gilbert Slater, Southern India, Its Political & Economic Problems, Londan,
81. Judith M. Broun, Gandhi's Rise to Power, Cambridge, 1972
82. Sadashiva D., Growth of Public Opinion in Madras Presidency, Madras, 1974
83. Shama rao M., Modern Mysore from 1866 to the Present, 1936
84. Sathyadan S., History of Education in Madras presidency, Madras, 1994
85. Lashbruke D.A., Emergence of Provincial Politics- The Madras Presidency, 1870-1920, New Delhi, 1977
86. Tara Chand, History of Freedom Movement in India V01-4, Publication Division, Ministry of information and Broadcasting, Govt of India, New Delhi, 1974

ಇ. ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ (ಅಪ್ರಕಟಿತ)

೧. ಟಿ.ಕೆ.ವಾಣಿಶ್ರೀ, ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ನೆಲೆಗಳು.

೨. ಬಸವರಾಜಪ್ಪ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶದ ಭೂ ಹಿಡುವಳಿಗಳ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ.

೩. ಕರಿಯಪ್ಪ ಜಿ., ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅವಧೂತರು.

೪. ಬಿ.ಪಿ.ಕುಮಾರ್, ದಾವಣಗೆರೆ ಹತ್ತಿಗಿರಣಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಚಳವಳಿಗಳು.

೫. ಉಮೇಶ್ ಗುರಿಕಾರ, ಹೈದರಾಬದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕುರುಬರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನ.

೬. ಮಹದೇವಯ್ಯ ಎಂ.ಕೆ., ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಹಾಗೂ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಸಂಘಗಳು, ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ.

೭. ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂ., ಬಳ್ಳಾರಿ ಪರಿಸರದ ಕನ್ನಡ-ತೆಲುಗು ದ್ವಿಭಾಷಿಕತೆ.

೮. ಹತ್ತಿ ಎಸ್.ಎಂ., ಮುಂಬೈ-ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಡಿನಾಡ ಕನ್ನಡಿಗರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ- ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ

೯. Usha Ranisharma, Kamaladevi Chattopodhyay-Questions of Gender, Natan, Caster- Class.

ಈ. ಎಂ.ಫಿಲ್ ನಿಬಂಧನೆಗಳು (ಅಪ್ರಕಟಿತ)

೧. ಬಸವರಾಜು ಸಿ., ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕೋಟೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳು.

೨. ಕೀರ್ತಿನಾಥ್ ಜಿ.ಎನ್., ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾಧಿ ಚಳವಳಿಗಳು.

೩. ಮಹಬಲೇಶ್ವರ ಹುರುಳು, ಚರಿತ್ರೆ ರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲಿನ ಅಧ್ಯಯನ.

೪. ಹೊಳಿಬಸಪ್ಪ ಹಿರೇಬಿದ್ರಿ, ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳವಳಿ.

೫. ಲೋಹಿತ್‌ಕುಮಾರ್ ಆರ್., ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳು, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನ.

೬. ಬಸವರಾಜ್ ಎ.ಕೆ., ಕೊಟ್ಟೂರು ಗ್ರಾಮ ಅಧ್ಯಯನ.

೭. ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಎಲ್., ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು.

೮. ಶಿವಕುಮಾರಿ ಎಂ.ಎಸ್., ೧೯೨೮ರ ಸುಲ್ತಾನ್ ಪೇಟೆಯ ಕೋಮುಗಲಭೆ - ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪರಿಶೀಲನೆ.

೯. ಸವಿತ ಬಿ.ಸಿ., ರೈತಹೋರಾಟಗಾರ ಪ್ರೊ.ಎಂ.ಡಿ.ನಂಜುಂಡಸ್ವಾಮಿ ಚಿಂತನೆಗಳು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ.

ಉ. ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು

ಕನ್ನಡ

೧. ಉಷಾ
೨. ಐಕ್ಯರಂಗ
೩. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ
೪. ಕನ್ನಡ ನುಡಿ
೫. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಮೃದ್ಧಿ
೬. ಕರ್ಮವೀರ
೭. ಕಿಡಿ
೮. ಗ್ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ
೯. ಜಯಂತಿ
೧೦. ಜಯಕರ್ನಾಟಕ
೧೧. ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿ
೧೨. ಜ್ಯೋತಿ
೧೩. ತಾಯಿನಾಡು
೧೪. ಧನ್ವಂತರಿ
೧೫. ನವಯುಗ
೧೬. ನುಡಿ
೧೭. ನಂದಾದೀಪ
೧೮. ಪಂಥಿಕ
೧೯. ಪ್ರಜಾವಾಣಿ
೨೦. ಪ್ರಪಂಚ
೨೧. ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ
೨೨. ಪ್ರವಾಸಿ
೨೩. ಮಹಾವೀರ
೨೪. ರಾಮರಾಜ್ಯ
೩೦. ರೈತ
೩೧. ವಿಚಾರವಾಣಿ
೩೨. ವಿಚಾರವಾಹಿನಿ
೩೩. ವಿಶಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ
೩೪. ವಿಶ್ವಬಂಧು
೩೫. ಶರಣಸಾಹಿತ್ಯ
೩೬. ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ
೩೭. ಸಮಾಜ
೩೮. ಸಾಧ್ವಿ
೩೯. ಸುದರ್ಶನ
೪೦. ಕನ್ನಡ ಪ್ರಭ
೪೧. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗ್ರಹ
೪೨. ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ
೪೩. ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮುಖಿ
೪೪. ಅರುಣ
೪೫. ಧಾರವಾಡ ವೃತ್ತ
೪೬. ರಾಜಹಂಶ
೪೭. ಚಂದ್ರೋದಯ
೪೮. ಕರ್ನಾಟಕ ವೃತ್ತ
೪೯. ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಪತ್ರಿಕೆ
೫೦. ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಸರಿ
೫೧. ಕನ್ನಡ ನುಡಿ
೫೨. ಕರ್ನಾಟಕ ಬಂಧು
೫೩. ಪ್ರಜಾಬಂಧು
೫೪. ಜನವಾಣಿ
೫೫. ಪ್ರಜಾಮತ
೫೬. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ
೫೭. ಕೊಡಗು
೫೮. ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತ
೬೦. ಕನ್ನಡ ಧುರೀಣ
೬೧. ವಿಜಯ
೬೨. ವೀರ ಕೇಸರಿ
೬೩. ತರುಣ ಕರ್ನಾಟಕ
೬೪. ಕನ್ನಡಿಗ
೬೫. ಕರ್ನಾಟಕ ವೈಭವ

ENGLISH

1. The Hindu
2. The Indian Express
3. The Hindustan Time
4. New India
5. Mysore Star

೨. ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಪಟ್ಟಿ

೧) ಅಡವಿ ಗೌಡ ಕೆ.ಎಸ್.	೧೯೪೨
೨) ಅಡವಿ ಬಸಪ್ಪ	೧೯೪೨
೩) ಅಕ್ಕಸಾಲಿ ಅಜ್ಜಣ್ಣ	೧೯೪೨
೪) ಅಗಡಿ ಗುರುಶಿದ್ದಯ್ಯ	೧೯೪೨
೫) ಅಗಡಿ ಸಣ್ಣಯ್ಯ	೧೯೪೨
೬) ಅಲಬೂರು ನಂಜಪ್ಪ	೧೯೪೨
೭) ಅಲಬೂರು ಸಿದ್ದಪ್ಪ	೧೯೪೨
೮) ಅಜ್ಜಯ್ಯ ಟಿ.ಹೆಚ್.ಎಂ.	೧೯೪೨
೯) ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಿ ಶಾಮಭಟ್ಟ	೧೯೪೨
೧೦) ಚನ್ನವೀರಯ್ಯ	೧೯೪೨
೧೧) ಆನಂದಪ್ಪ ಕೆ.	೧೯೪೨
೧೨) ಆಲದಘಟ್ಟದ ರೇವಣ್ಣ	೧೯೪೨
೧೩) ಕಂಪ್ಲಿ ಕೊಟ್ರಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟೂರು	೧೯೪೨
೧೪) ಕಸೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ರಪ್ಪ	೧೯೪೨
೧೫) ಕಜ್ಜಿ ಸಣ್ಣ ಲಿಂಗಪ್ಪ	೧೯೪೨
೧೬) ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ	೧೯೪೨
೧೭) ಕೊಟ್ಟೂರು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ	೧೯೪೨
೧೮) ಕೊಟ್ಟೂರು ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ	೧೯೪೨
೧೯) ಮಹದೇವಪ್ಪ ದಾಸನಪುರ	೧೯೪೨
೨೦) ಕೊಟ್ರ ಬಸಯ್ಯ ಕೊಟ್ಟೂರು	೧೯೪೨
೨೧) ಕೊಟ್ರಬಸಪ್ಪ ಗುರು ಸಿದ್ದಪ್ಪ	೧೯೪೨
೨೨) ಗದುಗಿನ ಚನ್ನಬಸವ ಸ್ವಾಮಿ	೧೯೪೨
೨೩) ಗುರುಬಸಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟೂರು	೧೯೪೨
೨೪)ಗುರುಪಾದಪ್ಪ ಬಿ. ಕೊಟ್ಟೂರು	೧೯೪೨
೨೫) ಗುರುಲಿಂಗಪ್ಪ. ಟಿ. ಎಸ್.	೧೯೪೨
೨೬)ಗೂಳಪ್ಪಾ ಕೆ. ಉಜ್ಜನಿ	೧೯೪೨
೨೭) ಗೋವಿಂದರಾವ್ ಎಸ್.	೧೯೪೨
೨೮) ಚಂದ್ರಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟೂರು	೧೯೪೨

೨೯) ಚೆನ್ನಬಸಯ್ಯ ಟಿ.ಎಂ. ೧೯೪೨
೩೦) ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಕೊ ೧೯೪೨
೩೧) ಚಲವಾದಿ ಹನುಮಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟೂರು ೧೯೪೨
೩೨) ಜೀನಗಾರ ಸಣ್ಣ ತಮ್ಮಪ್ಪ ೧೯೪೨
೩೩) ಜೀನಗಾರ ಲಿಂಗಪ್ಪ ೧೯೪೨
೩೪) ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಬಿ. ಕ್ಷೌರಿಕ ೧೯೪೨
೩೫) ತಿಪ್ಪೆಸ್ವಾಮಿ ಎಸ್.ಟಿ. ೧೯೪೨
೩೬) ತಿಗರಿ ಅಂದಾನಪ್ಪ ೧೯೪೨
೩೭) ತೊಲಹಳ್ಳಿ ಗುರಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟೂರು ೧೯೪೨
೩೮) ತೊಲಹಳ್ಳಿ ಶೆಟ್ರ ಗುರುಲಿಂಗಪ್ಪ ೧೯೪೨
೩೯) ತೊಪ್ಪಲ ಸಿದ್ದನಗೌಡ ಕೂಡ್ಲಿಗಿ ೧೯೪೨
೪೦) ದೇವರ ಮನೆ ಕರಿಯಪ್ಪ ೧೯೪೨
೪೧) ದೊಡ್ಡ ಸಿದ್ದಲಿಂಗನಗೌಡರು, ಉಜ್ಜನಿ ೧೯೪೨
೪೨) ನಾಯ್ಕರ ಭೀಮಪ್ಪ ೧೯೪೨
೪೩) ನಾರಾಯಣ ರಾವ್ ಎಂ. ೧೯೪೨
೪೪) ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಎಸ್. ೧೯೪೨
೪೫) ನೀಲಪ್ಪ ೧೯೪೨
೪೬) ನೇಲಕುದ್ರಿ ದೇವಪ್ಪ ಹರಾಳು ೧೯೪೨
೪೭) ಪರಶುರಾಮ್ ಕೆ. ೧೯೪೨
೪೮) ಪೂಜಾರಿ ಉಜ್ಜಪ್ಪ ೧೯೪೨
೪೯) ಬಣಕಾರ ಕೆ. ಗೌಡಪ್ಪ ೧೯೪೨
೫೦) ಬಣಕಾರ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟೂರು ೧೯೪೨
೫೧) ಅಮರಪ್ಪ ಗದಗ ೧೯೪೨
೫೨) ಆಂಜನೇಯಲು ಟಿ.ಬಿ ೧೯೪೨
೫೩) ಉದ್ದಾನಪ್ಪ ೧೯೪೨
೫೪) ಕಲ್ಲೂರು ಸುಬ್ಬರಾವ್ ೧೯೪೨
೫೫) ಕಲ್ಗಣಿ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ೧೯೪೨
೫೬) ಕರಿವೀರಪ್ಪ ಎ. ೧೯೪೨
೫೭) ಕಟ್ಟೆ ಅಶ್ವಥನಾರಾಯಣ ೧೯೪೨
೫೮) ಕುಮಾರಯ್ಯ ೧೯೪೨
೫೯) ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ೧೯೪೨

೬೦) ಕುರುಬಬೈರಪ್ಪ	೧೯೪೨
೬೧) ಕೃಷ್ಣಾರಾವ್ ಆರ್.ವಿ.	೧೯೪೨
೬೨) ಕೃಷ್ಣಾ ರಾವ್ ಡಿ.ಎಂ.	೧೯೪೨
೬೩) ಕೃಷ್ಣಾ ಚಾರ್ಯ ಕೆ	೧೯೪೨
೬೪) ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ	೧೯೪೨
೬೫) ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಜಿ.ಡಿ	೧೯೪೨
೬೬) ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಬಿ.	೧೯೪೨
೬೮) ಕೇಶವರೆಡ್ಡಿ ಹೆಚ್ಚ ಆಲೂರು	೧೯೪೨
೬೯) ಕೊಟ್ರಪ್ಪ ಬಳ್ಳಾರಿ	೧೯೪೨
೭೦) ಕೊಟ್ರಬಸಪ್ಪ	೧೯೪೨
೭೧) ಕೊಟ್ರಬಸಯ್ಯ	೧೯೪೨
೭೨) ಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡೆ ಎ. ಕಣೆಕಲ್ಲು	೧೯೪೨
೭೩) ಕೊಂಡಯ್ಯ ಪಿ.	೧೯೪೨
೭೫) ಗಿರಿನಾರಾಯಣ ವಿ.ಎನ್.	೧೯೪೨
೭೬) ವಿ.ಎಂ. ಗಿರಿ	೧೯೪೨
೭೭) ಗುರುನಾಥ ಬಳ್ಳಾರಿ	೧೯೪೨
೭೮) ಗುರುರಾಜ್ ರಾವ್ ಕೆ.	೧೯೪೨
೭೯) ಗೋಪಾಲರಾವ್	೧೯೪೨
೮೦) ಗೋವಿಂದ	೧೯೪೨
೮೧) ಗೋಪಾಲರಾವ್ ಸಿ.	೧೯೪೨
೮೨) ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಜಿ.ಡಿ	೧೯೪೨
೮೩) ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಬಿ.	೧೯೪೨
೮೪) ಕೇಶವರೆಡ್ಡಿ ಹೆಚ್ಚ ಆಲೂರು	೧೯೪೨
೮೫) ಕೊಟ್ರಪ್ಪ ಬಳ್ಳಾರಿ	೧೯೪೨
೮೬) ಕೊಟ್ರಬಸಪ್ಪ	೧೯೪೨
೮೭) ಕೊಟ್ರಬಸಯ್ಯ	೧೯೪೨
೮೮) ಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡೆ ಎ. ಕಣೆಕಲ್ಲು	೧೯೪೨
೮೯) ಬಾಬಾಯು ರಾಜನ್	೧೯೪೨
೯೦) ಬಾದನಹಟ್ಟಿ ವೆಂಕೋಬಾರಾವ್	೧೯೪೨
೯೧) ಬಾಳಾಚಾರ್ಯ ಅವದಾನಿ	೧೯೪೨
೯೨) ಬೆಲ್ಲೋಣ ಭೀಮಾರಾವ್	೧೯೪೨

೩. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಈಸೂರಿನ ವೀರರು

– ಪ್ರೊ.ದೊಡ್ಡರಂಗೇಗೌಡರು

ನಮ್ಮಯ ಹೆಮ್ಮೆಯ ನಾಡಿನ ಜನಗಳೇ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಕಥೆ ಕೇಳಿ
ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕಾಲಕೆ
ಭಾರತೀಯರು ಹೋರಾಡಿದ ಕಥೆ ಕೇಳಿ!

ಒಂದು ಸಾವಿರದೆಂಟನೂರ ಐವತ್ತೇಳಕೆ
ಸಿಪಾಯಿ ದಂಗೆ ಶುರುವಾಯ್ತು
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಾಂಛೆ ಹೆಚ್ಚಾಯ್ತು
ದೇಶಾಭಿಮಾನ ಹುಚ್ಚುಯ್ತು
ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ನೆಚ್ಚಾಯ್ತು!

ಅಂದಿನಿಂದ ಒಳಗೊಳಗೇ ಚಿಗುರಿತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾಸೆ
ಕಾಲಕೂಡಿ ಬರದೆ ಅದು ಮುರುಟಿತ್ತು
ಬೆಳಕಿನ ಬರವಿಗೆ ಕಾದಿತ್ತು
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೂರ್ಯನ ಬಯಸಿತ್ತು

ಸಾವಿರದೊಂಬೈನೂರ ಹದ್ನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಂದ ವೇಳೆ
ಆಯಿತು ಅವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ
ಭಾರತೀಯರ ನಿಜ ಕನವರಿಕೆ!

ನಾಡಿನ ಉದ್ದಗಲ ಓಡಾಡಿ ಗಾಂಧೀಜಿ
ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡರು ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯ
ಆಲೋಚಿಸಿದರು ಹೊಸ ಗತಿಯ!

ಆದದ್ದಾಗಲಿ ದಾಸ್ಯವು ತೊಲಗತಿ
ತೊಡಿಸಿದ ಶೃಂಖಲೆ ಕಳಚಿ ಬೀಳಲಿ
ಆಂಗ್ಲರ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಎಂತೇ ಇರಲಿ
ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಚಳುವಳಿ ನಮ್ಮದಾಗಲಿ

ಸತ್ಯ ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಅಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ
ಶಾಂತಿಯುತ ಹೋರಾಟ ನಮ್ಮದಾಗಲಿ

ಇದುವೆ ಮಹಾತ್ಮರ ಜೀವನ ಮಂತ್ರವು
ಆಂಗ್ಲರ ಓಡಿಸೋ ಸಧೃಡ ತಂತ್ರವು
ದಾಸ್ಯ ವಿಮೋಚನೆಗೆ ಗಾಂಧೀ ಮಾರ್ಗವು!

ತೊಡಬೇಡಿ ವಿದೇಶಿ ತಯಾರಿಕೆಬಟ್ಟೆಯ
ಮೂಡಲಿ ನಮ್ಮಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ
ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕರ ನಿರಾಕರಣೆ ಆಂದೋಲನ!

ಒಂದು ಸಾವಿರದೊಂಬೈನೂರ ಮೂವತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ
ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಉಪ್ಪಿನ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ!
ಆಂಗ್ಲರೇ ತೊಲಗಿ ಹೋಗಿ ಎಂಬ ಆಗ್ರಹ
ಊರೂರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮುಂದೆ ಗಾಂಧೀ ವಿಗ್ರಹ

ಒಂದು ಸಾವಿರದೊಂಬೈನೂರ ಮೂವತ್ತೆಂಟರಲ್ಲಿ
ನಮ್ಮ ಶಿವಪುರದಲ್ಲಿ ಧ್ವಜ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ
ಬ್ರಿಟೀಷರೇ ತೊಲಗಿ ಹೋಗಿ ಎಂಬ ಆಗ್ರಹ
"ಮಾಡು ಇಲ್ಲ ಮಡಿ" ಅಕ್ಷರಶಃ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಳನ ನಡೆದಿತ್ತು
ಗಾಂಧೀಜಿ ಪ್ರಭಾವ ಹರಡಿತ್ತು
ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಯೂ ಚೆಂದ ಸ್ಪಂದಿಸಿತ್ತು

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಯುವಜನ ಉಕ್ಕಿದ ದೇಶಾಭಿಮಾನ
ಸಂಘಟನೆಗೆ ಬಲ ಬಂದಿತ್ತು
ಕನ್ನಡ ನಾಡನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಯುವಜನ
ಗಾಂಧೀಜಿ ಕರೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಿತ್ತು!

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈಸೂರು ಗ್ರಾಮದ
ತರುಣರ ಸ್ಪಂದನ ತುಡಿದಿತ್ತು
ಅವರಾಧೈರ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮ ಮೊರೆದಿತ್ತು
ಸಾಹಸ ಗಾಥೆ ಹರಿದಿತ್ತು

ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಸಂಗ್ರಾಮದಿ ತೊಡಗಿದ
ಮಹತ್ತರ ಕಾರ್ಯ ನಡೆದಿತ್ತು
ಕೀರ್ತಿ ಪತಾಕೆಯ ಹಾರಿಸಿತ್ತು!

ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಮಡಿಲಿನ, ಕಾನನ ಸೆರಗಿನ
ಚೆಂದದ ಊರು ಈಸೂರು
ಮುಗ್ಧತೆ ಮೆರೆದ ಈಸೂರು

ಬಾಗದೆ ಬೀಗದೆ, ಡೌಲನು ತೋರದೆ
ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದವರು ಅಲ್ಲಿ ಜನರು
ಆಡಂಬರ ಇಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿ ಜನರು!

ಊರಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಆಗೇವು ಕಂದಕ
ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಲದ ಪಳೆಯುಳಿಕೆ
ಯಾಕಡೆ ನೋಡಲಿ ಆ ಕಡೆ ಬಿದ್ದ ಕೋಟೆ
ಭಗ್ನಾವಶೇಷಗಳೇ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ!

ಊರಿನ ಮಧ್ಯದಿ ವೀರಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿ ಗುಡಿ
ಕದಂಬರ ಕಾಲದ ಅವಶೇಷವು
ಅಲ್ಲುಂಟು ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ವೈಭವವು!

ಊರಿನ ಪೂರ್ವಕೆ ತೋಟದ ಸ್ವಾಮೀಮಠ
ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ ಜ್ಞಾನ ಕೇಂದ್ರವು
ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅರಿವಿತ್ತ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ತಾಣವು!

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ಗರ್ಭದಿ
ಗತ ವೈಭವ ಸಾರಿದ್ದ ಈಸೂರು
ಕಡುಬಡತನ ತೋರಿದ್ದ ಈಸೂರು

ನಿದ್ದೆಯ ಕೊಡವುತ ಸದ್ದನು ಮಾಡಿತು
ದೇಶ ಪ್ರೇಮದ ಮೆರೆದ ಈಸೂರು
ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಿಟ್ಟ ಈಸೂರು

ಸಾವಿರದೊಂಬೈನೂರ ನಲವತ್ತರ ಕಾಲವದು
ಮೆರೆದಿತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಸತರಕಾರ
ನಡೆದಿತ್ತು ಉನ್ಮತ್ತ ಅಧಿಕಾರ

ಕೊಟ್ಟದ್ದೇ ಆದೇಶ, ಆಡಿದ್ದೇ ಶಾಸನ
ವಿಧಿಸಿತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಕರಗಳನ
ಹಂಡಿತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗರ ಕರುಳನ್ನ!

ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗತ್ತು ಪ್ರಭಾವ
ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಣ್ಣೆದುರಿನ ದೈವ
ಮುಡಿಪಿಟ್ಟರು ತಾಯ್ನಾಡಿಗೆ ಅವರ ಜೀವ!

ಊರೂರಿನಲ್ಲೂ ಅವರದೇ ಮಾತು
ಕೇರಿ ಕೇರಿಯಲ್ಲೂ ಅವರದೇ ಸ್ಫೂರ್ತಿ
ಆಂಗ್ಲರ ವಿರುದ್ಧ ಗಾಂಧೀ ನಿಲುವು
ತಾಯಿ ಭಾರತಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅವರೊಲವು!

ಹೀಗಿರೆ ಈಸೂರ ಸಾಹುಕಾರ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ
ಕರ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾತಾಡಿದರು
ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ ಮಾಡಿದರು!

ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಗುದ್ಲೆಪ್ಪ ಅಭಿಮಾನ ತೋರಿದರು
ಜನರಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ತುಂಬಿದರು
ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಒಂದಾದರು
ಖಾದಿ ಟೋಪಿ ಧರಿಸಿ ಮುಂದಾದರು
ಹೋರಾಟ ಮಾಡಲು ಇಂಬಾದರು

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೃಂದಕೆ ಯುವ ಹೃದ್ರಂಗಕೆ
ಗುಪಕ್ತರ ಪತ್ರ ಬರುತಿತ್ತು
ಸಂದೇಶ ಸೂಚಿ ಇರುತ್ತಿತ್ತು

ದಿನ ದಿನ ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣ ಚಳುವಳಿ ಬಿಸಿ ಕಾವು ಏರಿತ್ತು
ಆಂಗ್ಲ ಸರ್ಕಾರ ತಲ್ಲಣಿಸಿತ್ತು
ಜನರಲಿ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಮೂಡಿತ್ತು

ಊರೂರು ಕೇರಿ ಕೇರಿ ಸಂಗ್ರಾಮ ಸ್ವರವ ಸಾರಿತ್ತು
ಟಿಕೆಟ್ ಇಲ್ಲದೆ ರೈಲಲ್ಲಿ
ಪ್ರವಾಹದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ

ಚಳುವಳಿ ತೀವ್ರ ರೂಪ ಪಡೆದಿತ್ತು
ಅಂಚೆ ತಂತಿ ಎಲ್ಲೆಡ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು
ತಂತ್ರಕೆ ಪ್ರತಿ ತಂತ್ರ ಕೊಟ್ಟಾಯ್ತು!
ಕೆಂಪು ಮೂತಿ ಜನಕೆ ಮುಖ ಭಂಗವಾಯ್ತು!

ಈಸೂರು ತುಂಬೆಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷ ಝೇಂಕಾರ
ಗಾರುಡಿಗ ಭರಮಪ್ಪ ಹೊಂಕಾರ
ಬೆಂಬಲವಿತ್ತರು ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಸಾಹುಕಾರ

ಒಂದಲ್ಲೊಂದು ಚಟುವಟಿಕೆ ಮೆರೆಸಿತ್ತು ಈಸೂರ
ನಡುಗಿತ್ತು ವಸಾಹತು ಸರ್ಕಾರ
ಕುದಿಯೋ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಯಾಯ್ತು ಊರೂರ

ಒಬ್ಬರಲ್ಲ ಇಬ್ಬರಲ್ಲ ಹೋರಾಡೋರು ಸಾವಿರಾರ
ಪ್ರಭಾತ್ ಫೇರಿ ಧ್ವಜವಂದನೆ ನಿರಂತರ
ಮೆರವಣಿಗೆ ಭಾಷಣಗಳು ಅನಂತರ

"ಭೋಲೋ ಭಾರತ್ ಮಾತಾಕಿ" ಜಯಕಾರ
ಅನುಕರಣಿಸಿತ್ತು ಸ್ವರ ಊರೂರ
ಸಾರಿತ್ತು ನಾಡಗುಡಿ ನಮ್ಮೆಚ್ಚರ

ಅಂಗಡಿ ಹಾಲಪ್ಪನೋರು ಏರಿಸಿದರು ದನಿ ಎತ್ತರ
"ಬ್ರಿಟೀಷರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರ"
ಯುವಜನ ಕೂಗಿತು ಜಯಕಾರ

ಗೌಡರ ಶಂಕರಪ್ಪ ಆವೇಶದ ಮಾತುಗಾರ
ಆಗಿದ್ದ ಕಣ್ಮುಂದೆ ನೇತಾರ
ಹರಿಸಿದ್ದ ಅಭಿಮಾನದ ಮಹಾಪೂರ

"ಆಂಗ್ಲರೇ ನಮ್ಮ ದೇಶ ಬಿಟ್ಟು ನೀವು ಮೊದಲು ತೊಲಗಿ"
ಮೊರೆದಿತ್ತು ಭಾರತೀಯರ ದನಿ ಅಬ್ಬರ
ನಡುಗಿತ್ತು ಆಂಗ್ಲರ ಸರಕಾರ!

ಎಲ್ಲೆಡೆ ವೀರ ವಾಣಿ ಸುಭಾಷರ ವೀರಸ್ವರ
"ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೇ ಮಡಿ" ಗಾಂಧೀಜಿ ಉಚ್ಛಾರ
ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದಿತ್ತು ಈಸೂರ

ಎಂದಿನಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಅಂದಿನ ಮಹಾ ಸಭೆ
ನಾಗವಂದದ ಭರಮಪ್ಪ ಮುಂದಾದರ
ನಲವತ್ತೆರಡರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಮೆರೆಸಿತ್ತು ಈಸೂರ

ರಚಿಸಿತ್ತು ಈಸೂರು ತನಗೆ ತಾನೇ ಸರಕಾರ
ಸೆಳೆದಿತ್ತು ಗಮನವ ನಾಡಿನವರ
ನಡುಗಿಸಿತ್ತು ಕೆಂಪು ಮೂತೀ ಜನರ!

ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಈಸೂರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮ
ಯಾರದೂ ಹಂಗಿಲ್ಲ ಮಾಡಿತ್ತು ವಿಕ್ರಮ
ಊರಿನ ಜನಕೆಲ್ಲ ಅಂದು ಸಂಭ್ರಮ

ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ ತೊಟ್ಟ ಜನ ನಡೆಸಿತು ದಿನ ದಿನ
ಈಸೂರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ಕಾರ
ಸಾಹುಕಾರ ಜಯಣ್ಣ ಅಮಲ್ದಾರ
ನಮ್ಮ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಊರಿನ ಸಬ್ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್
ನಡೆಸಿತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾರಭಾರ
ಈಸೂರ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ತಿಳಿಯಿತು ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ
ತಮಗೆ ತಾವೇ ಒಡೆಯರಾಗಿ ನಡಕೊಂಡರ
ಮಾಡಿದ್ದರು ಭಾರತ ಮಾತೆಗೆ ಜಯಕಾರ

ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಊರಲ್ಲಿ ಜನ ಸಾಗರ
ಆಗಿತ್ತು ಪೋಲೀಸರ ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರ
ಫಣಿಯಾಚಾರ್ ಗುರು ಶಾಂತಪ್ಪ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರ

ಸಿಡಿದೆದ್ದ ಈಸೂರ ಬಿಸಿ ನೆತ್ತರ ಯುವಜನ
ಬಂಡೆದ್ದು ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದರು ಒಂದೇ ಸಮನ
ಥರ ಥರ ನಡುಗಿದರು ಪೋಲೀಸ್ ಜನ!

ಹತ್ಯೆಯಾದ ಅಮಲ್ದಾರ ಹತ್ಯೆಯಾದ ಸಬ್‌ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ
ಹರಿಯಿತು ಈಸೂರಲ್ಲಿ ಬಿಸಿ ನೆತ್ತರ
ಕೆರಳಿತು ಆಂಗ್ರೇಜಿ ಸರಕಾರ!

ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು ಕಿಡಿಕಾರಿತು ಆಂಗ್ಲ ಸರಕಾರ
ಕಂಡಕಂಡಲ್ಲಿ ಗುಂಡು ಹೊಡೆದು ಅಶಾಂತಿ ಅಬ್ಬರ
ಕಿಚ್ಚು ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಸಿತು ಪ್ರಶಾಂತ ಈಸೂರ!

ಶಾಂತವಾದ ಈಸೂರು ಅಶಾಂತಿಯ ತಾಣವಾಗಿ
ಹಿಂಸೆಯು ಮೆರೆಯಿತು ಊರಲ್ಲಿ
ನಾಂದಿಯಾಯ್ತು ಬವಣೆ ಜನರಲ್ಲಿ

ಮೂವತ್ತರ ಮುಂಜಾನೆ ಬಂತು ಆಂಗ್ಲರ ಸೇನೆ
ತತ್ತರಿಸಿದರು ಈಸೂರಿನ ಮುಗ್ಧಜನ
ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಣ

ಆಗಿತ್ತು ಹಲವಾರು ಮುಖಂಡರ ಬಂಧನ
ವಾರೆಂಟು ದಸ್ತಗಿರಿ ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣ
ಈಸೂರು ಆಗಿತ್ತು ಬಣ ಬಣ

ಸಾಗರದ ಸೆರೆಮನೆ ತುಂಬಿತು ದಿನ ದಿನ
ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಈಸೂರ ದೇಶ ಭಕ್ತಯುವಜನ
ನ್ಯಾಯಾಲಯದಿ ಹನ್ನೊಂದು ಜನಕೆ ಮರಣ ದಂಡನ

ಗುರಪ್ಪ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಹುಚ್ರಾಯಪ್ಪರೆಲ್ಲರೂ
ಒಳಗಾದರೂ ಮರಣ ದಂಡನೆ ಭಾರೀ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ
ಸುಬ್ರಾಯಪ್ಪ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಣ್ಣೀರು ಬಂಧು ಬಾಂಧವರು ಅತ್ತರು
ನೂರಾರು ಜನ ಕಾರಾಗೃಹ ಸೇರಿದರು
ದೇಶಕಾಗಿ ಅಹರ್ನಿಶೆ ರಾಗಿಬೀಸಿದರು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈಸೂರ ಯುವಜನರು
ಐದು ಜನ ಗಲ್ಲಿಗೆ ಏರಿದರು
ಊರ ಹೆಸರ ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸಿದರು

ಗಲ್ಲಿಗೇರಿದ ಜನ ಸಾಯುವ ಕೊಂಚ ಮುನ್ನ
ಕ್ರಾಂತಿ ಜ್ಯೋತಿ ನಂದದೆ ಉರಿಯಲೆಂದರು
ಸಂಗ್ರಾಮ ನಿರಂತರ ನಡೆಯಲೆಂದರು

ಅಂಥವರ ಬಲಿದಾನ ದೇಶದಿ ಇನ್ನೆಷ್ಟೋ
ಅರಿಯಬೇಕು ಎಲ್ಲ ನನ್ನ ಇಂದಿನ ಜನ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದದ್ದು ಸುಲಭವೇನಲ್ಲಣ್ಣಾ

ಆಗಿ ಹೋಯ್ತು ಅಗಣಿತ ಜನರ ಬಲಿದಾನ
ಅವರ ಹೆಸರ ಹೇಳಿ ನಾವಿಂದು ದೀಪ ಹಚ್ಚೋಣ
ಬಾಪೂಜಿ ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಉಳಿಸೋಣ
ನಾವು ನೀವು ದೇಶ ಕಟ್ಟಿ ಚೆಂದ ಬೆಳೆಸೋಣ

ಕೃಪೆ:--

ಸಿ.ಲಿಂಗಪ್ಪ – ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈಸೂರು, ನಾಮದೇವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೪. ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ. ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯ ನಮೂನೆ

ಸಂಶೋಧನೆಯ ವಿಷಯ : 'ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೆ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿ' : ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗದ ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಡಾ॥ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಿ ಪೂಜಾರಹಳ್ಳಿ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ೯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್-೨೦೦೫ ರಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯಾಗಿ ನೋಂದಣಿ ಪಡೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಸಂಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ವಿಷಯ **'ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೆ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿ'** ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ಷಿಸಿ. ಆದುದರಿಂದ ತಾವು ದಯಮಾಡಿ ಕೆಳಗೆ ನಮೂದಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸಫಲತೆಗೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತೀರೆಂದು ಈ ಮೂಲಕ ವಿನಂತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಮಾಹಿತಿದಾರರ ವಿವರ

ಕ್ರ ಸಂ.	ವಿವರ	
೧.	ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು.	
೨.	ತಂದೆ-ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ಹಾಗೂ ಅವರ ವೃತ್ತಿ.	
೩.	ನಿಮ್ಮ ಜನ್ಮ ದಿನಾಂಕ, ಸ್ಥಳ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆ.	
೪.	ನಿಮ್ಮ ಅಂದಿನ (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ) ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತಿ ವೃತ್ತಿ.	
೫.	ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಮಾಸಿಕ ಪಿಂಚಣಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೀರಾ? ಎಷ್ಟು?	
೬	ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಸಕ್ರೀಯ ವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಅವಧಿ. (ಇಸ್ವಿ ಮತ್ತು ವರ್ಷಗಳು)	
೭.	ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಸಕ್ರೀಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಚಳುವಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಇಸ್ವಿಗಳು.	೧. ೨. ೩. ೪.

೮.	ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ನಿಮಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.	೧. ೨. ೩. ೪.
೯.	ನೀವು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ/ನೀವು ಸದಸ್ಯರಾದ/ನಿಮ್ಮ ಚಳುವಳಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು (ಅನ್ವಯಿಸುವ ಪದಗಳಿಗೆ ಟಿಕ್ ಮಾಡಿ.)	ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಗಳು. ೧. ೨. ೩. ೪. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಗಳು. ೧. ೨. ೩.
೧೦.	ನೀವು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧಿವೇಶನಗಳು. (ಅದಿವೇಶನ ನಡೆದ ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಇಸ್ವಿಗಳು.)	ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಗಳು. ೧. ೨. ೩. ೪. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಗಳು. ೧. ೨. ೩.
೧೧.	ನೀವು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರುಗಳ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದ ಇಸ್ವಿಗಳು.	ಪ್ರಾಂತೀಯ ನಾಯಕರುಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರುಗಳು
೧೨.	ನೀವು ಮೆಚ್ಚುವ ಆಗಿನ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ನಾಯಕರುಗಳು.	ಪ್ರಾಂತೀಯ ನಾಯಕರುಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದ ನಾಯಕರುಗಳು
೧೩.	ನೀವು ಹೋರಾಟದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು, ಅವುಗಳ ಪ್ರಕಟನೆಯ ಸ್ಥಳಗಳು.	ಪ್ರಾಂತೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ

೧೪.	ನೀವು ಅನುಭವಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಸ್ವರೂಪ (ಸೆರೆಮನೆ ವಾಸ, ಲಾಟಿ ಚಾರ್ಜು, ಗಡಿಪಾರು, ದಂಡ, ಗೋಲಿಬಾರ್.)	
೧೫.	ನೀವು ಅನುಭವಿಸಿದ ಸೆರೆಮನೆ ವಾಸದ ಸ್ಥಳಗಳು ಮತ್ತು ಅವಧಿ.	೧. ೨. ೩.
೧೬.	ನೀವು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳ ಹೆಸರುಗಳು.	೧. ೨. ೩. ೪.
೧೭.	ಸರ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ನಿಮಗೆ ನೀಡಿದ ಬಿರುದುಗಳು/ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು/ ಸನ್ಮಾನಗಳು.	೧. ೨. ೩. ೪.
೧೮.	ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಂದಿನ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಘೋಷಣೆಗಳು.	
೧೯.	ನೀವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿ ಕೊಂಡ ಧೋರಣೆ (ಮಂದಗಾಮಿ, ಗಾಂಧಿವಾದಿ, ತೀವ್ರಗಾಮಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಾದಿ, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ, ಭೂಗತವಾದಿ, ಸಮತಾವಾದಿ.)	
೨೦.	ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆ, ಕೊಡುಗೆ.	
೨೧.	ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಗಳು, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು.	

೨೨. ವಿಶೇಷ ಕೋರಿಕೆ : ನಿಮ್ಮ ಭಾವಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತಿಯ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದ ಭಾವ ಚಿತ್ರಗಳು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ತಾವು ಒದಗಿಸಿದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುವುದು. (ಹಿಂದಿನ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಸಹಿ.)

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಹಿ.
ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು.
ಇಂದಿನ ವಿಳಾಸ.

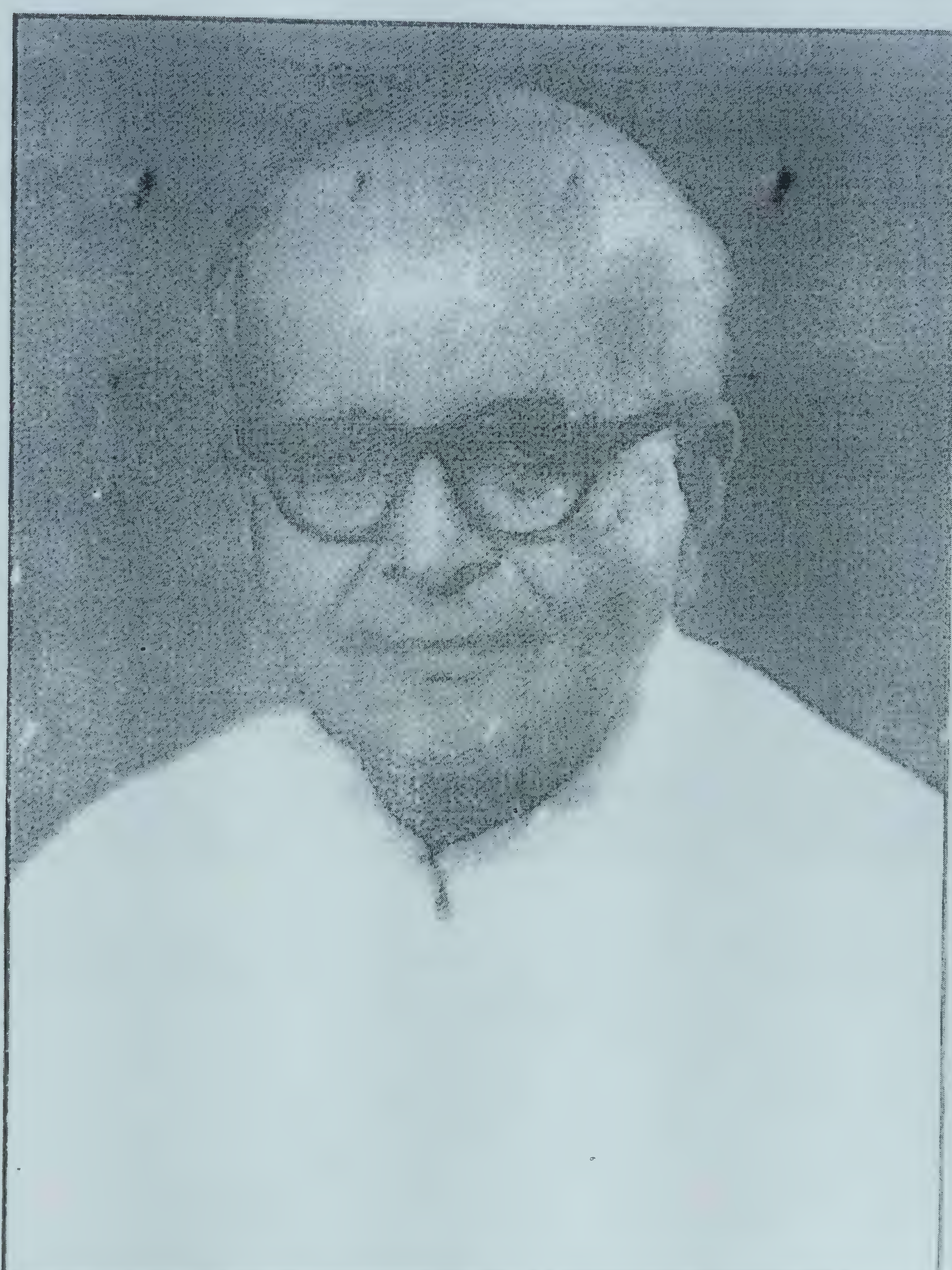
ನಮಸ್ಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಇಂತಿ ನಿಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸಿ,

(ಶರಣಪ್ಪ ನಾಯಕರ್)

ಟಿಕೂರ್ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು.

ತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ನಾಯಕ ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಹಾಸನದ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ನಾಯಕ **ಗೋರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್**

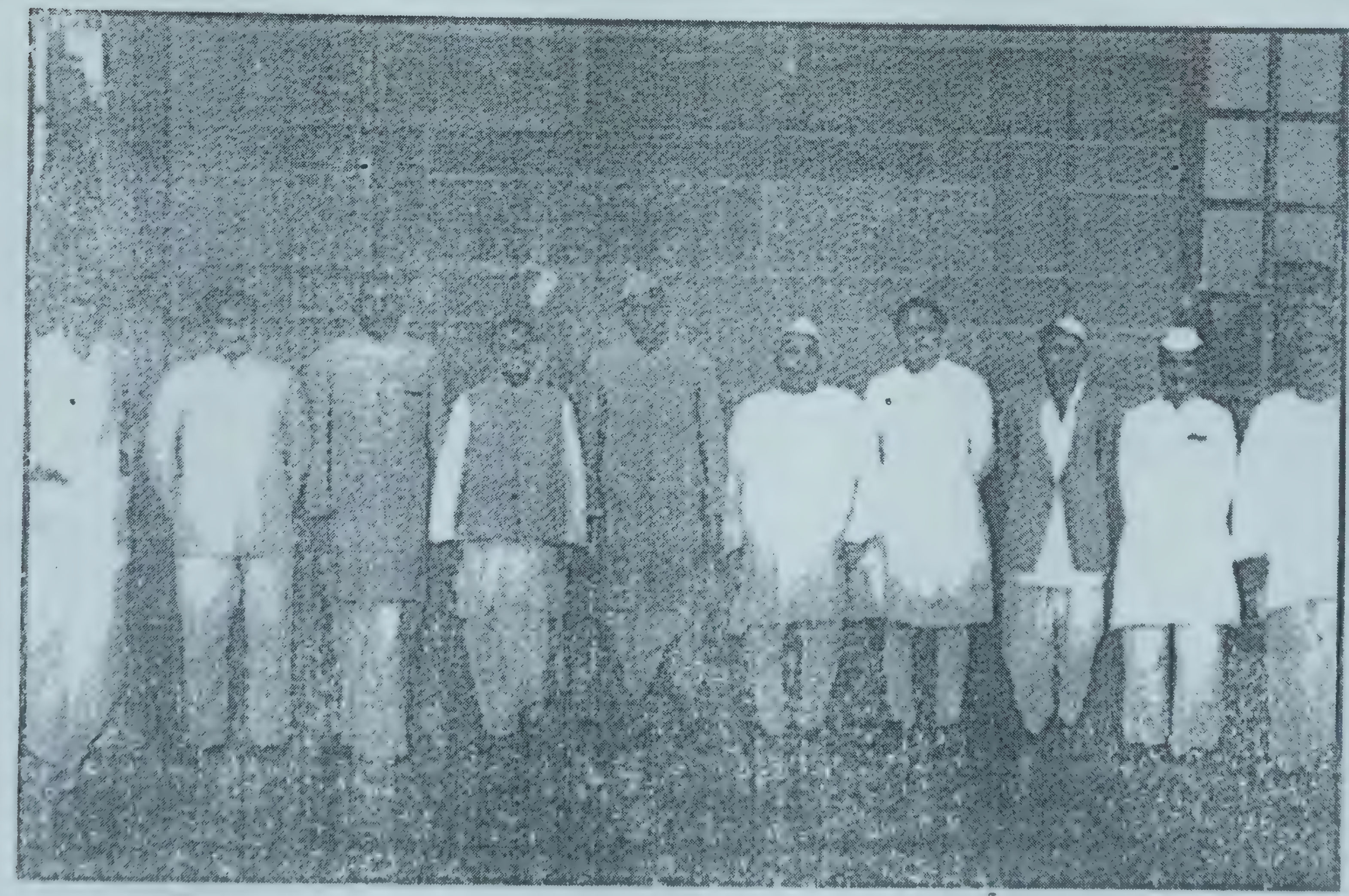
ಕಡಿದಾಳ್ ಮಂಜಪ್ಪ

ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ವೋದಯ ಸೇವಾ ಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರು. ಆರ್. ಆರ್. ದಿವಕಾರ್ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಟಿಕೂರ್ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ

1958 ರಲ್ಲಿ ಇತರೆ ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಡಾ॥ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಟಿಕೂರ್ ಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ.

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹಾಗೂ ಸುಲ್ತಾನ್‌ಪೇಟೆ ಗಣಪತಿ ಗಲಭೆಗೆ ಕಾರಣಕರ್ತರು:
ಜಮಖಂಡಿ ಭೀಮರಾವ್, ಎಚ್.ವಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ರಾಮಲಾಲ್ ತಿವಾರಿ

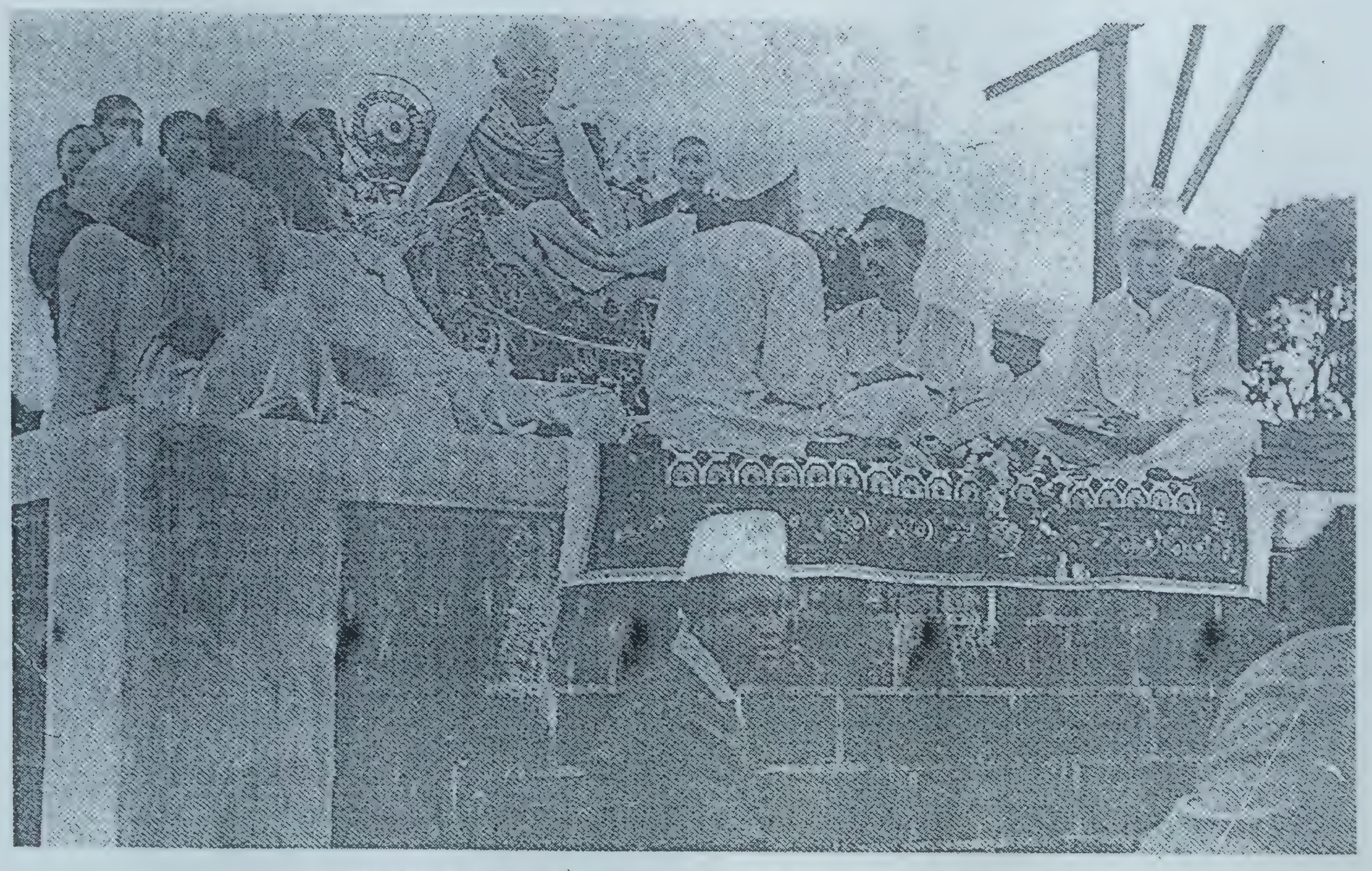
ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳವಳಿಯ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೆಲವು ನಾಯಕರು

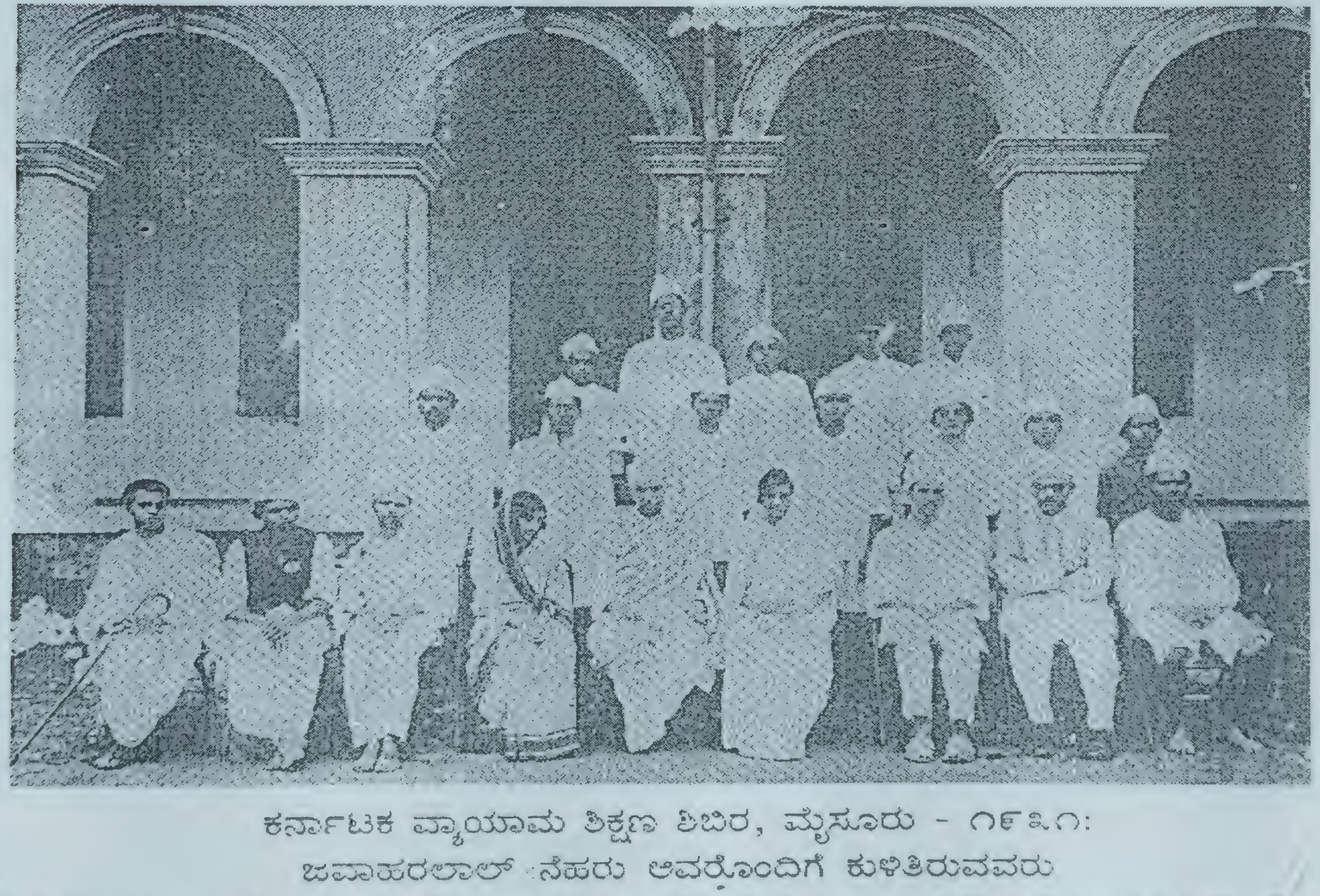
ಹೋಂರೂಲ್ ಚಳವಳಿಯ ಸಮಾವೇಶ, ಸಂಕೇಶ್ವರ - ೧೯೧೬
ನಿಂತಿರುವವರು: ಡಿ.ಎಸ್. ಚಂದ್‌ಗಡ್‌ಕರ, ಪಿ.ಜೆ. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಬಿ.ಎಚ್. ದೇಶಪಾಂಡೆ
ಕುರ್ಚಿ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವವರು: ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕ್, ದಾದಾಸಾಹೇಬ್ ಕಪರ್ದೆ
ಕುಳಿತಿರುವವರು: ನೀಲಕಂಠ ರಾ. ದೇಶಪಾಂಡೆ, ವಾಮನ ರಾ. ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಅಪಾಜಿಕಪ ದೇಶಪಾಂಡೆ

೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ತಿಲಕರು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬಂದಾಗ; ಬಲಗಡೆಯಿಂದ ಕೊನೆಯವರು ಗಂಗಾಧರರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ

ಶಿರಸಿಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೊಂದಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ - ೧೯೩೪

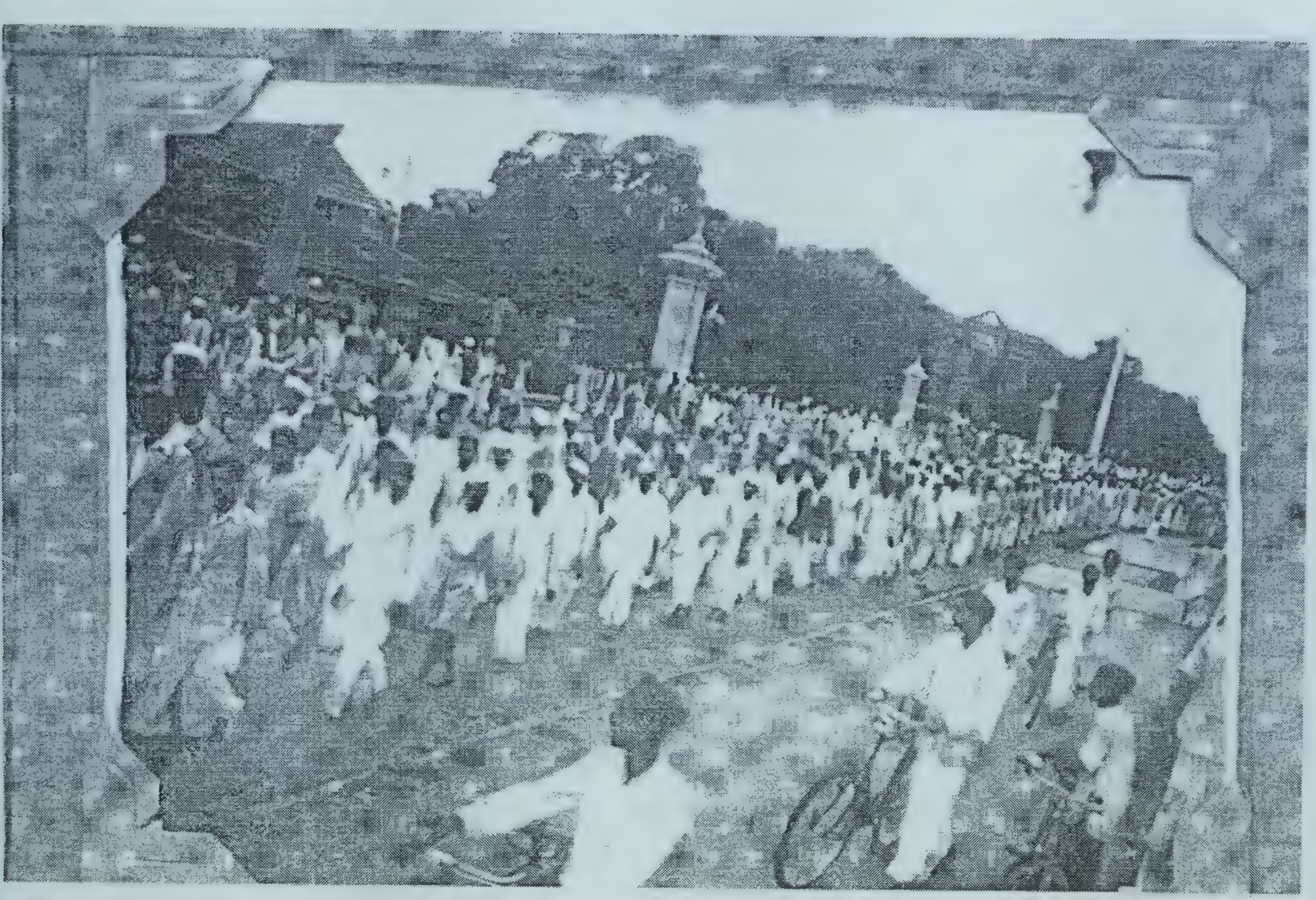
ಕರ್ನಾಟಕ ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಿಬಿರ, ಮೈಸೂರು - ೧೯೩೧:
ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಕುಳಿತಿರುವವರು
ಆರ್.ಜಿ. ಸ್ವಾಮಿ, ಕೆ. ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಆಗರಂ ರಂಗಯ್ಯ, ಕುಮಾರಿ ಇಂದಿರಾ ನೆಹರು, ಕಮಲಾ ನ
ಪಿ.ಆರ್. ರಂಗನಾಥನಾಯಕ, ಪಾಲಹಳ್ಳಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಎಲ್.ವಿ. ರಾಜಗೋಪಾಲ ಮು

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ
ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ
ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರಪ್ರಸಾದ್

೧೯೪೨ರ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೊಂದಿಗೆ
ಮೈಲಾರ ಮಹದೇವಪ್ಪ

ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಆಂದೋಲನ

ವಿದುರಾಶ್ವತ್ಥ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರೊಂದಿಗೆ
ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಎಚ್. ಸಿ. ದಾಸಪ್ಪ

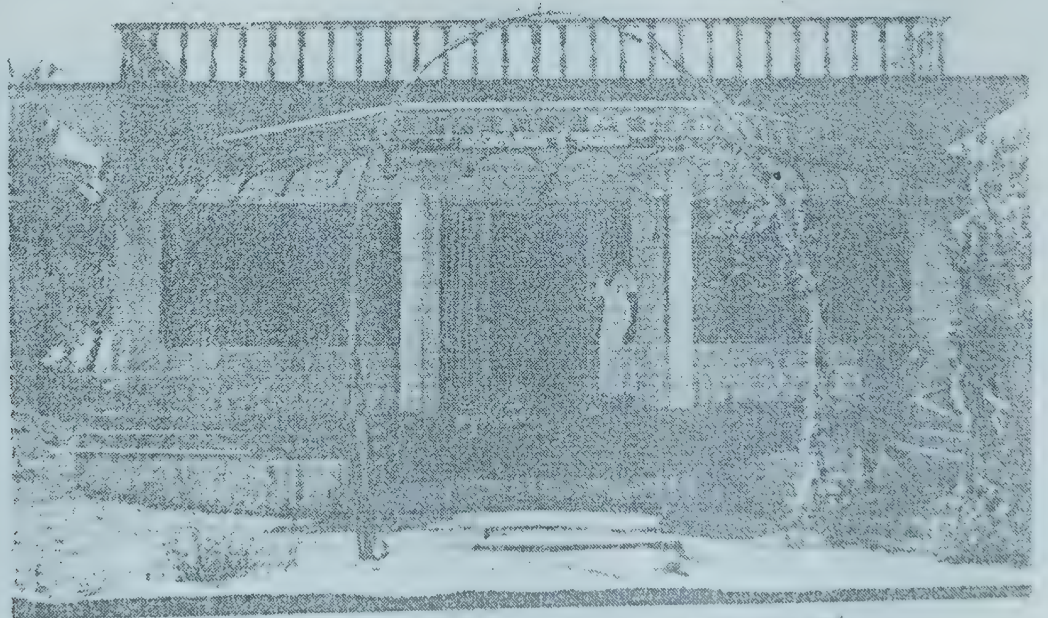

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡ ಈಸೂರು ಗ್ರಾಮ

GRAMADALLI ISSUR - *Written by*
sur and Published by NAMADEV
Block, III Stage, VIII Main, Basaveshwara
h: 3230516/ 3356872.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು,
ೇ ವಿಭಾಗ, 8 ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಬಸವೇಶ್ವರ ನಗರ,
79

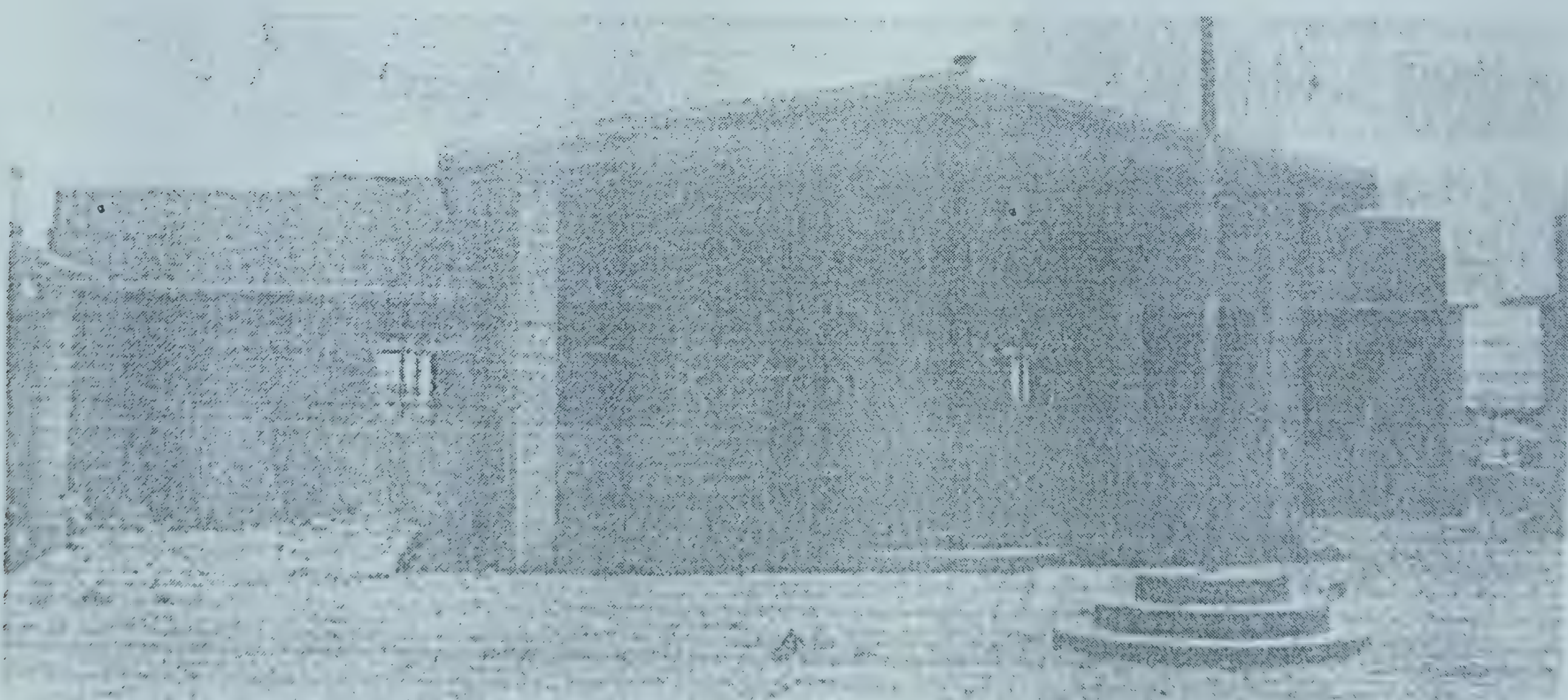
ಂಪರ್ಜೆ, ಬೆಂಗಳೂರು
ರ್ಸ್, ದಾವಣಗೆರೆ

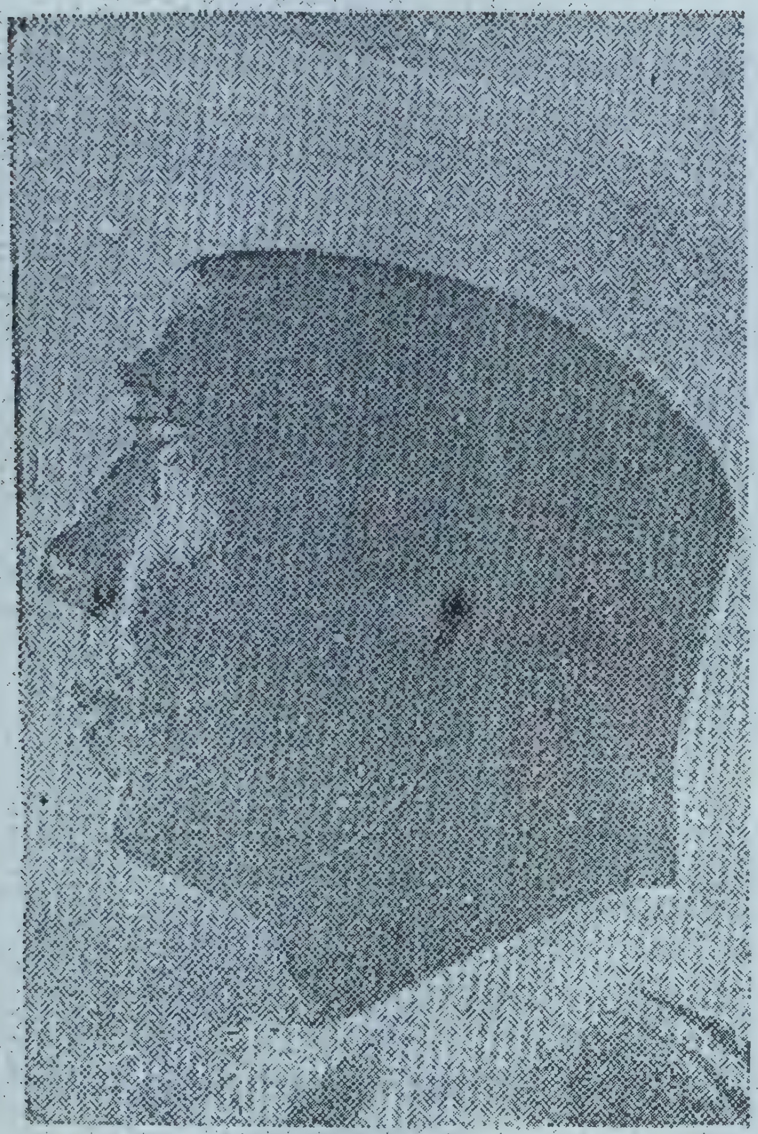
ಈಸೂರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ
ಶ್ರೀ ವೀರಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಇಂದಿನ ಚಿತ್ರಣ

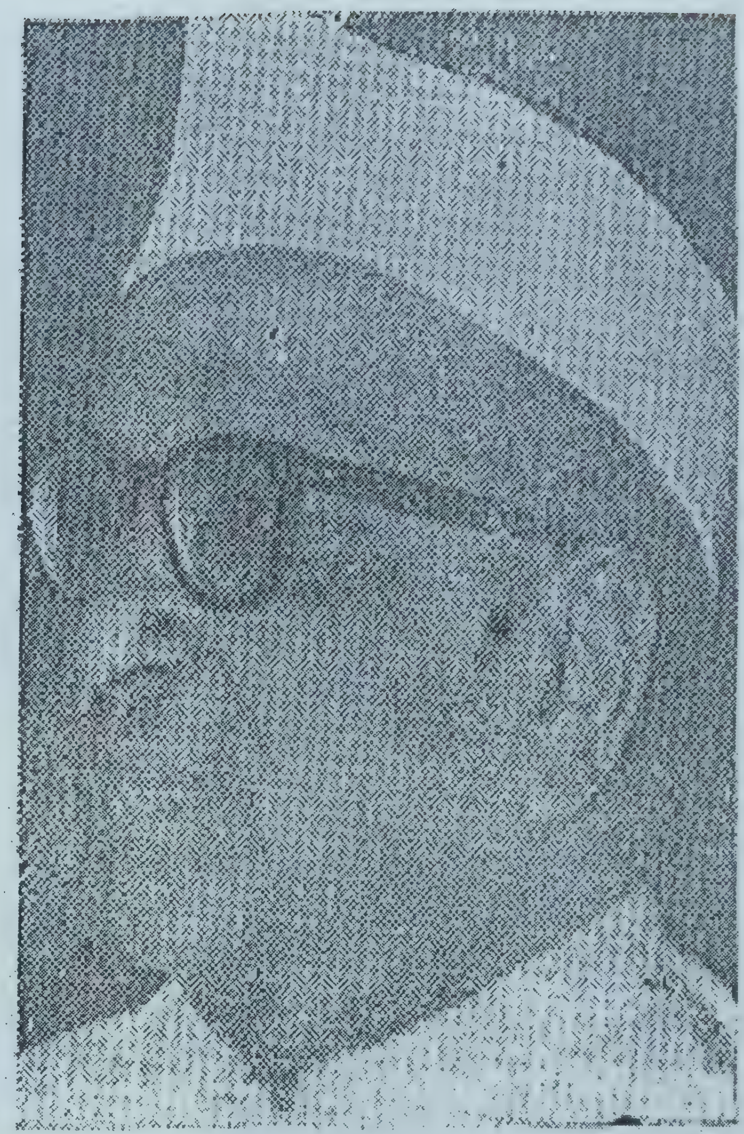
ಈಸೂರಿನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವಗಳಾದ
ಶ್ರೀ ವೀರಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಭದ್ರಕಾಳಮ್ಮನವರ
ಪುರಾತನ ಮೂರ್ತಿಗಳು

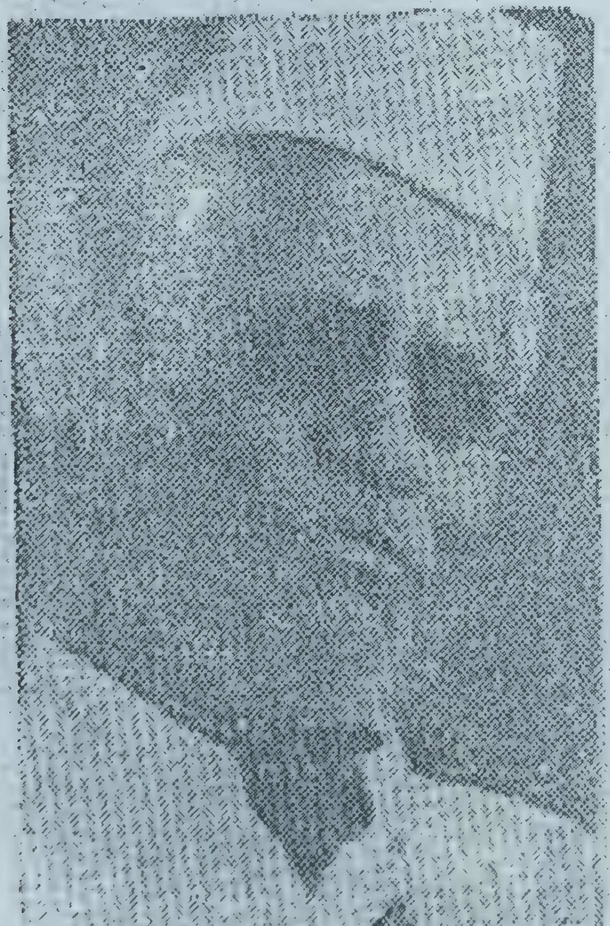
ಈಸೂರಿನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹುತಾತ್ಮರಾದವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ಕಟ್ಟಿರುವ
ಹುತಾತ್ಮರ ಸ್ಮಾರಕ ಭವನ

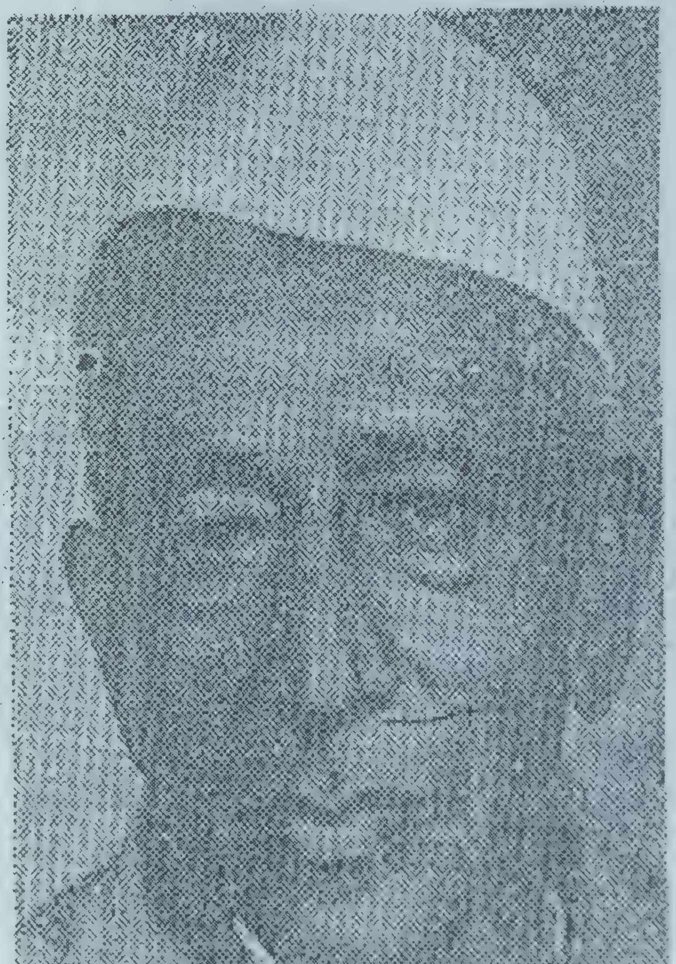
R. S. Hukerikar

D. P. Karmarkar

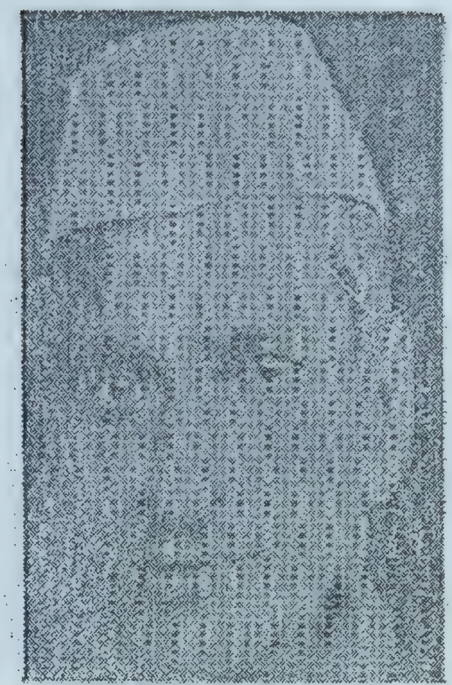
Annu Guruji

Channappa Wali

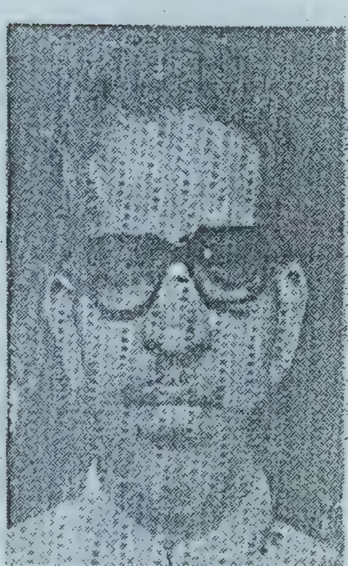
Ramachandra Wadavi

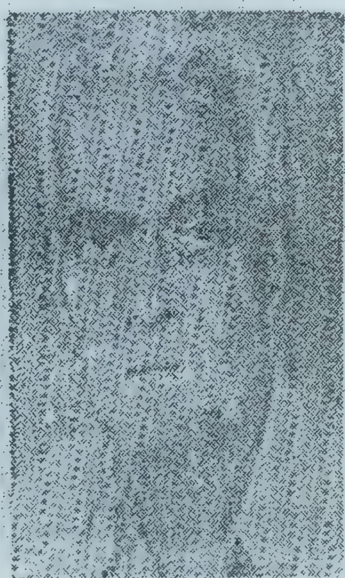
Vamanrao Bidari

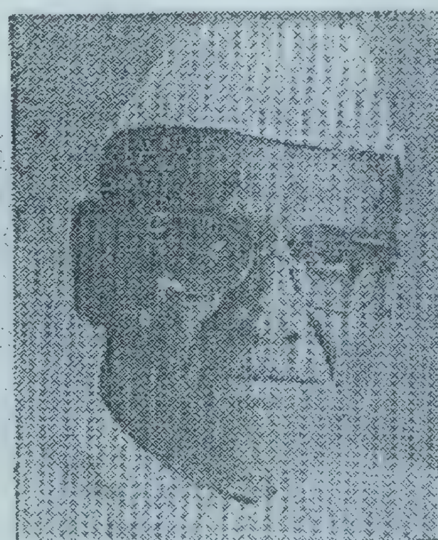
Kariyappa Yereshime (Sangur)

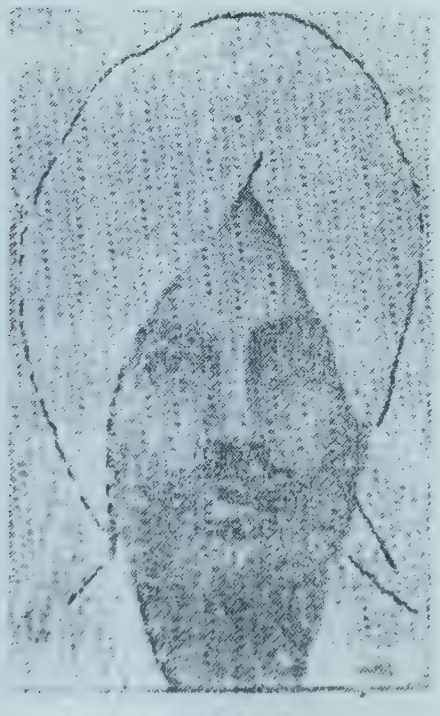
Narasimha Dabade

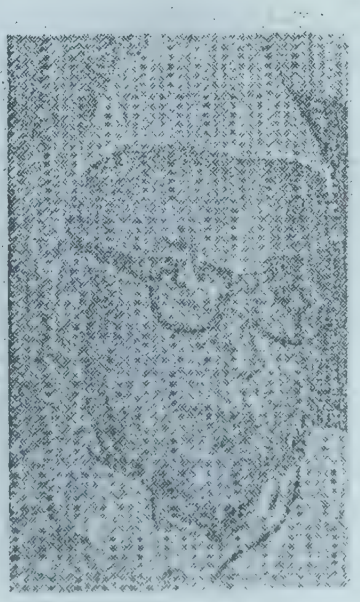
Shankar Kurtukoti

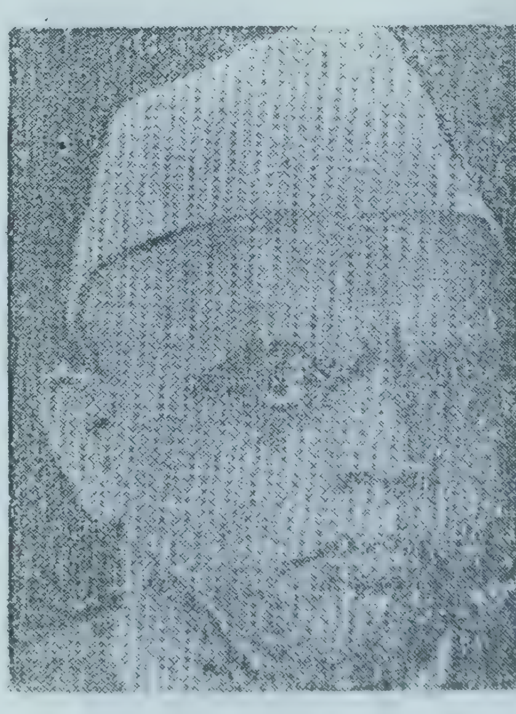
Appannagouda Patil

Mailara Mahadevappa

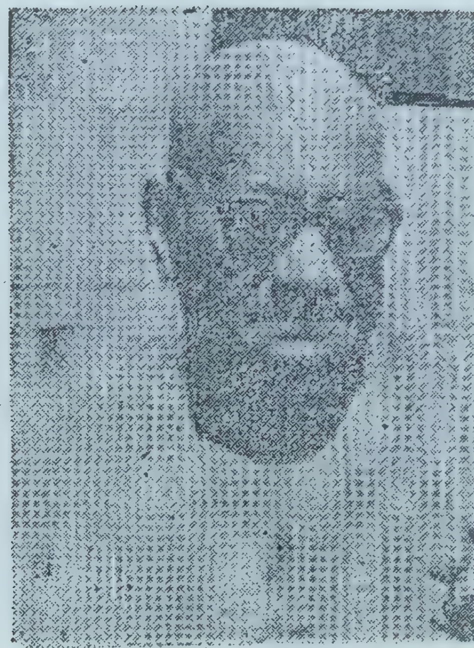
Venkatesha Magadi

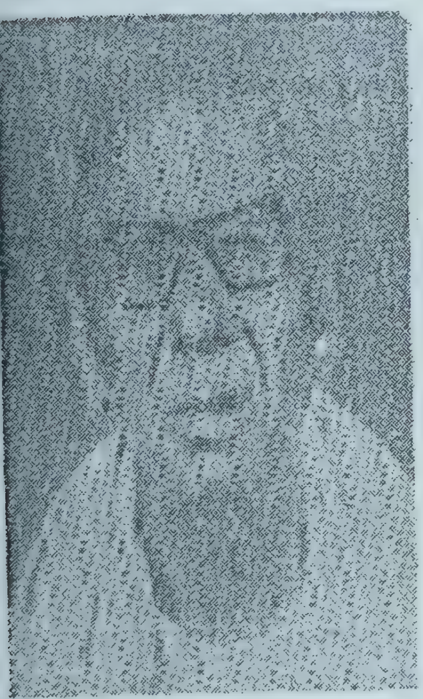
A. G. Ramachandra Rao

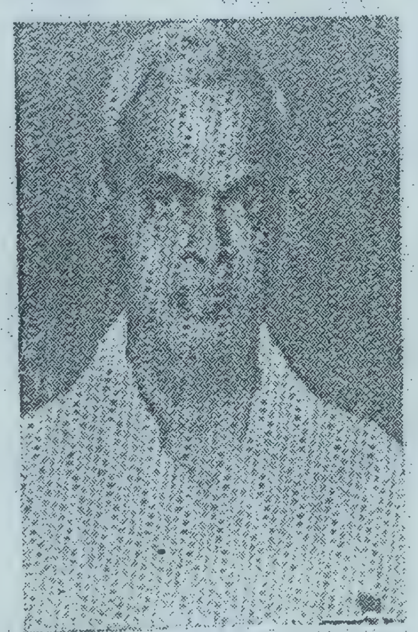
R. S. Aradhya

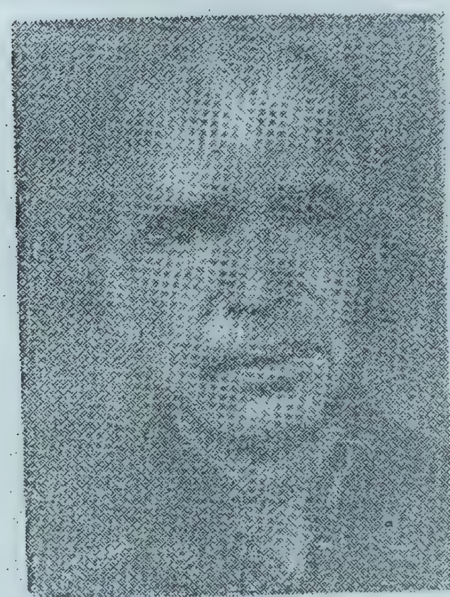
M. H. Shah

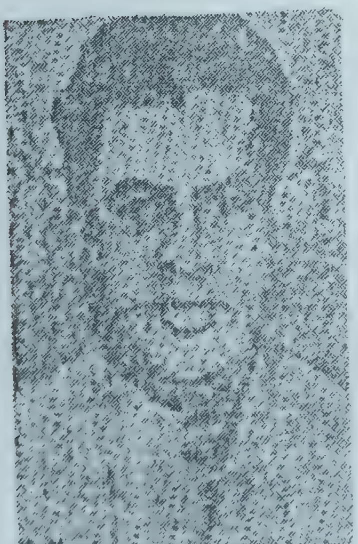
Balaji Singh

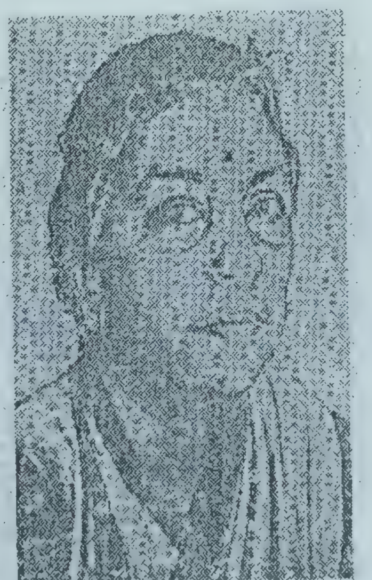
M. D. Adhikari

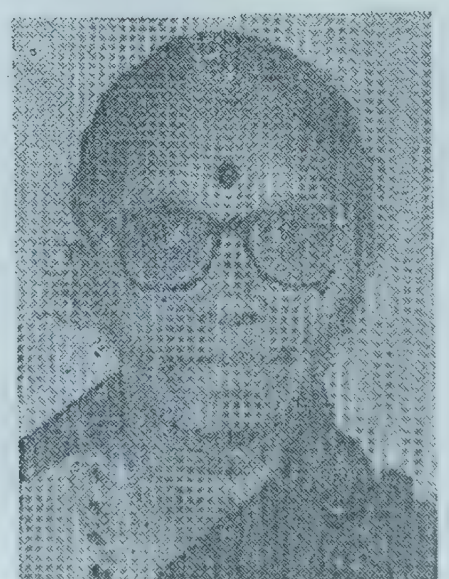
N. D. Shankar

M. V. Krishnappa

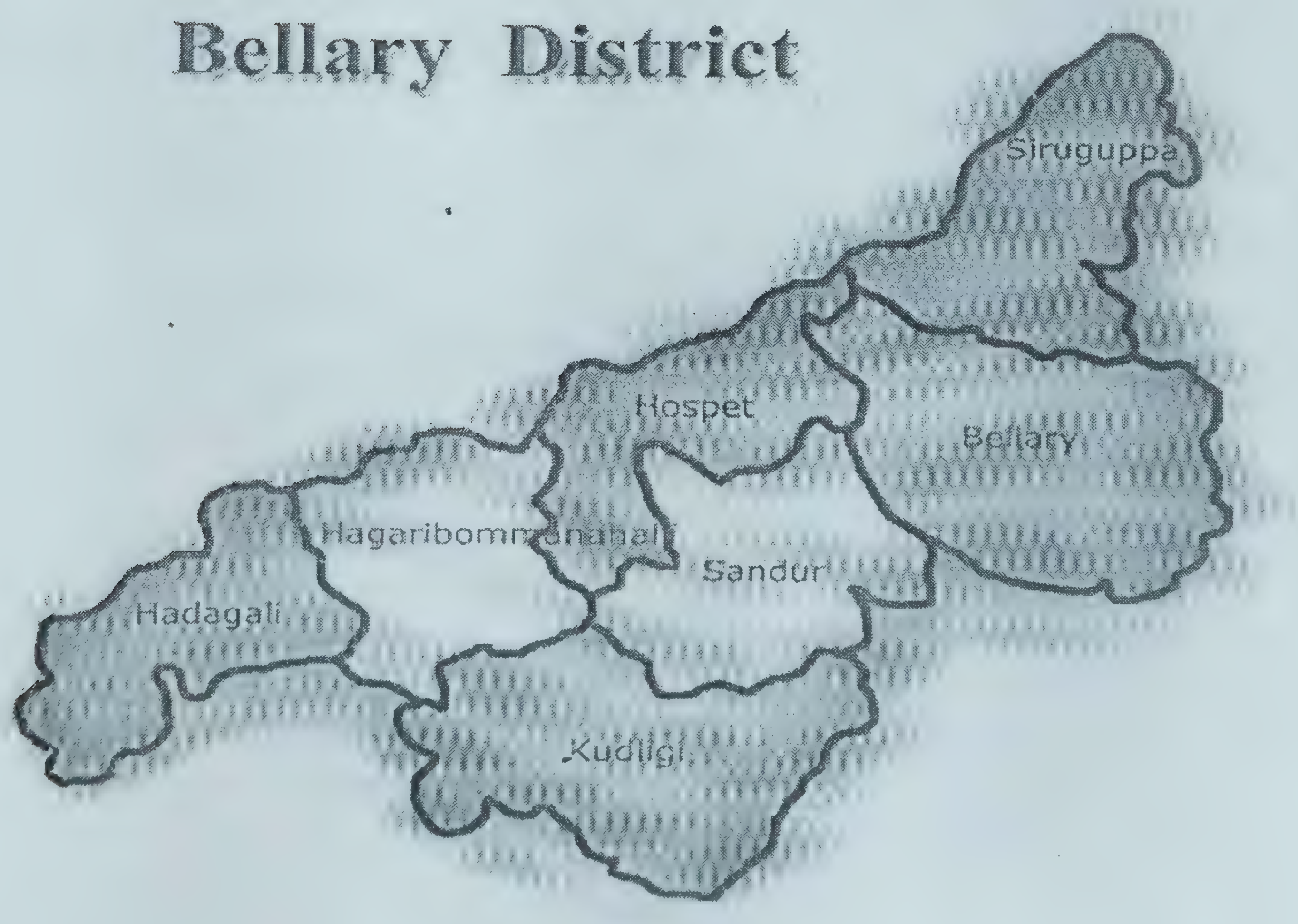
Kamaladevi Chattopadhyaya

Bhagirathi Changalaradhya

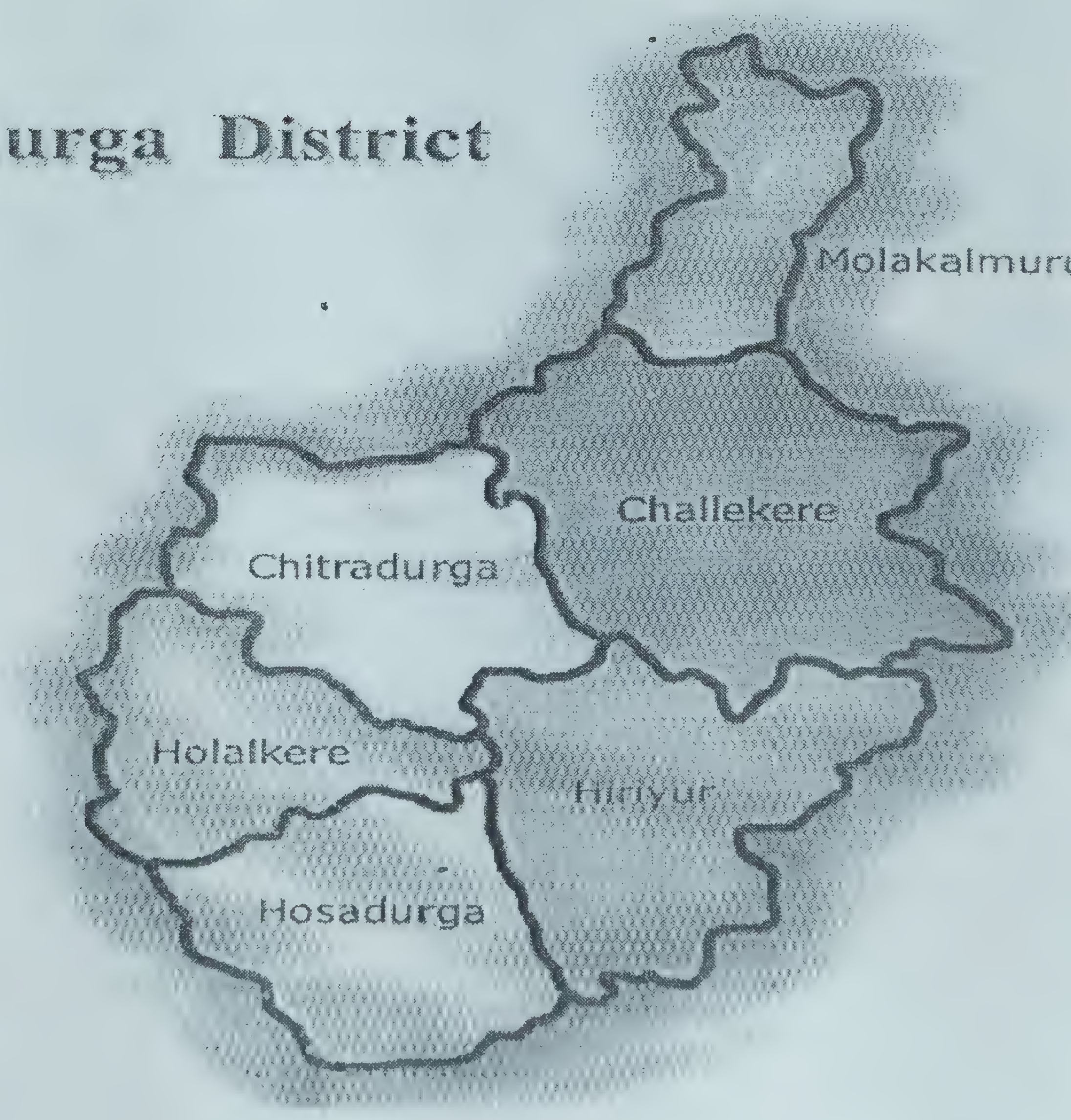

Bellary District

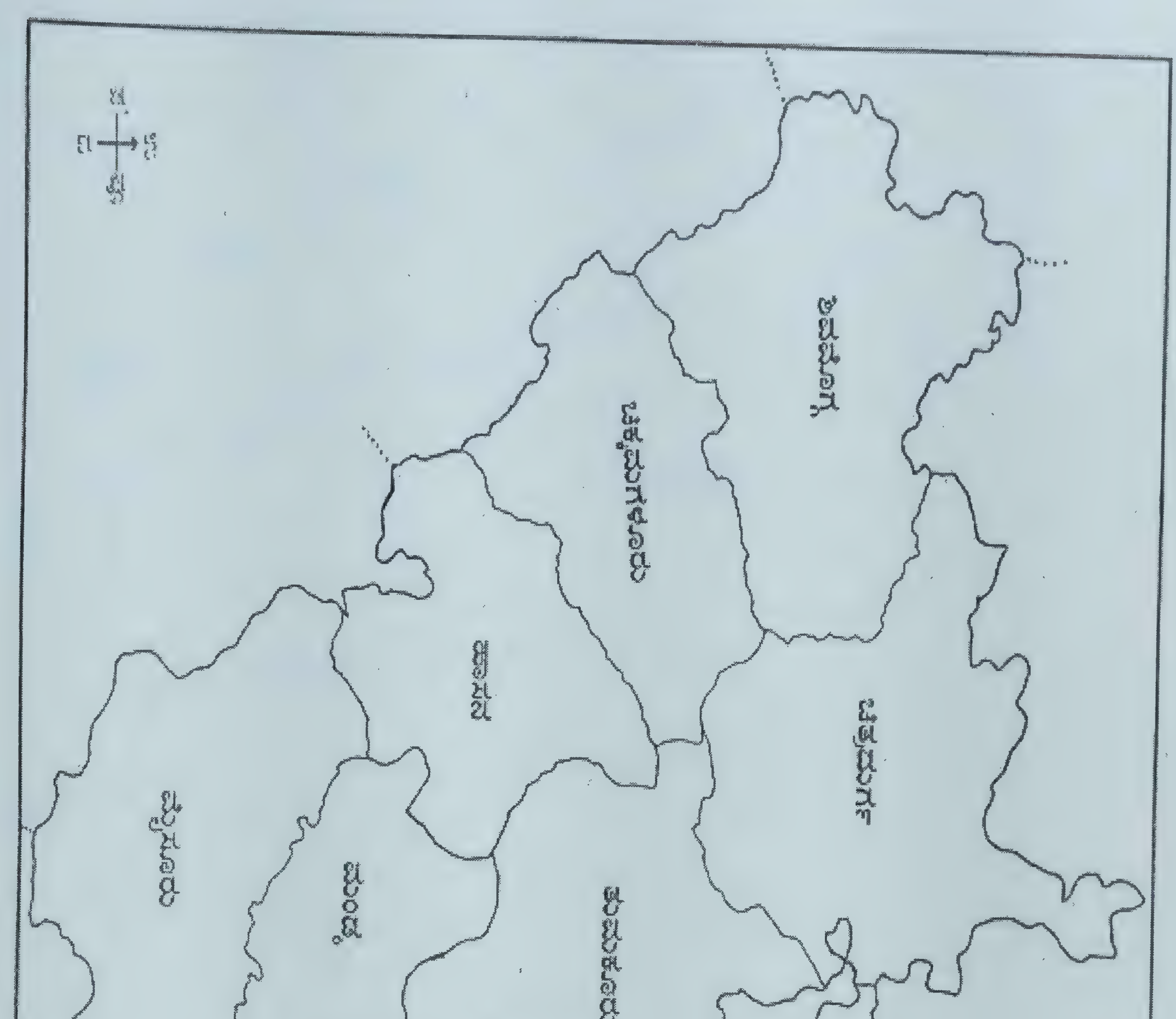
Chitradurga District

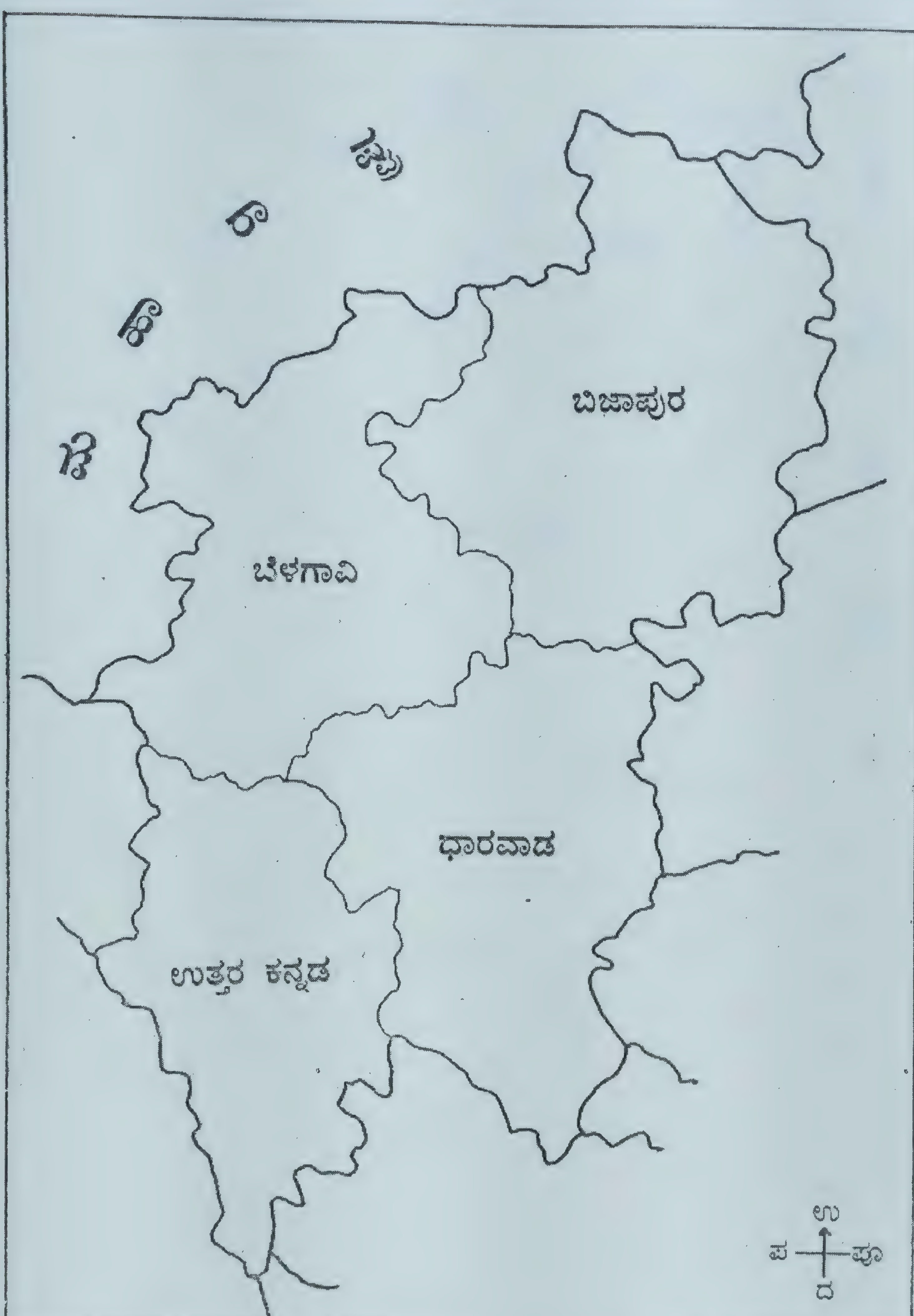

Sorab
Shikaripur
Sagar
Shimoga
Bhadravati
Hosanagara
Tirthahalli

ಮಾನವಿ
ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ
ಅರಸೀಕೆರೆ
ಬೇಲೂರು
ಹಳೇಬಿಡು
ಹಾಸನ
ಚೆನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ
ಸಕಲೇಶಪುರ
ಆಲೂರು
ಅರಕಲಗೂಡು
ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ
ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆ
ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ
ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆ

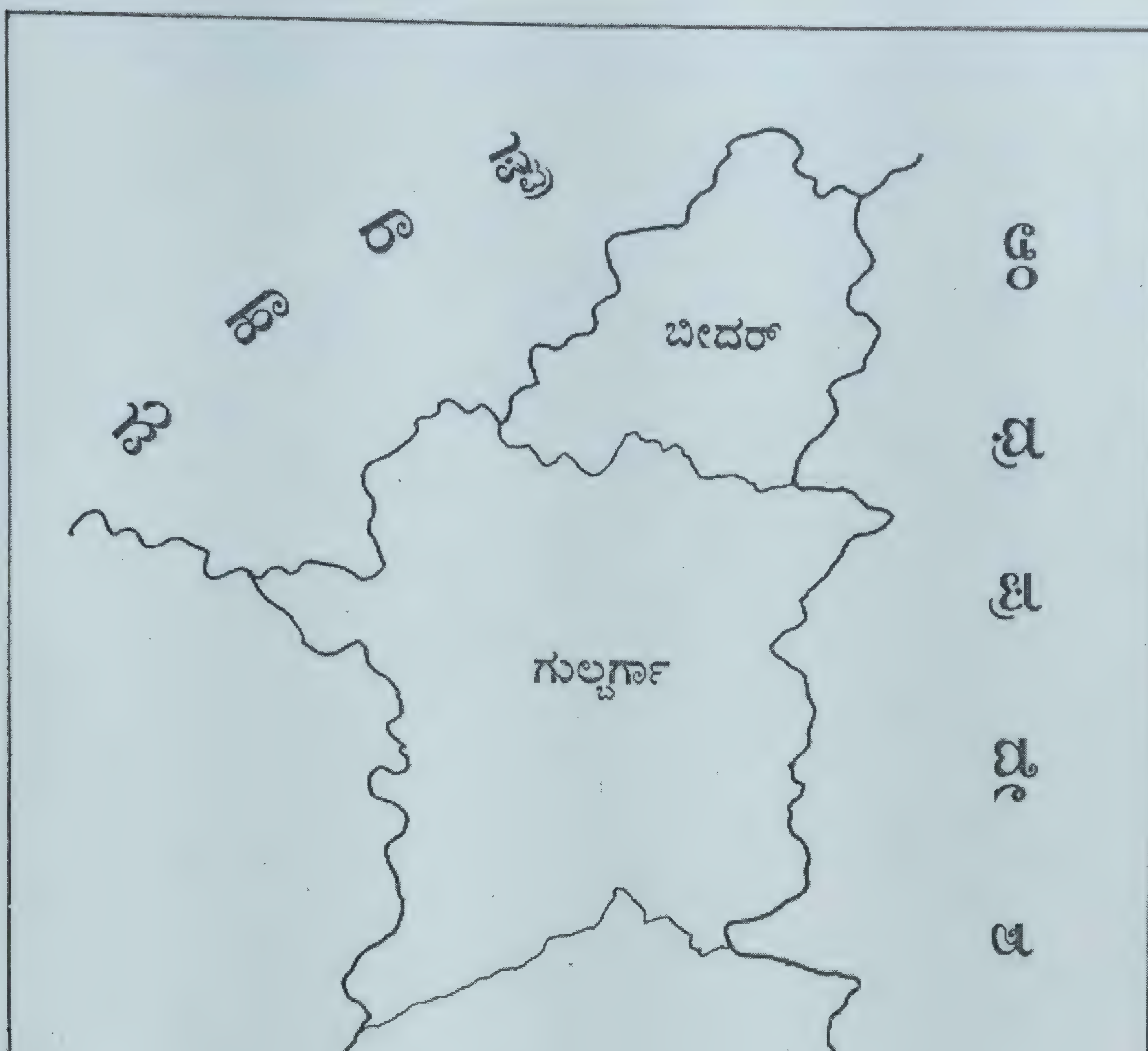

ಕೃಪೆ : ಪ್ರೊ॥ ಬಿ. ಷೇಕ್‌ಅಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ॥ ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಕರ್–(ಸಂ.)
ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ–7.

ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ

ಕೃಪೆ : ಪ್ರೊ॥ ಬಿ. ಷೇಕ್‌ಅಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ॥ ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಕರ್–(ಸಂ.)
ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ–7.

ಹೈದರಾಬಾದ್ (ನಿಜಾಂ) ಕರ್ನಾಟಕ

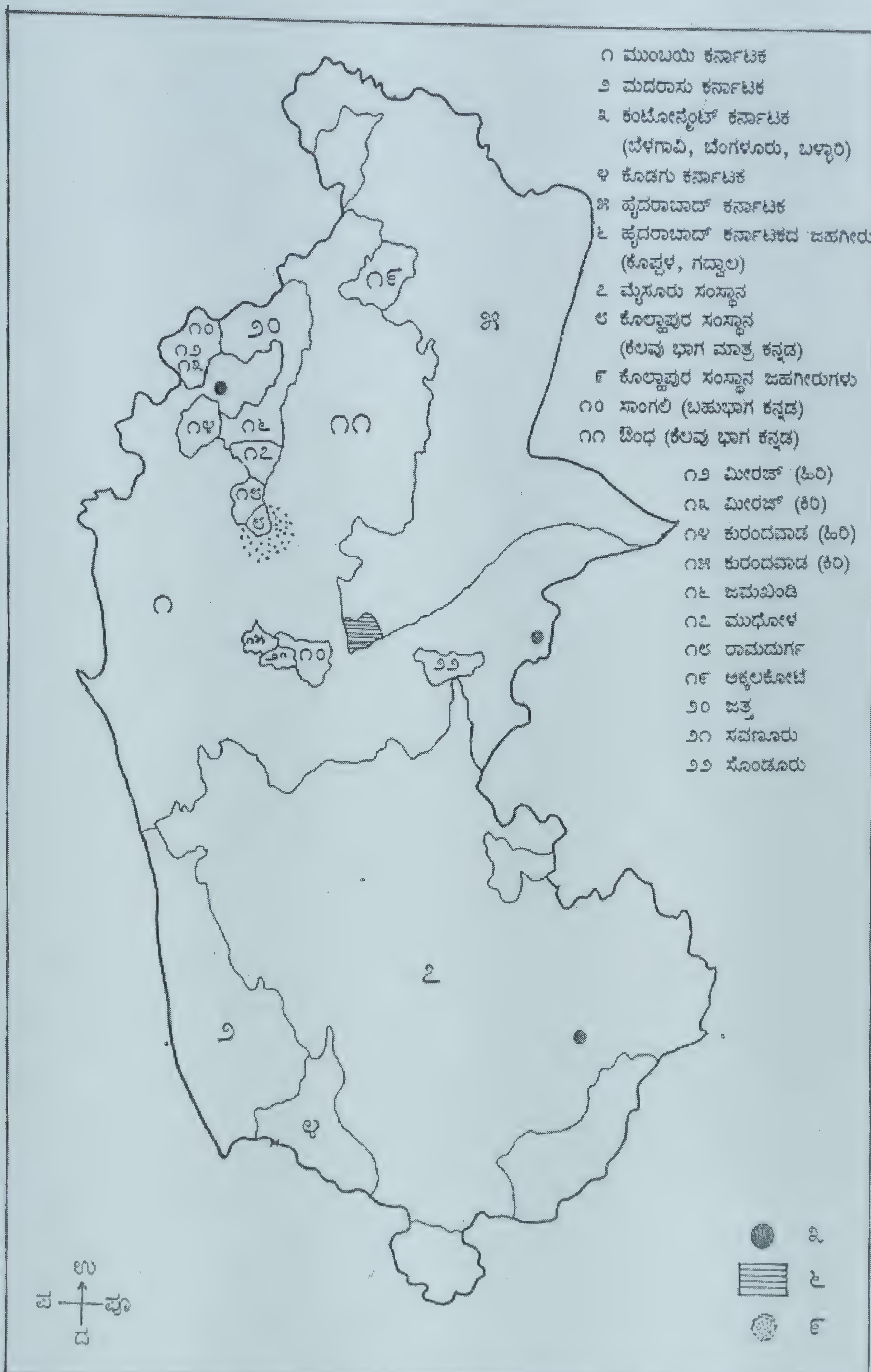
ಕೃಪೆ : ಪ್ರೊ|| ಬಿ. ಷೇಕ್‌ಅಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ|| ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಕರ್–(ಸಂ.)

ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ–7.

ಮದರಾಸು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕೊಡಗು

ಕೃಪೆ : ಪ್ರೊ॥ ಬಿ. ಷೇಕ್‌ಅಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ॥ ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಕರ್–(ಸಂ.)
ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ–7.

ತುಂಡಾದ ೨೨ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳು

ಕೃಪೆ : ಪ್ರೊ॥ ಬಿ. ಷೇಕ್‌ಅಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ॥ ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಕರ್—(ಸಂ.)
ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ–7.